

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sevil Atasoy

"Hiçbir şey, apaçık ortada olan kadar aldatıcı değildir."

Uçakları havada infilak ettirenler, esirler üzerinde biyolojik silah deneyenler, hatta uyurken bile suç işleyenler...

Bu Ayak İzi Senin Dr. Watson!

4. BASKI

Acımasızca işlenen, katili bulunamayan cinayetler...

Suçsuz mahkûmlar, insanı isyan ettiren,
bir şey bilmeyen bilirkişiler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bu Ayak İzi Senin Dr. Watson! Sevil Atasoy

Adli bilimlerin gizemli dünyasında yeniden Sevil Atasoy'la birliktesiniz. Pakistan'dan Peru'ya, Borneo'dan Belçika'ya yüz yıllık uzun bir yolculuğa çıkacak, bu arada Türkiye'den de geçeceksiniz. Karanlık beyinlerin dehlizlerinde dolaşacak, gördüklerinizden ürperecek, kokunun izini süreceksiniz, cansız ve soğuk bedenlere dokunacak, bulutların içindeki mezarları ziyaret edeceksiniz. Bir köşe başında cadılara, şamanlara, medyumlara rastlayacak; bir tepenin ardında, hırsızlar ve sahtekârlarla buluşacak; kefen parçası üzerinde Hz. İsa'nın DNA'sını, buzdolabında Einstein'ın dehasını arayacaksınız.

“Ben öldürdüm” veya “Gördüm, o öldürdü” diyerek
adaleti yanıltmaya çalışanlar...

Sudan çıkarılan ya da alevler içinde kavrulan cesetler,
intihar mı, cinayet mi karar veremeyeceksiniz.

Prof. Dr. Sevil Atasoy İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nden mezun oldu. Akademik kariyerini Biyokimya ve Adli Bilimler alanlarında sürdürdü. Olay yeri inceleme, kriminal laboratuvarların gelişmesi ve DNA analizleri katkısı nedeniyle ulusal ve uluslararası ödüller aldı. 1980-1993 arasında Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu, 1987-2005 arasında İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü ve 2005-2010 arasında Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu'nda çalıştı. Halen Üsküdar Üniversitesi'nde Suç Önleme Merkezi Müdürü ve Rektör Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Atasoy ayrıca Masumiyet Projesi'nin yürütücüsü, Kanıt Bilişim Yayıncılık ve Danışmanlık Şirketi'nin sahibidir.

Bu Ayak İzi Senin,
Dr. Watson!

Gerçek Suç Öyküleriyle Adli Bilimler

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Labirent
Karanlığa Yolculuk
Her Çikolata Yenmez
Kusursuz Cinayet Yoktur
Yeraltındaki Melekler, Yerüstündeki Şeytanlar
Acayip İşler
Züppe Kocanın Şarkıcı Karısı
Çürük Elmalar Masum Mahkûmlar

BU AYAK İZİ SENİN, DR. WATSON! **Gerçek Suç Öyküleriyle Adli Bilimler**

Yazan: Sevil Atasoy

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Kasım 2007

4. baskı / Şubat 2020 / ISBN 978-605-09-4996-4

Her 2000 adet bir baskı olarak kabul edilmektedir.

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Yavuz Korkut

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62 / B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bu Ayak İzi Senin, Dr. Watson!

Gerçek Suç Öyküleriyle Adli Bilimler

Sevil Atasoy

İçindekiler

Başlangıç	9
Cavit'in İntikamı	11
Başkanın Bulut Adamları	18
Şaman ile Hemşire	26
Son Yemeği Beklerken Milyoner Olmak	33
Sanatsever Hırsızlar ve Sahtekâr Sanatçılar	41
Bu Ayak İzi Senin, Dr. Watson!	49
Bir Medya İmparatorunun Tartışmalı Ölümü	57
Hz. İsa'nın DNA'sı	65
Kindalanın Önlenemez Yükselişi	73
Kan Lekesinden Robot Resme	80
Beethoven'in Saçları, Einstein'ın Beyni ve Başka Önemli Şeyler	88
Megumi Yokota'nın Kaçırılışı ya da DNA Üzerinden Siyaset	96
Aynı Bedende Farklı DNA'lar	104
Örümceğin Tanıklığı	112
Hey Doktor, Bu Tarafa!	120
Muhammet Kocabaş Nasıl Öldü?	128
Hayvana Eziyetten İnsan Öldürmeye	136
Hitler'in Sahte Hatıra Defterleri	143
Hipnozlu Adalet	151
Bırakın, Testosteron Düşük Kalsın!	159
Yak, Beni Yak, Kendini Yak!	166
Gitar Çalan Adamlar	173
Mançurya'daki 731. Birlik	181
Şu Seri Katil Meselesi	188
DNA Bankasında Karar Zamanı	196
Orenthal James Simpson Davaları	204
Bond Filmlerine Yaraşır Bir Suikast	219
İnternette Çocuk Pornografisi	229

Fotoğrafta Saklı Gerçek	237
Yılın Değişmeyen Yıldızı DNA	245
Borneo'da Ölüm	253
Pan Am 103 Patlaması On Sekiz Yıl Sonra Yeniden.....	261
Narkotikçi Olmak İsteyen Kral	270
Bavyera'da Kanlı Paskalya	278
Uyuyup Gezenler, Sevişip Öldürenler	285
Beynim Yıkandı, Suçsuzum Hâkim Bey	293
Kadınlar! Burun Deliklerinizi Açık Tutun	301
Himalayalar'daki Son Cennet.....	309
Saçtan Tanıklar	317
Ah Bir Dedektif Medyum Bulsam!.....	324
Giuliani'sini Bekleyen İstanbul	332
Orta Malı Deliller	340
Sınırötesi Örgütlü Bir Suç: Doping	347
Yatak Odasındaki Hikikomori.....	354
Sevdim Seni Bir Kere.....	361
Ne Kadar Para, O Kadar Çocuk.....	368
Çenesi Düşük Bir Vampir	375
Bingazi Altılısı ve AIDS'li Çocuklar.....	382

Başlangıç

Adli Bilimler'in gizemli dünyasında yeniden birlikteyiz. Pakistan'dan Peru'ya, Borneo'dan Belçika'ya yüz yıllık uzun bir yolculuğa çıkacak, bu arada Türkiye'den de geçeceğiz. Kimi zaman karanlık beyinlerin dehlizlerinde dolaşacak, gördüklerinizden ürpereceksiniz. Kimi zaman bilim, hayal gücü ve sabır bir örümceği konuşturacak, duyduklarınıza şaşacaksınız. Kokunun izini süreceksiniz, cansız ve soğuk bedenlere dokunacak, bulutların içindeki mezarları ziyaret edeceksiniz. Bir köşe başında cadılara, şamanlara, medyumlara rastlayacak, bir tepenin ardında, hırsızlar ve sahtekârlarla buluşacak, kefen parçası üzerinde Hz. İsa'nın DNA'sını, buzdolabında Einstein'ın dehasını arayacaksınız.

Bu yolculukta, uçakları havada patlatanlar, esirler üzerinde biyolojik silah deneyenler, hatta uyurken suç işleyenlerle bile tanışacaksınız. Kimileri "Ben öldürdüm", kimileri "Gördüm, o öldürdü" diyerek, sizi kandırmaya çalışacak. Kimileri sudan çıkacak ya da alevler içinde kavrulacak, intihar mı, cinayet mi karar veremeyeceksiniz. Acımasız cinayetlere tanık olacaksınız, katili bulunamayan; karşınıza mahkûmlar çıkacak, suçu olmayan; ayrıca bilirkişilere rastlayacaksınız, bir şey bilmeyen ve isyan edeceksiniz.

Çeyrek asırdır sürdürdüğüm bu yolculukta, bana eşlik etmenizi istemem bir başlıca iki nedeni var: ilki, bilim ve teknolo-

jinin adalete katkısını, adli bilimlerin cazibesi ve vazgeçilmezliğini, her ayrıntısı gerçek olan suç öyküleri ile size aktarmak. Diğeri ve kanımca daha da önemlisi, içinize kuşku tohumları ekerek, tıpkı hayali dedektif Sherlock Holmes'un, yardımcısı Dr. Watson'a dediği gibi "Hiçbir şey, apaçık ortada olan kadar aldatıcı değildir" demenizi sağlamak.

Keyifli bir yolculuk dilerim.

Sevil Atasoy
İstanbul, Ocak 2011

Cavit'in intikamı

1422 yılı, recep ayının 21'i idi. Yani 9 ekim 2001. Cavit İkbâl ile suç ortağı Sacit, Pakistan'ın Lahor kentindeki Kot Lakpat Cezaevi'ndeki hücrelerinde ölü bulundular. Açılan soruşturmadan bir şey çıkmadı. Her iki mahkûmun sonu, kayıtlara "intihar" diye geçti. Kendilerini asmasalardı eğer, zincirle boğulacak, parçalanacak ve asit dolu bir fıçıya atılacaklardı. Yargıç Bakşi karar vermişti, nasıl öldürdülerse, öyle öleceklerdi.

Pakistan'da Cavit İkbâl çok. Kriket oyuncusu Cavit İkbâl, cerrah Cavit İkbâl, kimyacı Cavit İkbâl, baro başkanı Cavit İkbâl ve daha niceleri. Lahorlu Cavit İkbâl, saydıklarım kadar ünlü biri değildi. Sessiz, sakın, kendi halinde yaşayıp giderken -ya da öyle sanılırken- sokaklarda yaşayan üç çocuğun saldırısına uğradı, adamakıllı dayak yediği yetmiyormuş gibi, parası da çalındı.

Lahor polisinin işi başından aşkındı. Yedi milyon nüfuslu kentin uyuşturucu kaçakçıları, göçmenleri, çeteleriyle uğraşırken, Cavit İkbâl'in şikâyet dilekçesini ihmal etti. Çünkü Lahor polisi, yaşları sekiz ile on beş arasında değişen, kimi evden kaçmış, kimi kovulmuş beş bin kadar çocuğun kent sokaklarında çöp karıştırarak yaşamını sürdürmeye çalıştığını, Data Darbar Camii ile tren istasyonunun etrafında, yırtık bezler üzerinde birbirine sarılarak geceyi geçirdiğini, eroin kuryesi olarak kullanıldığını, hatta bazılarının köprü altlarında ya da kent dışındaki pis otellerde vücudunu satarak saatte 500 rupi (12 YTL) kazandığını gözlemleyebiliyordu.

Dilekçeyi dosyaya kaldırırken “Cavit İkbâl, ölmediğine şükretsin” diye düşündü Ravi Sokağı karakolunun memuru. Çocukların dünyasına adım atan, daha sonra parası çalınan, dövülen, öldürülen, ancak failleri bulunamayan o kadar çok kişi vardı ki, hangi birini soruşturacaklardı. Cavit İkbâl bir süre bekledi. Baktı polisten ses çıkmıyor, “Bunun acısını çıkartmayı bilirim” dedi ve intikam almaya yemin etti.

Güler yüzlü, iyi kalpli bir adam

Tam orta yerinde, Pakistan’ın özgürlüğünü simgeleyen altmış metrelik ünlü minaresiyle İkbâl Parkı, çevresindeki baharat kokulu çarşı ve hemen yakınındaki 400 yıllık Badşahi Camii’nin dev avlusunda, Pencabiler, muhacirler, Peştunlar ve turistlerin arasında, bir o yana bir bu yana koşuşturan küçük haşarı oğlanlar, kiminden rupi, kiminden roti dilenir.

Esnaf, bir süredir hemen her gün buralarda dolaşp küçük yaramazları sevindiren, bazen ellerine bir iki teklik tutuşturan, bazen karınlarını doyurmak için eve çağıran, gözlüklü, güler yüzlü, temiz giyimli, kırk yaşlarındaki iyi kalpli adama duacıydı.

Gerçi, ne iş yaptığını bilen yoktu. “Gazeteci” diyen de vardı, “sosyal hizmet uzmanı” da. İki kez boşanıp, iki de çocuğu olduğu, az ötedeki Ravi Sokağı’nda bir yerlerde tek başına oturduğu söyleniyordu. Zaten arada bir, yanında hizmetçi olarak çalıştıracağı on-on beş yaşlarında bir çocuk aramasının nedeni de, herhalde bu yalnızlığıydı. Yaşlı ve yalnız bir Pakistanlının ayak işlerini gençten birine gördürmesi çok doğaldı. Zaten Pakistan Ulusal Çocuk Hakları Birliği’nin 1997’de, ülkenin bu yöresinde oturanlar arasında yaptığı ankette de, genç erkeğin yaşlıya hizmetini, sosyal statü göstergesi kabul edenler çoğunlukta idi.

Her neyse, Güler yüzlü adam

geldiğinde, çocuklar etrafına üşüşüyor ve kimseyi rahatsız etmiyorlardı ya, esas olan buydu. Ancak, iki günde bir, yeni bir yardımcı aramasına bakılırsa, anlaşılan pek geçimsiz biriydi.

Acımasız bir intikam

1999 yılı kasım ayının ortalarına doğru, yanında gençten birisiyle İkbâl Parkı'na gelen güler yüzlü adam, oyun oynayan kardeşler, İcaz'la Riyaz'a yanaştı. Bacak masajı için 50 rupi ödeyeceğini söyledi. Mutluluktan uçan çocuklar onların peşi sıra, daracık sokaklardan geçerek Ravi Nehri kıyısındaki, yüksek tavanlı, demir parmaklıklı, üç odalı, yarı karanlık, garip kokulu eve gittiler. Bir yandan çocuklarla uzun uzun konuşan, nerede oturduklarını, babalarının ne iş yaptığını soran güler yüzlü adam, diğer yandan elindeki deftere notlar alıyordu. Bir süre sonra kardeşlerden küçüğünün gitmesini istedi ve elindeki deftere, İcaz'ın adının yanına 98 diye not düştü. Cavit İkbâl'in, çocuklarını sokaklara bırakan, onları suç işlemeye iten, ortadan kaybolduklarının farkına bile varmayan ailelerden hedeflediği intikamı almasına sadece iki çocuk kalmıştı.

Cavit İkbâl çok sabırlıydı. Etler çabuk yok oluyordu da, saçlarla kemiklerin erimesi biraz zaman alıyordu. Hesabına göre, bir çocuğa 120 rupilik (yaklaşık 3 YTL) asit yetiyordu. Önceleri fiçidakileri pis su kanalına boşaltmış, komşular koldan rahatsız olunca, Ravi Nehri'ne dökmeye başlamıştı.

Asit fiçısındaki çocuklar

Beş ay boyunca bir değil, iki değil, tam yüz küçük erkek çocuk, tıpkı "Fareli Köyün Kavalcısı" masalındaki gibi, iyi kalpli, temiz giyimli, güler yüzlü, gözlüklü adamın ardından Ravi Sokağı'ndaki eve gitti ve bir daha geri dönemedi. Kimse onları aramadı, kimse ortadan kaybolduklarını fark etmedi. Ta 1999 kasımının son haftasında, Urdu dilinde yayınla-

nan günlük *Jang* gazetesinin Lahor'daki bürosuna bir paket bırakılıncaya kadar.

Paketin içinden bir mektup ve onlarca erkek çocuk fotoğrafı çıktı. “*Ben Cavit İkbâl*” diye başlıyordu mektup. “*Çocukları öldürmeden önce, fotoğraflarını çektim, uyku ilacı verip uyuttum, her birine tecavüz ettim ve öldürdüm. Her şeyi günlüğüme not ettim. Bu mektubun aynısını ve fotoğrafların bir bölümünü polise de gönderdim. İsteseydim yüz değil, beş yüz çocuk öldürürdüm. Artık isyan ediyorum. Boynuma taş bağlayıp Ravi Nehri'ne atlayacağım.*”

Cavit İkbâl'in polise gönderdiği mektup, ilk dilekçesine benzer şekilde ciddiye alınmadı. Bu nedenle gazeteciler, Ravi Sokağı'ndaki üç odalı eve polislerden önce vardı. Yerdeki kan lekelerini, demir zinciri, duvardaki avuç izlerini, çöp torbalarına doldurulmuş onlarca küçük ayakkabıyı, bir de genizlerini yakan, gözlerini yaşartan garip buharın çıktığı fıçıyı gördüler. Hemen yanı başında “*Son ikisini atmadım. Hâlâ içindeler*” diyen bir not vardı. Ertesi sabah, *Jang* gazetesi, olay yeri fotoğraflarını, Cavit İkbâl'in mektubunu ve onun çektiği, kimi merak, kimi korkuyla bakan birkaç çocuğun fotoğrafını yayınladı. Küçük Riyaz, ağabeyi İcaz'ın fotoğrafını gazetede gördü. Üzerinde 98 yazıyordu.

Asitçi Billa, konuşamadan öldü

Lahor polisi Cavit İkbâl'in mektubunda yazdığı gibi boyuna taş bağlayıp nehre atladığını düşündü. Gece gündüz çalışarak, Ravi Nehri'nin altını üstüne getirdi, bir şey bulamadı. Bunun üzerine Emniyet Genel Müdürü Tarık Salem Dogar, yüzlerce polis memurunu görevlendirerek, Pakistan tarihinin en büyük insan avını başlattı.

Pencap Adli Bilimler Laboratuvarı'ndan gelen sonuçlar, evdeki fiçideki çocukların cesitlerini bulundukları ve içindeki ke-

miklerin biri sekiz, diğeri on beş yaşlarında iki erkek çocuğa ait olduğunu gösterince, katilin yüz çocuğu yok etmek için litrelerce asit satın alması gerektiğinden yola çıkan polis, kimya depolarının peşine düştü ve kısa zamanda İshak Billa ile iki arkadaşına ulaştı.

7 aralık 1999 sabahı Lahor Emniyet Müdürlüğü'nün önünden geçenler, üçüncü kattan aşağıya birinin düştüğüne tanık oldu. Hemen yanına koştular. Ölmüştü, elleri serbestti. Bu, o saatlerde sorgulanan İshak Billa'dan başkası değildi. Lahor adli tabibinin raporu, işkence belirtilerini sıralayınca, sorgusuna katılan üç polis memuru tutuklandı. Gazeteler, Billa'nın konuşmadan öldüğünü yazdı.

Zincirle boğulacak, aside atılacaksın

Lahor sokaklarında yüzlerce çocuk, ellerinde pankartlar, Cavit İkbâl'i bir türlü bulamayan polisin aleyhinde gösteriler yaptı, karakolları taşıladı. Nihayet 30 aralık 1999 sabahı Cavit İkbâl, *Jang* gazetesinin bürosuna gelerek gazetecilere teslim oldu. Sacit adlı bir gencin, zaman zaman çocukları parçalamakta ve fiçileri nehre taşımakta ona yardım ettiğini anlattı.

Cavit'le Sacit'in davası 8 şubat 2000'de başladı. 98 numaralı fotoğraftaki İcaz'ın kardeşi Riyaz'ı ve daha pek çok tanığı dinleyen Yargıç Bukşi Ranja, 16 mart günü her ikisini ölüme mahkûm etti. Kendisine her söz verilisinde ailelerin ilgisizliği, polisin beceriksizliği, adalet sisteminin çürümüşlüğü ve esas kurbanın kendisi olduğundan bahseden Cavit İkbâl ile suç ortağı, öldürdükleri gibi öleceklerdi. Kurbanların boğulduğu zincirle boğulacak, parçalanıp, aside atılacak ve bütün bunları, öldürdükleri yüz çocuğun ailesi seyredecekti.

Pakistan'ın ilk seri katili Cavit İkbâl, akıl hastası olduğunu ileri süren avukatının üst mahkemelere yaptığı itirazları bo-

yunca, Kot Lakpat Cezaevi'ndeki hücresinde on iki kez intihara teşebbüs etti. 9 ekim 2001 günü, o ve yirmi yaşındaki suç ortağı Sacit, ülke genelinde kendileri gibi idamı bekleyen, yirmi kadarı kadın, yaklaşık beş bin Pakistanlı arasından sıyrıldılar ve aynı gün, aynı saatte, iki ayrı hücrede, kendilerini çarşaf-la asmayı başardılar. Her ikisinin otopsisinde yaygın darp ve cebir izleri bulundu. Onlara engel olmayan ve cezaevi müdürü gelmeden boyunlarındaki çarşaf-ları çözen iki gardiyan, ihmalleri nedeniyle hâlâ yargılanıyor ve Lahor sokakları hâlâ, on beş yaşından küçük nüfusun otuz milyonu bulduğu Pakistan'ın, İslamabad, Karaçi ve daha nice kentinin sokakları gibi, birkaç rupi ya da bir parça sıcak roti ile mercimek için Cavit İkbâl'lerin peşinden gidebilecek binlerce çocuk barındırıyor.

Bahçedeki safrakesesi taşı

Lahorlu Cavit İkbâl'in aklına asit işi nereden düştü bilemem. Ancak ondan yıllar önce, kurbanlarını asitle yok eden başkaları da var. Örneğin, Marsilyalı avukat Georges-Alexandre Sarrejani ya da Asitli Vampir adıyla ünlenen ve yakalanması bir "adli bilim mucizesi" olarak kabul edilen İngiliz John George Haigh gibi.

Haigh, gazete okumayı bile günah sayan bir ailenin çocuğuydu. Eğitimini üstün başarılarla bitirdi. 1930'larda basit bir sahtecilikten ilk kez hapse düştüğünde, sülfat asidinin nimetlerini öğrendi. Hatta aside atılan sıçanların yarım saatte yok olup gittiğini kendi gözleriyle de gördü. Cezaevinden çıktığında, çalışarak bir yere varamayacağına çoktan karar vermişti. Zengin ve orta yaşlı kadınları baştan çıkartmaya, paraları bittikten sonra öldürmeye, cesetlerini sülfat asitli bidonlara atıp, oluşan çamuru bahçeye dökmeye başladı. Haigh'in son kurbanı dul Bayan Olivia Durand-Dencon'du.

Kadının ortadan kaybolması üzerine, bazı sorular sormak

için Haigh'in Londra'da, Gloucester Sokağı 79 numaradaki evine gönderilen polis memuru, yanına arkadaşı adli patolog Dr. Keith Simpson'ı almasaydı, kim bilir daha kaç kadın çamurlaşacaktı.

Polis memuru, Haigh ile konuşurken, bahçede dolanan doktorun gözüne kiraz tanesi büyüklüğünde bir taş takıldı. Dikkatsiz birinin kolayca çakıl taşı sanacağı cisim, aslında bir safra kesesi taşıydı. Ertesi gün doktor ve ekibi, bahçeden iki yüz elli kilo kadar çamur topladı. İçerisinde insan yağı ve bir diş protezi buldular. Hastane kayıtları incelendiğinde, Bayan Olivia Durand-Dencon'un safra kesesinde taş olduğu ve protez taktığı ortaya çıktı.

Kadının cesedi bulunamamış olsa da, bu deliller, 6 ağustos 1949'da Haigh'i, Londra'nın güneyindeki Wandsworth Cezaevi'nin darağacına götürmeye yetti. Aslında John George Haigh, dört kadını öldürdüğünü ve iddia edildiği gibi kanlarını içmediğini söyleyip durdu. Ancak jüri, onu o yıllarda ortadan kaybolan başka dört kadının daha ölümünden sorumlu tuttuğu gibi, gazeteler de, ısrarla fincanla kan içtiğini yazdı. Bu nedenle adı, seri katiller dünyasında, "Asitli Vampir" olarak kaldı.

Başkanın Bulut Adamları

2006 ortalarında, Viyana'daki Mozart heyecanı biraz durulmuş gibiydi. Gerçi, maraton sırasında bile sokak hoparlörlerinden senfoniler yayınlanıyordu ama Sigmund Freud'un yüz ellinci doğum yıldönümü kutlamalarına, ayrıca Avrupa Birliği ile Latin Amerika ve Karayip ülkeleri başkanlarının zirvesine ilgi büyüktü. 11 Mayıs 2006 akşamı Teknik Müze'de, Peru devlet başkanının verdiği daveteydim. Dr. Alejandro Toledo Manrique, AB-LAK zirvesini fırsat bilmiş, yanında hem zarif eşi, Fransız antropolog Eliane'ı, hem de beş yüz yaşında, on iki Bulut Adam getirmişti. Halkının geçmişini aydınlatacak bilimi arıyordu.

IX. yüzyılda, bir grup Amazon yerlisi, göller ve nehirlerin arasındaki yüksek dağlara doğru göç ederek, bugünkü Peru'nun kuzeydoğusuna yerleştiler. Göçten altı yüz yıl sonra, (Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u aldığı sıralarda), topraklarını genişletmek üzere buralara gelen İnkalar, yaz kış sisin kalkmadığı bu bölgenin insanlarına Saça Puya, yani "Bulut Adamlar" adını verdiler.

Dağdakilerin elinde, İnka ritüellerinin vazgeçilmez koka yaprakları, ayrıca iri, yırtıcı kuşların göz alıcı renkte tüyleri vardı. Mısır piramitlerinin üç katı taş kullanarak yaptıkları Kuelap Kalesi içindeki dört yüz kadar evde oturan Bulut Adamlar, yıllarca İnkalara direndiler. 1492'de Yeni Dünya'ya ayak basan bir avuç İspanyol, önce Aztek, sonra İnka medeniyetlerini yok etti. Kısa bir süre sonra, Bulut Adamlar'dan geriye kimse kalmadı.

Akbabaları seyreden mummyalar

Aradan asırlar geçti. Bir zamanlar Bulut Adamlar'ın yaşadığı dağlık bölgede, Perulu bir çiftlik sahibi, sığırlarına daha geniş otlaklar yaratmak istedi. Yakınlardaki Leymebamba köyünden işçiler topladı. Kanat açıklığı üç buçuk metre-yi bulan kondorların (tepeli akbabalar) üzerinde süzöldüğü, Condores Gölü'nün etrafındaki ağaçları kestirmeye başladı.

Ağaçlar birer birer düştükçe, gölün üzerindeki sis kalktı. Yağmurlu bir ekim sabahı işçiler, sis yüzünden yüzyıllardır görölmeyen, sarp yamaçlardaki kırmızı boyalı mezarları fark ettiler. Göle bakan pencereci mezarlara, tavandaki delikten girdiklerinde, takvim, 1996 yılını gösteriyordu.

İşte Başkan Toledo ile birlikte Viyana'ya gelenler, Peru Biyoantropoloji Vakfı başkanı, ünlü Arkeolog Dr. Sonia Guilen'in bu mezarlardan çıkarttığı iki yüz kadar Bulut Adam mumyasından on ikisi. Onlara, koka yapraklarının konduğu kaplar, farklı kalınlık ve renkte sicimlere, henüz çözölememiş bir şifre ile düğüm atarak yazdıkları "kipu" mektupları, iki de kedi mumyası eşlik etti ve üç ay boyunca Teknik Müze'de kaldılar.

Ölümsözlüğü yakalayanlar

Kimi zaman ölü insan ve hayvan bedenleri, bulundukları koşulların bakteri ve mantarların çoğalmasına elverişli olmaması nedeniyle çürümez, mummyalaşır. Kuru ve sıcak çöller, dondurucu soğuk bölgeler, suları asitli ve oksijensiz bataklıklar, binlerce yıllık geçmişten günümüze, neredeyse hiç bozulmadan kalan mummyaların bulunduğı yerlerdir.

1991'de Avusturya Alpleri'nde, Helmut ve Erika Simon'un rastladığı Buzadam Ötzi, beş bin üç yüz yıldır orada, yüzükoyun yatmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinin bataklıklarının

dan çıkan binden fazla cesedin pek çoğunun yaşı, cinsiyeti, nasıl öldüğü ya da öldürüldüğü bir yana, yedikleri son yemeği bile belirlemek mümkün oldu. Bunlardan biri, on bin yıldır bataklıktaydı.

Ancak bugüne değin hiçbir mumya, İnkaların beş yüz yıl önce dağ tanrılarına kurban ettiği küçük Buz Kız Juani-ta kadar bilime hizmet etmedi, dense yeridir. Buz Kız'ın mitokondriyal DNA'sı (mtDNA) sayesinde, Asyalıların, Sibir-ya'nın en ucundaki Bering Boğazı'nı geçerek önce Alaska'ya, oradan da güneye göç ettiği kanıtlandı.

Bir de, ölümsüzlüğü insan eliyle yakalamaya çalışan mumyacılar var. En ustaları hiç kuşkusuz, İsa'nın doğumun-dan iki bin altı yüz yıl öncesinden başlayarak üç bin yıl bo-yunca bu işi yapan Mısırlılar.

Bulut Adamlar, her kıtada ilgi görmüş mumyalamayı, düşmanları İnkalardan öğrenmişler. Bir kancayla sindirim organlarını anüsten dışarı çekmiş, burayı bezle tıkamış ve cenazeyi kurusun diye güneşe bırakmışlar. Cenin pozisyonu-na getirebilmek için de kemiklerini kırmış, ayak bileklerini baldırlara, el bileklerini boyuna bağlamış, sonra tüm bedeni kırmızıya boyamışlar. (Boyayı, *Arrabidaea chica* adlı bir ağa-cın yapraklarından elde ettikleri 2003 yılında anlaşıldı. İçe-risine bakterilerin çoğalmasını engelleyen başka bir kimya-sal katıp katmadıkları, henüz bilinmiyor). Cesetlerin üzeri-ne birkaç kat alpaka yününden dokunmuş, turuncu ve kırmı-zı renkte kumaşlar dolamış, açılmasın diye, enine boyuna ip-le bağlayarak, sıkıca paketlemişler.

Viyana'ya gelen Bulut Adamlar'ın, beş yüz yıl kadar önce bu işlemde geçtiği sanılıyor. Ancak Peru başkanı, radyokar-bon tarihleme yöntemi ile ne zaman öldüklerinin kesin ola-rak bulunmasını istiyor. Viyana Üniversitesi İzotop Araştır-maları ve Çekirdek Fiziği bölümündeki hızlandırıcılı kütle spektrometresi VERA, bu amaçla mumyaların C14 atomları-

nı sayacak (dünya genelinde VERA benzeri sayım gereci olan laboratuvar sayısı otuz kadar).

Zaman tüneline yolculuk

Arkeoloji, jeoloji, jeofizik ve bilimin daha pek çok alanında, organik yapıllı kalıntıların yaşı belirlenmek istendiğinde, ilk başvurulacak yöntem, “Karbon-14” (radyokarbon) tekniğidir. Elli bin yıl geriye kadar tarihlendirme yapabilen yöntemi, II. Dünya Savaşı’ndan hemen sonra Chicago Üniversitesi’nden fizikokimyacı Willard Frank Libby bulmuş, 1960 Kimya Nobel’ini almıştı. 1950’lerden bu yana, ağaç parçalarından kurumuş bitkilere, tahıl taneleri ve dokuma parçalarından besin ve dışkı artıklarına kadar değişik buluntuların ve tabii insan kemikleri ile mumyaların tarihlendirilmesinde kullanılıyor.

Radyokarbon tarihlendirmesinin prensibi basit. Atmosferdeki karbondioksit gazı, yüzde 98.9 oranında kararlı karbon-12 ve trilyonda bir kadar kararsız karbon-14 izotopu içerir. Bu karışım, fotosentez yoluyla bitkilere, oradan da insan ve hayvanlara geçtiğinden, tüm canlılarda C14’ün C12’ye oranı aynıdır. Ölümle birlikte, solunum durur. Organizmaya yeni karbondioksit girmez. C12’ler kararlı olduğundan düzeyleri değişmeden kalır. C14’ler ise kararsız olduğundan azalmaya başlar. İşte Viyana’daki VERA gibi gereçler, kalan C14’leri ölçüyor. Azalmanın hızı ve hangi zaman diliminde, atmosferde ne kadar C14 olduğu bilindiğinden, geri hesap yapılarak, canlılığın ne zaman sona erdiği hesaplanıyor.

Mumyalara sanal otopsi

Arkeolog Dr. Sonia Guillen, daha Peru’dayken Bulut Adamlar’ın röngeni çekti. Ona göre bacaklarının kafasın-

da kırık var. Şimdi Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji Bölümü'nde, yüksek çözünürlüklü bilgisayarlı tomografileri çekilecek, böylelikle yüzlerce farklı açıdan gönderilen elektromanyetik dalgalar yardımıyla, bedenlerinin her noktasının üç boyutlu görüntüleri elde edilebilecek. Üstelik bu iş, Bulut Adamlar'ın paketi bozulmadan yapılabilecek.

Sanal otopsi yardımıyla bir yandan ölüm nedenleri anlaşılacak, diğer yandan tıpkı 2005'te, Mısır firavunu Tutankamun'a yapıldığı gibi, portreleri bilgisayar ekranında görülebilecek. Viyana Teknik Müzesi'ne bir tomografi gereci konmuş olsa da, sadece eğitim amaçlı. Bulut adamlar CAT scan için üniversiteye götürülecek. Bu sırada iki kedi mumyası da onlara eşlik edecek.

Kokain kullanan Bulut Adamlar

Peru'dan misafir gelir de, beş yüz yıl önce ne yiyip ne içtiği ve elbette koka yaprağı çiğneyip çiğnemediği merak edilmez mi? Sevgili dostum Doç. Dr. Rainer Wolfgang Schmid, Viyana Üniversitesi'nin Klinik Kimya Bölümü'ndeki sıvı kromatografisi-kütle spektrometrisini Teknik Müze'ye taşıdı. İnanmayacaksınız ama, İnorganik Kimya Bölümü'nün ICP-TOF kütlesi, ayrıca Innsbruck Üniversitesi'nin Analitik ve Radyo-Kimya Bölümü'nün MALDI-TOF lazerli kütlesi de, başında bekleyen uzmanları ile müzede yerlerini aldılar.

Bulut Adamların'ın saç örnekleri müzede alındı, ziyaretçilerin önünde incelendi. Aslında serginin asıl amacı da buydu. Temel bilimlerin arkeolojiye nasıl destek verdiğini göstermek.

1991'de Şili'de gün yüzüne çıkartılan mumyaların saçında benzoilekgonin'e, yani koka yıkım ürününe rastlanmıştı. *Erythroxylon Coca* bitkisinin asıl yetiştiği yer olan dağların insanı, Bulut Adamlar'da da, aynı ürün bulundu.

Çocukları öpen böcekler

Bulut Adamlar'ın nefes borusundan içeriye hareketli bir boru sokarak akciğerlerini inceleyen Dr. Sonia Guillen, veremden şüphelenmiş. Bu şüpheyi DNA analizleri ile gidermek mümkün. Ancak Viyana'da talibi yok. Halbuki Minnesota Üniversitesi Paleobiyoloji Laboratuvarı'ndan Arthur C. Aufderheide ve ekibi, Bulut Adamlar'ın güney komşuları İnkalaların mumyalarında, *Mycobacterium tuberculosis* DNA'sını bularak, verem mikrobi taşıdıklarını kanıtlamıştı. Son yıllarda moleküler düzeyde paleomikrobiyoloji, yani eski canlı kalıntılarındaki bakteri, virüs ve parazitlerin, genetik özelliklerine dayalı tanısı çok ilerledi. Bırakın beş yüz yıllık olanlarını, beş bin dört yüz yıllık bir Mısır mumyasının kemiğinde, hatta on yedi bin yıllık soyu tükenmiş bizon kemiğinde bile verem mikrobi bulunabiliyor.

Ayrıca Bulut Adamlar, Chagas hastalığının etkeni *Trypanosoma Cruzi* ile enfekte de olabilirler. Günümüzde on milyon Latin Amerikalının *T. Cruzi* taşıyıcısı olduğu ve siyah-kahverengi "öpen böcekler"le bulaşan (Türkiye'de bulunmuyorlar) bu hastalık yüzünden, önemli bir bölümünün daha çocukken kalp yetmezliğinden öleceği biliniyor. 2004 yılında Peru'nun güneyindeki Atacama Çölü'nden çıkan iki yüz seksen üç mumyanın yarıya yakınında, *T. Cruzi* DNA'sı bulundu. Aralarında dokuz bin yıllık olanlar da vardı.

Bunların deri parçalarında, Oroya Ateşi'ne yol açan *Bartonella bacilliformis* DNA'sı da bulundu. Bulut Adamlar, bu hastalığı da taşıyor olabilirler. Ne yazık ki Avusturya üniversitelerinden hiç kimse, ne Bulut Adamlar'ın, ne de kedilerinin yumuşak dokularında, kemik ve dişlerinde paleomikrobiyolojik DNA analizine talip olmadı.

Dikkatimi çeken bir başka eksiklik, mumyaların aralarındaki akrabalık ilişkilerinin araştırılmaması. Latin Amerika top-

lulukları ile olan genetik ortaklıklarını belirleyecek mtDNA ya da sadece erkeklerde bulunan Y-kromozom DNA analizlerinin bile düşünülmemiş olması. Anlaşılan Avusturyalılar, “Mozart’ın kafatasında DNA analizi yapacağız” diye ortaya çıkıp başaramayınca, yoğurdu üfleterek yemeyi tercih ettiler.

Tarih yazan mikrobiyoloji

Geçmişte hastalıkların nasıl bulaşıp yayıldığını bilmek, günümüzde koruyucu önlem alabilmek, ilaç ve aşı geliştirmek açısından önem taşıdığı gibi, bazı tarihsel tartışmalara da son noktayı koyar. Dünya genelinde yaklaşık kırk milyon kişinin ölümüne yol açan İspanyol gribi etkeninin, 1918’den hemen önce kuşlardan insana geçtiği ve şimdiki H1N1 virüsünün genetik özelliklerini taşıdığı, Afrikalıların 1950 önceden beri AIDS hastalığına yol açan HIV virüsü ile enfekte oldukları, milattan önce 400’lerde, Perikles yönetimindeki Atina’nın düşmesine tifüsün, 1812’de Napolyon ordularının Rusya yenilgisine siper ateşinin yol açtığı, hep bu tip çalışmalarla gösterilmiştir.

1979’da Urallar’ın doğusundaki Sverdlovsk’ta (Ekaterinburg) ölen kişilerin deri parçaları, yirmi yıl sonra incelendiğinde, *Bacillus anthracis* bulunmuş, böylelikle Sovyetler’in yıllar boyu besin zehirlenmesi olarak örtmeye çalıştığı onlarca kişinin ölümüne (kesin sayı belli değil, yetmiş ila yüz arasında), yakınlardaki biyolojik silah fabrikasından sızan ant-raks buharlarının yol açtığı kanıtlanmıştı.

Fatih’ten Mustafa Kemal’e tahnit

Kimi eski toplumlar, ölünün kendi bedeninde, kimileri ise ölünün başka bir bedende dirileceğine inandıklarından, mumyalama işlemini gerçekleştirirler. Antakya Müzesi’ndeki

İlhanlı dönemine ait olduğu iddia edilen altı mumyanın, Niğde Müzesi'ndeki rahibenin, Karaman Müzesi'ndeki genç kızın, Harput'taki Arap Baba'nın mumyalanma yöntem ve gerekçesini bilmiyorum. Ancak cenaze, hemen toprağa verilemeyecekse, bakteri ve mantarların çoğalmasının, dolayısıyla çürüme ve kokuşmanın, kimyasal maddelerle mutlaka durdurulması gerekir.

Osmanlıların tahnit adını verdikleri, günümüzde de bu şekilde tanımladığımız yöntem, aslında mumyalamadan başka bir şey değildir. Kesin ölüm nedeni bilinmeyen Yıldırım Bayezid'in tahnit edilerek Akşehir'de Mahmud Hayrani Türbesi'ne konduğu, Çelebi Sultan Mehmed'in 1421'deki vefatı üzerine tahnit edildiği, böylelikle ölümünün kırk gün halk ve askerden saklanabildiği, ölüm nedeni aydınlanamayan Fatih Sultan Mehmed'in 1481'de Gebze'deki, ayrıca Kanuni Sultan Süleyman'ın 1566'da Zigetvar'daki otağlarında tahnitlendiği bilinir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün de, vefatının ertesi günü, Gülhane Askeri Hastanesi patolojik anatomi profesörü Dr. Lütfü Aksu tarafından tahnitlendiğini unutmamak gerekir.

Şaman ile hemşire

Şaman ile hemşirenin birbirlerini tanımış olmaları imkânsızdı. Hatta hemşirenin, kaktüs suyu katılmış biraları içerek yağmur duasına çıkan Meksika yerlilerinden haberi bile olmayabilirdi.

Buna rağmen, nasıl olur da, ölümü tatmak için dünya da başka hiç kimsenin aklına gelmemiş bir yolu seçmiş, kaktüs suyunu enjektöre doldurmuş ve damarına vermişti? Hemşirenin İstanbul, Kartal'da, kolunda bir enjektör, enjektörde de “karnegin” adlı bir madde bulunmasının üzerinden on yıl geçti. Ben, bu sorunun cevabını on yıldır arıyorum.

Ölenin iç organ parçaları ve vücut sıvılarında toksikolojik analiz yapmakla yükümlü olanlar, beş yüz yıl önce yaşamış ilk ustaları Philip Theophrastus Bombastus von Hohenheim, namı diğer Paracelsus'un “Her şey zehirdir, mühim olan dozdur” sözünü akıllarından hiç çıkartmazlar.

Hele otopside ölüm nedenini kesin olarak açıklayabilecek bir bulgu yoksa, dünyanın her yerindeki uzmanlar, bu arada ülkemizde otopsi materyalinde adli toksikolojik analiz yapmakla görevlendirilen ve 1992 öncesi, üniversitedeki göreve paralel olarak yönetme gururunu taşıdığım Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi'nin kimyacıları ve eczacıları, üç bine yakın maddeyi aramak üzere kolları sıvarlar.

Kimi zaman, şansları vardır. Örneğin, iyi bir olay yeri incelemesinde ele geçen boş ilaç kutuları ya da mutfak tezgâhı

üzerindeki böcek öldürücüsü, çalışmalarını yönlendirir. Bu tür ipuçları bulunmadığında, saatler, hatta günler süren ve iğneyle kuyu kazmaya benzer bir emek, onları bekler.

Enjektörde zehir var

1995 eylülünde, Adli Tıp Kurumu toksikologlarının önündeki dosyalardan biri, başlangıçta kolay çözülebilecek gibiydi. Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinden birinde çalışmakta olan genç bir hemşire, yatak odasında, kolunda dolu bir enjektörle ölü bulunmuştu. Biri yirmi mililitrelik dolu, diğeri beş mililitrelik boş enjektörün, ayrıca üzerinde “Rhino-perd-Nasentropfen” yazılı, burun damlası olduğu bildirilen sıvının incelenmesi isteniyordu.

Enjektörlerdeki maddelerin birbirinin aynı, damlalıktakinin ise farklı olduğu saptandı. Dolu enjektördeki sıvı, farelerin kanına verildiğinde öldürüyor, ağız yoluyla verildiğinde etkilemiyordu. Damlalıktaki sıvının ise, farelere zararlı bir etkisi yoktu. Açık kimyasal yapısı aydınlatılamamış olmakla birlikte, enjektörde zehirli bir maddenin olduğu apaçıktı.

Bu bulgular, 18 eylül 1995 tarihli rapora kaydedildi. Daha sonra toksikologlar, kendilerine teslim edilen otopsi materyalinde, dolu ve boş enjektörde saptadıkları, adını koyamadıkları, ancak hangi kimyasal testlere cevap verdiğini bildikleri ve fareleri öldüren zehirli maddeyi aradılar, bulamadılar. İç organ parçaları, kan ve idrarda, iğne giriş deliğinin etrafındaki cilt parçasında olağandışı hiçbir maddeye rastlamadılar. Bulgularını 26 ekim 1995 tarihli raporlarına kaydettiler.

Aralık ayında, Ankara Merkez Kriminal Polis Laboratuvarı'ndan gelen bir rapor, olayın gidişini değiştirdi. Pek alışılmamış olmakla birlikte, dolu enjektörün içerisindeki sıvıyı bir kez de onlar incelemiş, içerisindeki maddenin adını koymuşlardı: **Karnegin**.

Aradan yıllar geçti. Hemşirenin nasıl öldüğü bir türlü keşinleşmedi. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakoloji Anabilim Dalı'nın 20 nisan 1999 tarihli bilirkişi raporunda, aynen katıldığım biçimde, "karnegin'in yapısı gereği kanda ve idrarda saptanabileceği" görüşüne rağmen, Adli Tıp Kurumu toksikologları, hemşirenin örneklerinde bu maddeyi saptayamadılar. Buradan çıkan iki sonuç var: 1) Enjektördeki madde karnegin değildi. 2) Toksikologlar karnegin'i bulamadılar.

Adli Tıp'a göre, öldüren karnegin olabilir ya da olmayabilir

Dosya, beş yıl sonra, 2000 yılı ekiminde, Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu'nun gündemindeydi. İhtisas kurullarının başkan ve üyeleri, "ceset muayenesinde ve otopside, haricen darp cebir izi, iç organlarda travmatik değişim, makroskopik ve mikroskopik olarak ölüme neden olabilecek bir hastalık tarif ve tespit edilemediğine göre, kişinin herhangi bir tesirle veya kendinde mevcut bir hastalıktan öldüğünün tıbbi delillerinin bulunmadığı"nı bildirdikten sonra, kurum toksikologlarının verdiği rapora dayanarak, kişinin koluna takılı olarak bulunan yirmi mililitrelik enjektördeki sıvı ile beş mililitrelik boş enjektörün kimyasal bakımdan benzer bir maddeyi içerdiğini ve polis kriminalin raporuna göre bu maddenin karnegin olduğunu kaydetti. Ölenin iç organ parçaları, kan ve idrar örneklerinde karnegin'in bulunamamasını da, söz konusu maddenin vücuda girdikten sonra hızla parçalanmış ve bu nedenle tespit edilememiş olma ihtimaline bağladı.

Bir başka deyişle, genel kurul, toksikologların otopsi materyalinde bulamamış olmasına rağmen, ölümün karnegin'den kaynaklandığı sonucuna vardı. Bununla birlikte, raporunu bağlarken, kimyasal incelemede saptanamayan baş-

ka bir madde ile zehirlenerek öldüğünün tıbben reddedilemeyeceğini” de kaydetti. Yani, ölüm nedeninin karnegin olmayabileceğini de. Ayrıca, “mevcut tıbbi verilere dayanarak olayın intihar olup olmadığı konusunda karar verilemeyeceğini, ölüm sebebinin orijini itibarı ile belirlenmesinin adli tahkiyat ile anlaşılabileceğini” bildirdi.

Kısacası genel kurul raporu, ezelden beri adli tıp uzmanlarına yönlendirilen, hemşirenin ölüm olayında da beş yıldır merakla sonucu beklenen “kaza mı, cinayet mi, intihar mı” sorusuna tatmin edici bir yanıt veremedi.

Hemşirenin cesedini ilk bulan, üç yıllık eşiydi. Bir ay kadar önce Avusturya’dan kesin dönüş yaparak sigortacılığa başlayan eşin ifadesinde, çocukları olmadığından birkaç hafta önce tedavi için bir doktora gittikleri, yapılan tahliller sonucunda yumurtalıklarının yumurta yapma olasılığı çok zayıf bulunduğundan eşinin karamsarlığa kapıldığı, kendisinin 30 ağustos 1995 günü sabahı işe gittiği, öğlen yemek için eve döndüğü, saat 14:00 sularında yeniden çıktığı, 18:30’da eve geldiğinde, karısını yatağın üzerinde sırtüstü yatar durumda, sol kolu aşağıya sarkık ve enjektör takılı biçimde gördüğünde, telefonla ağabeyine haber verdiği, onun da arkadaşları ile eve geldiği, daha sonra polisi aradıkları, polisin eşini hastaneye götürdüğü kayıtlı.

İntihar mı, cinayet mi?

Hemşirenin önce intihar ettiği düşünüldü. Kısa bir süre sonra kardeşleri, intihar etmesi için bir neden bulunmadığını, arsalarını satmak için ısrar eden ve onu döven kocasının öldürmüş olabileceğinden kuşkulandıklarını bildirdiler. “Kasten nikâhlı eşini öldürmekten” tutuklanan sigortacı eş, dokuz ay tutuklu kaldıktan sonra, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Hemşirenin öldüğü gün, saat 19:00'da iki polis memurunun düzenlemeye başladığı ve 19:30'da tamamladıkları olay tespit tutanağı ile aynı polis memurları ile bir diğer tanığın imzalarını taşıyan ve saat 20:30'da düzenlendiği belirtilen el koyma tutanakları arasında, hemşirenin, kol lastiğinin, pamuğun, enjektörlerin bulunuş pozisyonu ile ilgili çelişkiler, ayrıca tutanaklar üzerindeki imzaların sahte olduğu iddiası, cinayet ihtimalini yeniden gündeme getirdi. Bunun üzerine hemşirenin kocası, 8 aralık 1999 günü yeniden tutuklandı. Ömür boyu hapis istemiyle yargılandı, karısını öldürdüğüne dair hakkında yeterli delil olmaması nedeniyle bir yıl sonra beraat etti.

Hemşire, karnegini nereden buldu

Bir ölüm olayının üzerinden on yıl geçmiş olsa bile, olayı çok değişik açılardan inceleyebilmek mümkündür. Kimi ölümler, üzerinden değil on yıl, yüzlerce yıl geçtikten sonra bile tartışılır. Hemşirenin ölümü de, elbette yeniden incelenebilir. Üzerinde durmak istediğim konu, olayın gidişini değiştirmesi açısından kilit bir rol üstlenmiş, kola takılı enjektör içinde bulunan, ancak vücuttaki varlığı kanıtlanamayan madde ile ilgili, yani karnegin ile.

Karnegin, Meksika ve Arizona çöllerine özgü, *Pachycereus* kaktüsünün bazı türlerinde bulunan, azotlu bir alkaloid. Karnegin içerdiği, ilk kez 1929'da Spaeth ve Kuffner tarafından kanıtlanan *Pachycereus pecten-aboriginum*'u, Phoenix Arizona'da toplanan bir kongre vesilesiyle görmüştüm.

On beş yirmi bin yıl önce Asya'dan yola çıkıp Sibirya'nın kuzeydoğusundaki Bering Boğazı'nı geçerek günümüz Meksika'sına ulaştıkları sanılan Tarahumara yerlileri, buralara geldiklerinde, çölün nöbetini tutan askerler gibi yan yana dizili, boru kolları beyaz çiçeklerle bezeli, dört insan boyundaki bu dev yaratıklara benim kadar şaşmışlar mıdır bilemem.

Ancak, Tarahumara şamanları, bu kaktüsün boruları içindeki sıvının, peyote kaktüslerinden elde edilene ulaşamasa da (onlarda meskalin var), insanları sersemlettiğini ve hayaller gösterttiğini pek çabuk fark etmiş olmalı ki, ona kendi dillerinde “cılgin” anlamına gelen *vikovaka* adını vermişler. Günümüzde elli altmış bin kadar kalan Takahumara yerlisi, hâlâ mısır birasının içine vikovaka koyup, yağmur duasına çıkıyor. Bugüne değin vikovakadan ölene rastlanmamış. Kartal SSK’da görevli hemşire gibi damarına enjekte eden de olmamış.

“Saguaro” ya da bilimsel adıyla *Carnegiea gigantea*, aynı bölgelerde yetişen ve soyu tükenmekte olduğundan koruma altındaki bir başka dev kaktüs. Bitkinin, mayıs geceleri sadece bir kez açan, güzel kokulu beyaz çiçekleri, 1931’den bu yana Arizona Eyaleti’nin resmi çiçeği. Yaz sonuna doğru, çiçeklerin yerini alan, küçük siyah çekirdekli kırmızı meyveler, yüzyıllardır çölün insanları, kuşları, sürüngenlerince tüketiliyor. Çekirdekte karnegin var. Ama bugüne değin bu meyvelerden yiyip ölen yok. Çekirdeğin özütünü elde edip damarına enjekte edenle ilgili bir yayın bulmadım. Fransa’nın Rouen Zehir Merkezi’nden Dr. Jean Philippe Leroy’un, uyuşturucu madde bağımlısı olduğu bilinen, bilinci kapalı, ateşi yüksek bir kadın hastanın idrarında karnegin bulunduğu ve hastanın yirmi dört saat sonra hiçbir şey olmamışçasına uyandığını kaydettiği olgu dışında, bir veriye de rastlamadım.

Toksikolojide alet işler, el övünmez

Genç hemşirenin, intihar etmek istediye, neden mesleği gereği kolayca ulaşabileceği ve öldüreceğini bildiği onlarca ilaç varken karnegini seçtiği, kolunu neden pamukla sildiği (yatağın üzerinde pamuk vardı), karnegini, hayal gösterici etkisi nedeniyle kullanmak istediye, neden yutmayıp, hiç başvurulmayan bir yöntem olan damar enjeksiyonu tercih

ettiği (vücudunda başka iğne giriş deliği yoktu) ve en önemlisi, bugün bile satın almakta zorlanılacak karnegini, on yıl önce nereden bulduğu gibi soruları sormadan önce, yanıtlanması gereken temel bir soru var.

Polis kriminal laboratuvarının uzmanları, zehir etkisi gösterebilecek binlerce madde varken, nasıl olup da karneginin şüphelendiler ve enjektörde, bırakın ülkemizi, dünyada dahi ölüme neden olduğu bildirilmemiş bu maddeyi aradılar?

Kanımca, karnegini hedeflemediler, toz ve sıvılarda eroin, kokain gibi yasadışı madde arayan her kriminal laboratuvar da yapıldığı biçimde, enjektördeki sıvının değişik dalga boylarında ışık kaynağı kullanarak spektrogramını çektiler, gaz ya da sıvı kromatogramını elde ettiler. Bu spektrogram ya da kromatogramı, gereçle birlikte satılan ve binlerce maddenin özelliklerini içeren bir veri tabanı ile karşılaştırdılar. Bilgisayarın alt alta sıraladığı olası moleküller listesinin en üstünde ya da üst sıralarında karnegin vardı. Büyük bir olasılıkla adli dosyanın tamamını görmediler ve konuya bir toksikolog değil, bir kriminalist penceresinden baktılar ve hemşiresinin Tarahumara Şamanlarının öğretilerinde kalmış bir madde ile ilgisi olamayacağını düşünmeksizin, “alet işler, el övünür” dediler.

Son yemeği beklerken milyoner olmak

Vaiz John Boltz, o akşam, kızarmış tavuk ve patates, lahana salatası ve elmalı kek istedi. Gerçi yetmiş dört yaşındaki biri için, biraz ağır bir yemek sayılırdı ama olsun. Yirmi iki yılını geçirdiği cezaevindeki son yemeğiydi. Üvey oğlunun boğazına on bir kez bıçak saplamış vaiz, 1 haziran 2006 gecesini öngörülenden bir saat fazla yaşadı. Yaşlılığından olsa gerek, doktorun damarını bulması uzun sürdü.

Earl Washington da, tıpkı vaiz gibi ölümü bekleyenlerden biriydi. Ancak o, son yemeğini yemedi. Kimsenin ırzına geçip öldürmediği, biraz geç de olsa anlaşıldı. Serbest kaldığı bir yana, altı ayrı cezaevinde geçirdiği on yedi yılın karşılığında kendisine 2.25 milyon dolar ödendi.

Dünyanın elli üç ülkesinde halen yirmi bine yakın kişi iğneyle, elektrikle, asılarak, başi kesilerek, kurşunlanarak veya taşlanarak idamı bekliyor. Acaba aralarında kaı suçsuz ve suçsuz olanların kaı Washington kadar şanslı?

4 haziran 1982 günü,  ocuk annesi on dokuz yaşındaki Rebecca Lynn Williams, dokuz bin nüfuslu Culpeper, Virginia'daki apartmanının kapısı önünde ırlııplak, kanlar içinde, ırzına geçilmiş ve otuz sekiz yerinden bıçaklanmış olarak bulundu. Genç kadın aynı gün 14:05'te, saldırganın tek kişi ve zenci olduğunu söyledikten sonra öldü.

Culpeper polisi, olay yerinde çok sayıda parmak ve ayak kabı izi buldu. zerinde sa kılları olan bir erkek gömleğine ve yer yer ıslak lekeleri olan bir battaniyeye el koydu. Parmak izleri, veritabanındaki izlerle karşılaştırıldı, benzerleri-

ne rastlanmadı. Saç kılları hiçbir zaman incelenmedi. Virginia Adli Bilimler Laboratuvarı, battaniye üzerindeki lekele-
rin sperm olduğunu belirledi. O tarihte henüz DNA analiz-
leri yapılamıyor, vücut sıvılarındaki bazı enzim ve proteinle-
rin polimorfik özellikleri, elektroforez tekniğiyle inceleniyor-
du. Spermde bu özellikler belirlendi. Otopside alınan vajinal
sürüntüde ise, sperme özgü hücreler olan spermatozoitler gö-
rüldü ama, kan ile bulaşık olması, ayrıca mağdura ait hücre-
leri de içermesi nedeniyle enzim ve proteinlerin incelenmesi
hiç yapılamadı.

Ülkemizde de, DNA analizleri başlamadan önce, gerek
olay yerlerinde ele geçen biyolojik delillerde, gerekse babalık
davalarının çözümünde Virginia Adli Bilimler Laboratuva-
rında uygulanan yöntemler kullanılmış, hatta İstanbul Üni-
versitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün başvurusu üzerine, Yargı-
tay 2. Hukuk Dairesi, bir ilamında, bu amaçla hangi genetik
özelliklerin araştırılacağını tek tek sıralamış, ayrıca babalığa
hükmedebilmek için, erkeğin "baba olma olasılığının" yüzde
99.73'ten yüksek olması gerektiğini de bildirmişti. Artık en-
zim ve proteinlerin incelenmesi tümüyle terk edilmiş, bunla-
rın yerini DNA analizleri almıştır.

Her suçu üstlenen nazik zenci

Cinayetin üzerinden on bir ay geçti. 21 mayıs 1983 gü-
nü, Culpeper'e yirmi kilometre uzaklıktaki yaşlı bayan He-
len Weeks'in evine bir zenci girdi ve yatak odasındaki dolap-
tan tabancasını çaldı. İki gün sonra gazeteler, şüphelilerden
birinin, özel dedektif Curtis Reese Wilmore ve komiser Lee
Hart'a (yıllar sonra sonra Culpeper şerifi oldu) verdiği ifade-
sinde, sadece silahı çaldığını kabullenmekle yetinmeyip, son
bir yılda komşu kasaba Fauquier'de gerçekleşen üç ayrı ır-
za geçme suçunu, ayrıca Rebecca Williams cinayetini de üst-

lendiğini yazdılar. Virginia Eyaleti, yaşlı kadının evine girenin bulunduğu, ırza geçen seri suçlunun yakalandığına ve genç anneyi çocuklarının gözü önünde hunharca öldüren canavarın ele geçtiğine sevindi.

Yaşlı kadının sadece silahı çalınmış, kendisine saldıran olmamıştı. İfadeyi alan polisler, henüz bu ayrıntıyı bilmiyorlardı. “Helen Weeks’e tecavüz ettin mi?” diye sordular. “Evet efendim” diye cevap verdi. Daha sonra mevsimlik tarım işçisi Earl Washington, birçok soruya, boynunu büküp gülümseyerek ve gayet nazik bir şekilde “Evet efendim” diye cevap verdi. İşte, hayatını karartan da, bu nezaketi oldu.

Ne garip ki, Fauquier’deki üç ırza geçme olayı ile ilgili olarak verdiği adresler, kadınların eşkali, suçun işleniş biçimine ilişkin ayrıntılar gerçeklerle örtüşmedi. Üstelik ne mağdurlar, ne de görgü tanıkları kendisini teşhis edebildi. Bu nedenle, savcı John Bennett’in iddianamesinde, Fauquier’deki ırza geçmeler yer almadı, kabullendiği diğer suçlardan, silah hırsızlığı ve on bir ay önceki Williams cinayetinden sorumlu tutuldu.

18 ocak 1984 günü Earl Washington, Yargıç David F. Berry ile on iki kişilik jürinin önüne çıktı. Ertesi gün suçlu olduğuna, bir sonrakinde de idam cezasına çarptırılmasına karar verildi. Culpeper’de, otuz yıl aradan sonra ilk idam kararıydı bu. Üst mahkemeye yapılan itirazlar kabul edilmeyip, ceza onaylanınca, yargıç Berry, idamın 8 eylül 1985’te infazına karar verdi. Earl Washington, “Ölüm Evi” olarak bilinen, daha sonraki yıllarda yıkılan Richmond Eyalet Cezaevi’ne nakledildi.

İkrardan başka delil yok

Bayan Williams’ın apartmanındaki parmak izlerinin hiçbirini, Earl Washington’un izlerini tutmadı. Kanlı ayakkabı izi, çok daha küçük ayakla birine atıldı. Olay yerindeki gömleğin

üzerindeki saç telleri hiç incelenmedi. Battaniye üzerindeki sperm lekesinin serolojik özellikleri onunkilerle örtüşmedi. Vajinal yayma zaten incelenemedi. Tanıklar, uzun boylu, geniş omuzlu, adaleli, beyaz, kısa kollu fanila giymiş bir zencinin koşarak apartmandan çıktığını görmüşlerdi. Washington, orta boylu, zayıf birisiydi.

İfadesinde, iki üç bıçak darbesi vurduğunu söylemişti, halbuki otopsi raporunda otuz sekiz bıçak yarası kayıtlıydı. Mağduru, kısa boylu, zayıf, zenci bir kadın diye tarif etmişti, halbuki Bayan Williams, kendisinden en az yirmi santim daha uzun, şişman, üstelik beyaz tenliydi. Avukat John Scott Jr., bunların hiçbirini savunmasında kullanmadı. Jürinin de bunlardan haberi olmadı.

Jürinin bilmediği başka şeyler de vardı. Gerçi psikiyatr Dr. Arthur Centor'un tanıklığı sayesinde, ortalama insan zekâsının altında bir IQ değerine (100 yerine 69) sahip olduğu, ancak bunun yargılamayı engellemeyeceğini öğrenmişlerdi. Ama yirmi iki yaşına rağmen okuma yazması olmayan, yavaş konuşan, kimi zaman kullanacağı sözcükleri bulamayan bu kişinin, bir otorite tarafından kendisine yöneltilen her kapalı uçlu soruyu, "Evet efendim" diye yanıtladığı, jüriye hiç söylenmedi.

Hizmet içi eğitimlerde, kesinlikle yapılmaması öğretildiği halde, polislerin "Şu yoldan geçip, şu eve mi girdin?", "Bıçağı burada mı sapladın?" "Bu gömlek senin mi?" şeklinde sorular yönelttiğini, onun bunlara hep "Evet efendim" dediğini, ifadesinin dört kez alındığını, bunlardan ilk üçüne ait hiçbir kayıt bulunmadığını, polisin üç kez aynı adrese götürdüğünü, bunların sonuncusunda memurların yardımıyla apartmanı gösterdiğini, bir anlamda suçun işleniş yer ve biçiminin kendisine "öğretildiğini" bilemediler.

Dava boyunca, Washington'u cinayet zanlısı yapan tek delil, kendi ikrarı olarak kaldı.

Aynı hücrede bir başka idamlık

Earl Washington, 1985 bahar ve yazını, “Ölüm Evi”ndeki hücrelerini, bir diğer idam mahkûmu Joseph Giarratano ile paylaşarak geçirdi. Washington’un cahilliğine karşılık Giarratano, alkolik ve madde bağımlısı bir suçlu olarak girdiği cezaevinde hukuk, din ve felsefe okuyarak kendisini çok geliştirmiş biriydi. Hücre arkadaşının durumunu, idam mahkûmlarına gönüllü olarak psikolojik destek veren Maria Deans’e anlattı. Maria da, idam cezasına karşı olan ve ücretsiz hizmet veren New York’taki bir avukatlık bürosuna.

7 eylül günü gardiyan, Washington’a son akşam yemeğinde ne istediğini sormadı. New York’lu avukatlar, başlattıkları hukuk savaşı sayesinde, infaza dokuz gün kala, idamı durdurabilmişlerdi. Masumiyeti kanıtlanıncaya kadar, daha çok uzun yıllar cezaevinde kalacaktı.

Washington’un, hayatını borçlandığı hücre arkadaşı Giarratano, dört saat süren jürisiz bir yargılama sonunda, aynı evi paylaştığı kırk dört yaşındaki anne ile on beş yaşındaki kızını boğmak ve bıçaklamaktan idama mahkûm edilmişti. Kadınların sağ elini kullanan biri tarafından bıçaklanması, buna karşılık Giarratano’nun solak olması, yerdeki kanlı ayak izlerinin ona ait olmaması, uyuşturucu etkisi yüzünden olayın hiçbir ayrıntısını hatırlayamaması nedeniyle, 1991’de idam cezası, ömür boyu hapse çevrildi.

Bir zamanlar, kendisini ziyarete gelen hukuk öğrencileri ile idam cezasını tartışan, avukat tutamayanların dilekçelerini yazan, isteyene Zen Budizmi öğreten Giarratano’nun, cezaevi düzenini bozduğundan, artık bunları yapmasına izin verilmiyor.

Yirmi yedi yıldır demir parmaklıklar arkasındaki 118475 sayılı mahkûm, halen Red Onion’un yüksek güvenlikli kanadında, ısı ışı yirmi dört saat yanan bir hücrede tek başına ka-

lıyor ve haftada iki kez elleri ve ayakları zincirlenmiş şekilde duş yapmak için hücrelerinden çıkartılıyor. Zincirlerinin görülmesini istemediğinden, ziyaretçileri de reddediyor.

Ömür boyu hapse çevrilen idam

Aradan sekiz yıl geçti. Nihayet 1993'te, battaniye üzerindeki sperm lekesinin bir kere de DNA analiziyle incelenmesine karar verildi. Böylelikle, spermin Washington'a ait olmadığı yeniden kanıtlandı. Savcılığın, suç sırasında failin yalnız olmayabileceği ya da mağdurun o sabah kocası dışında başka birisiyle cinsel ilişkiye girmiş olabileceğini iddia etmesi üzerine, Vali L. Douglas Wilder, idam cezasını ömür boyu hapse çevirmekle yetindi. Üst mahkemelere yapılan itirazların sonuç vermesi için altı yıl geçmesi gerekecekti. Earl Washington, 2 ekim 2000'de, tutuklanmasından on yedi yıl ve dokuz ay sonra özgürlüğüne kavuştu. Mahkûmiyet sonrası DNA analizine olanak tanınmasaydı, çoktan ölmüş olacaktı.

İkrara yönlendiren polis

5 mayıs 2006 günü, Charlottesville'deki sekiz beyaz ve bir siyah vatandaştan oluşan federal jüri, yirmi dört yıl önce Earl Washington'un ifadesini alan ve 1994'te eceliyle ölen polis memuru Curtis Reese Wilmore'un, bilerek ya da bilmeyerek sorduğu kapalı uçlu sorular yüzünden şüpheliyi işlemediği bir suçu kabullenmeye yönlendirdiğine kanaat getirdi ve 2.25 milyon dolar tazminat ödenmesine karar verdi.

Kenneth Adams ve üç arkadaşına ödenen otuz altı milyon dolar kadar yüksek olmasa da, hiç yoktan iyidir! (1978'de genç bir kızı kaçırmak, ırzına geçmek, onu ve nişanlısını öldürmekten yargılanan dört genç adamdan ikisi idama, biri denetimli serbestlik olma kararıyla ömür boyu hapse, diğeri yet-

miş beş yıla mahkûm edilmişti. Kararın dayanağı sadece bir görgü tanığıydı. On sekiz yıl sonra DNA analizleriyle suçsuz oldukları kanıtlandığı gibi, DNA veritabanı sayesinde gerçek suçlular da bulundu.)

Masumiyet Projeleri

Son on beş yılda, DNA analizleri ile Amerikan cezaevlerinden çıkartılanların sayısı yüz seksene yaklaşıyor. Bunların on dokuzu idam mahkûmuydu. Kırk beşi yargılandıkları eyalette idam cezası olmadığından ömür boyu hapse mahkûm edilmişti. Bu kişiler, masumiyetleri kanıtlanmadan önce, toplam bin beş yüz yıla yakın bir süreyi cezaevinde, üstelik büyük bölümünü tek başına bir hücrede geçirdiler. Gerçek katiller ise, ellerini kollarını sallayarak dolaştı ve belki de yeni suçlar işlediler. Yapılan DNA analizleri, sadece masum olanların yeniden özgürleşmesini sağlamadı, DNA bankasında profili bulunan onlarca gerçek suçlunun belirlenmesine, böylelikle yeni suçların önlenmesine de yaradı.

Amerika'da artık pek çok eyalet, mahkûmiyet sonrası DNA testlerinin yapılmasını sağlayan, hatta zorlayan yasalara sahip olmanın yanı sıra, incelemelerin ücretini de devlet bütçesinden ödetiyor. İdam kararı, sadece görgü tanıklığı ya da ikrara dayalı olarak alınmışsa, olay yerinde biyolojik delil bulunması, ancak imha nedeniyle DNA analizinin yapılamaması halinde, idamı, müebbet hapse çeviriyor.

Bu gelişmelerin mimarı, Earl Washington'a gönüllü avukatlık yapan ve 1992'de "Masumiyet Projesi"ni başlatan New York'lu iki hukukçu. Günümüzde, kırk kadar Amerikan üniversitesinin hukuk fakültesinde masumiyet projeleri yürüyor. Uzun süreli mahkûmiyetine ya da idamına karar verilen ve masum olduklarında ısrar eden kişilerin avukatlığını –her türlü hukuk yolunun tüketilmiş olması ve DNA analizi yapıl-

mamış biyolojik delillerin var olması koşuluyla– ücretsiz olarak üstleniyorlar.

Her ay, iki yüz üç yüz mahkûm bu ekiplere başvuruyor. Ancak eyaletlerin yarı kadarında, ne mahkûmiyet sonrası DNA analizini mümkün, ne de biyolojik delillerin korunmasını zorunlu kılan yasalar bulunduğundan, büyük bölümüne yardımcı olunamıyor.

1996 yılında, “Masumiyet Projesi”nin önderleri Peter J. Neufeld ve Barry C. Scheck ile Türkiye’de bu çerçevede neler yapılabileceğini tartışmıştık. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nden bazı öğretim üyeleri ve öğrencilerimle birlikte, hâlâ özel olarak yürüttüğümüz benzeri çalışmalara başladık. Ülkemizde yaşanan sorunlar, Amerika’dakinden farksız. Buna, önceki yıllarda biyolojik delillerin toplanmasındaki eksiklik eklenince, masumiyetin kanıtlanması daha da güçleşiyor. Buna rağmen başarılı sonuçlar aldığımı-zı, gururla söyleyebilirim.

Sanatsever hırsızlar ve sahtekâr sanatçılar

Alsaslı genç garson, Ankara’da bir sanat galerisindeki Hoca Ali Rıza, Fikret Mualla gibi ustaların tablolarının değerini bilemeyen ve sadece tezgâhtaki çikolataları yemekle yetinen hırsızlardan değildi.

Siyah rugan ayakkabıları, siyah takım elbisesiyle, kimi zaman tek başına, kimi zaman sevgiliyle birlikte, üstelik güpegündüz girdiği Avrupa müzelerinden, aralarında Brueghel ve Dürer tablolarının da bulunduğu iki yüz otuz dokuz parça eski eser çalacak ve hiçbirini satmayacak kadar sanat düşkünüydü.

2002 ocağında, Fransa’nın Mulhouse yakınlarındaki Ron-Ren nehir kanalının kıyısına biriken kalabalık, polis baskıadamlarının sudan çıkarttıklarını hayretle seyrediyordu. Kesilmiş yağlı boya resimler, gümüş ve fildişi heykelcikler, porselen çanaklar, Ortaçağ’dan kalma silahlar ve müzik aletleriydi bunlar. Kanaldan çıkanlarla, iki ay kadar önce İsviçre’nin Richard Wagner Müzesi’nde, paltosunun içine sokuşturduğu küçük bir trompetle yakalanan Alsaslı garson Stephane Breitwieser arasında bir bağlantı kurmak kimsenin aklına gelmedi.

Garson, Avrupa’nın dört bir yanındaki irili ufaklı elli kadar müzeden toplayarak, annesinin evinde büyük bir özenle sakladığı eserlerin kanalın dibini boyladığını, üstelik eski püskü şeyleri eve doldurduğuna oldum olası içerleyen sanat düşmanı kadının, Montpellier Müzesi’nden çaldığı canım

Watteau'su ile Baden-Baden'den yürüttüğü Cranach'ını lime lime ettiğini öğrendiğinde, tepesi atıp konuşmasaydı, bu bağlantı belki hâlâ kurulmamış olacaktı.

Kaybettiği koleksiyonunun acısından olsa gerek, cezaevinde iki kez intihara kalkışan sanatsever oğul ile, tutuklanma haberini alır almaz delilleri yok etmeye çalışan anne, 7 ocak 2005'te, üçer yıl hapis cezasına çarptırıldılar. Eserlerin bir bölümü kanaldan, bir bölümü çöplerden çıkartıldı. Evde yapılan aramada hiçbir şey bulunamadı. Çalındığı itiraf edilen tablolardan altmışının akıbeti ise bilinmiyor.

Boston'da üniformalı hırsızlar

Aklınıza, II. Dünya Savaşı sırasında işgal ettikleri ülkelerin sanat eserlerine el koyan Nazi subayları gelse de, bu üniformalılar, 1990 yılının 18 martında, gece yarısını iki saat geç, Boston'daki Isabella Stewart Gardner Müzesi'nin ziline basanlar. Bostonlu sahte polisleri içeriye alan bekçiler, bir anda kendilerini yüzükoyun yere serilmiş ve kelepçelenmiş buldular. O gece, aralarında Rembrandt, Vermeer, Manet ve Degas tabloları ile üç bin yıllık bir Çin kâsesinin bulunduğu, piyasa değeri üç yüz milyon doların üzerindeki on üç parça eser, gizli kamera kasetiyle birlikte sır olup gitti.

Gardner soygununun soruşturmasını yürüten FBI'ın Boston bürosundan dedektif William (Tom) Cassano ile Atlantik'in diğer yakasındaki efsanevi meslektaş, tablo hırsızlarının korkulu rüyası, Scotland Yard dedektifi Charles Hill, iki binden fazla ihbarı değerlendirdiler, hatta Boston'da çok sayıda İrlanda kökenlinin bulunmasından hareketle, IRA'nın bu işe karıştığını, Kolombiya'daki Medellin karteline ya da İtalyan mafyasına uyuşturucu karşılığı verildiğini dahi düşündüler.

Aradan on altı yıl geçti. Ne sahte polisler, ne de çalınan-

lar bulunabildi. Cassano'nun ne yaptığını bilmiyorum. Hill, 2003 yılında önce Scotland Yard'dan ayrıldı, özel bir şirkete güvenlik danışmanlığı yapıyor.

Sadece sahteleri sergileyen müzeler

Polisler sahte de, dünyanın her ülkesinin müze, müzayede ve özel koleksiyonlarından durmaksızın çalınanların hepsi “gerçek” mi sanki? Günümüzde sanat eseri diye satışa sunulan ne varsa, yüzde on beş kadarının sahte olduğu ileri sürülüyor. New York Metropolitan Sanat Müzesi'nin yıllarca müdürlüğünü yapmış Thomas Hoving haklıysa eğer, bu oran yüzde kırk.

Karun Hazineleleri'nin en değerli parçaları arasında yer alan kanatlı denizati broşunun sahtesiyle değiştirildiği iddialarıyla gündeme gelen Uşak Arkeoloji Müzesi'ni gezenler gibi, “hangisi asıl, hangisi sahte” benzeri kaygıları yaşamak istemeyenler, Almanya'nın Binz kentindeki ya da Viyana'daki gibi bir sahtecilik müzesine gitmeli. Buralarda Van Gogh'tan Renoir'a, Monet'den Picasso'ya ne varsa, hepsi sahte.

Müzayedelerde astronomik rakamlarla satışa sunulan ve özel koleksiyonlarda bulunduğundan sanatseverlerin tadına varamayacağı ünlü eserlerin, dünyanın dört bir yanındaki sahtekârlar ya da yasal kopyacılar tarafından üretilen benzerlerini, sadece seyretmekle kalmayıp, satın almak, hatta istediğiniz tablonun kopyasını yaptırmak için sipariş bile vermek mümkün.

Milano'nun Bonacossa Sarayı'ndaki “Museo d'Arte e Scienza”nın on sekiz salonunda sergilenen ve Alman fizikçi Gottfried Matthaes'in özel koleksiyonuna ait olan antik mobilya, ikon, tablo, fildişi heykel, halı, mücevher ve kitaplar da sahte. Matthaes'in amacı, müzeyi gezenlere, sahte ile gerçeğin birbirinden nasıl ayrılabilirliğini öğretmek.

Adli bilimciler sahtecilere karşı

Sahte ile gerçeğin ayırımında, suç delillerinin incelenmesinde kullanılan temel yaklaşımların, örneğin mikroskoplar, farklı dalga boylarındaki ışık kaynakları ve kimyasal incelemelerin işe yaradığı defalarca kanıtlandığı halde, müze yönetimleri ve galeri sahiplerinin bilimsel yöntemlerden henüz çok az yararlandığını görmek, beni şaşırtıyor. Eksperlerin değerlendirmesine elbette saygı duymalı, ancak kişisel kanaatlerin, bilimsel verilerle desteklenmesi gerek.

Arkeolojik eser kaçakçılığına benzer şekilde, sahte resim piyasasının da artık organize suç ve terör örgütlerinin kontrolünde olduğuna dair veriler bulunduğundan, Interpol, FBI ve Almanların BKA'sı gibi güvenlik birimleri, bu tip analizleri yapan, üniversite destekli özel birimler kurdular. Bu çabaların artması, kanıta dayalı, objektif ve etkin bir mücadeleyi beraberinde getireceği gibi, suç örgütlerinin finans kaynaklarının kurutulmasına da yarayacak. Üstelik, bunun için yeni yatırımlara da gerek yok. Suç delillerini inceleyen, büyükçe bir kriminal laboratuvarın olanaklarını kullanmak ve akademisyenleri bu alanda çalışmaya özendirmek yetiyor.

Viking haritası, Caravaggio tablosu ve diğer yalanlar

Üzerine yağlıboya resim yapılan pamuk, keten ya da ke-nevir bezler, tarihin her döneminde pahalı malzemelerdi. Bu nedenle ressamlar, eski tuvalleri, üzerindikileri silip, değiştirip örterek yeniden kullanmışlardır. Aynı uygulama, eski eser izlenimi vermek isteyen sahtekârlar için de geçerlidir. Hatta, ünlü bir ressamın, değerli olmayan bir tablosu üzerine, çok değerli bir eserin sahtesinin yapıldığına da rastlanır. İşte bu nedenle, batınların incelenmesi büyük önem

taşır. Resimlerin incelenmesinde, mor ya da kırmızı ötesi ışık kaynakları sıklıkla kullanılmakla birlikte, alt boya katmanlarının görülmesini sağlayan X-ışınlarının yeri vazgeçilmezdir.

Öte yandan, gerek İsa'nın Torino'daki kefeninin, gerekse Vikinglerin Kristof Kolomb'dan elli yıl önce Amerika'ya ayak bastığını gösteren Vinland haritasının sahte olduğunu, Beethoven'ın kurşunla zehirlendiğini, Napolyon'un ise arsenikle zehirlenmediğini kanıtlayan Chicago'lu ünlü kimyacı ve mikroskop uzmanı Dr. Walter Cox McCrone, son nefesine kadar, sanat eserlerinin ve arkeolojik kalıntıların incelenmesinde en güvenilir yöntemin ışık mikroskobu olduğunda ısrar etti. Ona göre ışık mikroskobu, Prusya mavisini, alizarin ve karbon siyahını birbirinden ayıramayan X-ışını difraksiyon analizinden ya da çinko beyazını sarı kurşun oksitten ayıramayan kırmızı ötesi absorpsiyon analizinden çok daha üstündü.

Buna karşılık, Boston Güzel Sanatlar Müzesi uzmanlarından Richard Newman, taramalı elektron mikroskobu ile birlikte kullanılan X-ışınlarının metal, seramik, taş ve boya örneklerinin incelenmesinde vazgeçilmezliğini savunmuştur. İtalyan Ulusal Yeni Teknolojiler Kurumu ENEA'nın uzmanlarından Moioli ve Seccaroni, orijinal olduğu iddia edilen bir dizi Caravaggio tablosunun aslında sahte olduğunu bu yöntemle kanıtlamışlardı.

Ağaç ne zaman kesildi, fırçayı kim tuttu

Sanat sahtekârları ile mücadelede bazı önemli köşe taşları var. Arizona Üniversitesi'nden Donahue ve arkadaşlarının, yağlıboya resimlerin yaşlarını belirlemede kullandığı hızlandırıcı radyokarbon tarihlmesi, St. Petersburg'un ünlü Hermitage Müzesi'nden Alexander Kossolapov'un helyum atomlarını kullanarak altın varaklarda yaş tayini, Hamburg Üniversitesi'nden Peter Klein'in, tahtanın imalatında kullanılan

ağacın ne zaman kesildiğini gösterebilmesi, yani dendrokronoloji bilimini uygulaması ve bunu bin yıl geriye götürebilmesi bunlardan bazıları.

Liege Üniversitesi disiplinlerarası arkeometri biriminden Pascale Fraiture, 2002 yılındaki doktora teziyle, dendrokronoloji sayesinde, sadece tahta desteğin imal edildiği ağacın ne zaman kesildiğini değil, hangi ormandan kesildiğini dahi belirleyebilmiş ve sanat tarihçileri tarafından XVI. yüzyıl Henri Bles tablosu olarak belgelenen bir resmin, aslında XIX. yüzyılda yapılmış bir sahtesi olduğunu kanıtlamıştı.

Pigmentlerin analizi, resmin yaşını gösteren önemli belirteçlerdendir. Örneğin kurşun karbonat, antik dönemden beri kullanıldığı halde, tıpkı onun gibi beyaz olan titanyum oksit, çalışmanın 1920'lerden sonra yapıldığını gösterir. Prusya mavisi ve çinko beyazı, XVIII. yüzyıl; kobalt mavisi ise XIX. yüzyıl sonrasında kullanılmıştır. Kadmiyum sarısı, 1830 öncesinde yoktu. Rembrandt'ın 1634'te yaptığı iddia edilen bir otoportresinde kadmiyum sarısı bulununca sahte olduğu kanıtlanmıştı.

Pigment bileşenlerinin niteliği kadar, bunların niceliği, yani "boyanın parmak izi" de önemli ipuçları verir. Örneğin kurşun beyazının, gümüş ve antimon düzeyi yüksekse, Hollanda'da; düşükse İtalya'da imal edildiği anlaşılır. Bu analizlerin resme zarar vereceği sanılmasın. Kanada Winnipeg Üniversitesi Kimya Bölümü araştırmacılarına, kulak temizleme çubuğunun ucundaki pamuğu tabloya dokundurmak yetiyor. Avustralya Curtin Teknoloji Üniversitesi'nden Smith ve arkadaşları ise, tablolarla değmiyor bile. Lazer kenetli plazma kütle spektrometre gereci ile sadece yaklaşıyor ve pigmentler bir yana, yağ, vernik, astar ve incelticilerin dahi parmak izini alabiliyorlar.

Bilimsel incelemeler, eserin orijinallliği hakkında bir fikir verirse de, henüz yaratıcısının kim olduğunu saptamaktan

uzak. Fırça kullanım tekniğinin sanatçıya özgü “yapısal bir imza” gibi değerlendirileceğini iddia eden Viyana Teknoloji Üniversitesi’nden Sablatnig, Kammerer ve Zolda, geliştirdikleri bilgisayar destekli sınıflama ve tanıma sistemi ile, şimdilik sadece minyatür portrelerin kimin elinden çıktığını bulabiliyorlar. Sanatçıların fırça tutuş teknikleri bilgisayara “öğretildikçe”, eserlerin, sanatçının kendisinin mi yoksa bir kopyacının elinden mi çıktığı anlaşılabilecek. Bu şekilde oluşturulan veri tabanları yaygınlaştıkça, tıpkı attığımız imzayı tanıyabilen yazılımlara benzer şekilde, fırça izlerini de tanımak mümkün olacak. Ayrıca, sanatçı ve öğrencilerinin birlikte yarattığı çalışmaların, hangi bölümünün ustanın elinden çıktığı da böylece aydınlanabilecek.

Sahte Matisse, Modigliani ve Picasso’lar

II. Dünya Savaşı sonlarında, müttefik devletlerin bir sanat komisyonu, Hitler’in komutanlarından Hermann Göring’in koleksiyonunda, o güne kadar bilinmeyen bir Jan Vermeer tablosuyla karşılaştı. Yapılan soruşturma sonucunda, resmi Göring’e satanın, Hollandalı ressam Hans van Meegeren olduğu anlaşıldı. Düşmana ulusal kültür hazinelerini satmaktan mahkûm edilen Van Meegeren, resmin sahte olduğunu kanıtlama çabasıyla, cezaevindeki hücrelerinde bir Vermeer tablosu daha yaptı. Onun fırçasından çıkan on dört kadar Vermeer ve Pieter de Hooch tablosunun, ünlü eksperlerden alınmış orijinal belgesi vardı. Özel koleksiyoncuların elinde başka sahtelerinin bulunduğu inanılıyor.

Elmyr de Hory, 1968’de yakalanıp İspanya’nın Ibiza Adası’ndaki bir cezaevine konuncaya kadar geçen otuz yıl içinde, Matisse, Modigliani ve Picasso’larla dolu bine yakın tablo yapmış, çoğunu Avrupa ve Latin Amerika’nın değişik ülkelerinde, ayrıca ABD’de satabilmişti. Elmyr de Hory, Orson

Welles'in tamamladığı son filmi *F for Fake* adlı belgesele konu olmuştu.

İngiliz fizikçi John Drewe, elli altmış bin sterlin ödeyerek ressam John Myatt'a yaptırdığı Chagall ve Giacometti'leri, bir milyona satacak kadar becerikliydi. 1996'da tutuklandığında, sahte ekspertiz raporları düzenlemekle kalmayıp, müze arşivlerinden çaldığı kataloglara eklemeler yaptığı da ortaya çıktı. Sahte resimlerin sadece altmışı bulundu. Yüz kırk kadarının ise kimin elinde olduğu bilinmiyor. Bilinmeyen bir başka şey, 2001'de cezaevinden çıkan Drewe'in şimdilerde nerede olduğu. Kim bilir, belki yeni bir ressam keşfetmiş, ona yaptırdığı "eser"leri birilerine satıyordur.

Bu ayak izi senin, Dr. Watson!

Baker Sokak 221b adresinde, Bayan Hudson'un kiracısı olarak oturan zayıf, uzun boylu, ince dudaklı, kartal burunlu, keskin bakışlı, ara sıra kokain kullanmaktan ve evini paylaştığı doktoru anlayışsızlıkla suçlamaktan başka kusuru bulunmayan özel dedektifin ünü Londra'yı çoktan aşmış, Avrupa'nın dört bir yanına yayılmıştı.

Ayrıntılara düşkün, kimya, fizik, biyoloji, anatomi, botanik bilgisi engin dedektifin müşterisi hiç bitmezdi. Ne de olsa 1800'lerin sonlarıydı ve henüz hiç kimse olay yerini onun gibi inceleyemiyor ve adli bilimlerin gücünden onun kadar yararlanmasını bilmiyordu. Keşke Bay Sherlock Holmes gerçek olsaydı da, Londra polis müdürü Karındeşen Jak'ı bir türlü bulamadığından istifa etmek zorunda kalmasaydı.

Tıp fakültesinden yeni mezun olmuştu. Bir gün polis geldi ve bir hastasının, tedavisinden şikâyetçi olduğundan bahisle onu sorguya çekti. Yeterli delil olmadığında, masumiyetin kanıtlanmasının ne denli güç olduğunu bizzat yaşayan doktor, gerçek suçlunun bulunabilmesi için polislerin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğini gösteren bir öykü yazmaya karar verdi.

Yaratacağı dedektif, Edinburgh'taki cerrahi hocası, Kraliçe Victoria'nın özel doktoru Joseph Bell gibi düşünmeliydi. Dr. Bell, elleri yumuşak, kolları güçlü kadın hastasının çamaşırcı olduğunu anlar, ayakkabılarındaki çamurun rengine bakar, hangi yoldan geçtiğini söylerdi. İşte, Sir Arthur

Conan Doyle, efsanevi dedektif Sherlock Holmes'u böyle yarattı.

Ustaların ustası, Sherlock Holmes'un babası Arthur Conan Doyle, ilk öyküsü olan "A Study in Scarlet"i 1887'de yayıladı. Bunu altmışa yakın macera izledi (Bazıları, farklı yıllarda, farklı adlarla Türkçeye de çevrildi. Kafanızı karıştırmamak için sadece orijinal adlarını vereceğim).

Bu ilk öyküde Sherlock Holmes'un, uzun yıllar birlikte çalışacağı Dr. John Watson'u gördüğünde "Doktor tipli bir beyefendi. Ancak askere benzer havası da var. Öyleyse, askeri tabip. Yüzü yanık, el bileklerinin iç kısmı ise açık renkte, demek ki çok güneşli bir bölgeden geliyor. Yorgunluğuna bakılırsa, bir hastalık geçirmiş olmalı. Sol kolunun duruşu doğal değil. Anlaşılan yaralanmış. Bir İngiliz askeri tabibi, bol güneşli hangi ülkede hastalanmış, zor şartlarda çalışmış ve yaralanmış olabilir? Hiç kuşkusuz Afganistan'da" biçiminde mantık yürütmesi, yazarın Dr. Bell'den ne kadar çok etkilendiğinin küçük bir kanıtıdır.

Sir Arthur Conan Doyle'un dedektifi için model olarak kullandığı başkaca gerçek ve hayal kahramanlar da var. Amerikalı Edgar Allen Poe'nun *Morq Sokağı Cinayeti*'nde karşılaştığımız Fransız özel dedektif Chevalier C. Auguste Dupin, Sherlock Holmes'ten elli yıl kadar önce gün ışığına çıkmıştı. Her iki dedektifin pek çok özelliği paylaştığı görülse de, aralarındaki en temel fark, Dupin'in "düşünce okuyabilme" becerisine karşılık, Holmes'un her zaman, bilimsel delillere dayalı sonuçlar çıkartmış olmasıdır. Aradan geçen yüz yıla rağmen, adli bilimciler arasında çok özel bir yeri olmasının, adına kulüpler, dernekler kurulmasının, ödüller verilmesinin nedeni budur.

Kılıktan kılığa girerek, en yakın dostu Dr. Watson'u bile aldatabilen Sherlock Holmes, bu açıdan incelendiğinde, tüm zamanların en ünlü dedektiflerinden Eugene François Vi-

docq'a da benzetilebilir. Aslında, Edgar Allan Poe'nun dedektifi Dupin de büyük bir olasılıkla Vidocq'tan esinlenmiş olsa gerek. Cezaevine girmemek için muhbir olmayı seçen ve "suçluyu, ancak suç işlemiş olan yakalar" görüşüne yürekten inanan Vidocq, 1812'de hırsız, dolandırıcı, katil arkadaşlarından oluşturduğu çekirdek bir kadroyla Paris polis teşkilatı içerisinde ilk ceza soruşturması birimini kurmuş, sekiz yıl içinde, Paris'teki suç oranını yüzde kırk azaltmayı başarmıştı. La Sûreté Nationale (Ulusal Güvenlik) adıyla bilinen birim, Scotland Yard ve FBI dahil olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinin polis teşkilatına model oluşturmuştur.

Conan Doyle'un Vidocq'a hayranlık duymaması mümkün değildi. Nitekim, Sherlock Holmes'un zaman zaman eski suçlulardan yararlanarak olayları aydınlatmaya çalışması da buna bağlanabilir.

Düğmeli, kruvaze ceketli, kalp hastası elektrikçi

Sherlock Holmes, peşinde olduğu katilin düşünce sistemini anlamaya çalışır, buna dayanarak profilini çıkartır ve bunda öylesine başarılı olurdu ki, katilin fiziksel, sosyal ve ruhsal özelliklerini öngörebilir, böylece onu yakalayabilirdi. Günümüzde profillemeye adı verilen, başta cinsel motifli şiddet suçları olmak üzere seri suçların soruşturulmasında yararlanılan ve pek çok güvenlik teşkilatı içerisinde özel birimleri bulunan bu alandan, Sir Arthur Conan Doyle'un yaşadığı yıllarda kimsenin haberi yoktu.

New York'lu psikiyatri uzmanı Dr. James Arnold Brusel'in, dünyada ilk kez profillemeye tekniğini kullanarak, "Delili Bombacı Davası"nı aydınlatması için altmış yıl geçmesi gerekecekti. 1940-1956 arasında New York'un tiyatro binalarına, tren istasyonlarına, telefon kulübelerine bıraktığı bombalar ile dehşet saçan failin kim olduğunun bulunabilmesi için,

olay yeri fotoğraflarını ve gazetelere gönderilen tehdit mektuplarını inceleyen Dr. Brussel, aranacak kişinin, kırk elli yaşlarında, iriyarı, beyaz, bekâr, Connecticut'ta kardeşleriyle birlikte oturan, annesine hayran, babasından nefret eden, Katolik, kalp hastalığı geçirmiş, elektrik teknisyeni bir Slav göçmeni olması gerektiği sonucuna varmıştı. 1957 ocağında George Metesky yakalandığında, profile tıpatıp uyuyordu. Üzerindeki düğmeli kruvaze cekete kadar.

Howard Teten'in kurduğu ve pek çok televizyon dizisi ile filme konu olan FBI'ın Davranış Bilimleri Birimi'nin faaliyete geçmesi için yetmiş yıl, Bernt Turvey'in adli psikologların ve cinayet masası polislerinin eğitiminde yaygın biçimde kullanılacak davranış delillerine ilişkin ilk ders kitabı olan *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioural Evidence Analysis*'i yayınlaması için yüz yıl beklemek gerekecekti. Gerçi profillemeye tekniğinin hatasız olduğu söylenemez ama, eldeki diğer bilimsel delillerle desteklendiği takdirde işe yaradığı defalarca kanıtlanmıştır.

Sherlock Holmes, bir sonraki olay yerinin neresi olacağını da öngörebilirdi. Kanadalı polis Dr. Kim Rossmo'nun coğrafi profillemeye adı verilen bu soruşturma tekniğini bilimsel bir tabana oturtması, bilgisayar destekli suç haritaları oluşturarak seri katil ve seri kundakçıları bulabilmesi için gene yüz yıl beklendi.

Köpek burnu yanılmaz, Dr. Watson

Köpek burnunun hayranlık veren yeteneği yüzyıllardır bilinir. Sherlock Holmes da onların bu özelliklerinden pek çok kez yararlanmıştı. Ayrıca, İngilizlerin köpek sevgisi de, Holmes öykülerinin üçte birinde bir köpeğin yer almasının başlıca nedenidir. Örneğin, "The Adventure of the Missing Three-Quarter"da köpek Pompey, anason kokusunun izini

sürebiliyordu. “The Adventure of Shoscombe Old Place”deki köpek, yabancılarla tanıdıkları birbirinden ayırabiliyor, “The Sign of Four”daki köpek Toby, katilin izini sürebiliyordu.

“Köpek burnu yanılmaz, Dr. Watson” diyordu Holmes. Belki dedektif için öyleydi de, polislerin bu beceriden yararlanabilmesi için çok uzun yıllar gerekecekti. Londra’yı dehşete düşüren Karındeşen Jak’ın ortalığa çıktığı 1888’de, kentin polis müdürü Sir Charles Warren’in kiraladığı Barnaby ve Burgho adlı av köpekleri, katili yakalayamadıkları gibi, sisin içinde kaybolduklarından, onları aramak üzere yüzlerce polis görevlendirilmiş, müdürün bu başarısızlığı günlerce gazetelerin birinci sayfasında manşetten verilmişti. Yeri gelmişken belirtmekte fayda var, müdür, Karındeşen Jak’ın yakalanamamasının nedenini, altı çivili olduklarından kaldırımlarda ses yapan polis çizmelerine bağlamış ve binlercesini lastik tabanlılarla değiştirtmişti. Müdürün parlak fikirleri sadece bunlarla kalmadı. Büyük bir olasılıkla katilin elinden çıkmış olan bir duvar yazısını, (Yahudiler boş yere suçlanacak adamlar değildir) dilbilimcilere ve el yazısı uzmanlarına inceletecek yerde, halk arasında Yahudi düşmanlığı yaratabilir korkusuyla görür görmez sildirtmiş, böylelikle delilleri de yok etmişti. Müdür, katili bulamadığı için istifa etti. Aradan bir asır geçti, Karındeşen Jak’ın kim olduğu hâlâ bilinmiyor.

Bu zarfın üstü sizin daktiloda yazılmış

Sherlock Holmes, el yazılarının kişiye özgü olduğunu biliyordu. Ayrıca kâğıt, mürekkep, mühür, pul, filigranları da değerlendirebilirdi. “The Man with the Twisted Lip”te, aynı siyah mürekkeple yazılanların, farklı zamanlarda kaleme alındığını saptamış, “A Study in Scarlet”te “A” harfinin biçimine bakarak, yazarın bir Alman olmadığı sonucuna varmıştı.

Gerçi yazar Sir Artur Conan Doyle’un yaşadığı dönemde el

yazısı incelemeleri soruşturmalarda kullanılıyordu ama, henüz kuralları tam olarak belirlenmediğinden, yanılmalar oluyordu. Sherlock Holmes öykülerini ders kitabı olarak öğrencilerine öneren ve antropometrinin temellerini atan Alphonse Bertillon'un, 1890'da Fransız Yahudisi Yüzbaşı Dreyfus'un haksız yere suçlanmasına yol açan el yazısı incelemesi, bu tarihi hatalardan biridir. Günümüzde bir başvuru kitabı olarak hâlâ yararlandığımız Albert Osborn'un ünlü *Questioned Documents* adlı eseri 1922'de birinci baskısını yaptı. El yazısının incelenmesindeki hatalar da nispeten azalmaya başladı. Aradan seksen yıl geçti, tamamen sıfırlandığı söylenemez.

Sherlock Holmes, 1888'de yayınlanan "A Case of Identity"de daktilo yazısını delil olarak kullanmıştır. O tarihte, daktiloların delil niteliği ile ilgili hiçbir uygulama yoktu. "Bir daktilonun, tıpkı el yazısı gibi kişisel özelliklerinin olması ne garip" der Holmes, "çok yeni olmadıkları takdirde, birbirinin aynı biçimde yazan iki daktilo yok. Birinin harflerinin bu yanı, diğerinin öbür yanı aşınıyor. 'e' ve 'r' harflerine dikkat edin Bay Windibank, bunun gibi on dört karakteristik daha var. Bu zarfın üstü sizin daktiloda yazılmış."

Conan Doyle'un, bir yandan harflerdeki aşınmanın delil değerini, diğer yandan rastlantıyı ortadan kaldırabilmek için, tıpkı parmak izi karşılaştırmalarında yapıldığı gibi, çok sayıda benzerliğin (bu örnekte on dört) bulunması gerektiğini öğrettiği yıl, Jacob L. Wortman, daktilo şeridinin patentini yeni alıyordu.

Katilin ayağı kırk altı numara,
ayakkabı İtalyan malı

Sherlock Holmes, ayak izleri konusunda da uzmandı. "The Boscombe Valley Mystery"de, "Bu içe basan sol ayak izleri sana ait Dr. Watson" diyebilecek kadar bir bakışta ve

çıplak gözle değerlendirebilirdi. Halbuki suçların aydınlatılmasında ayak izlerinin kullanımı henüz yeni geliyordu. Patoloji uzmanı Dr. Charles Meymott Tidy, 1882’de basılan adli tıp ders kitabında ayak izlerinden söz ediyor, çamura, alçıya, katrana, kuma basan ayağın, oluşturduğu izlerin birbirinden farklı olduğunu, bu konuya dikkat edilmesi gerektiğinin altını çiziyordu.

Ayak ve ayakkabı izi tartışmaları yıllarca sürdü. Uyanık suçluların büyük ya da küçük numara ayakkabılar giymesi, ayaklarına bez sarması işleri iyice karıştırdı. Hatta, patoloji uzmanı Dr. Charles Meymott Tidy’den cesaret alarak ayakkabı izlerini incelemeye kalkışan doktorların, bu işten vazgeçmesini, “akıllı bir ayakkabıcı”nın onlardan çok daha güvenilir olduğunu yazacak kadar işi ileri götürenler oldu.

Bugün FBI gibi, ellerinde veri tabanları olanlar, ayakkabı izlerinden yola çıkarak numarasını, markasını, hatta imal edildiği yeri dahi söyleyebiliyor. 1995’te eski eşi ve âşığını öldürmekten yargılanan zenci sporcu Orenthal James Simpson’ın davasında, cesetlerin bulunduğu bahçedeki kanlı ayakkabı izlerinden alınan kalıpları inceleyen FBI uzmanı William J. Bodziak, ayakkabının, 46 numara, İtalyan yapımı, Lorenzo model, bir Bruno Magli olduğunu saptamıştı.

Kan mı, boya mı, pas mı?

Daha ilk macerasında Sherlock Holmes, elindeki tüplerle, “Buldum, buldum, sadece hemoglobini çöktüren bir ayıraç buldum. Artık lekelerin kan mı, çamur mu, pas mı, meyve mi olduğunu kolaylıkla anlayabileceğim” diye bağırarak koşuşturduğunda, bu soruları yanıtlayacak yöntem henüz keşfedilmemişti. Hele kan lekesinin insana mı, hayvana mı, insansa kime ait olduğunu saptayacak yöntem, sadece hayal edilebilirdi. Karl Landsteiner’in A, B, AB, O kan gruplarını bulması

(bu çalışması için Nobel almıştır) ve Max Richter'in aynı yöntemi kan lekelerine uygulaması yirmi yıl, İtalyan Leone Lattes'in bir cinayet davasını lekedeki kan grupları ile aydınlatarak, şüphelinin beraatini sağlaması otuz beş yıl sonradır. Lekelerde kan grubu ile alt gruplarının belirlenmesinde kullanılacak yöntemlerin standardize edilmesi için yetmiş yıl, bunların DNA düzeyinde analizi için yüz yıl beklemek gerekmiştir.

Bir medya imparatorunun tartışmalı ölümü

İspanyol arama-kurtarma helikopterleri günboyu Kanarya Adaları etrafında dönüp durdu. Saatler 17:25'i gösterdiğinde, bir balıkçı teknesi sahil güvenliği aradı. Gran Canaria'nın yirmi mil kadar güneybatısında yüzen bir cisim gördüğünü söyledi, koordinatlarını bildirdi.

Az sonra, balıkadam Jose Francisco Perdoma, Puma helikopterin bir ileri bir geri sallanan çelik merdiveninin son basamağından kendini yavaşça Atlantik'in karanlık sularına bırakıyordu. Balıkçıların bildirdiği "yüzen cisim" görünmez bir çarmıha gerilmişçesine her iki kolu yana açık, bacakları bitişik, gözleri gökyüzüne dikili, ağzı burnu köpüklerle kaplı, dev cüsseli bir adamdı. Sabahtan beri döne döne aradıkları, İngiliz medya imparatoru Robert Maxwell.

Yedi yaşına dek ayağına giyecek pabucu olmayan ve ailesinin hemen tamamını Nazi kamplarında yitirmiş, Çekoslovakya doğumlu Jan Ludvik Hoch'un, Robert Maxwell adlı bir İngiliz subayı olarak, Normandiya kıyılarından Berlin'e dek Almanlara karşı savaştığı cephelerde, ona şeref madalyası aldırarak boyuttaki kahramanlıkları beni ilgilendirmiyor.

Alman Springer Verlag'ın İngiltere ve Amerika dağıtım-cılığında yola çıkarak başlayan mesleki serüveninin İngiliz Daily Mirror'dan MTV'ye, onlarca yayın organını kapsayan dev bir imparatorluğa ulaşma biçiminin pek de yasal olmayan yollarını ve girdiği borç batağından kurtulabilmek için

yaptıklarını bilsem de, pek önemsemediğim söylenemez.

Promis adlı Amerikan menşeli bir güvenlik yazılımının - kullanıcıların ulaştığı bilgileri izleyebilme becerisi kazandırılmış versiyonunun - birçok ülke istihbarat örgütüne, bu arada KGB'ye satılmasına aracılık ettiği, böylelikle en azından Sovyetler'in dağılmasına katkıda bulunduğu iddiaları ilginç olsa da, uzmanlık alanımın dışında.

Hatta, İsrail istihbarat örgütü MOSSAD'ın bir ajanı olduğu, 10 kasım 1991 günü, Kudüs Zeytin Dağı'ndaki cenaze töreninde, Başbakan Şamir'in "İsrail için yaptıkları, burada söylenebileceklerden çok daha fazladır" şeklindeki sözlerinin bunu kanıtladığına ilişkin iddialar bile ilgimi çekmiyor.

Benim için önemli olan, 5 kasım 1991 akşamı Atlantik sularından çıkartılan cesedi ve olay yeriyle ilgili yapılan ve (bilerek ya da bilmeyerek) yapılmayan incelemelere ek olarak, suda boğulma konusunda önyargılardan kurtulamayanlar yüzünden, ölümünün kaza mı, intihar mı, yoksa cinayet mi oluşunun aydınlatılamaması ve son tahlilde, "Robert Maxwell'i MOSSAD öldürdü" sonucuna nasıl gelindiği.

Yattaki son gece

On dokuz milyon dolarlık, elli beş metre uzunluğunda, dört katlı, seksen ton yakıt, yirmi bir ton su kapasiteli, beş yüz ton ağırlığındaki megayat, yedi çocuğundan birinin adını taşıyordu: Lady Ghislaine. Robert Maxwell, planlanan aksine Londra'ya dönmekten vazgeçmişti. Madeira Adası'nın Funchal Körfezi'nden sıkılmıştı, Kanarya Adaları'na gitmek istedi. Nefes kesen güzellikteki koylarda cırılçıplak denize girerek, aşçı Robert Keating'in değme lüks lokantayı aratmayan lezzetteki yemeklerini tadıp, şampanya içerek ve çocukları, eşi, avukatı ve daha pek çok kişiyle durmadan telefonda konuşarak geçirdiği üçüncü günün, yani 4 kasımı 5'ine bağ-

layan günün gecesinde, Gran Kanarya Adası'na doğru on üç on dört knot hızda yol alıyorlardı.

Hava kapalıydı, yıldızlar gözüküyordu, deniz durgundu. Maxwell, akşam yemeğini kaptan Gus Rankin ile birlikte içe-ride yemiş, kendi bölümüne çekilmişti.

Sabah 4:30'da ikinci makinist Leo Leonard, makine daire-sinden yukarı çıkarken kış güvertede Maxwell'i gördü. Üzerin-de pijaması, denize sırtını dönmüş, korkuluklara dayanmış, öy-lece duruyordu. Odasındaki havalandırmanın az çalıştığından şikâyetçiydi. Leo Leonard, Maxwell'i canlı gören son kişi oldu. 4:45'te Maxwell yatak odasından köprüyü aradı. İkinci Kaptan Mark Atkins'e, odanın bu kez çok soğuduğunu söyledi. 9:30'da Los Cristianos Körfezi'nde demir attıklarında, Maxwell henüz odasından çıkmamıştı. 10:30'da hâlâ ortada yoktu. Kaptan Gus Rankin, yanına ilkyardım işlerinden anlayan aşçı Keating'i de alarak Maxwell'in odasına geldiğinde, saat 11:15 olmuştu. Ka-pılar kilitliydi. Kaptan, elindeki master anahtarla kapıyı aç-tı. Robert Maxwell içeride yoktu. İspanyol Ulaştırma Bakanlığı Deniz Güvenliği Merkezi, konudan ancak iki saat sonra haber-dar oldu. Hemen ardından Reuters Haber Ajansı, medya impa-ratorunun Atlantik'te kaybolduğunu geçiyordu.

Kalp krizi mi, suda boğulma mı?

Las Palmas Mezarlığı'nın bitişiğindeki morgda, altmış se-kiz yaşında, erkek, sünnetli, yüz otuz kilo ağırlığında, bir met-re doksan santim boyundaki cenazenin başında iki adli tıp (Dr. Carlos Lopes de Lamela ile Dr. Luis Garcia Cohen) ve bir pa-toloji (Dr. Maria Ramos) uzmanıydılar. İngiltere'den bir mes-lektaşlarının otopsiye katılmasını önermişler, ancak Robert'in karısı Betty bu teklifi reddetmişti. Robert Yahudi'ydi. Vasiyeti üzerine, pazar günü Kudüs'te Zeytin Dağı'ndaki mezarlığa gö-mülecekti. Başka bir doktoru bekleyecek vakit yoktu.

Otopsinin neden orada yapılp da, teknik olanakları daha yüksek olan adli tıp enstitüsüne götürülmediği ya da neden İngiliz polisinin soruşturmaya katkıda bulunmadığı uzun yıllar tartışıldı. 2004 eylülünde, İngiliz Devlet Arşivi'nin o döneme ait gizli oturum tutanakları yayınlandığında, durum açıklığa kavuştu. John Major'un muhafazakâr hükümetinde ki birçok bakan, soruşturmaya müdahil olunduğu takdirde, iki ülkenin arasının açılabilceğinden kaygı duymuş, bu nedenle hiçbir aşamasına karışmama kararı alınmıştı.

Dr. De Lamela ve ekibine göre, Maxwell, ölümünden otuz yıl kadar önce bir akciğer ameliyatı geçirmiş ve sol akciğerinin bir bölümü alınmıştı. Düzenli biçimde onu izleyen bir doktoru yoktu, beslenmesi bozuktu, aşırı kiloluydu, 1982, 85 ve 88'de Nancy, Fransa'da yapılan kan analizlerinde, oksijen düzeyleri normalin altında bulunmuştu. Kalbin iki arterinde yüzde altmış, birinde yüzde doksana varan daralma ve sağ kalpte yetmezlik saptayan İspanyollar, ölüm nedenini suda boğulmaya değil, kendinde evvelce var olan kronik akciğer ve kalp yetmezliğine, çok sayıda damar daralması yüzünden, kalbe giden kanın oksijen eksikliğine bağladılar. Ancak kalple ilgili bu durumu histopatolojik olarak kanıtlayamadılar.

12 aralık 1991'de bir basın toplantısı düzenleyen Dr. De Lamela, "Hücresel düzeyde kalp krizi bulgularının gözlenebilmesi için, kişi kriz geçirdikten sonra iki saat yaşamalı. Bu durumda Maxwell, krizden hemen sonra suya düşmüş olmalı. Suda boğulma değil. Kanında herhangi bir ilaç, zehir, alkol bulamadık. Denize düştüğünde canlı mı, yoksa ölü mü olduğunu bilemiyoruz" şeklinde bir açıklama yapınca, İngiliz adli tıp uzmanları saldırıya geçti. Bunların en sert, Adli Tıp Uzmanları Derneği Başkanı Dr. Bernard Knight'tan geldi, "Boğulduğunu kanıtlayamıyorlar, boğulmadığını da kanıtlayamıyorlar. Kalp krizi olduğunu kanıtlayamıyorlar. Kalp krizi olmadığını da kanıtlayamıyorlar. Sadece tahmin yürütü-

yorlar. Zaten İspanya, adli tıbbın en kötü olduğu Avrupa ülkesidir. Bunu İspanya'da ölen vatandaşlarımızın eksik yapılan otopsilerinden biliyorduk" yorumunu yaptı.

Suda boğulmanın tanısı güçtür

Aslında, İspanyol meslektaşlarının adli tıp bilgisini eleştiren Dr. Bernard Knight pek haklı sayılmaz. Çünkü suda boğulma, adli tıp açısından çözümü en güç konulardan biri. Bu, Prof. Dr. Şemsi Gök'ün artık klasikleşen *Adli Tıp* kitabından, yakın zamanda çok genç yaşta yitirdiğimiz Prof. Dr. Zeki Soysal ile Prof. Dr. Canser Çakalır'ın editörlüğünde hazırlanan *Adli Tıp*'ında, yerli, yabancı hemen hemen tüm ders kitaplarında kayıtlıdır.

Hatta Melbourne Üniversitesi'nden Bowden, görgü tanıkları kişinin suda boğulduğunu söylemese, çıplak gözle yapılan incelemede, boğulmanın işaretlerinin hiçbirinin görülemeyeceğine, bu nedenle otopsiyi yapanların yanılabilceğine dikkat çeker.

Üstelik Knight, aynı sorunu kendi kitabında en az üç kez dile getirir. Ayrıca görgü tanıkları bulunmadığında, kişinin suya düşmeden mi, yoksa suya düştükten sonra mı öldüğünün anlaşılmasının çok güç, hatta kimi zaman olanaksızlığından bahseden gene kendisidir. Bu görüşlerinin, Robert Maxwell'in öldüğü yıl, yani 1991'de yayınlanan ve hızla standart ders kitabına dönüşen *Forensic Pathology*'de yer aldığını söylemek gerek.

Sudan çıkartılan her cesedin ölüm nedeni, ağız ve burnun suyla kapanarak hava alınmasının engellenmesi ve suya battıktan sonra akciğerlere önemli miktarda suyun girmesi (aspirasyon), yani "gerçek boğulma" olmayabilir. Suyu girmeden önce, girdikten sonra bir travma ya da doğal bir neden, ölümü meydana getirebilir. Soğuk suya girildiğinde, istemdi-

şı çalışan kas ve organların işlevlerini düzenleyen sinir sistemi merkezleri etkilenebilir, yine soğuk suyun vücut ısısını düşürmesine bağlı yan etkiler nedeniyle yaşam son bulabilir.

Maxwell'in ölümünden bu yana geçen on beş yılda artan deneyime, gelişen biyolojik ve kimyasal inceleme yöntemlerine rağmen, ölüm nedeninin belirlenmesi hâlâ güçlüğünü korumaktadır.

Kalp kanında stronsiyum, kalsiyum, sodyum, magnezyum, klorür analizi, kanda akciğere özgü fosfatidilkolin gibi bileşiklerin aranması güvenilir olmaktan uzaktır. Hatta açık denizlerdeki gerçek boğulmanın "altın standardı" olarak tanımlanan, organlarda ve olay yerinden alınan su örneklerinde, tek hücreli bir organizma olan diatomların varlığı bile, her zaman doğru sonuç vermez. (Yeri gelmişken belirtelim, İstanbul Üniversitesi'nden Dr. Coşkun Yorulmaz'ın 1996'da sunduğu adli tıp uzmanlık tezi, diatomlarla ilgiliydi. Yorulmaz'ın bu alanda sürdürdüğü çalışmalara, pek çok yabancı araştırmacı atıfta bulunmaktadır.)

Bu nedenle, Maxwell'in ölümünü suda boğulmaya değil, kalp krizine bağlayan, ancak bunun suya düşmeden önce mi, yoksa içerisindeyken mi gerçekleştiğini ayıramayan İspanyollara yöneltilen eleştirilerin biraz acımasızca olduğuna inanıyorum.

Kulağın arkasındaki iz

Dr. De Lamela ve arkadaşlarının otopsi raporunda kayıtlı olmadığı halde, Robert Maxwell'in sağ kulağının arkasında bir iğne giriş deliğinin bulunduğu basında yer aldı. Kaynağı bulunamayan bu dedikodu, ister istemez, Maxwell'in biri ya da birilerinin saldırısına uğradığı, kulağının arkasına sinirleri felce uğratan zehirli bir madde enjekte edildiği, bunun sadece hava bile olabileceği iddia edildi. Gerçekten, sağ

kulağın ardında yüzeysel bir çizik vardı. Alnında da benzeri bir çizige rastlanmıştı. Dr. Lamela bu çiziklerin, balıkadamın denizden çıkarma uğraşları sırasında gerçekleşmiş olabileceğini söylediye de, komplo teorileri üretmek isteyenleri ikna edemedi. Maxwell'in MOSSAD'ı, borçlarını kapatacak parayı temin etmedikleri takdirde, kendileri için yaptığı hizmetleri basına açıklayacağı tehdidinde bulunmuş olabileceğini, MOSSAD'ın da bu nedenle onu ortadan kaldırdığı spekülasyonları hâlâ gündemde.

Dedikodulardan bir diğeri de, sudan çıkanın Maxwell olmadığıydı. Dr. Lamela, karısı ve oğlunun cenazeyi teşhis ettiğini, evvelce geçirilmiş ameliyat izleri, ayrıca kan grubunun tutması nedeniyle kuşkuya yer olmadığını ifade etse de, Maxwell'in dünyanın bir yerinde hâlâ hayatta olduğuna inananlar bulunuyor.

Kaza mı, intihar mı?

İspanya'da tahnitlenen Robert Maxwell'in cenazesi özel bir uçakla İsrail'e götürüldüğünde, bir kez de Tel Aviv Adli Tıp Enstitüsü'nde, Dr. Yehuda Hiss başkanlığındaki beş kişilik ekip tarafından otopsisı yapıldı. Salonda onlarla birlikte iki de İngiliz hekim vardı. Londra Guy Hastanesi Adli Tıp Bölümü Başkanı Dr. Iain West ve yine adli tıp uzmanı olan eşi Dr. Vesna West, Lloyd's of London sigorta şirketinin bilirkişileriydiler. Maxwell, İspanyolların saptadığı biçimde ani bir kalp krizinden öldüyse, ya da bir kazanın, bir cinayetin kurbanı ise, eşine otuz dokuz milyon dolar tazminat ödenecek, ölüm nedeni evvelce geçirilmiş bir hastalık ya da intiharsa ödenmeyecekti.

Sağ kulağın arkasındaki çizigi onlar da gördü ve önemsemedi. İç organların büyük bölümü ilk otopside çıkarılmıştı, bu nedenle yeniden incelenmesi mümkün olmadı. Ancak, sol

omuzun sırt tarafındaki kaslarda saptanan yırtılma, ölümden hemen önce olanların ilginç biçimde yorumlanmasına neden oldu. Hekimler bu bulguyu, suya düşmekte olan Maxwell'in can havliyle korkuluklara tutunma gayretine bağladı. Bunun kaza mı, birilerinin itmesiyle mi, yoksa son anda intihardan vazgeçerken mi olduğu aydınlanmamakla birlikte, İsraililer Maxwell'in kaza sonucu denize düşerek boğulduğunda hemfikirli. (Maxwell, Lady Ghislaine yatı ile Türkiye'ye de gelmiş. Bu yata konuk olan dostlarla görüştim. Güverte korkuluklarının, bu ağırlıkta ve boydaki bir kişinin kazaen aşağıya düşmeyeceği kadar yüksek olduğunu söylediler.)

Sigorta şirketinin bilirkişileri kalan organlardan parçalar alarak Londra'ya döndü ve bazı histopatolojik incelemeler yaptı. Maxwell'in bir kalp hastası olduğunu, ancak intihar ettiğine inandıklarını ve tıpkı çok yüksek binalardan atlayanlarda görüldüğü gibi, bir an için tek koluyla korkuluklara asılı kalması yüzünden sırt kaslarının yırtılmış olduğunu söylediler. Sigorta şirketi de otuz dokuz milyon doları ödemedi.

Hz. İsa'nın DNA'sı

Bana göre, ne Amerikalı yazar Dan Brown'un kaleme aldığı *Da Vinci'nin Şifresi*, ne de onun gişe rekorları kıran filmi yeterince ilgi çekici. Hz. İsa'nın Mecdeleli Mer-yem'den çocukları varmış, Leonardo da Vinci'nin "Son Yemek" adlı tablosunda, peygamberin sağ yanında oturan aslında karısıymış, Opus Dei Tarikatı bu gerçekleri gizlemek için, adam bile öldürmüş, vs vs.

Bırakın bunları bir yana. "Hz. İsa'nın DNA'sını klonladım" diyen genetikçiler var. Esas konuşulması gereken bunlar.

Bir organizmayı klonlamak, DNA molekülünün akıllara durgunluk veren dünyasında gezinen bir genetikçinin, er ya da geç kendini kaptıracağı güzel bir hayaldir. Hayalden öte, gerçekleşmesi mümkün. gerçekleştiği kanıtlanmış bir olgudur. Yeter ki, elinizde o organizmanın DNA'sı olsun. Klonlamayı hedeflediğiniz "insan" ise, üç milyar nükleotidin oluşturduğu DNA molekülünden yola çıkarak onun kopyalarını yapabilmeniz için bir engel yoktur. Tabii teorik olarak.

Hz. İsa'nın vücuduna değmiş kumaşların varlığına inanan bir genetikçiyse eğer, bunların üzerinde DNA'sının olacağını düşünmeniz kadar doğal bir şey olamaz. Düşünmekle yetinmez, kumaş üzerinden DNA elde etmeye kalkarsınız. Başarmanız durumunda, dünyayı sarsacak bir adım ötesi için, sizi kimse tutamaz. Nitekim, Meksikalı, İspanyol ve Fransız üç genetikçi bu umuda kapıldılar. Kimi yolun başında, kimi sonuna yaklaştığını bildiriyor. Vardıkları sonuçları tartışmadan

önce, işin olmazsa olmazı kumaşların, bilim insanlarını birbiri-
rine nasıl düşürdüğünü bir görelim.

Kutsal emanetler

Avrupa'nın çeşitli kentlerinde, Hz. İsa'ya ait olduğuna inanılan, dokuma parçası bazı kutsal emanetler var. İtalya'nın Torino Katedrali'nde bulunan kutsal kefen, Almanya'nın Kiel ve Fransa'nın Argenteuil kasabalarındaki entariler, ayrıca İspanya'da Ovideo'daki mendil, bunların başlıcaları.

Entarilerin, Hz. İsa'ya ait olduğuna, ölümünden sonra, anılan mendille yüzünün silindiğine ve Torino'daki kefene sarılarak toprağa verildiğine inanan Hristiyanlar, yüzyıllardır bu eşyaların bulunduğu yerleri ziyaret ediyor. Günümüzde çok özel koşullarda korunan ve ancak çok özel zamanlarda halka gösterilen bu emanetlere, eskiden dokunmak bile mümkünmüş.

Uzun yıllardır, her biriyle ilgili olarak sindonolojik (kutsal kumaşların incelenmesi bilimi) araştırmalar yapıyor. Bunları, başlıca iki gruba ayırmak mümkün. İlki, kutsal kitaplar da yer alan bilgilerden yola çıkarak yapılan değerlendirmeler. İkincisi, tıp ve fen bilimlerinin olanaklarını kullanarak gerçekleştirilen araştırmalar.

Sindonoloji derneklerinin ulusal ve uluslararası kongrelerinde sunulan araştırma sonuçlarına, hakemli bilimsel dergilerde çok sık rastlanmıyor. Bu nedenle, kumaşlarla Hz. İsa arasında kesin bir ilgi kurmakta zorlanılıyor.

Kefendeki yüz

İlk kez 1357'de Fransa'da ortaya çıkan ve 1578'den bu yana Torino Katedrali'nde korunan sarı-sepya renkte, boyu dört yüz otuz altı santim, eni yüz on santim keten kuma-

şın üzerinde, yer yer pas rengi lekeler var. Son yirmi yirmi beş yıl içinde yayınlanan yüz elliye yakın romanda adı geçen (bunlardan Julia Navarro'nun *La Hermandad De La Saba-na Santa* adlı eseri, dilimize *Kutsal Kefen* diye çevrilmişti) ve milyonlarca kişinin Hz. İsa'nın kefeni olduğuna inandığı bu kumaşın ilk fotoğrafını, İtalyan avukat ve amatör fotoğrafçı Secondo Pia 1898'de çekti. İzleyen yıllarda, kefenin başka fotoğraflarını, hatta röntgenini çekenler oldu.

Pozitifinden daha net ve daha fazla ayrıntı içeren siyah beyaz fotoğrafların negatifinde, kumaşın üzerinde belirgin biçimde beyaz tenli, saçları omuzlarında, bıyıklı ve sakallı bir erkek yüzü görülüyor. Yüzün kumaşa çıkmasını açıklamaya çalışan fiziksel, kimyasal pek çok yorum yapıldı, hâlâ da yapılıyor.

Kefenle ilgili bilimsel çalışmalar, 1900'de, Sorbonne Üniversitesi'nde karşılaştırmalı anatomi profesörü Yves Delage yönetiminde başladı. Fransızlar, lekelerden yola çıkarak, kefenlendiğinde ölü katılığı'nın başlamış olduğu öne sürdüler, ayrıca yaraların yerini belirlediler. Kefen ve fotoğraflar, 1980'lere kadar, farklı ülkelerde on iki ayrı üniversitede incelendi. Otuz ila kırk beş yaşlarında, 1.75-1.80 boyunda, yetmiş beş ila seksen bir kilo ağırlığında bir erkek olduğunda hemfikirler. Yüz şeklinden, sefarad Yahudilerine benzetenler oldu.

1997 mayısında, Fransa'da Nice'te toplanan bir sempozyumda, Las Vegas Adli Tabibi Dr. Robert Bucklin, elli yıllık meslek yaşamının doruğundaydı. Torino Kutsal Kefeni'nin üzerindeki görüntü ve lekelerden yola çıkarak hazırladığı otopsi raporuna göre, mağdur işkence görmüş, çarmıha gerilmişti ve kesinlikle Hz. İsa'ydı.

Da Vinci'nin hileleri

Morris, Schwalbe ve London adlı araştırmacılar, 1980'de X-ışını floresans spektrofotometresi ile kefen üzerindeki le-

kelerde, alyuvarlara özgü bir protein olan hemoglobini buldular. Böylece, lekelerin kan olduğu ortaya çıktı. 1981’de Heller’in bilirubin ve albümin bulması, bu bulguyu destekleyen kanıtlardı. Aynı yıl Bollone, Jorio ve Massaro, fluoresan antijen – antikor yöntemiyle kanın, insan kanı olduğunu gösterdi. 1990’ların ikinci yarısında, bu kanın AB Rh - pozitif kan grubunu taşıdığı ortaya çıktı.

Kefenin, Ortaçağ’da bir sahtekârın işi olabileceğinden kuşkulananlar hep oldu. Örneğin, çağının çok ötesinde buluşları olduğu bilinen Leonardo Da Vinci’nin kefen üzerindeki yüzü, henüz anlaşılamayan bir fotoğrafçılık tekniği kullanarak yarattığı, hatta görüntünün kendi portresi olduğu ileri sürüldü. Herhalde günahı alınıyor. Çünkü Leonardo, kefenin ortaya çıkışından yüz yıl sonra doğdu. Ya da Torino’da sergilenen kefen, orijinali değil, Leonardo’nun yaptığı bir kopyası. Ayrıca 2006 nisanında, portrenin Da Vinci’ye değil, onunla aynı dönemde yaşayan Albrecht Dürer’e ait olduğunu da iddia edenler oldu.

1983’te, Alman fizikçi Oswald Scheuermann, kefen üzerindeki insan yüzü oluşumunu açıklayabilecek ve elektromanyetik alanda sıvı iyonizasyonuna dayalı bir teori geliştirdi. Hatta bazı öncül deneylerle, o güne kadar hiçbir araştırmacının başaramadığı sonuçlar dahi aldı.

2005 eylülünde, yani yirmi iki yıl sonra Scheuermann, bu kez Dallas’ta toplanan üçüncü Uluslararası “Torino’daki Kutsal Kefen” Kongresi’nde, Padova Üniversitesi’nden Makine Mühendisi Giulio Fanti ve Bari Üniversitesi’nden Elektrik ve Elektronik Mühendisi Francesco Lattarulo ile birlikte aynı teorisini sundu.

Kudüs çiçekleri

Zürih Polis Kriminal Laboratuvarı Müdürü Max Frei, kefen kumaşın üzerinden seloteyp ile topladığı bitki polenlerini

on yıla yakın bir süre inceledikten sonra, bunlardan on üçünün Ölü Deniz dolaylarına, yirmisinin Suriye'nin kuzeyi, Anadolu'nun güneybatısı ve Marmara Bölgesi'ne, on altısının da Avrupa'ya özgü olduğunu saptadı.

Frei'in topladığı polenleri tekrar ve daha ileri yöntemlerle inceleyen İsrailli botanikçiler, Prof. Dr. Avinoam Danin ve Dr. Uri Baruch, 1999'da Amerika'da toplanan ve dört bin kişinin katıldığı on altıncı Uluslararası Botanik Kongresi'nde, polenler arasında *Gundelia tournefortii* ve *Zygophyllum dumosum*'a ait olanların, dünya üzerinde sadece Hz. İsa'nın doğup yaşadığı çevrede, yani Kudüs'te bir arada bulunduğunu bildirdiler.

Yıllar boyunca pek çok bilim insanı, kefenin sahte olduğunu kanıtlayabilecek deliller aradı durdu. Her ne kadar kefen üzerindeki lekelerin kan olmayıp, boya olduğunda ısrar eden ünlü Amerikalı kimyacı ve mikroskopi uzmanı Dr. Walter Cox McCrone gibileri ortaya çıktıysa da (McCrone, bulgularını beş kez uluslararası hakemli dergilerde yayınladı), yüz yıl boyunca, Torino'daki ünlü kumaş ile ilgili olarak yürütülen bilimsel araştırmaların neredeyse tamamı, kefenin Hz. İsa'ya ait olduğuna inananları destekler yönde geliştirdi. Bir tek önemli istisna dışında. 1988 yılında gerçekleştirilen ve her şeyi altüst eden radyokarbon tarihlendirmesi.

Şaşırtan iplik

Vatikan yönetimi, 1988 yılında, Kutsal Kefen'in radyokarbon (C-14) analizinin yapılarak yaşının belirlenmesine izin verdi. Bu amaçla kumaşın ucundan kesilen bir parça üçe ayrılarak, Arizona, Cambridge ve Zürih üniversitelerine gönderildi. Gelen sonuçlar birbirinin aynıydı.

Kumaş, yüzde doksan beş olasılıkla, 1260-1390 yılları arasında bir tarihte dokunmuştu. Kısacası, Hz. İsa'nın kefeni

değildi. Sonuçlar, bilim dünyasının en saygın dergilerinden *Nature*'da yayınlandı.

C-14 tarihlendirmesinde yanılma payı olduğunu herkes bilir. Ancak bin yıllık bir yanılma düşünülemez. Bu nedenle birçok merkez, kumaşın bir başka yerinden, özellikle insan yüzü görüntüsü civarından örnek alarak deneyleri tekrarlamak istedi. Vatikan, "eğer kefen gerçekten Hz. İsa'ya aitse, yüzünden bir parça kesmek günah olur" görüşü ile buna izin vermedi.

2005 yılında Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'ndan Raymond N. Rogers'in, *Termochimica Acta* dergisinde yayınlanan makalesi, herkese derin bir nefes aldırdı. C-14 tarihlenmesi için kefenden kesilen ve laboratuvarlara gönderilen parça, kumaşın tamir görmüş bir yerinden alınmıştı. Buradaki ipliklerin iki bin yıllık değil, bin üç yüz yıllık çıkması doğaldı. Kısacası C-14 analizi doğrudu, ancak örneğin alındığı yer yanlıştı.

Kefen, en son 2000 yılında halka gösterildi, bir sonraki 2025'te.

Dikişsiz entari

Halen Paris yakınlarındaki Argenteuil Kilisesi'nde bulunan dikişsiz entarinin, 2004 yılında gerçekleştirilen C-14 tarihlendirmesinde, 642-786 yıllarından kalma olduğu, kısacası Hz. İsa ile ilgisinin bulunmadığı anlaşılmış ise de, geniş kitleler, C-14 tekniğinin hatalı olduğuna, peygamberin çarpmıha gerilmeden önce bu entariyi giydiğine inanıyor.

2003 yılında, eski kumaş restoratörü Isabelle Bedat, entari üzerindeki kalıntıları toplamak ve değişik laboratuvarlara göndermek üzere resmen görevlendirildiğinde, bunların arasındaki kıl ve saçları, kozmetik firması L'Oreal'e, diğer kalıntıları da aralarında ünlü Fransız antropolog ve genetikçi Gerard Lucotte'un da bulunduğu pek çok bilim adamına teslim etmişti.

L'Oreal, Hz. İsa'ya ait olduklarına ilişkin bilimsel bir kanıt bulunmadığını öne sürerek, saç ve kılları incelemeyi reddetti. Genetikçi Lucotte ise, teslim aldığı örneklerin kanla bulaşık olduğunu ve DNA'sını elde ettiğini, ayrıca biri yüz on iki, diğeri yüz on altı çift nükleotid taşıyan iki bölümünü çoğaltabildiğini ilan etti.

Örnekleri bizzat toplayan Isabelle Bedat, bu sonuçlara şiddetle karşı çıkıyor. Kumaş çok ayrıntılı biçimde incelediğini, üzerinde kesinlikle kan bulunmadığını iddia ediyor ve DNA sonuçlarının bilimsel bir dergide yayınlanmasını talep ediyor.

Kanlı mendil

Valencia Üniversitesi'nden Adli Tıp Profesörü Jose Delphin Villalain, İspanya'nın kuzeyindeki Oviedo'da korunan ve 614 yılında Kuzey Afrika üzerinden İspanya'ya getirildiği bilinen 84x53 santim boyutlarındaki mendilin, Hz. İsa öldükten sonra, peygamber daha çarmıhtayken yüzüne örtüldüğüne inananlardan.

Mendil üzerindeki lekeleri değişik yöntemlerle inceleyen Dr. Villalain, bu lekelerin Torino'daki kefenle en az elli noktada örtüştüğünü öne sürüyor. Mendilin C-14 yöntemiyle tarihlendirmesi, sadece bin dört yüz yıllık olduğunu saptamasına rağmen, üzerindeki kan grubu ve polenlerin de Torino'daki kefen ile aynı olduğunun ortaya çıkması, Hz. İsa'ya ait olduklarını kanıtlamasa bile, en azından bu kutsal emanetlerin aynı coğrafyada yaşamış, bir ya da birden fazla kişiye ait olduğunu gösteriyor.

Tanrı'nın DNA'sı

Kutsal emanetlerle ilgili en iddialı sonuçlar ise, Teksas San Antonio Üniversitesi'nden Meksika kökenli arkeolog

ve mikrobiyolog Dr. Leoncio A. Garza-Valdes'e ait. Valdes 1997'de, bin yıldan eski insan kalıntısı ile bulaşık kumaşta C14 analizlerinin, üreyen bakteri ve mantarlar nedeniyle hatalı olabileceğini, bir başka deyişle, mendilin bin dört yüz yaşımdan daha eski olabileceğini kanıtladı. 2001 yılında da, Hz. İsa'ya ait olduğu düşünülen giysi üzerinden amelogenin ve betaglobin adlı iki genin Teksas Üniversitesi'nde saflaştırıldığını, hatta çoğaltıldığını bildirdi. AGCCAAGGAC diye başlayan nükleotid dizini, bana sadece bir canlının biyolojik kalıntısının varlığını gösteriyor. Ancak Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğuna inanan bir Hristiyan açısından çok daha farklı bir anlam taşıdığı muhakkak. Çünkü üç milyar nükleotidin çok küçük bir bölümü olsa da, AGCCAAGGAC, Tanrı'nın DNA'sı.

Kindalanın önlenemez yükselişı

Kitapçıları dolaşırken, Esat Korkmaz'ın *Ansiklopedik Şeytan Tasarımı-Terimleri Sözlüğü*'ne rastladım. Açar açmaz karşılaştığım bir kavram, şu sıralar, başta İngilizler olmak üzere, Avrupalı polislerin başını iyiden iyiye derde sokan ve bir türlü çözemedikleri bir sorunu hatırlattı: Cadılık. “Cadı” deyince, “Tatlı Cadı”, “Sihirli Annem” ya da “Acemi Cadı” gibi keyifli TV dizilerinden ya da 2006 Dünya Kupası'nda Brezilya maçına çıkmadan önce stadın ortasında tütsüler yakarak Ganalı ulusal takım topçularına güç kazandırmaya çalışandan söz etmiyoruz elbette.

XXI. yüzyılın İngiltere'sinde, Hollanda ve Almanya'sında, bundan birkaç yüzyıl öncesinin cadı avlarını anımsatan şiddet eylemlerinden, çocuk istismarından ve cinayetlerden söz ediyoruz. Bir Afrika dili olan Lingalacada “cadılık” anlamına gelen “kindala”, Avrupa'da gideerek yayılıyor ve Interpol, bu yeni suç tipinin sadece Afrika'dan göçenlerle sınırlı kalmayacağına inanıyor.

Güneşli bir temmuz sabahı, yirmi altı yaşındaki Kongo-lu Nzuzi Mayingi, ardında küçük oğlunu, sekiz aylık hami-le genç karısını ve bu acıya katlanamayacağını bildiren kısacık bir not bırakarak, bu dünyayı terk etti. Kristal Park'taki bir ağaca kendini asan genç adamın dayanamadığı acının kaynağı, İsa'nın Misyonu Kilisesi'nin rahibi Dr. Dieudonne Tukala'ydı. Tukala, bir süredir vaazlarında, Mayingi ailesini, doğmuş ve doğacak çocukları da dahil olmak üzere, kindalayla itham ediyor, ölmeleri gerektiğinden söz ediyordu.

2006 başında Londra polisi, genç babanın, rahibin ve cemaatin baskılarına dayanamayarak intihar ettiğini kanıtladı ve rahibi, intihara alenen teşvik, cinayete azmettirme, işkence, eziyet ve çocuk istismarından tutukladı.

Afrikamenekşesinden esinlenerek “Menekşe” adlı verilen ve hedefi Afrikalı göçmenlerin inanç ve ritüele dayalı insan kurban etme, cadı ve şeytan çıkartma ritüellerini engellemek olan operasyonun başındaki Emniyet Amiri Chris Bourlet, rahibin bir istisna olmasını çok isterdi elbette. Halbuki 2005’ten bu yana, İngilizlerin diğer Avrupalı meslektaşlarıyla yürüttüğü işbirliği, onun hiç de istisna olmadığını, Afrikalıların bir arada bulunduğu yerleşimlerde, cadılık ve büyücülüğün çok yaygın bir inanış olduğunu ve gerek polislerin, gerekse sosyolog ve kriminologların bu geleneklerle ilgili ciddi bilgi eksikliği nedeniyle soruşturmalarda pek başarılı olamadıklarını gösterdi.

İngilizler, Menekşe Operasyonu kapsamında, son beş yılda akıl almaz işkencelere uğrayan, hatta bazıları ölen otuz bir çocuğun, aslında kindala suçlamasıyla karşı karşıya kaldığını ortaya çıkarttılar. Yapılan incelemeler, ortadan kaybolan ve sahte pasaportlarla ülkeye giriş yapılması nedeniyle izlenemeyen yüzlerce küçük zenci çocuğun kindala kurbanı olabileceğini gösteriyor. Aslında Hollanda’nın Nulde Gölü’nden çıkarılan kafasız küçük kız cesedi, bunu izleyen Belçika, Almanya ve İskoçya’nın göl ve ırmaklarından çıkarılan kafasız, kolsuz, bacaksız küçük bedenler, sadece yerel basının ilgisini çekmemiş ve uluslararası platformlara taşınabilmiş olsaydı, belki daha hızlı yol alınabilir ve birçok cinayet engellenebilirdi.

Otopsi masasındaki küçük zenci

Victoria Adjo Climbie, 2 kasım 1991’de Afrika’nın batısındaki Fildişi Sahili’nde Abidjan yakınlarında doğdu. Altı kardeşi olan, sağlıklı, mutlu, akıllı bir çocuktü. Nitekim yedi ya-

şına geldiğinde, Fransa'da oturan büyük halası Marie-Therese Kouao'nun, kardeşler arasından onu seçip, Fransa'ya yanına almak isteyişi de bu nedenleydi. 1998 kasımında Paris'e getirilen küçük kız, 2000 yılının soğuk bir şubat sabahı, Londra Emniyet Teşkilatı patologlarından Dr. Nathaniel Carey'in önündeki otopsi masasına yatırıldığında, sekiz yaşını dolduralı birkaç ay olmuştu.

Dr. Carey, küçük kızın cansız bedeninde tam yüz yirmi sekiz yara izi saydı. Bunların değişik zamanlarda ve değişik keskin ve künt gereçlerle meydana geldiğini saptadı. Ayrıca her iki el ve ayak bileğinde, bunların birbirine bağlanmış olduğunu gösteren izler buldu.

Dr. Carey, daha önce benzer ağırlıkta bir fiziksel istismarla hiç karşılaşmamıştı. Ancak ölüm nedenini, bu yaraların hiçbirisine bağlamadı. Küçük, beslenme eksikliğine bağlı hipotermi, yani vücut ısının normalin altına düşmesinden ölmüştü. Nitekim resmi kayıtlar incelendiğinde, küçük kızın solunum ve kalbinin durduğu Paddington'daki St. Mary Hastanesi'ne getirilişinde vücut ısının 28.7 derece olduğu görülür. Peki ne olmuştu da, küçük kız, iyi bir eğitim için büyük umutlarla geldiği medeniyetin bu en ileri ülkesinde on beş ay içinde ölümü bulmuştu.

Ölüme doğru küçük adımlar

Büyük hala, küçük kızı önce Villepinte İlkokulu'na kaydetti. Birkaç ay sonra okul, kızın devamsızlığından bahisle, annesi sandığı halayı okula çağırdı. Kadın, çocuğun devamsızlığının gerekçesini, sağlık durumundaki bazı sorunlarla açıkladı ve bu durumu doktor raporuyla belgeledi. Fildişi Sahili, Kongo ve Angola'dan göçenlerin çoğunlukta olduğu mahallede çalışan bir Fransız pratisyen hekimin, çocuğu muayene bile etmeden verdiği bir istirahat raporuyla bu ve küçük kızı ölü-

mün randevusuna götüren ilk ihmal.

1999 şubatında okul yönetimi, çocuğun sınıfta uyumasından kuşkulananarak, oturduğu eve bir sosyal hizmet uzmanı gönderdi. Çocuğun bir sağlık sorunu olduğu ve tedavi edildiğini düşünen yönetim, “sorunlu bir anne-çocuk ilişkisi” şeklinde düzenlenen sosyal hizmet uzmanı raporuna rağmen, herhangi bir işlem yapmadı.

Büyük hala, bahar geldiğinde, çocuğu okuldan almak zorunda olduğunu, bir cilt hastalığı nedeniyle tedavisinin Londra’da süreceğini, uzak bir akrabası olan Bayan Esther Ackah’ın evinde kalacaklarını bildirdi. Victoria, 25 mart 1999 günü, arkadaş ve öğretmenleri ile vedalaşmaya gittiğinde, başöğretmen saçlarının tıraş edilmiş olduğunu ve bir peruk taktığını fark etti. Hava çok sıcaktı, buna rağmen sadece ellerini ve yüzünü açıkta bırakan uzun kollu, uzun bir elbise giydirilmişti. Aslında bu giysiler ve peruk, vücudundaki dayak ve yanık izlerini örtmeyi hedefliyordu ama, kimse bundan kuşklanmadı.

Nisan 1999’da hala ve küçük kız, önce Bayan Ackah’ın evine yerleştiler. Bayan Ackah, peruğun altındaki yanık izlerini görüp iki kez yabancılar şubesini aradı. Ancak adını vermeye çekindiğinden, isimsiz ihbarları değerlendirmeyen şube, şikâyeti işleme sokmadı. Zaten birkaç gün sonra hala ve kız, Bayan Ackah’ın evini terk ederek, önce bir evsizler yurduna, oradan çıkartılınca, halanın tesadüfen tanıdığı bir otobüs şoförü olan Angola göçmeni Carl Manning’in evine taşındılar. Çocuk idrarını tutamıyordu. Bu durum, Paris’e geldikten sonra başlamıştı. Gördüğü şiddetin temel nedeni buydu.

Kongo Evangelist kilisesinin rahibi, alt ıslatmanın bir hastalık olmayıp, cadılığın sonucu olduğunu söylemeseydi eğer, sadece dövülmekle de kalabilirdi. Haziran 1999’da, Victoria artık tek odalı evin banyosunda kalıyordu. Eli ayakları bağlı, beline kadar çıkan bir naylon çöp torbasının içinde. 19

temmuzda, vücudundaki yaralar yüzünden Merkez Middlesex Hastanesi aciline götürüldü. Hiçbir doktor, hiçbir hemşire durumdan şüphelenmedi.

Hastaneden çıkışının hemen ertesi gün, eve bir sosyal hizmet uzmanı geldi. Evde sadece iki kişilik bir yatak gördü ve çocuğun nerede yattığını bile sormadan gitti.

Temmuz sonunda çocuk, yüzündeki ve başındaki darp izleri nedeniyle yeniden hastanelik oldu. Eve yeniden sosyal hizmet uzmanları geldi. Hiçbiri durumu polise bildirmedi. Ve neticede, şubat ayına gelindi. Küçük kız önce Kuzey Middlesex Hastanesi'ne götürüldü, oradan önce St. Mary's Hastanesi'nin yoğun bakımına, daha sonra da morga.

Menekşe Operasyonu

Hala Marie-Therese Kouao ile otobüs şoförü Carl Manning yargılandı. Ömür boyu hapse mahkûm edildiler. Ama ya durumu gördüğü ya da bilgilendiği halde hiçbir işlem yapmayan öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, yabancılar şubesi polisleri, doktorlar, hemşireler? Hiç kimse, onları görevi ihmalinden yargılamadı. Sayıları sekiz bine yaklaşan Kongo ve Angola göçmeninin beynini, cadılık hurafeleriyle yıkayan rahiplerden sadece bir teki, Kongolu genç baba Nzuzi Mayingi'yi intihara yönlendiren tutuklandı. Diğerlerinin vaazları ile işkence ve cinayetler arasında henüz nedensellik bağı kurulamadığından, bildiklerini söylemeyi sürdürüyorlar.

Menekşe Operasyonu ile ortaya çıkanlar, bir meclis araştırma komisyonunun kurulmasına yol açtı. Komisyon "ritüalistik istismar"ın ayrı bir suç tipi olarak tanımlanmasını ve gerek faillerin gerekse ihmali bulunan profesyonellerin çok ağır biçimde cezalandırılmasını önerdi. Bu suçları soruşturacak özel birimlerin kurulmasını, bunların üniversitelerin ilgili birimleriyle işbirliği yaparak Afrika gelenek ve görenek-

lerini daha derinlemesine incelemesi gerektiğini bildirdi. Nitekim bu yönde birimler kuruldu. Kongo ve Angolalılar arasında önleyici çalışmalara başlandı. Ancak, “ritüalistik istismar” tanımını şimdilik yasalara girmedi.

Kilisede esneyen çocuk, cadıdır

Altını ıslatan, gece kâbus gören, nedensiz bağırان, yaramazlık yapan, hatta kilisede esneyen çocukları kolaylıkla cadı olarak damgalayan ve onların sadece kendilerine değil, içinde bulunduğu topluluğa da zarar vereceğinden korkarak mutlaka ortadan kaldırılması gerektiğine inanan Afrika kültürlerini, XXI. yüzyıl Avrupalı aklının alması mümkün değil. Tam da bu nedenle, toplum merkezli polislik (*community policing*) uygulamaları ile öğrenen İngilizler, iş, sayıları bir buçuk milyona varan Afrikalı topluluklar içerisindeki suçun önlenmesine gelince tıkanıp kalıyor.

Ne gariptir ki, Avrupalılar, kendilerini bu denli hayrete düşüren ve korkutan cadı avcılığına hiç de yabancı değiller. Sayıları yüz binleri, kimi araştırmacılara göre dokuz milyonu bulan küçük, büyük, kadın ve erkeğin (ama daha çok kadının) cadı diye suçlanması, hatta Cadı Tokmağı adlı, Heinrich Kramer ve James Sprenger adlı Alman din adamlarının 1486’da kaleme aldıkları, bir anlamda cadıların muhakeme usullerini bir araya getiren ve delillerin nasıl toplanacağından, yargılamanın ve infazın nasıl yapılacağına kadar her türlü ayrıntıyı içeren *Malleus Maleficarum*, sadece birkaç yüzyıl geride kaldı. O sıralarda Paris, Oxford, Cambridge, Salamanca, Lizbon, Padova, Napoli Üniversiteleri çoktan kurulmuştu. Rönesans başlamıştı. Gutenberg matbaayı bulmuştu. Kilise bütün gücüyle gündelik yaşamı etkiliyordu. *Malleus Maleficarum*, üç yüz yıl boyunca bir uygulama rehberi olarak kullanıldı.

Cadı avcıları şeytan peşinde

Her şeyi mutlaka kitabına uydurmaya ve bilimsel olarak gerçekleştirmeye çalışan Avrupalılar, yatak ısılatmak, kâbus görmek, esnemek gibi basit delillerle yetinemezlerdi elbette. Bu nedenle, cadılığın delillerini bulabilmek üzere özel yöntemler geliştirdiler. Cadı avcılarına göre şeytan, tutsak aldığı bedende mutlaka bir işaret bırakırdı. Bir leke, ben ya da iz şeklinde kendini gösteren bu işaret, cadılığın başlıca deliliydi ve bulunduğu yer kanamaz, acımazdı. Delil kolay bulunabilir olduğu gibi, kulakların içinde, gözkapaklarının altında, hatta vücudun en mahrem yerlerinde bile olabilirdi. Belirli bir ücret karşılığında “bilirkişiler”, ellerindeki sivri uçlu çivileri, kalabalık bir izleyici topluluğu önünde, tüm kıllardan arındırılmış vücudun her santimetre karesine batırarak, bu kanamayan ve acımayan yerleri saptamaya çalışırlardı. Delilin gözle görülmesine gerek yoktu. Beden üzerinde duyarsız bir noktanın saptanması yeterliydi. Tahmin edersiniz ki, bir ke-re cadılığın delilleri aranmaya görsün, mutlaka bulunurdu.

Ortaçağ’da Avrupalıların idam cezalarının nasıl infaz edildiğini sormazsınız umarım. Bu iç kapayıcı konuya, ben bile tahammül edemiyorum!

Kan lekesinden robot resme

20 mart 2003 gecesı, ellerinde birer tuğla, altı şeritli M3 Karayolu'nun üzerindeki yaya geçidinden sarkarak, karanlığın ve sisin içerisinden kayıp giden, bir yanı sarı, bir yanı kırmızı ışıık selini seyrediyorlardı.

On dokuz yaşıındaki Craig Harman iş ıkışıında içmeye başlamış, bir Renault Clio'yu yan camını kırarak çalmaya çalışmış, düz kontağı beceremediği gibi, elini de kesmişti. nce arkadaşı bırakıverdi tuğlasını, tok bir ses duyuldu. Asfalta düşmüştü anlaşılan. Sonra Craig Harman. Bir cam sesi duyuldu. Bir kamyon yavaşladı, iki yüz elli metre kadar gitti ve emniyet şeridinde durdu. stgeitteki-ler bir anda kayboldular.

Elli üç yaşıındaki şoför Michael Little, n camın kırılma-sıyla birlikte göğsünde dayanılmaz bir acı hissetti. Yılların deneyimi ile Ford kamyonun direksiyonunu sağa kırdı. Otuz yıl hizmet verdiği Ford şirketi, bu becerisi nedeniyle onu üstün hizmet madalyasıyla onurlandırdı. Neye yarar, hemen oracıkta ölmüştü.

Sabah oldu. Renault Clio'sunun alınamadığına sevinen adam polisi aradı. Kırık cama bulaşan kandan DNA profili elde edilebildi. Profil, üç milyon kadar İngiliz'in DNA bilgisinin yer aldığı veritabanında yoktu. Olamazdı zaten, Craig Harman, evvelce hiç suç işlemedi.

M3'ten sorumlu karayolu polisi, emniyet şeridine çekilmiş aracı gördü. Adli bilimler servisi, aracın içindeki taşa bulaşan kanı inceledi. İki kişinin kanı birbirine karışmıştı. Profil-

lerden biri, şoför Michael Little'a uyuyordu. Diğerini, veritabanında aradılar, yoktu.

Başarıya gereken şans mı, zekâ mı?

Buradan sonra olanlara “şans” diyebilirsiniz, “zekâ” diyebilirsiniz, İngiliz Adli Bilimler Servisi’nin, dünya genelinde profillerin elde edilmesinde kullanılan “kodlamayan bölgele-re” yani DNA üzerinde ırk, göz rengi, saç rengi, hastalık gibi bilgilerin yer almadığı bölgelere, kodlayanları da eklemesi ve her ne pahasına olursa olsun suçluyu yakalamak adına, tüm etik kaygıları bir yana bırakması diyebilirsiniz. Ne dersenez deyin, bundan sonra olanlar ilk kez olacak ve adli bilimler tarihine altın harflerle yazılacaktı.

İngiliz Adli Bilimler Servisi’nin başkanı dostum Janet Thomson, o tarihte henüz emekli olmamıştı. Adli bilim hizmetlerinin özelleştirilmesinin gerekliliğini savunan çalışmalar yapıyor, konferanslar veriyorduk. Avrupalı kriminal laboratuvar müdürleri bıyık altından gülüyor, açıktan “kadın saçmalaması” diyemeyip, “kadın dayanışması” diyorlardı (Janet, sadece servisi değil, olay yeri inceleme birimlerini de özelleştirebildi!).

Taşı atanın teni beyaz,
saçı kıızıl, ailesinde suçlu var

Janet’in ekibi, tuğlaya bulaşmış, bilinmeyen kişiye ait kanın genetik özelliklerini, faili meçhul olaylardaki delillerin profilleri ile karşılaştırdınca, tuğlayı atanla, Renault Clio’nun camını kıranın aynı kişi olduğunu gördüler. İleri genetik incelemelerle, bu kişinin erkek, beyaz tenli ve kırmızı saçlı olduğunu saptadılar. Taşlar ağırdı, yaşı genç olmalıydı. Üstgeçit sadece yayalara açıktı. Demek ki motosiklet ya da otomo-

bili yoktu. Geçidi çevreleyen, bir kilometre çapındaki daire içindeki erkek, beyaz tenli, kızıl saçlı, yaşı otuz beşin altında, aracı bulunmayan üç yüz elli erkekten örnek aldılar. Hiçbirinin DNA'sı tuğladakini tutmadı.

Yeryüzünde sadece tek yumurta ikizlerinin DNA profillerinin aynı olduğu bilinir. Bilinen bir diğer gerçek, iki kişi birbirinin ne denli yakın kan akrabasıysa, DNA'larının da o ölçüde birbirine benzediğidir. Janet'in ekibi, o güne değin hiç kullanılmayan, daha sonraları sistematik biçimde kullanmaya başlayacakları (ve dünyanın diğer ülkelerinin polisleri ile insan hakları savunucuları tarafından şiddetle eleştirilen) bir yöntem denediler. Kime ait olduğunu bilemedikleri DNA profilini, ulusal veritabanında bulunan milyonlarca profile karşılaştırarak, benzerlerini bulmaya çalıştılar. "Aile taraması" adını verdikleri bu karşılaştırma sonunda yirmi beş kişilik bir listeye ulaştılar. En üstündeki kişinin DNA profilinin yirmi özelliğinden on altısı, tuğladaki DNA'yı tutuyordu. Bu kişi, şoför Michael Little'ın göğsüne taşı düşürenin bir akrabası olmalıydı. Nitekim, öyleydi de.

30 ekim 2003'te, Craig Harman, Renault Clio'yu çalmaya teşebbüsten, bir tuğlayı çalmaktan ve şoför Michael Little'ı öldürmekten tutuklandı. DNA profili, tuğladaki ve kırk oto camındaki profilin aynısıydı. 30 nisan 2004'te mahkeme önünde, tuğlayı atmadığını, çok sarhoş olduğundan elinden düşürdüğünü iddia etti ve sadece altı yıla mahkûm oldu. Suçluya ulaşmada saç rengi, ırk ve "aile taramasının" kullanıldığı ilk dava budur.

Houston kriminal laboratuvarı neden kapatıldı?

"Aile taraması", bir başka deyişle, olay yerindeki DNA profilini kısmen tutanların veritabanlarında aranması, İngiltere'den sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde de uygulan-

maya başlandı. Henüz FBI'ın bu yönteme başvurmadığı öne sürülse de, Massachusetts ve New York eyaletleri, 29 hazi-
ran 2004'ten geçerli olmak üzere, kısmi DNA profillerinin ve-
ri tabanlarında aranabilmesi için ayrı bir yasa bile çıkarttı-
lar. Anılan işlemin insan hakları ile ilgili sözleşmelere ve hu-
kuka aykırı olduğu iddia edilmekle birlikte, giderek yaygın-
laşacağı kesin.

2006 mayısında Harvard Tıp Fakültesi'nden Frederick R. Bieber'in, her yüz mahkûmdan kırk altısının en az bir akraba-
sının cezaevi geçmişi olduğunu hesaplaması, "Bir kere suç iş-
leyen, tekrar suç işler" prensibine dayanan DNA bankalarının
işlevini, "suç işleyenın akrabası da suç işler" biçiminde geniş-
letiyor ve aile taramalarının suçla mücadelede önemli bir yeri
olacağını gösteriyor.

2006 yılı temmuz ayı başlarında, Almanya'nın Saksonya
Eyaleti'ndeki Coswig ve Dresden kentlerinde, dokuz ve on bir
yaşlarındaki iki kız çocuğuna tecavüz eden kişinin yakalan-
abilmesi için, her iki kentte yaşayan yirmi beş ila kırk beş yaş
arası yüz bin kadar erkekten tükürük örneği alınarak DNA
analizi yapıldı. Bunun yerine, önce Alman DNA bankasında ai-
le taraması yapılsa, sayının çok aşağılara çekilmesi ve üç dört
milyon euro'yu bulan masraftan kurtulmak mümkün olacaktı.

Ancak işin hukuki ve etik boyutu bir yana, teknik sorun-
lar nedeniyle masum olanların suçlanabileceğini de göz ardı et-
memek gerekir. Örneğin, Houston Kriminal Laboratuvarı'nın
DNA bölümü, yapılan hatalar yüzünden kapatılmıştı. Üç yıl
aradan sonra, 2006 haziran'ında yeni bir müdür, ikiye katla-
nan personel sayısı ile yeniden faaliyete geçmesine izin verildi.
Bir ülke, hata yapan bir polis laboratuvarını kapatacak cesare-
ti gösteremiyorsa, değil DNA bankaları oluşturmak, DNA ana-
lizlerini bile yaptırmak doğru olmayabilir.

Kadın sanılan erkekler ve Üzeyir Garih cinayeti

Bir kan lekesinin DNA profilini, evvelce suç işlemiş olan kişilerin ya da eldeki şüphelilerin DNA profilleri ile karşılaştırmak, artık hemen her kriminal laboratuvarın rutin olarak gerçekleştirdiği işler haline geldi. Profil, veritabanında yoksa, şüphelilere de uymuyorsa, faili meçhul olay yerlerinde elde edilen biyolojik delillerin DNA profilleri ile karşılaştırılır. Böylelikle, en azından farklı zaman ve mekânda gerçekleşen suçların, aslında aynı kişi tarafından işlendiği ortaya çıkar.

Bundan üç beş yıl öncesine kadar, elde bir şüpheli ya da veritabanında uyumlu bir profil bulunmazsa, kanın sahibinin cinsiyetini belirlemekten öteye yapacak pek fazla şey yoktu. Gerek X, gerekse Y kromozomları üzerinde bulunan amelogenin adlı bir bölgenin, X kromozomundaki boyu, Y'ye oranla az daha kısadır. Bu bölgenin incelenmesinde iki kısa parça görülürse, lekenin sahibi kadın, buna karşılık bir uzun ve bir kısa parça görülürse, erkektir. Ancak, bunun da istisnası var. Örneğin, 2001 şubatında Innsbruck Üniversitesi'nden Steinlechner ve arkadaşları, yirmi dokuz bin dört yüz otuz iki erkeğin amelogenin bölgesini incelediklerini, bunların altısında iki kısa amelogenin saptadıklarını bildirmişlerdi. Yani, kan lekeleri incelendiğinde, kadın sanılıyorlar.

Ertesi yıl, Haydarabad Üniversitesi'nden Lalji Singh ve ekibi, iki yüz yetmiş erkekten beşinde aynı sorunla karşılaştıklarını yayınladılar. Hatırlanacak olursa, Üzeyir Garih cinayeti sonrasında mezar taşlarının birinin üzerindeki kan lekelerinin, kadın kanı olduğu bildirilmişti. Bu sonuca amelogenin incelenmesi sonucunda varılmıştır. Kan lekesinin DNA profili, soruşturmaya adı karışan kadınların hiçbirini tutmamıştı. Belki de görülen bir istisnaydı, yani leke aslında bir erkeğe aitti.

Kanımca, amelogenin incelemesinin terk edilmesi ve onun yerine, örneğin Y-kromozom üzerindeki cinsiyet belirleyen genin araştırılması gerekir.

Her leke kan değildir

Her lekenin kan olduğunu, kan ise insana ait olduğunu sanmak safdillik olur. Bizden bir örnek verecek olursak, Ankara Üniversitesi'nden Ayşim Tuğ ve arkadaşları, Mardin Kasımiye Medresesi duvarındaki kanın, Sultan Kasım'a ait olmayıp, bitkisel bir boya olduğunu kanıtlamışlar, yıllardır süren bir yanlış inanışa son vermişlerdi. Elimizdeki teknoloji, bırakın çıplak gözle görülemeyen bir lekenin kan, sperm, tükürük ya da idrar olduğunu, kan ise kuzu, kurt, kedi, kaz ayırımını bile gösterecek düzeyde (örneğin, gerçek zamanlı PCR ve sitokrom b incelemesi). Bu çerçevede, menstrüasyon (âdet) kanı ile taze kan lekesi ayırımının kolayca yapılabildiğini belirtmeye gerek yok sanırım.

Bundan sonraki aşama malum. Lekenin DNA profilinin çıkartılması. Artık elimizde avuç içine sığan ve daha olay yerinde otuz dakika gibi bir sürede analiz yapılmasını sağlayan mikropapiller elektroforez teknolojisine dayalı gereçler bulunuyor. Ne gariptir ki, "CSI: Miami" gibi fütüristik diziler bile henüz bunlara değinmiyor.

Bütün bunlar bir yana, üzerinden aylar geçmiş bir kan lekesinin yenidoğana mı, bir gence mi yoksa yaşı ilerlemiş birine mi ait olduğunun bulunması kimi zaman çok daha önemlidir. Tüm yaşlar için olmasa da, bu sorunun da yanıtları var. Örneğin, on bir numaralı kromozomun kısa kolu üzerindeki beta hemoglobini kodlayan 15.5 bölgesi incelendiğinde, lekenin kaç aylık bir cenine ait olduğu, yoksa yenidoğandan mı kaynaklandığı anlaşılır.

Kanın ne zaman aktığı bulunabilir

Suçun ne zaman işlendiğini belirlemek her zaman kolay olmaz. Halbuki ölüm zamanı denilen, kişinin ne zaman öldüğü ya da öldürüldüğü meselesi, yanıtlanması gereken önemli sorulardandır. Hatta ölüm meydana gelmemiş olsa bile, yaralamanın meydana geliş zamanı, olayın aydınlatılması için gereken bir bilgidir.

Olay yerinde bulunan faile ait bir saç teli ya da mağdur üzerinde kalan bir kan, sperm hatta tükürük lekesinden saldırganın DNA'sını elde etmek mümkün olsa da, saç telinin ne zaman koptuğu, ya da lekelerin ne zaman oluştuğunu bulmak için başka deneyler gerekir. West Virginia Üniversitesi'nden Clifton Bishop'un araştırmaları, bu soruyu da cevaplamış durumda. 2004 sonlarına doğru Bishop ve ekibi, kan lekelerinde bulunan haberci RNA (mRNA) adlı molekülün, ribozomal RNA'dan (rRNA) daha hızlı yıkıldığını ve bunun yüz seksen güne kadar doğrusal biçimde gerçekleştiğini kanıtladılar. Geçen yıl Japonya Tokoshima Üniversitesi'nden Shinji Abe ve ekibi, bu süreyi dört yüz otuz iki güne kadar uzatmakla birlikte, sıcaklık ve nem gibi çevre koşullarına dikkat edilmesi gerektiğini bildirdiler. Yöntem henüz bir davada delil olarak kullanılmış değil.

Yarın, kandan robot resim çizilecek

Bir insan, başına poşet geçirip boğulmuş, poşet çıkartıldıktan sonra pencereden aşağıya atılmış olabilir. Kesin ölüm nedeni, otopsi ve diğer geleneksel yöntemlerle aydınlatılabilirse de, Tayvan Adli Tıp Enstitüsü'nden Dr. Wen Ling Lin ve arkadaşları, oksijen eksikliğine bağlı ölümleri, travmaya bağlı olanlardan ayırmak için, kanda beta feniletilamin düzeylerinin incelenmesini öneriyorlar.

Bunun çok önemli bir buluş olduğu muhakkak. Ancak benim gibi, laboratuvarcılık deneyimini adaletin hizmetine sunanları, bu ve yukarıda sıralanan incelemeleri gerçekleştirebilmek tatmin etmiyor. Peşinde olduğumuz, bir kan lekesi, bir saç teli, ter ve tükürükten, saldırganın robot resmini çizmek. Genetik analizlerle saç rengi, göz rengi, ırk, hastalıklar bulunabildiğine göre, bu günler belki yarın, belki yarından da yakın. Ancak DNA üzerinde bu tür kodlayan bölgelerin incelenmesi, pek çok ülkenin, bu arada Türkiye'nin yasalarında, “yasak moleküler genetik analizler” kapsamında. Yasaları by-pass etmenin bir yolu, istihbarat amacıyla bu incelemeleri yapmak, ancak delil olarak kullanmamak (Tıpkı, bir zamanlar Avusturya polisinin izledikleri şüphelinin DNA profili için berber berber dolaşıp, yere düşen saçlarını topladıkları gibi!) Ancak, suç oranındaki artış bugünkü hızıyla sürerse, yasaların da değiştirileceği muhakkak.

Beethoven'in saçları, Einstein'ın beyni ve başka önemli şeyler

Meksika kökenli Amerikalı üroloğun adı Alfredo “Che” Guevara'ydı. Yıllar boyunca, dışı maun, ortası cam kutuda saklanan Beethoven'in saçlarına ilk dokunan, o oldu.

Sadece dokunmakla kalmadı elbette. Ünlü bestecinin karnındaki ağrıların, böbreğindeki taşların, romatizma ateşinin, durup durup hırçınlaşmasının ve en önemlisi sağırılığının cevabını saçlarında aradı. Bir bölümünü buldu da.

Patolog Thomas Harvey, Einstein'ın beynini ilk gören oldu. İki yüz kırk parçaya ayırıp, kırk yıl şeker kavanozlarında saklamasının tek nedeni, üstün zekâsının ipuçlarını bulabilmek hırsıydı. Pek bulabildiği söylenemez.

Descartes'in ortaparmağı, Napoleon'un penisi, Haydn'in kafası, Mozart'ın kafatası, Kolomb'un kemikleri, Lenin'in beyni vesaire, vesaire. Sıradan ölümlülerin, sıradışı ölümlülerden açıkça ya da gizlice koparıp aldığı beden parçaları. Anlaşılan ünlü, zeki ya da yetenekli olanlara mezarda da rahat yok.

Yüz yetmiş beş yıl dolaşan saçlar

Ludwig van Beethoven'in omuzlarına dökülen dalgalı saçları vardı. 1827'de Viyana'da öldüğünde, o tarihte henüz on beş yaşında bir piyanist olan Ferdinand Hiller bir tutamını kesip, bazı telleri de koparıp, maun bir kutunun ortasına oydu. Durduğu camdan özel bir haznede yıllarca sakladı (Beetho-

ven'in saçlarından hatıra örnekleri alan sadece Hiller değildir. Gömülürken, bir aslan yelesini andıran saçlarından neredeyse hiçbir şey kalmamıştı).

Hiller, maun kutuyu Avrupa'nın dört bir yanında verdiği konserlere hep yanında götürdü. 1883'te, oğlu Paul Hiller'e emanet etti. O da arkasına "Bu saçlar, Beethoven öldükten bir gün sonra, 27 mart 1827'de babam Dr. Ferdinand v. Hiller tarafından kesilmiş ve bana 1 mayıs 1883'te doğum günü hediyesi olarak verilmiştir" diye yazdı.

Hiller'ler Yahudi'ydi. II. Dünya Savaşı başladığında Almanya'dan Danimarka'ya kaçtılar. 1943'te saçları, Danimarkalı bir hekim olan ve Yahudileri gizlice tedavi eden Dr. Kay Alexander Fremming'e teslim ettiler. Önce Kay öldü, daha sonra karısı. Saçlar, artık kızı Michele Wassard Larsen'in elindeydi.

Larsen, 1994 aralık ayında, elindeki saçları bir Sotheby's müzayedesinde, Amerikan Beethoven Derneği'nin dört üyesine (Dr. Alfredo Guevara, Bay Ira Brilliant, Dr. Thomas Wendel ve Bayan Caroline Crummey) üç bin altı yüz sterlin karşılığında sattı. Beş yüz seksen iki tel saçın yüz altmışı Guevara'da kaldı.

Kalan saçlar, Amerikan Beethoven Derneği, San Jose Üniversitesi Beethoven Araştırmaları Merkezi, Washington'daki Kongre Kitaplığı, Hartford Üniversitesi, Londra'daki Britanya Kitaplığı, Viyana'daki Müzik Dostları Derneği ve Bonn'daki Beethoven Evi arasında paylaşıldı.

1827'den başlayarak bugüne değin, Beethoven'ın beş yüz seksen iki tel saçının, kimden alınıp kime verildiği öylesine düzenli biçimde kaydedilmiş ki, delil teslim zincirinde en ufak bir kopma yok, dolayısıyla üniversitelerin, müzelerin, derneklerin elinde olanların hepsi orijinal.

Kurşunla zehirlenmiş, ama frengi değil

Dr. Guevara, insan saçının bir ayda ortalama bir santim uzadığını bilenlerdendi. Elindeki beyaz, gri ve kahverengi saç tellerinin uzunluğu yedi ile on beş santim arasında değişiyordu. Demek ki, ünlü bestecinin ölümünden önceki altı ay-la bir yıl arasındaki süreçteki sağlık durumu ile ilgili pek çok ayrıntıyı içeriyordu. Nitekim, Beethoven'ın ölümünden hemen önceki sağlık durumu, onların sayesinde aydınlandı.

İlk inceleme 1988'de, Chicago'daki McCrone Araştırma Enstitüsü'nün kurucusu Walter McCrone tarafından gerçekleştirildi. Napolyon'un arsenikten zehirlenmediğini, İsa'nın, Torino'da bulunan o kefene hiç sarılmadığını göstermiş olan McCrone, taramalı elektron mikroskobu ile birlikte enerji dispersiyon ve kütle spektrometri tekniklerini kullanarak Beethoven'ın saçlarındaki kurşun düzeylerinin normalin kırk iki katı olduğunu saptadı.

2000 eylülünde Amerikan Enerji Bakanlığı'na bağlı Argonne Ulusal Laboratuvarı'ndan fizikçiler Ken Kemner, Derrick Mancini ve Francesco DeCarlo, Beethoven'ın altı saç telinde sinkotron X ışını deneyleri yürüttüler ve dört yıl süren çalışmaları sonunda milyonda altmış kısım kurşun bularak, McCrone'un on iki yıl önceki bulgularını doğruladılar. Onlara göre, Beethoven'ın saçındaki kurşun, normalin kırk iki değil, yüz katı daha fazlaydı.

Bu bulgular, bestecinin yetişkin döneminde plumbizm, bir başka deyişle kurşun zehirlenmesi ile karşı karşıya olduğunun bir kanıtıdır. Yirmilerinden sonra ortaya çıkan ve yaşam boyu süren karın krampları, romatizma ateşi, bağırsak iltihapları, gut, ishal ve göz ağrıları bu ciddi kurşun zehirlenmesinin bir sonucu olabilir. Beethoven'ın 6 ekim 1802'de Heiligenstadt'da yazdığı ilk vasiyetnamesinde, ölümünden sonra bu şikâyetlerinin aydınlatılması talebi, rahatsızlığının ciddiyetini gösterir.

Bilindiği gibi, Beethoven otuz bir yaşında duyma yeteneğini kaybetmeye başlamıştı, kırk ikisindeyken artık tamamen sağırdı. Kurşun zehirlenmesiyle sağırılık arasında kesin bir ilişki yok. Bu nedenle, sağırılığının nedeni hâlâ gizemini koruyor.

Gerek McCrone Enstitüsü, gerekse Argonne Ulusal Laboratuvarı, bestecinin saçlarındaki cıva düzeylerinin önemli olmadığına birleşti. 1820'lerde, frengi tedavisi için cıvalı preparatların kullanımı çok yaygındı. Beethoven'ın de frengi olduğu her zaman iddia edilmiştir. Saçlarında cıva bulunmamış olması, frengi olasılığını büyük ölçüde zayıflatan bir sonuçtur.

Saçlarda başka incelemeler de yapıldı. Mayıs 1996'da Los Angeles Psychemedics Corporation'dan Dr. Werner Baumgartner, yirmi saç telinde radyoimmunoassay tekniği ile, hastalığının son evrelerinde afyon türevi bir ilaç kullanıp kullanmadığını araştırdı. Aldığı negatif sonuçlara dayanarak, Beethoven'ın morfin, laudanum ya da bir başka afyon türevi kullanmadığını kanıtladı.

Beethoven'ın yakın dostu ve zaman zaman gönüllü olarak sekreterliğini üstlenen Anton Schindler'e göre, besteciye zamanından önce öldüren, doktoru Andreas Wawruch. Ölüm döşeğindeyken yazdığı yetmiş beş kutu ilaç ve sayısız toz preparatın ne olduğuna ilişkin herhangi bir kayıt bulunamıyor. Ancak Beethoven'ın son ana kadar beste yapmayı sürdürmesi, bunların arasında bir afyon türevinin yer almadığını ya da olsa bile Beethoven'ın bunları kullanmadığını gösteriyor.

Saç ve kafatası kemikleri Beethoven'e ait

Aylarca süren bir hastalıktan sonra, Ludwig van Beethoven, 26 mart 1827 günü akşamüstü saat 17:45 dolaylarında Viyana'daki apartmanında öldü. "Wassersucht" yani ödem olarak tanımlanan ölüm nedeninin altında yatan gerçek hastalığının tanısı hâlâ konulabilmiş değil. 2000 başlarında, el-

deki tüm verileri bir arada değerlendiren iç hastalıkları ve gastroenteroloji uzmanı Dr. Peter J. Davies, ölüm nedenini böbrek papillalarının nekrozu ve karaciğer bozukluğuna bağladı. Kullandığı alkolün bu durumu daha da kötüleştirdiğine inanılıyor. Kurşun zehirlenmesinin böbrek ve karaciğeri bozmuş olması da çok yüksek bir olasılık. Gençliğinde sürekli gittiği kaplıcalarda, aşırı miktarda maden suyu içmiş olduğuna dair rivayetler olsa da, kurşunun vücuduna nasıl girdiği kesinlik kazanmadı.

27 mart sabahı, Viyana Patolojik Anatomi Müzesi çalışanlarından Dr. Johann Wagner, 1826'dan bu yana bestecinin sağlığından sorumlu Dr. Andreas Wawruch'un da tanık olduğu otopsiyi gerçekleştirdi. Bunu kimin istediği ve hangi amaçla yapıldığı bilinmiyor.

13 ekim 1863'te, ölümünden tam otuz altı yıl sonra, Avusturya Müzik Dostları Derneği'nin talebi üzerine, Beethoven'ın mezarı kalabalık bir izleyici topluluğu önünde yeniden açıldı. Her iki şakak kemiğinin yerinde olmadığı görüldü. Bu kemiklerin ilk otopsi sırasında kesilerek çıkartıldığı zaten biliniyordu. Kafatası kemikleri incelenmek üzere dışarıda bırakılarak, vücudun diğer kemikleri yeniden gömüldü. On gün kadar, farklı kişiler tarafından incelenen kemikler, diğerlerinin yanına gömülürken ikisi büyük, sekizi küçük on parçanın daha eksik olduğu ortaya çıktı.

2005 aralığında, Ira F. Brilliant Beethoven Araştırmaları Merkezi, 1863 mezar açımında kafatasını inceleyenlerden biri olan Viyana Üniversitesi tıp tarihi hocası Dr. Romeo Seligmann'ın aldığı ve kuşaktan kuşağa aktarılan iki kemik parçasının ellerinde bulunduğunu bildirdi. Kemiklerin Beethoven'e ait olup olmadığı uzun yıllar tartışıldı. Nihayet, birlikte yayınlarını olan, Münster Üniversitesi Adli Tıp Bölümü'nün Başkanı Prof. Dr. Berndt Brinkmann'ın raporu ile çözüme kavuştu. Kemikler, Beethoven'e aitti, çünkü mitokondriyal

DNA sonuçları, 1999'da Dr. Guevara'nın elindeki saçlarla aynı incelemeyi yapan Laboratory Corporation of America'nın bulgularıyla birebir örtüşüyordu.

Einstein'in beyni bira soğutucusunda

XX. yüzyılın en önemli fizikçilerinden Albert Einstein, 17 nisan 1955 akşamı göğüs ağrısı şikâyeti ile Princeton Hastanesi'ne yatırılmıştı. Yetmiş altı yaşındaydı. Ertesi sabah, karın boşluğundaki en büyük atardamarının yırtılmasından (abdominal aort anevrizması) kaybedildi.

Cesedine dokunulmaması ve yakılarak küllerinin denize serpilmesini vasiyet etmişti. Bu isteği kısmen yerine getirildi. Gerçi cenazesi yakıldı ve külleri savruldu ama, daha önce hastanenin patoloğu Thomas Harvey, dehasının sırrını çözmek istedi ve otopsisini yaptı. Bu işlemin izinsiz olması bir yana, beyni çıkartıp sakladığını da kimseler bilmiyordu.

Otopsinin yapıldığı hemen ortaya çıktı elbette. Ama oğlu Arthur, "Einstein'ın beyni bizim evde" diyerek, durumu sınıf öğretmenine söylemeseydi, beynin çalındığı ortaya çıkmayabilirdi. Harvey sadece beyni almakla yetinmedi. Gözlerini de çıkarttı ve Einstein'ın göz doktoru Henry Abrams'a teslim etti. Halen New York'ta bir kasada durmaktalar.

Dr. Harvey, bütün ısrarlara rağmen beyni teslim etmeyince, hastaneden kovuldu. Philadelphia'ya taşındı. Bir özel laboratuvarda gerçekleştirdiği ön işlemlerden sonra, beyni iki yüz kırk kadar parçaya ayırdı, iki kavanoza dağıttı, üzerlerine formalin doldurdu. Önce bir tahta kutuya, kutuyu da evindeki bira soğutucusunun alt rafına yerleştirdi. Zaman zaman gazeteciler araştırma sonuçlarını sordular. O da, bir yıl içinde yayınlayacağını söyleyip durdu. Böylece otuz yıl geçti.

Aslında 1950'lerde Dr. Clinton Woolsey, Johns Hopkins'ten Wisconsin Üniversitesi'ne gelmiş ve Michigan'da-

ki meslektaşları ile birlikte tarihin en büyük beyin koleksiyonunu oluşturacak nörofizyoloji laboratuvarının tohumlarını atmıştı. Dr. Harvey'in bu gelişmelerden haberi vardı. Neden Wisconsin ile bağlantı kurmadığını her zaman merak etmişimdir.

Dâhinin beyni normalden küçük

1985'te Berkeley Üniversitesi'nden nöro bilimci Marian Diamond, Harvey'i aradı ve Einstein'ın beyni ile deneyler yapmak istediğini belirtti. Diamond, 1970'lerde bazı araştırmalar gerçekleştirmiş ve sıçanların beyinlerindeki hücreleri saymıştı. Hayvanların bir bölümünü, beyin etkinliğini uyaran koşullarda, diğerlerini tamamen karanlık bir ortamda tuttuğunda, ilk gruptakilerin beyin hücre sayısında artış gözlemişti. Şimdi hedefi Einstein'ın beynindeki hücre sayısı ile, sıradan zekâsı olanların beynini karşılaştırmaktı. Bulgularını, pek fazla rağbet edilmeyen *Experimental Neurology* adlı bir dergide yayınladı. "Bir bilim adamının beyni hakkında: Albert Einstein" başlığını taşıyan makale, nöronların gliyal hücrelere oranıyla ilgiliydi ve yaş ortalaması altmış dört olan, ölmüş on bir kişinin beynindeki oranlarla karşılaştırılmıştı. Einstein'ın beyninin sol yarısındaki bir bölgede, nöron başına düşen gliyal hücre sayısı, normalden yüzde yetmiş üç daha yüksekti.

Einstein ile ilgili her şeyde olduğu gibi, Diamond'un makalesi de büyük yankı uyandırdı. Daha önceleri pek tanınmayan nörolog, birdenbire ün kazandı. Kimi araştırmacılar bu bulguları, Einstein'ın beyin hücrelerinin daha fazla beslenmeye gereksinim duyduğu biçiminde yorumladı, kimileri ise deneylerde ciddi hatalar bulup, saçmaladığını düşündüler.

Beyinle ilgili ikinci araştırma Alabama Üniversitesi'nden Britt Anderson'a ait. 1996'da *Neuroscience Letters*'da, sıra-

dan bir erkeğin ortalama beyin ağırlığı bin dört yüz gram olduğu halde, Einstein'ın beyninin bin iki yüz otuz gram geldiğini, ayrıca dış tabakasının da normalden ince olduğunu öne sürdü. Bu bulgular, dâhi fizikçinin beynindeki sinir hücrelerinin daha sıkışık ve yoğun biçimde bir arada olduğu, bu sayede aralarındaki iletişimin normal insanlarınkinden daha hızlı biçimde gerçekleştiği ve küçük beyinli olanların hiç de sanıldığı gibi aptal değil, bilakis üstün zekâlı olabilecekleri şeklinde yorumlandı.

Kanadalı Dr. Sandra Witelson, ünlü *Lancet* dergisinde 1999'da yayınlanan "Albert Einstein'ın istisnai beyni" adlı makalesinde matematik ve üç boyutlu düşünmeyi denetleyen bölgede, normalden fazla girintinin bulunduğunu bildiriyordu. Yazarları arasında, Thomas Harvey'in de yer aldığı bu araştırma pek çok eleştiriyle karşılaştı.

Kırk yıl boyunca kapı kapı dolaşıp, Einstein'ın beynini doğru dürüst inceleyebilecek birini bulamadığına sinirlenen patolog Thomas Harvey, sonunda elindeki her iki kavanozu, içinde kalan beyin parçalarıyla birlikte Princeton Tıp Merkezi'ne hediye etti. Doktor, 94 yaşında 5 nisan 2007'de New Jersey'de öldü. Yaptıklarından hiç pişman olmadı.

Megumi yokota'nın kaçırlılışı ya da DNA üzerinden siyaset

Kapkara saçlı, kiraz dudaklı, çekik gözlü Japon kızı Megumi Yokota henüz on üç yaşındaydı.

15 kasım 1977 salı günü akşamüstü, bir elinde çantasını, diğer elinde badminton raketini sallaya sallaya irili ufaklı bir sürü teknenin demirlediği Niigata Limanı boyunca, iki arkadaşının arasında eve doğru yürüyordu.

Okul müdürü Yoshie Baba, önce sağ yanındaki kızın bir yan sokağa saptığını gördü, sonra sol yanındakinin. Geri dönmeden, bir kez daha baktı Megumi'nin ardından. Kırmızı ışıktaydı. Bu, onu son görüşü oldu. Sadece müdür değil, onu bir daha hiç kimse görmedi. Ölü mü, diri mi bilinemedi.

Küçük kız, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nce (Kuzey Kore) kaçırlılan onlarca Japon'un arasına katılmıştı.

Suyun öte yanına giden kız

15 kasım gecesi, karidesli pilav öylece kalakaldı masanın üzerinde. Küçük Megumi, annesi ve banka memuru babasıyla paylaştığı küçük ahşap evine dönemedi. Polisler, önce Niigata'da, daha sonra Japonya genelinde günlerce aradılar onu. Yer yarılmış, içine girmişti sanki. Yerin değil, okyanusun yarıldığı çabuk anlaşıldı. Küçük kızın pijamalarını koklayan köpekler, suyun kenarına gelip, havladılar hep. Belli ki, küçük kız suya doğru gitmişti.

Gitmeyip, götürüldüğü yirmi yıl sonra çıktı ortaya. Japon-

ya'ya iltica eden bir Kuzey Koreli konuştu. Megumi Yokota'nın, eve iki yüz metre kala kaçırıldığını, limanda bekleyen bir gemiye bindirildiğini ve bir çuvalda geçirdiği kırk saat süren yolculuktan sonra Kuzey Kore'nin bir limanına çıkartıldığını söyledi. Hatta kaçırmanın adını bile verdi: Shin Gwang-su. Shin, Kore Cumhuriyeti'nde (Güney Kore) yakalandı. İdam cezasına çarptırıldı, ancak 2000 yılında Kuzey Kore'ye iade edildi.

Kuzey Kore özür diliyor

Kuzey Kore ile Japonya liderleri 17 eylül 2002'de bir araya geldiklerinde, Kuzey Kore Devlet Başkanı Kim Jong İl, 1977 ile 1983 arasında, genellikle liman kentlerinde, kıyı boyunca yürüyen on üç kişinin başlarına torba geçirilerek kaçırıldıklarını kabul etti ve Japon başbakanı Junichiro Koizumi'den özür diledi.

Böylece, uzunca bir süre, Kuzey Kore yetkilileri tarafından, komplo teorisi diyerek geçiştirilmeye çalışılan insan kaçırma konusu, ilk kez devletin en yüksek noktasında kabul gördü. Kaçırılanlar yargılanmış ve cezalandırılmıştı. Kaçırılan beş Japon'un ülkesine dönüşüne izin verilmiş, kalan sekizinden bazıları eceliyle ya da hastalıktan ölmüş, bazıları intihar etmişti. Sonuncular arasında Megumi Yokota'nın da adı geçiyordu.

Verilen resmi bilgiye göre, kaçırılan küçük kız, 1986 yılında Koreli Kim Chol Jun ile evlenmiş, hemen ertesi yıl bir kız çocuğu doğurmuş, depresyon nedeniyle birkaç kez intihara kalkışmış ve en sonunda tedavi için yatırıldığı bir akıl hastanesinde intihar etmişti. Küçük Megumi'nin annesi Sakie'yi, kızının, elbiselerinden yaptığı iple hastanenin bahçesindeki gövde çapı on santimi bulmayan bir çam ağacına kendisini astığına ikna etmek mümkün olamadı.

Japonya, kızın ölümü ile ilgili somut bir kanıt istedi. Megumi Yokota'nın yaşadığında ısrar etti ve iadesini talep etti.

Küller her şeyi karıştırdı

Gerilimle dolu iki yıl geçti. 2004'te, Megumi'nin kocası olduğu öne sürülen Kim Chol Jun, evlerinin bahçesinde iki yıl gömülü kaldıktan sonra, topraktan çıkarttığı ve dini törelere uygun biçimde yaktığını ileri sürdüğü karısının kül ve kemiklerini içeren bir toprak kabı Japon makamlarına teslim etti. Japonlar, karşılaştırma yapabilmek üzere, Megumi'nin doğurduğu söylenen kız çocuğundan da tükürük ve kan örneği aldılar.

Kızın babası olduğunu iddia eden Kim Chol Jun örnek vermek istemedi. Kuzey Kore, Megumi'nin kalıntılarına ek olarak, Kaoru Matsuki adında, kaçırılan bir başka Japon'un da kalıntılarını teslim etti. İşte, Kuzey Kore ile Japonya arasındaki DNA savaşları bunun üzerine başladı.

Kalıntılar, önce Japon Polis Bilimleri Ulusal Araştırma Enstitüsü'nde incelendi. DNA elde edilemedi. Bunun üzerine, Teikyo Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Yoshii Tomio mitokondriyal DNA analizlerine talip oldu. Karşılaştırma için, Japonya'da neredeyse gelenek haline gelmiş olan, annesinin sakladığı Megumi'nin göbek kordunununu kullandı. Çıkan sonuç, şok ediciydi. Megumi Yokota'ya ait olduğu söylenen kül-ler ve içindeki kemik kırıntıları, bir kadına değil, iki ayrı erkeğe aitti. Sadece bu mu? Kaoru Matsuki'nin diyerek verilen kalıntılar da ona ait değildi.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, 11 nisan 2006'da çok daha garip bir şey oldu. Kuzeylilerin kaçırdığı beş Güney Koreliyi inceleyen Japonlar, bunlardan 1978'de on altı yaşındayken Japonya'nın bir kumsalından kaçırılan Kim Young Nam'ın DNA analizi bulgularına dayanarak, onun Megumi Yokota'nın doğurduğu çocuğun babası olabileceğini saptadılar. Yani Megumi Yokota'nın kocası, Korelilerin öne sürdüğü gibi Kim Chol Jun değil, yıllar önce Japonya'dan kaçırdıkları bir başka erkekti.

Bu durum, Japonya Başbakanı Koizumi'nin mayıs 2004'te söz verdiği insani yardımı durdurmasına ve meseleyi çözmesi için BM Güvenlik Konseyi'ne başvurmasına yol açtı.

Kuzey Kore kızıyor

Kuzey Kore, Japonların soruşturma sonuçlarını büyük bir kızgınlıkla yanıtladı. Verilen kül ve kemiklerin doğru kişiye ait olduğunu, Japonların uluslararası platformda kendilerini küçük düşürmek ve ekonomik yaptırımların uygulanması amacıyla, deney sonuçlarında sahtekârlığa gittiğini öne sürdüler.

Kül ve kemikler geri istenirken, DNA analizlerinin yapılacağı gizlenmiş, sadece kalıntıların ailelere iade edileceğinden söz edilmişti. Ülkelerinde kişilerin yakılmasında bin iki yüz derecenin üzerinde fırınlar kullanıldığını ve bu sıcaklıkta yanan cesedin kalıntılarının DNA analizlerinin başarılı olamayacağını bildirdiler.

Nitekim, polis laboratuvarlarının da yaptığı deneylerden sonuç alamaması bunu gösteriyordu. (Aslında Kore, bu konuda yanılıyor. Yakılma sonunda az da olsa kemik kalıntıları kalır ve bunlardan başarılı biçimde DNA analizi gerçekleştirilebilmiş pek çok olgu bulunur.)*

Ayrıca, Megumi'nin kocasının, Güney Kore'den kaçırılan bir erkek olduğu konusunun da yalan olduğunu, Japonların, Güney Kore'yi de çatışmanın içine çekmek istedikleri için, bu komployu kurduklarını öne sürdüler.

Ünlü bilim dergisi Kore'yi destekliyor

Kuzey Korelilere beklenmedik zamanda, beklenmedik bir çevreden destek geldi. Ünlü *Nature* dergisinin 3 şubat 2005 tarihli sayısında, Asya-Pasifik editörü David Cyranoski'nin,

* Bkz. S. Atasoy, *Labirent*, "İnsan sadece bir kere ölür" Doğan Kitap, 2006.

mitokondriyal DNA analizlerini yapan Teikyo Üniversitesi araştırmacılarından Yoshii Tomio ile gerçekleştirdiği bir söyleşi yayınlandı. Yoshii, yakılan cenaze kalıntılarından DNA elde-
sinin güçlüğünden bahisle, bu tür örneklerin, ona dokunan-
ların DNA'sını tıpkı bir sünger gibi içine çektiğini ve hatalı
sonuçların elde edilebileceğini söyleyerek, hayatının hatası-
nı yaptı. Polisin kendisine incelenmek üzere teslim ettiği, en
ağırı bir buçuk gram kül ve kemik kırıntıları içeren beş pa-
ketten geriye hiçbir şey kalmadığını ve deneylerin tekrarlan-
ma olasılığının bulunmadığını belirtti.

Japon hükümeti, söyleşiyi yapan editörün DNA konusun-
daki bilgisizliğini öne sürerek, söylenenleri yanlış yorumla-
dığı şeklinde bir açıklama yapınca, *Nature* dergisi hiç alı-
şık olunmadık bir başyazı yayınladı. Son cümlesi, Kuzey Ko-
re'nin tarafını tuttuklarının açık bir kanıtıydı. "Bu durumun
Kuzey Kore'yi suçlamak amacındaki Japon hükümetini ra-
hatsız ettiğinin bilincindeyiz. Öte yandan Kuzey Kore'nin ya-
lan söylemesi de mümkündür. Ancak küllerin DNA analizi
ile bir yere varılamayacağını ve gerçeğin aydınlatılamayaca-
ğını da belirtmekte fayda görüyoruz."

Neden "şahit" örnek saklanmadı?

Nature makalesinin yayını izleyen haftalarda, Japon-
ya'nın birçok ünlü antropoloji, genetik ve adli tıp uzmanı, Dr.
Yoshii Tomio'nun bulgularını destekleyen beyanatlar verdi.
Kemiklerin, onlara dokunmuş olanların DNA'sı ile kirlen-
miş olmasını kabul edebileceklerini, ancak bulunan iki erkek
DNA'sının yanı sıra Megumi'nin de DNA'sının bulunması ge-
rektiğini, bu nedenle Kuzey Korelilerin gerçekten başka biri-
lerinin küllerini teslim ettiğine inandıklarını bildirdiler. Bu
arada, *Nature* makalesinin yayınlanmasından bir hafta son-
ra, Dr. Yoshii, Teikyo Hastanesi'ndeki asistanlık kadrosun-

dan Tokyo Polis Teşkilatı Adli Tıp Birimi Başkanlığı'na terfi etti ve artık basına beyanat veremez duruma geldi. *Nature* dergisi 7 nisan 2005 tarihli sayısında, bu gelişmeyi "bilirkişinin susturuluşu" şeklinde yorumlayarak yayınladı.

İlginç olan, sadece *Nature* dergisinin değil, Güney Koreli bilim adamlarının da Japonların bulgularını şüphe ile karşılamasıydı. Onlar da, yakılan cesetlerden DNA eldesinin güç olduğunu, kullanılan analiz yönteminin artık terk edildiğini ve küllerin yeniden incelenmesi gerektiğini bildirdiler.

7 şubat 2006 salı günü, Kuzey Kore, Japonya'ya bir nota göndererek, 2004 kasımında Pyongyang hükümetinin Japonya'ya verdiği, kendilerince kaçırılan Megumi Yokota'ya ait olan külleri, bağımsız bilirkişilere yeniden inceletmek üzere geri istedi. Önce Japon polisinin DNA elde etmeye çalıştığı, ardından Dr. Yoshii Tomio'nun, kendisine teslim edilen küllerin tamamını deneylerde tükettiği göz önüne alınırsa, bu isteğin yerine getirilmesi imkânsız gözüküyor. Esasen, gerek polis gerekse doktor, küllerden "şahit" örnek saklamamakla, bir bilirkişinin yapabileceği en büyük hatayı yapmış durumdalar. Ne yazık ki, bu duruma Türkiye de dahil olmak üzere dünyanın her ülkesinde sıklıkla rastlanıyor. Doktorun kendini savunabilmesi için hâlâ bir fırsatı var: Deneylerini uluslararası hakemli bir dergide yayınlamak.

Güvenlik Konseyi ile G8'ler Japonlardan taraf

İnsanların kaçırılmasının çok farklı nedenleri olabilir. Kuzey Korelilerin amaçlarından biri, kaçırılan Japonların kimlikleri sayesinde ajanlarının dünyayı serbestçe dolaşmasını sağlamak, bir diğeri onlara, Japonlar gibi konuşmayı ve davranmayı öğretmek.

Örneğin Kuzey Kore tarafından kaçırılan Japon vatan-

daşlarını kurtarma hareketi olan Sukuukai Derneği, Megumi'nin 1995 ve izleyen yıllarda, Kuzey Kore başkanının oğluna öğretmenlik yaptığını ileri sürüyor.

Japonya Dışişleri Bakanlığı'na göre, Viyana'da 1978'de kaçırılan Kobeli aşçı Tanaka Minoru ile birlikte, kaçırılanların sayısı on yedi. Sivil toplum örgütlerine göre bu sayı dört yüze yakın.

Kuzey Korelilerin kaçırdıklarının arasında sadece Japonlar yok. Lübnanlılar, Romanyalılar ve Taylandlılar da var. Bunlara ek olarak, büyük bölümü, Kuzey Kore karasularına geçtikleri iddiasıyla dört yüz altmış sekiz Güney Koreli balıkçıyı da ellerinde tutuyorlar.

Vatandaşlarının kaçırlmasını ve hayatta oldukları halde geri verilmeyişlerini bir savaş nedeni olarak gören Japon kamuoyunun topladığı beş milyon imza, ülkenin dört bir yanına asılan ve küçük kızın fotoğrafını taşıyan yüz binlerce poster, medyanın baskısı, ayrıca Megumi Yokota'nın annesi ve erkek kardeşinin ABD'ye giderek önce Başkan Bush, ardından kongre üyeleri ile görüşmesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 16 temmuz 2006'da Kuzey Kore'nin nükleer programını ve on gün kadar önce fırlattığı füzeleri kınayan kararnamesine, kaçırılan Japonların iadesi maddesinin de eklenmesini sağladı. Böylelikle adam kaçırma, ilk kez uluslararası bir belgede yer aldı.

Hemen ardından St. Petersburg'daki G8 Zirvesi'nden de aynı yönde bir karar çıktı. Kuzey Kore, kaçırma konusunu çözmediği, füze ve nükleer silah denemelerine son vermediği takdirde, ciddi ekonomik ve siyasi yaptırımlarla tehdit ediliyor.

Bir yandan yaşayıp yaşamadığını bile bilmediği sekiz vatandaşının peşine düşen Japonya, diğer yandan altmış yıl önceki kendi "kaçırmalarını" temizlemeye çalışıyor.

Sivil toplum örgütleri, II. Dünya Savaşı sırasında Ko-

re'den Japonya'ya zorunlu işçi olarak getirilen, daha doğrusu kaçırılan dört yüz yirmi yedi bin dokuz yüz otuz kişinin adını belirlemiş durumda. Henüz tamamlanmayan bu liste Güney Kore'ye verilmiş. Japon hükümeti ölenlerin kalıntılarında yapılacak DNA analizlerinin masrafını verecek, böylelikle kalıntılar ailelerine iade edilecek.

Aynı Bedende Farklı DNA'lar

Ağzından alevler püskürten bir aslana benzerdi, Kimerera. Halbuki başı aslan, gövdesi keçi, kuyruğu yılan garip bir yaratıktı. Tek canda çok kimlik, mitolojiyle sınırlı değil. Birkaç DNA profilini barındıran kimerik insanlar da var. Nedenlerden biri, döllenmiş iki yumurtanın birleşmesi (füzyonu) ve ikiz doğacağı yerde, tek bebeğin doğması. Sonuçta doğan çocuk, doğamayan ikizin DNA'sını da taşıyabiliyor ve örneğin saçının DNA profili, kanındakini tutmayabiliyor. Aynı bedende farklı profillere, kan ve kemik iliği nakillerinden sonra da rastlanması (bu gerçekten haberdar olan) adli bilimciler için bir kâbus. Yoksa kimerizm, suçla mücadelenin en güçlü silahı DNA'nın tahtını mı sallıyor?

Çocuklarının annesi olamayan kadın

Bayan Lydia Fairchild iki çocuk doğurmuş, üçüncüsüne hamileydi. Buna rağmen, 2002 yılında boşanmaya kalktı. Mahkeme, her boşanma davasındaki gibi, çocukların biyolojik babasının DNA analiziyle kanıtlanmasını istedi. Anne, baba ve iki çocuk bir klinikte kan verdiler. İki hafta sonra mahkemeden aldıkları bir mektup, Bayan Fairchild'ı şaşkına çevirdi. Eşi, çocukların babasıydı, ancak kendisi ne birinin, ne de ötekinin annesiydi. Sonuca itiraz etti elbette. Testler bir başka laboratuvarı da yineleni. Sonuç aynıydı.

Çocukları doğurduğunu gösteren hastane kayıtları delil kabul edilmeyen Lydia, bir anda soybağını değiştirmek ve ço-

cuk kaçırmakla suçlandı. Ortada DNA gibi çok ileri bir teknolojinin sonuçları vardı. Lydia çocukların annesi değildi. Bu gelişmeler yaşanırken üçüncü çocuğunu doğurmak üzere hastaneye yattı. Mahkeme, doğum sırasında çocuktan ve anneden kan alınarak DNA analizi yapılmasını istedi. Sonuç bir felaketti. Bebek, diğer iki çocuğun kardeşiydi. Baba, onun da babasıydı. Ancak Lydia, bilirkşi huzurunda doğurduğu halde, son çocuğunun bile annesi değildi. Önceki suçlamalara, yasal olmayan yollarla rahim kiralayarak gelir elde etmek gibi bir yenisi eklendi. Savcılık, her üç çocuğun bir sosyal hizmet kurumuna yerleştirilmesini talep etti.

Bayan Lydia Fairchild'ın avukatı Alan Tindell, durumu genetik uzmanı bir arkadaşıyla tartışmasaydı, o da 1998 yılında *New England Journal of Medicine* adlı bilimsel dergideki makaleye rastlamamış olsaydı, kadının yeryüzünde bilinen elli kadar kimerik insandan biri olduğu, yani tek bedende birden fazla tipte DNA profiline sahip olabileceği, kimse'nin aklına gelmeyecekti. Mahkeme, öne sürülen gerekçeyi kabul etti. Lydia'nın incelenebilecek tüm dokularında DNA analizi yapılmasını istedi.

Cilt, saç, kan ve yanak içi hücrelerinin DNA'sı çocukların annesi olamayacağını gösteriyordu ama, rahim içinden alınan hücreler bir anda her şeyi değiştirdi. Buna göre, Lydia, her üç çocuğun da annesiydi.

Bayan Lydia Fairchild'ın duruşmalarla geçen üç yıla yakın kâbusu böylece bitti. Nihayet kocasından boşanabildi ve çocuklarına devlet yardımı bağlandı.

DNA profili aynı olan mahkûmla saldırgan

Her kriminal laboratuvarın yıldızlaştığı bir yıl olur. 2005, Alaska Kriminal için, işte böyle bir yıld. Sevgili dostum müdür George Taft gururluydu. Taş duvar üzerindeki kanlı par-

mak izinden saldırganın DNA profilini elde edebilmişler, böylece genç kadını kimin öldürdüğünü bulmuşlar; binlerce kilometre güneylerindeki bir kundaklamada kullanılan hızlandırıcının, Alaska benzini olduğunu saptamışlar, bu sayede suçlu yakalanabilmiş; öldürülen bir adamın kolundaki saatin camı üzerindeki çiziklerin, şüphelinin evindeki tabancanın kabzası ile tam olarak örtüştüğünü saptamış, bu delille saldırganı mahkûm ettirebilmişlerdi. Ancak bunların hiçbirisi, kriminal laboratuvarlar tarihinde yeni bir sayfa açacak ırza geçme olayı kadar önem taşıyamaz.

Genetik bölümünden sorumlu Dr. Abirami Chidambaram, ırzına geçilmiş ve öldürülmüş kadının cinsel organından alınan örnekte iki kişinin DNA profilini bulmuştu. Profillerden biri mağdur kadına aitti, diğeri besbelli saldırgana. Elde bir şüpheli vardı ve yanağının içinden alınan hücrelerin DNA'sı, cinsel organda bulunan profili tutuyordu. Savcıya gereken en güvenilir kanıta ulaşılmıştı.

Şimdi sıra, bu kişinin evvelce karıştığı ancak faili meçhul kalan bir suçla ilgisi bulunup bulunmadığını sorgulamaya gelmişti. Dr. Abirami, 124.285 profilin yer aldığı faili meçhuller veri tabanında benzerine rastlamadı. Son yapılacak iş, saldırganın evvelce DNA deliline dayalı bir mahkûmiyeti olup olmadığına bakmaktı. O tarihte 2.754.714 mahkûm profilinin yer aldığı CODIS'i (Combined DNA Index System) taramaya başladı.

On dakika kadar sonra bilgisayar ekranında "Dikkat, aynı profile rastlandı" uyarısı yanıp söndüğünde; "Demek evvelce suç işlemiş" diye düşündü Dr. Chidambaram ve savcıya bilgi verdi. Yanılıyordu. Saldırganın başka suçu yoktu. "O halde tek yumurta ikizi var" diye düşündü. Savcılığın yanıtı şaşırtıcıydı. İkizi yoktu, erkek kardeşi vardı, iki yıldır eyalet cezaevindeydi ve veri tabanındaki profil ona aitti. "Bu olamaz" diye itiraz etti Abirami Chidambaram, "Tek yumurta ikizi

dışında herkesin DNA'sı farklıdır. Saldırganla mahkûmun DNA profili birbirinin aynısı olamaz". Yanılıyordu. Olurdu. Bir kardeşten diğerine yıllar önce kemik iliği nakledilmişti ve artık kanlarında aynı DNA dolaşıyordu.

Kan dopingi yapmadığını ileri süren bisikletçi

2004 Atina Yaz Olimpiyatları'nda, erkekler zamana karşı yarışında altın madalyayı, Lance Armstrong'tan sonra ABD'nin en önemli yol bisikletçisi Tyler Hamilton kazandı. 20 eylül 2004 günü haber ajansları, Atina doping laboratuvarının raporunu geçti. Hamilton'un "homolog kan transfüzyon testi" pozitif. Yani, kan dopingi. Hamilton, Atina Olimpiyatları'ndan bir ay sonra düzenlenen İspanya Bisiklet Turu'nda da dopingli çıktı.

Tyler Hamilton, Atina sonuçlarına itiraz etti ve "B" kabına alınan ikinci "şahit" kan örneğinin başka bir laboratuvar da incelenmesini talep etti. Hamilton'un bu talebi haklı görüldüyse de yerine getirilemedi. Laboratuvar, "B" örneğini dondurmıştı ve dondurularak muhafaza edilen örneklerde kan dopingini kanıtlayacak deneyleri yapmak olanaksızdı. Bunun üzerine Hamilton'un altın madalyası elinden alınmadı. Sadece 22 eylül 2006'ya kadar yarışlardan men edildi.

Hamilton, kan dopingi yapmadığında ısrarcı. Bir milyon doları bulan masrafa katlanarak biyokimya ve genetik uzmanlarından oluşturduğu ekip, "flow sitometri" adlı bir teknikle yürütülen "homolog kan transfüzyon testi"nde yanılgılara yol açabilecek en az on neden sıralayan bilirkişi raporları hazırladı. Aralık 2004 ve ocak 2005'te alınan kan örnekleri, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden Dr. David Housman ve Rebecca Wallace tarafından yine "flow sitometri" tekniğiyle incelendi. Kan dopingini kanıtlayacak bulgulara rast-

lanmadı. Ancak olimpiyat komitesi, ne bilirkişi raporlarına, ne de bu sonuca itibar etti.

Bu arada, Viyana Üniversite'sinden Dr. Wolfgang Mayr ünlü sporcunun kimerik olabileceğini, bir diğer deyişle, doğamamış ikizinin özelliklerini taşıyabileceğini öne sürdü. Bu iddia üzerine Kuzey Amerika Spor Tahkim Mahkemesi 2005 ağustosunda elindeki kan örneklerinde kimerizm testi yaptırdı. Aynı deneyleri Dr. Wolfgang Mayr de tekrarladı. Hamilton'u savunmaya yönelik bu çabalar işe yaramadı. Kimerik değildi.

Altın madalyalı sporcunun öyküsü giderek kendi aleyhine doğru gelişti. İspanyol polisi, bisikletçiler arasındaki doping olaylarını soruşturmak üzere yürüttüğü "Operacion Puerto" kapsamında sorguladığı ve 2006 mayısında tutukladığı Dr. Eufemiano Fuentes'in elli sekiz müşterisi arasında, Hamilton'un da bulunduğunu iddia etti. Dayanağı, bisikletçinin karısı adına kesilmiş 54 060 dolarlık bir faturaydı.

Bir yıl sonra, Operation Puerto dosyası altı bin sayfaya ulaşmıştı. Dr. Eufemiano Fuentes'ten satın aldığı maddelerle doping yaptığı ileri sürülen bisikletçi sayısı elli sekizden kırk dokuza düşmüştü ama, Hamilton, suçlananlar arasındaki yerini korumakta ve 2007 sonbaharında başlayacak duruşmasını beklemekteydi.

Kan dopingi nasıl kanıtlanıyor?

Sporcu performansını etkileyen en önemli parametrelerden biri, kandaki oksijendir. Çünkü enerji için ATP molekülü, ATP için oksijen gerekir. Bu nedenle sporcular, 1970'lerden bu yana kendilerinin (otolog), ya da başkalarının (homolog) yüksek oksijenli kanı ile doping yapmaya kalkışıyor. Otolog dopingi saptamada hâlâ bazı teknik sorunlar yaşıyor. Homolog olanını, kan naklinden doksan ila yüz yirmi gün sonraya kadar kanıtlamak mümkün. Alıcı ile vericinin

ABO ve Rh kan grupları birbirini tuttuğu halde, sayıları otuz bulan altgrupların hepsinin uyumu, çok düşük bir olasılık. Bu yüzden, sporcu kanında aynı alt grubun iki farklı tipine rastlanması kan dopinginin kanıtı olarak kabul ediliyor. On sekiz kadar alt grup taranıyor ve damarda dolaşan “bir kaşık” yabancı kan bile anlaşılabilir. Ancak, sporcuyla aynı alt grupları taşıyan bir verici bulunmasın diye, hangilerinin incelendiği gizleniyor.

Kimeraların sayısı artarsa ne olur?

Bedenlerinde birden fazla DNA profili ile doğan kimeraların literatürde kayıtlı olanların sayısı elliye geçmiyor. Çünkü her iki cinsin cinsel organlarını bir arada barınır hermafroditler gibi bazı istisnalar dışında, bu durum dışardan bakıldığında anlaşılmaz ve tıpkı Bayan Lydia Fairchild olayındaki gibi, ancak bir rastlantı eseri ortaya çıkar. Halbuki doğuştan kimeraların sayısı çok fazla olabilir. Üstelik gebelik şansını artırabilmek amacıyla birden fazla döllenmiş yumurtanın ana rahmine yerleştirildiği in vitro fertilizasyon (tüp bebek) uygulamaları yaygınlaştıkça, iki embriyonun füzyon olasılığı da giderek artacak ve kimera sayısında ciddi bir yükselme olacak. Ayrıca, doğuştan kimerizmin bu mekanizmadan başka nedenleri olduğunu da unutmamak gerekir. (David Bowie’nin bir gözünün mavi diğeri kahverengi olmasının nedeni, bazılarının sandığı gibi kimerizm değil, kız yüzünden gözüne yediği yumruktandır).

Hal böyle olunca, insan bedeninin her noktasındaki DNA profilinin aynı olduğuna dayanan adli bilimlerden ciddi bir sorun ortaya çıkıyor. Örneğin bir sperm lekesinin DNA profilinin saldırganın kanındakini tutması gerektiğinden hareket ediyor ve yakalanan şüphelinin kan DNA’sı farklı olduğunda, suçsuzluğuna hükmediyoruz. Halbuki şüpheleni-

len, gerçekten suçlu olabilir ve bir kimera olduğundan anlaşılmayabilir. Elli üç kişiyi öldüren Rostov Canavarı Andrei Chikatilo, ilk cinayetlerini işleyişinin hemen ardından yakalanmıştı. Bir mağdurun üzerindeki spermin grubu ile Chikatilo'nun kan grubu tutmadığından salıverildiği yetmiyormuş gibi, kan grubu spermi tutan bir diğer şüpheli, katil sanılarak idam edilmişti. Chikatilo'nun durumu, o tarihte henüz DNA analizlerinin bulunmayışına bağlanır ama, bana göre o, bir kimeraydı.

Kimeralarla ilgili bir diğer sorun, babalık ve akrabalıkların belirlenmesidir. Erkek kimeraysa, tıpkı Lydia Fairchild'ın üç çocuğunun analığı reddedildiği gibi, onun da babalığı reddedilebilir.

Laboratuvarların kalitesi adalete yeter mi?

Kan ve kemik iliği (kök hücre) nakillerinde, doğuştan kimerizmin aksine, sadece bir süre kimerizm gözlenir. Konu, suçun aydınlatılması çerçevesinde incelendiğinde, gerek kan, gerekse kök hücre nakillerinin failin bulunmasını zorlaştıracığı bir yana, verici ya da alıcının haksız yere suçlanması da beraberinde getireceği akıldan çıkartılmamalıdır. Örneğin olay yerinde biyolojik delil bırakan suçlu, kan nakli yapıldıktan üç ay içinde yakalansa, kanda DNA analizi yaparak suçlu olduğunu kanıtlamak neredeyse olanaksızlaşır. İşin kötü tarafı, DNA bankası çok geniş bir ülkede yaşasaydı ve bir rastlantı eseri ona kemik iliğini veya kanını verenin DNA profili bu bankada yer alsaydı, suçu işleyen o kişi olduğu sanılacaktı.

O halde, kemik iliği nakli yapmadan önce, gerek vericiye, gerekse alıcıya, günün birinde hiç işlemedikleri bir suçun faili olarak tutuklanabileceklerini söylemek mi gerekir? Söylenirse, insanlar kemik iliklerini vermekten cayarlar mı? Bir

tarafıta sağlık, diğer yanda adalet, insan hakları, etik. Ne ğarip bir ikilem değil mi?

Bu yazdıklarımđan yola çıkararak, DNA analizlerini ve bankaları savunmaktan vazgeçtiğim sonucu ıkartılmamalı. Sadece suçlu ile susuzu ayırmada, kimi zaman uluslararası akreditasyona sahip bir laboratuvar kalitesinin dahi yetmeyebileceğini belirtmek istiyorum. Elbette delillerin en doğru ve güvenilir biçimde incelenmesi vazgeçilmezdir. Ancak, bunların yorumunu yapabilecek bilgiye sahip olmak, en az onun kadar önem taşıır.

Örümceğin tanıklığı

İki yıl boyunca “Fidye için kaçırdım ve kaçırdığım gün burada öldürdüm” dedi genç adam. Sarışın, güzel kız kaçırdığı da, öldürdüğü de doğrudur. Nitekim yargılandı ve ömür boyu hapse mahkûm edildi. Ancak o gün ve orada öldürmediğinin pek çok tanığı vardı. Otopsi bulguları, kovanlar ve bir de minik örümcek.

On dört ayrı dilde yayın yapan Güney Afrika SABC1 televizyonunun 10 temmuz 2004 pazar günkü akşam haberleri alışlagelmiş konularla doluydu. Kalpten, beyinden ilaç yapmak amacıyla işlenen bir iki muti cinayeti, yakalanan üç beş hırsız, başkan yardımcısı Jacob Zuma ile ilgili yolsuzluk iddiaları gibi. Saat tam 20:00’da, Johannesburg polisinin basın toplantısı canlı olarak yayınlanmaya başladığında, dikkatler biraz olsun arttı. Yılda iki bin cinayetin işlendiği ülkede, adam öldürmeye insanlar alıştı da, insan kaçırılıp, karşılığında fidye istendiğine pek rastlanmazdı.

Zengin ailelerin rağbet ettiği Bond Üniversitesi’nin öğrencilerinden yirmi iki yaşındaki, 1.70 boyunda, sarı uzun saçlı Leigh Matthews, 300 000 rand (53 000 YTL) fidye karşılığında, kendisini Libyalı olarak tanıtan, ancak Hint aksanıyla İngilizce konuşan biri tarafından kaçırılmış, babası paranın bir bölümünü fidyeciye teslim etmişti. Gelişmelerden bilgi sahibi olduğu halde, kızı bir zarar gelmemesi için polis konuya müdahil olmamıştı. Aradan yirmi dört saat geçmiş, kız ortaya çıkmamıştı. Polis halkın yardımını istiyordu. Bilgi verecek olana 250 000 rand (44 000 YTL) ödenecekti.

İzleyen günlerde polis, soruşturmanın ayrıntıları ile ilgili sürekli bilgi verdi. Uzmanlar, bir TV kanalından diğerine taşınarak fidyecinin olası özelliklerini tartıştı, ünlü falcı Teresa bile kızın fotoğraflarına bakarak varsayımlarda bulundu, irili ufaklı tüm gazeteler konuya yer verdi, internet siteleri kuruldu. Gazeteler, “Çocuğum kaçırılrsa ne yapacağım” ya da “Fidyeciyle iletişim teknikleri” gibi kurs ilanlarıyla doldu. Bu durum günlerce sürdü.

Yol kenarında bir çıplak ceset

21 temmuz 2004 çarşamba günü, öğleden sonra, saat 03:30. Johannesburg’un otuz beş kilometre kadar güneyindeki Walkerville kasabasının Saddler Sokağı’nda, çim biçmekte olan belediye işçisi Eliot Makhubela, iki karışı ancak bulan otların içinde, sırtüstü, boylu boyunca yatan, uzun boylu, çırılçıplak bir kadın cesedi gördü. Yüzü sağa dönüktü, sarı uzun saçları düzgün biçimde başının sol yanındaydı, sol kolu yana uzanmıştı. Eliot, daha dün buralarda çim biçiyordu. Ceset filan görmemişti. Hemen yakınlardaki lokantaya koştu. Müşteriler arasındaki bir polis memuru, arkadaşlarına haber verdi. Bulunan Leigh Matthews’tu. Halbuki Walkerville, fidyecinin kızın cep telefonunu kullanarak babasını aradığı yerlerden biriydi ve polis günlerdir burada arama yapmış, esnafla görüşmüştü. Buna rağmen cesedi görememiş olmaları pek garipti.

Hızla çembere alınan olay yerinde, elli kadar polis delil aramaya başladı. İlk bulunan, dört adet mermi kovanı oldu. Saat 19:00’da, etraf özel lambalarla aydınlatılmış ve incelemeler sürerken, polis basına bilgi verdi.

Konu, akşam haberlerinin ilk sırasında yer aldı. Şimdi sıra, katilin nerede, nasıl yakalanabileceğini tartışanlara gelmişti. Sosyologlar, kriminologlar, emekli polisler, üniversite

hocaları birbiri ardı sıra açık oturumlara katılıyor, gazetele-re beyanat veriyordu. Polis, olay yerindeki basın toplantısından sonra bir daha hiç konuşmadı. Ta, 4 ekim 2004 günü, Donovan Samuel Moodley'i tutuklayıncaya kadar.

İpucu, cep telefonları

Cesedin bulunuşundan hemen sonra, soruşturma timinin başına, seri katilleri izlemekle ün yapmış dedektif Piet Byleveld getirildi. Dedektif, fidyecinin kızı tanıdığına emindi. Bu nedenle üniversite rektörlüğünden, öğrencilerin cep telefonu numaralarını aldı. Hint kökenlilere ait olanları ayıkladı (kızın babası, fidyecinin sesinden Hintli olduğunu fark etmişti) ve bunları Vodacom, MTN ve Cell C servis sağlayıcılarına vererek, hangisinin temmuz başından bu yana kızın cesedinin bulunduğu Walkerville bölgesinden arama yaptığını ya da buradayken arandığını sordu.

Donovan Samuel Moodley, bir Vodacom müşterisiydi. Anılan yerden Jeshica Singh adına kayıtlı bir diğer telefonu defalarca aramış, yarım saati bulan görüşmeler yapmıştı. Dedektif, Donovan'ın peşine düştü. Yirmi dört yaşındaydı, bir rahibin oğluydu ve Jeshica Singh ile nişanlıydı. Kızın kaçırılmasından hemen sonra banka hesabındaki artış, motosiklet tamircisine kredi kartıyla ödediği 13 000 Rand (2 300 YTL), kuyumcu Stern'den aldığı pırlanta yüzük ve üzerine kayıtlı dokuz mm'lik Taurus tabanca, onu sorguya çekmesine yetti. Dedektif Byleveld, CAS 253/7/2004 sayılı dosyayı açığının otuz dokuzuncu günü, Donovan'ı tutukladı.

Kaçırdığım gün, burada öldürdüm

Genç adam, gerek dedektife, gerekse Savcı Zaaïs van Zyl'e ailesinin çok fakir olduğunu anlattı. Özel bir üniversiteye git-

mekle hata etmişti. Kaçırılan bir küçük kız için fidye istenen *Kapan* adlı bir film (Luis Mandoki'nin yönettiği, Charlize Theron'un oynadığı, 2002 yapımı film) esinlenmiş, 9 temmuzda Leigh Matthews'u kaçırmıştı. Parayı almasının ardından, kızın kendisini ele vereceğinden korkarak öldürmeyi planlamış, aynı gece Saddler Sokağı'ndaki otluk yere getirmiş, soyunmasını istedikten sonra, Taurus tabancasıyla dört kez ateş etmişti. Giysileri ve cep telefonunu, kendi üzerindeki elbiselerle birlikte yakmıştı.

Donovan, aynı öyküyü, çıkarıldığı mahkemede de anlattı. Yalan söylediğini, genç kızı Saddler Sokağı'ndaki otlukta öldürmediğini hem dedektif, hem savcı, hem de yargıç bildikleri halde, gerçeği söyletmeleri mümkün olmadı. İkrarına dayanan Yargıç Joop Labuschagne, 4 ağustos 2005 günü onu ömür boyu hapse mahkûm etti.

Ceset buzdolabına konmuş

Witwatersrand Üniversitesi öğretim üyesi Patolog Dr. Hendrik Scholtz'a göre, ölüm nedeni ateşli silahla yaralanmaydı. Başın arkasındaki kurşun giriş deliği bitişik atış, ensedeki bir ve karnındaki iki giriş deliği ise yakın atış belirtileri gösteriyordu. Karnına isabet etmiş iki çekirdeği beden içerisinde buldu. Diğer ikisi yoktu. Irza geçme, cinsel istismar, işkence belirtisine rastlamadı. Eli ayağı bağlanmamıştı. Başkaca darp ve cebir bulgusu yoktu. Hayvanların ve böceklerin ya da güneşin verdiği herhangi bir zarar gözlemedi. Cesedin üzerinde kan yoktu. Olay yerinde de kan yoktu. Bedende kalan kan hacmi ise dört yüz mililitre kadardı. Üç üç buçuk litre kan nereye akmıştı?

Dikkatini çeken bir başka durum, ölü morluklarının sırtüstü yatan bir cesette bulunması gereken yerlerde olmasıydı. Ceset sırtüstü bulunduğu göre yeri, ölümden son-

raki on beş yirmi saat içinde değiştirilmiş olmalıydı. Ayrıca, bu mevsimde, gündüzleri hava sıcaklığı on beş ila on yedi derece arasında değişirdi. Halbuki kızın el ve ayaklarında ki bulgular, bedeninin dört derece dolayındaki bir mekânda tutulduğunu ve parmakların soğuk bir yüzeye değdiğini gösteriyordu. Başkaca bir yerinde donma belirtilerinin bulunamayışı, ayrıca hücre çeperlerinin sağlam oluşu, dondurulmadığının, sadece soğutulduğunun kanıtıydı.

Cesetler, genellikle ölümü izleyen üç ila sekiz saat içinde sertleşmeye başlar, otuz altıncı saatte sertlik kaybolur. Kızın omuzlarındaki sertlik çözülmüş, bacaklarındaki ise sürüyordu. Eğer öldürüldükten sonra ceset hareket ettirildiyse ve bir süre buzdolabı gibi bir yerde tutulduysa, ölü sertliğine bakıp, ölüm zamanını belirlemek mümkün olamazdı. Ayrıca cesette hiç gaz oluşumu ve çürüme de gözlenmiyordu. Bu sıcaklıkta, açık havada on iki gün kalan cesedin çürümesi gerekirdi. Ceset soğukta tutulduğundan, gaz oluşumu ve çürüme engellenmişti.

Kızın sağ kürek kemiği ve sağ kalçası üzerinde bazı çizikler vardı. Battaniye gibi kalınca bir kumaşa sarıldıktan sonra, pütürlü bir zemin üzerinde, ayağından çekilerek bir iki metre sürüklenmiş olmalıydı. Dr. Scholtz, kızın başka bir yerde öldürüldüğü, yıkandığı, soğukta bekletildiği, daha sonra yol kenarına atıldığına emindi. “Ne zaman öldürüldü?” sorusuna tam bir cevap veremese de, cesedin Saddler Sokağı’nın yan tarafına atılışı ile bulunması arasında geçen süre, bir günden fazla olamazdı. Halbuki sanık Donovan Samuel Moodley’in senaryosuna göre, ceset on iki gündür otların arasındaydı.

Kovanlar yanlış yerde

Balistik uzmanı Jean Niewenhuys, olay yerinde dokuz mm çapında dört adet kovan buldu. Bunlar otopside çıkartılan iki adet mermi çekirdeği ile aynı silahtan atılmıştı ve bu

ya bir Beretta ya da Taurus tabancaydı. Niewenhuys'a göre kovanların otlar arasında bulunduğu yer, cesedin pozisyonu, yaraların yerleri ve silahın kinetik gücü ile uyumlu değildi. Kovanların, cesedin altında ya da daha sağ tarafında bir yerde bulunması gerekiyordu. Ayrıca, olay yerinin dikkatle taranmasına rağmen, kızın bedenini delip geçmiş diğer iki çekirdek ortada yoktu. Balistik incelemede, kurşunların Donovan'ın Taurus tabancasından çıktığı kanıtlandı. Ancak Niewenhuys, tıpkı otopsiyi yapan Patolog Hendrik Scholtz gibi, gerçek cinayet mahallinin burası olmadığı, cesedin ve kovanların daha sonra buraya getirildiğinden emindi.

Olay yerindeki mucize

Leigh Matthews cinayetinin en önemli delillerinden biri, küçük örümceğin ağıdır. Bulunabilmesinde hiç kuşkusuz en önemli rol, başta ölüyü ilk gören belediye işçisi olmak üzere, cesede yaklaşan elli kadar polis memurundan hiçbirinin ona dokunmamış olmasıdır. İkincisi, bu ekte Tshwane Kriminal'den Biyolog Andre Massyn'in yer almasıdır.

Saldırana ait olabilecek kan, kıl, saç, sperm, tükürük ya da giysi liflerini aramakla görevli Massyn, bunlardan hiçbirini bulamadı. Ancak, cesedin üzerinde hiç sinek bulunmadığını fark etti. Hava on altı on yedi dereceydi. Sinek olmaması garipti. Bırakın kulak, göz çukuru, burun deliklerinin içini, yaraların üzerinde bile, ne bir sinek yumurtası, ne de kurtçuk vardı. Andre Massyn, bedeni araştırmaya başlayalı neredeyse bir saat olmuştu ki, birden bacakların birleştiği yerde bir parlama fark etti. Dikkatle baktı. Bu bir örümcek ağıydı. Nefesini tuttu. Olay yeri fotoğrafçısını çağırdı ve onlarca kare fotoğrafını çekti. Sonra, ağın üzerindeki küçük örümceği bir pensle yakaladı, yavaşça kavanoza bırakıverdi.

Örümcek ağı bir iki saatlik

Andre Massyn, fotoğraflarla kavanozu Profesör Mervyn Mansell'e gönderdi. Pretoria Üniversitesi Zooloji ve Entomoloji Bölümü Öğretim Üyesi Mansell, polise adli entomoloji alanında destek veriyor, cesetler üzerinden toplanan sinek, yumurta ve kurtçuklardan yola çıkarak ölüm zamanını belirliyor, cesedin yerinin değiştirilip değiştirilmediğini saptıyordu.

O bölgede ve bu mevsimde sinekler, birkaç saat içerisinde cesetlere gelir ve yumurtalarını bırakmaya başladılar. Yumurtalar da en fazla yirmi dört saat içinde kurtçuklara dönüşürdü. Bu verilere göre, cesedin otlar arasında geçirdiği süre, bir günden uzun olamazdı. Mansell'in, örümcekler konusunda uzmanlığı yoktu. Fotoğraflarla kavanozu, Güney Afrika'nın "örümcek kadın"ı profesör Ansie Dippenaar Schoeman'a yolladı.

Dippenaar, kızın bacakları arasındaki huni şeklindeki ağın fotoğraflarına ve örümceğin kendisine bakarak, *Agele-nidae* familyasından dişi bir agelena olduğunu saptadı. Ağ, sadece birkaç saatlikti ve en önemlisi, kızın kalçalarının altında örümceğin eski ağı duruyordu. Dippenaar'a göre ceset, ağın üzerine düşerek onu bozmuş, örümcek, yaşamını sürdürebilmek için hemen yeni bir ağ örmeye başlamıştı. Dippenaar, genç kızın, Saddler Sokağı'ndaki otlara, cesedin bulunuşundan sadece birkaç saat önce düştüğüne karar verdi.

CAS 253/7/2004 dosyası kapanmadı

Donovan tutuklandıktan üç yüz seksen dört gün sonra ömür boyu hapse mahkûm oldu. Bu süre içinde uzmanlar defalarca mahkemeye çağırıldılar, Avukat Johan Pretorius'un onlarca sorusunu yanıtladılar, hatta cinayetten bir yıl sonra, hava sıcaklığının aynı olduğu bir gün, cesedin bulundu-

ğu yere dört tane yeni kesilmiş tavuk koyarak, bir saat içinde sineklerin nasıl üşüştüğünü, yargıcın kendisine bile gösterdiler. Avukat, her iddiaya karşı bir savunma sundu. Sadece örümcek ağı delilini çürütemedi.

Yargıç Joop Labuschagne, Donovan'ın suç işlerken tek başına olmadığına, ayrıca genç kızın bulunduğu yerde öldürülmediği ve bir buzdolabında tutulduğunda ısrar ettiyse de, Donovan ilk ifadesinden hiçbir zaman vazgeçmedi. Aradan aylar geçti. 28 haziran 2006'da garip bir şey oldu. Donovan Moodley, olaylar sırasında tek başına olmadığını, kızın cesedini oto tamircisi Imraan Sallie'nin buzdolabında sakladığını, öldürülmekten korktuğu için sustuğunu ve yeniden yargılanmak istediğini bildirdi. 2007 temmuzunda temyiz başvurusundan hâlâ bir sonuç çıkmamıştı.

Aslında dedektif Piet Byleveld CAS 253/7/2004 cinayet dosyasını zaten kapatmamıştı. Moodley'in "işbirlikçim" dediği oto tamircisini tutuklamakla birlikte, kızın ölümüne daha fazla kişinin karıştığından emin, üstelik buzdolabını da henüz bulabilmiş değil. Ancak buraya kadarki başarısı bile, Güney Afrika Güvenlik Bakanlığı'nın 27 eylül 2007'de onu müdürlükle ödüllendirilmesine yetti.

Hey doktor, bu tarafa!

Son nefesine kadar hakkındaki iddiaları reddeden Bruno Richard Hauptmann, Atlantik'i tek başına geçen ilk pilot Charles Lindbergh'in yirmi aylık bebeğini kaçırmak ve öldürmekten suçlu bulundu ve 3 nisan 1936 günü elektrikli sandalyeye bağlanarak idam edildi.

Dünya medyasının çok yakından izlediği altı haftalık Hauptmann davasının en dramatik sahnelerinden biri, acılı babanın, "Hey doktor, bu tarafa" diye seslenen kişinin Hauptmann olduğunu sesinden tanıdığı andır.

Acaba bir ölümlünün kulağı, başka bir insanı ölüme gönderecek kadar hassas olabilir mi?

Lindbergh, Hauptmann'a doğru işaretparmağını uzatıp da "Katil budur" dediğinde, dava zaten bitmişti ve Savcı David Wilentz'in sunduğu diğer delillerle ilgilenen kalmadı. Flemington mahkeme binasının önünde biriken yedi yüz gazete ve radyo çalışanı ile binlerce meraklı, idam kararını vermişti bile. Halbuki gerek fidyenin istendiği mektuplardaki el yazılarının, gerekse çocuğun kaçırılmasında kullanıldığı öne sürülen el yapımı ahşap merdivenin, Alman asıllı marangoz Hauptmann'a ait olduğunu gösteren bilirkişi raporları güvenilir olmaktan çok uzaktı ve eğer Lindbergh, sesi tanıdığından bu kadar emin olmasaydı, Hauptmann'ın idamına yetmezdi.

2 nisan 1932 gecesı Charles Lindbergh, çocuğunu canlı olarak geri alabileceğini umarak, Dr. John Condon ile birlikte 50 000 dolar değerindeki altın sertifikalarını teslim etmek üzere St. Raymond Mezarlığı'na gitti. Lindbergh otomobilin

içinde bekledi, Condon elinde parayla mezarlığın iç taraflarına doğru yürümeye başladı. Bu sırada Lindbergh (kendi ifadesine göre) yüz metre kadar uzaktan gelen “Hey doktor, bu tarafa” diyen sesi duydu.

Mezarlıktaki karşılaşmanın üzerinden yirmi dokuz ay geçtikten sonra, 1934 eylülünde Lindbergh, önce bir tüccar, iki çiftçi, dört ev kadını, bir işçi, bir sigortacı ve bir öğretmen-den oluşan jürinin önünde fidyecinin sesini hiçbir zaman hatırlayamayacağını belirttiği halde, daha sonra birçok dedektifin hazır bulunduğu savcının odasında, Hauptmann’ı hayatında ilk kez gördü ve birkaç kez “Hey doktor, bu tarafa” dedi-tilen Hauptmann’ın sesinin, otomobilin içindeyken duyduğu, mezarlıktaki adamın sesi olduğunu hatırladı.

Kulak sıklıkla yanıılır

Lindbergh gibi ses konusunda özel bir eğitimden geçmemiş sıradan bir vatandaşın, sesleri ne ölçüde anımsayıp, ayırt edebileceği sorusu pek çok davada karşımıza çıkar. Kar maskeli biri tarafından tecavüze uğrayan kadının, fidyeciyle telefonda konuşan babanın ya da bomba tehditleri savuran teröristin telefondaki sesini işiten polis memurunun beyanları, gerek soruşturmanın, gerekse yargılamanın seyrini ciddi biçimde etkiler.

Hauptmann davasının görüldüğü yıllarda, insan sesinin ne ölçüde doğru hatırlanabildiği ve seslerin ne doğrulukta ayırt edilebileceğine ilişkin bilimsel araştırmalar henüz yapılmamıştı. Aradan geçen yetmiş yılda bilim dünyası, insan kulağının sesleri tanıma yeteneğini anlama yolunda büyük ilerlemeler kaydetti, ancak yasal düzenlemeler, bu verilerden hâlâ ne yazık ki çok az yararlanıyor. Sonuçta, kişisel deneyimlere dayalı yargılar, bilimsel sonuçlardan çok daha fazla rağbet görüyor. Bilim ise, ses tanıma konusundaki ön-

yargılarımızın genellikle yanlış olduğunu ve insan kulağının sıklıkla yanılabileceğini söylüyor.

Ses çabuk unutulur

Hauptmann'ın idamından sadece bir yıl sonra, Illinois Üniversitesi'nden Psikoloji Profesörü Frances McGehee, öğrencilerini bir araya topladı ve perdenin arkasında duran bir kişiye, elli altı sözcükten oluşan bir paragraf yazı okuttu.

Ertesi gün, aralarında bu kişinin de bulunduğu beş kişiye, yine perde arkasından aynı metni okuttu ve öğrencilerinden ilk günkü sesi teşhis etmelerini istedi. Öğrencilerin yüzde sekseni doğru kişiyi buldu. Aynı deney üç hafta sonra yinelenildiğinde, doğru kişiyi bulan öğrenci oranı yüzde elli bire, beş ay sonra yüzde ona düştü. Yani sesin duyulmasının üzerinden üç hafta geçtiğinde, her iki tanıktan biri, beş ay sonra her on tanıktan dokuzu yanlış kişiyi teşhis etmişti.

Ayrıca McGehee, sesin duyulduğu sürenin de hatırlamayı etkilediğini, hatta sesin kaç kez duyulduğunun, sesin duyulma süresinden de önemli olduğunu kanıtladı. Örnek verilecek olursa, yirmi saniyelik süreler halinde üç kez duyulan ses, altmış saniye boyunca sadece bir kez duyulandan daha fazla hatırlanıyor.

McGehee'nin deney sonuçları, 1937 yılında *Journal of General Psychology* dergisinde yayınlandı. Deney daha sonra pek çok araştırmacı tarafından tekrarlandı ve hemen hemen aynı sonuçlar alındı.

Tanıdık ses hatırlanır

Tanımadığımız kişilerin seslerini teşhis etmede zorlandığımız, tanıdıklarımızınkini ise çok daha kolay ayırt edebildiğimiz bilimsel araştırmalarla da kanıtlanmıştır.

Kanadalı Psikolog Daniel Yarmey, yakın tanıdıklarımızın sesini, pek yakın olmayanlardan daha doğru biçimde seçebildiğimizi göstermiş ve bunu sayısal olarak da ifade edebilmişti.

Örneğin, aile bireylerinin seslerini, yan yana dizilmiş ancak yüzleri görülmeyen kişilerin sesleri arasından tanıma olasılığını yüzde seksen dokuz buna karşılık, komşu ya da iş arkadaşı gibi daha uzak olanların seslerinin seçilebilme olasılığını yüzde altmış altı olarak belirlemişti.

Hal böyle olunca, Charles Lindberg'in hiç tanımadığı Bruno Hauptmann'ın, üç beş sözcüğü aşmayan ve sadece bir ke-re duyduğu sesini, iki buçuk yıl sonra nasıl hatırlayabildiğini sorgulamak gerekir.

Sesler karıştırılır

Aile bireylerinin sesini, yabancılarınkinden ayırt etmek kolay olabilir. Ancak, aynı ailenin bireylerinin seslerini birbirine karıştırmak mümkündür.

Telefon ettiğimiz bir evde telefonu açanı, oğul olduğu halde babası, kızı olduğu halde anası sandığımız çok olur. Halbuki her ikisini de gayet iyi tanır ve defalarca seslerini duymuşuzdur. Kardeşleri birbirine karıştırır, ergenlik öncesi erkek çocuğun sesini, annesine bile benzetebiliriz.

1980'li yılların sonunda Kaliforniya Üniversitesi Psikiyatri Bölümü'nden Van Lancker, bilinen birinin sesini tanıma (*voice recognition*) ile yabancı birisinin sesini ayırt etme (*voice discrimination*) işlevlerinin, beynin farklı bölgelerinin denetimi altında olduğunu, bu nedenle ilkini yapabilenlerin, ikincisinde başarısız olabileceğini göstermiştir.

Bu arada çok iyi ses taklidi yapabilenlerin, ayrıca tanınmamak amacıyla, seslerini başarıyla değiştirebilenlerin olduğunu unutmamak gerekir.

Ses değiştirilir

Fısıltı ile konuşulduğunda, ses normalden farklı çıkar. Bu nedenle, fısıltı halinde konuşanı hatırlamak güçtür. Bir yandan ağız, burun, çene ve gırtlakın anatomisinden, diğer yandan dilin ağız içindeki konumu, dişler ve dudaklardan etkilenen ses, bu yapılar da ortaya çıkan en ufak bir farklılıkta değişikliğe uğrar.

Brezilyalı fidyecilerin, seslerini tanınmaz kılmak ezere, dişlerinin arasına bir kurşun kalem koyarak konuşmayı neredeyse alışkanlık haline getirmiş olmalarının nedeni budur. Sesin hatırlanmasını güçleştiren bir diğer etken, kişinin anadili dışında yabancı bir dilde konuşmasıdır.

Stres altındaki kişinin sesi farklı çıkar, ayrıca kişinin sesini en son duyduğumuzdan bu yana çok zaman geçmiş ve değişik çevresel ve fizyolojik nedenlerle sesi değişmiş olabilir.

Gençler, sesleri tanımada ocuk ve yaşlılardan daha beceriklidirler. Sesin hatırlanması noktasında, kadın ile erkek arasında fark saptanamamıştır.

Nedeni anlaşılamamış olmakla birlikte, bazı kişilerin kulağı sesleri tanıyabilme açısından daha duyarlıdır. Bu özelliğin müzik yeteneği ya da hafızanın bir çeşidiyle ilgili olabileceği dşnlmekle birlikte, kesin bir ilişkisi bulunamamıştır.

Sağır duymaz uydurur

Sesin hatırlanmasını, tanınmasını, ayırt edilmesini etkileyen bunca parametreye karşın, sesin teşhisine olan inancımız bir türlü sarsılmaz. Bu nedenle aradan aylar geçmiş olsa da, “Bana tecavüz eden buydu, sesini tanıdım” diyen mağdura, bütün kalbimizle inanma eğilimindeyiz.

Ne yazık ki polisler, jüri sistemi olan ülkelerde jüri yeleri, olmayanlarda savcı ve yargıçlar, bilimsel gerçekleri hiç

dikkate almadan ve kimin hangi koşullarda hatırlayabileceğini sorgulamaksızın, mağdurların ithamlarına rağbet etmekte, soruşturmaları yürütmekte ve hüküm kurmaktalar. Tıpkı Bruno Hauptmann'ın idamına karar verildiği gibi.

Kuvvetli miyop olduğunu bildiğimiz kişi gözlüğünü takmadığında, yirmi metre uzağındakinin eşkali ile ilgili görgü tanıklığına güvenmiyoruz. Ne yazık ki, kulakların ne derece doğru işittiğine ilişkin bir bilgimiz olmadığı halde, herkesin, her sesi, her zaman gerçek şekliyle duyabildiğini sanıyoruz. İşitme duyusundaki farklılık bir yana, insan beyninin seslere verdiği yanıt da kişiden kişiye değişiyor.

Aynı sesler dinletilen kişilerin beyinlerine ait işlevsel manyetik rezonans görüntülerinin (MRI) birbirinden farklı olması bunu kanıtıyor.

Hauptmann davasından bu yana geçen yetmiş yılda, sesin tanınmasına ilişkin pek çok çalışma yayınlandı. Savunma avukatlarının bunlardan haberdar olmaması, ayrıca üzüntü vericidir.

Sesle mahkûm, DNA ile özgür

22 nisan 1985 tarihinde, dokuz yaşındaki komşusu küçük kıza tecavüz ettikten sonra öldürmekle suçlanan ve 1992'de yirmi beş yıla mahkûm edilen Kanadalı Guy Paul Morin'in aleyhindeki başlıca delil, sesinin çocuğun annesi tarafından tanınmasıydı.

Anne, saldırganın sesinin Morin'e ait olduğundan öylesine emindi ki, küçük kızın üzerinde bulunan saç ve liflerin incelenmesinde ciddi sorunlar bulunduğu halde dikkate alınmadı ve Morin mahkûm edildi.

Yapılan sayısız başvuru sonunda nihayet 1995 yılında, kızın iç çamaşırları üzerindeki sperm lekesinin DNA analizi yapıldı ve Morin'e ait olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine

Morin, on yıl kaldığı Ontario Cezaevi'ni, hür bir insan olarak terk etti.

Sesle mahkûm, görüntüyle özgür

1999 yılında, Los Angeles'taki Office Depot adlı büro malzemeleri satan mağaza soygununun zanlısı olarak tutuklanan ve yetmiş yıla mahkûm edilen aynı mağaza çalışanı Jason Kindle aleyhindeki en güçlü delil, tıpkı Hauptmann ya da Morin davasında olduğu gibi, yine sesiydi.

Cezaevinde iki yıl kaldıktan sonra, kapalı devre güvenlik kamerası bant kayıtlarından soygunu gerçekleştiren kişinin 1.98 metre uzunluğunda olduğu hesaplandı. Jason'un boyu ise sadece 1.65'ti.

Serbest bırakılıp, tazminat ödendiğini söylemeye gerek yok sanırım. Bütün bu örneklerden anlaşılabacağı üzere, "Sesini tanıdım" iddiasına her zaman güvenilemeyeceği açıktır.

Kişiyi özgü ses izleri

Ses dalgalarındaki değişimleri grafiğe dönüştüren, böylelikle insan kulağı ile beyninin ses teşhisi konusundaki zaaflarını ortadan kaldıran ve günümüz kriminal laboratuvarlarında yaygın şekilde kullanılan ses spektrografı, 1941'de New Jersey'deki Bell telefon şirketinin laboratuvarlarında çalışan Fizikçi Lawrence Kersta'nın icadına dayanır. O tarihte II. Dünya Savaşı sürüyordu ve Amerikalılar telefon ve radyo konuşması yapan Almanların kimliğinin peşindeydi. Kersta'nın, bir spektrograf yardımıyla ses izleri elde etmeye merak salmasının nedeni budur.

Savaş bittiğinde, Kersta dışında ses izleriyle pek ilgilenen kalmadı. Aradan yirmi yıl geçti. 1960'larda New York polisi, bir havayolu şirketinin uçaklarına bomba konacağına iliş-

kin tehdit telefonları almaya başladığında Kersta, iki yılda elli bin ses analizi gerçekleştirdi ve nihayet tehditleri savuran sesin kime ait olduğunu, yüzde 99.65 doğrulukla belirleyen, bugün de kullanılmakta olan yöntemini geliştirdi.

1966'da Michigan eyalet polisi, dünyanın ilk ses izi kimliklendirme birimini kurdu, başına Kersta'yı getirdi ve ses izi, tıpkı parmak izi gibi, kimlik tespiti için kullanmaya başladı.

Pek çok bilim adamı ve dilbilimci ses izlerine güvenilemeyeceğini belirtse de, bazı mahkemeler bunları delil olarak kabul etti ve sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen bilirkişilerin verdiği raporlara dayanarak hüküm kurmaya başladılar. Üstelik hepsi Kersta'nın öğrencileri olan bu bilirkişiler, sıklıkla birbirlerinin tam tersi görüş bildirdikleri halde.

Bu kargaşaya son vermek isteyen FBI, incelediği iki bin ses izine ait doğruluk oranlarını 1987 yılında toplumla paylaştı. Ses izlerinin sadece yüzde 34.8'inde kimliklendirme yapılabildiğini ve her yüz kimliklendirmeden birinin hatalı olduğunu bildirdi.

Muhammet Kocabaş nasıl öldü?

Muhammet Kocabaş, ağustos başında, göğsündeki kurşun yarasıyla götürüldüğü hastanede öldü. Olayın cinayet mi, yoksa intihar mı olduğunun aydınlatılması için, sokakta kavga ettiği sevgilisi Esra Kurt'un ve kendisinin el svapları alınarak, Samsun polis kriminal laboratuvarına gönderilmiş. 27 ağustos 2006 tarihli *Posta* gazetesi: *"Gelecek olan sonuçlarda Kurt'un elinde barut kalıntısı bulunursa, yeniden cinayetten gözaltına alınacak. Kocabaş'ın elinde bulunursa, olay kayıtlara intihar diye geçecek. İkisinde de bulunmazsa, olayda üçüncü bir kişinin varlığı kesinlik kazanacak"* diye yazdı. Halbuki işler, hiç de bu kadar basit değil.

15 mart 2006 günü bilgisayarlarını açan tüm FBI şube müdürleri, merkez laboratuvarın yirmi üç yıllık başkanı Dwight E. Adams'ın imzaladığı bir elektronik posta ile karşılaştılar. "Görülen lüzum üzerine bundan böyle atış artışı incelemesi yapılmayacaktır. Kararımızın nedeni, kullanılan yöntemin bilimselliği ile ilgili kuşkularımız olmayıp, önceliklerimizde değişmesidir."

Başkan Adams, geçen eylülde de, kimin ateş ettiğini belirlemek üzere, yirmi beş yıldır uygulanmakta olan bir başka incelemeyi durdurmuş ve suçun işlenmesinde kullanılan silah bulunamadığında, olay yerindeki mermilerle, şüphelinin üzerinde ya da evindeki mermilerin kimyasal özelliklerinin karşılaştırılmamasını emretmişti.

Atış artıkları konusunda da merkezin er ya da geç aynı

noktaya gelmesi bekleniyordu. Bu incelemelerde hatalar yapıldığı, uzunca bir süredir avukatlar ve akademisyenler tarafından her platformda dile getiriliyordu.

Atış artıklarının delil olarak kabul etmeyen, az sayıda da olsa, bazı mahkeme kararları vardı. Bunlara bir de 31 Mayıs ile 5 Haziran 2005 tarihleri arasında FBI'nın Quantico'da düzenlediği Atış Artığı Sempozyumu'nda ortaya çıkanlar eklenmişti.

Anlaşılan, 30 Haziran 2006'da emekliye ayrılacak Başkan Adams, yeni atanacak meslektaşının başını ağrıtabilecek konuları birer birer temizlemekteydi.

FBI, artık atış artığı incelemiyor

Böylece neredeyse kırk yıldır gerçekleştirilen, bir o kadar yıldır dünyanın dört bir yanındaki kriminal laboratuvarlarda uygulanmakta olan ve binlerce insanın suçluluğu ya da suçsuzluğuna dayanak oluşturmuş çok önemli bir inceleme daha, sonlanmış oldu.

Kısacası FBI artık, el üzerinden alınan svaplarda atış artıkları inceleyerek, o elle bir silahın ateşlenip ateşlenmediğini belirlemeyecek. Başkan Adams'ın e-postasının ikinci cümlesine, yani "kullanılan yöntemin bilimselliğinden kuşku duyulmadığı ve önceliklerin değişmesi nedeniyle atış artığı incelenmesinden vazgeçildiğine" gelince, e-postayı okuyan müdürlerin buna inandığını hiç sanmıyorum.

Atış artığı meselesi birkaç ay gizli tutulduysa da, durum kulaktan kulağa yayıldı ve nihayet 26 Mayıs 2006'da FBI sözcüsü özel ajan Ann Tod, hemen hemen e-postada yer alan cümlelerle, ayrıca gerekçelerin arasına mali kaynak sıkıntısını da ekleyerek, kamuoyuna açıkladı.

Yılda bir milyonun üzerinde laboratuvar incelemesi yapan, 2007 bütçe talebi altı milyar doları aşan ve 11 Eylül

sonrasında terörle mücadele ve istihbarata ağırlık verecek biçimde yeniden yapılanan FBI'ın, binlerce kez yinelediği bir yöntemi terk etmesini, elbette değişik şekillerde yorumlamak mümkün. Ancak, bu yorumlar arasında, mali kaynak eksikliği, kanımca en son sırada gelendir.

FBI, bu incelemeden neden vazgeçti? Gelin birlikte düşünelim.

“Barut artığı” değil, “atış artığı”

Gazetelerde, internet sitelerinde, hatta bazı ders kitaplarında, ateş eden kişinin tespiti için, el üzerinde barut artığı ya da barut izi aranması şeklinde tanımlanan işlem, aslında barut artıklarından ziyade, tetik çekildiğinde, iğnenin çarpmasıyla ezilerek kıvılcım çıkmasına neden olan ve hemen önündeki barutu ateşleyen kapsülün, yanmış ya da yanmamış ürünlerini (özellikle kurşun, antimon ve baryum) bulmayı hedefler. Bu nedenle, “barut artığı” yerine “atış artığı” (*gunshot residue*, GSR) demek daha doğru olur.

1980'lerin ortasına gelindiğinde, değişik usuller kullanarak el üzerinden alınan örneklerde atış artığı analizi için kullanılabilecek üç yöntem vardı: Nötron aktivasyon analizi (NAA), alevsiz atomik absorpsiyon spektrometrisi (FAAS) ve taramalı elektron mikroskobu – enerji dağılımlı X ışını spektrometrisi (SEM-EDS).

NAA yöntemi, 1990'ların ortasında terk edildi, zaten ülkemizde bu amaçla hiç kullanılmadı. (1963'teki Başkan John F. Kennedy'nin suikastının hâlâ aydınlatılamamış olmasının başlıca nedeni, bir Mannlicher-Carcano tüfekten atılan ve aynı eylem sırasında ağır yaralanan Teksas Valisi John B. Connally'nin hastaneye taşındığı sedye üzerinde bulunan 6.5 mm'lik mermi çekirdeğinin, NAA sonuçlarıdır.)

Halen ülkemizde yaygın şekilde kullanılmakta olan FA-

AS'nin başlıca zayıf noktası, duyarlılığın yeterli olmamasıdır. Ateş edildikten iki üç saat içerisinde ellerden örnek alınamazsa, bir şey bulunamıyor. Ayrıca ellerin yıkanması, hatta birbirine sürtülmesi bile sonuçların negatif çıkmasına yol açıyor ve kişi ateş etmiş olduğu halde saptanamıyor. Öte yandan bu teknik, metalleri ayrı ayrı saptadığından, el üzerinde bulunmaları, mutlaka bir silahtan kaynaklandığını kanıtlayamıyor.

Halbuki SEM-EDS, bir yandan üç yüz bine varan büyütme gücü ile tek bir atış artığı taneciğini gösterebilecek kadar duyarlı, diğer yandan bu tanecikteki elementlerin, yani kurşun, antimon ve baryumun oranını belirleyecek niteliğe sahip.

SEM-EDS'lerin fiyatlarının 200 000 dolardan başladığını bilgilerinize sunarken, ülkemizde gerek polis ve jandarmanın, gerekse Adli Tıp Kurumu'nun büyük laboratuvarlarının elinde bu olanağın bulunduğunu, ancak ne yazık ki henüz, her atış artığı analizinde kullanılmadığını belirtmek isterim.

İncelemenin standardı yok

Atış artıklarının incelenmesinde uyulması zorunlu standartlar yok. Örneğin, 2001 öncesinde Amerikan Standartlar Enstitüsü'nün "Elektron mikroskobu-enerji dağılım spektroskopisi ile atış artığı analizi" başlıklı E-1588-95 sayılı standardı, aynı tanecikte kurşun, antimon ve baryumun bir arada bulunmasını, el üzerindeki atış artığının kanıtı sayarken, bu tarihten sonra, kurşun metali içermeyen kapsüllerin imalatına başlanması ile birlikte değiştirildi ve taneciğin sadece antimon ve baryum içermesi yeterli bulundu. Kriminal laboratuvar uzmanlarının çok işine gelen bu değişiklik yüzünden, eli üzerinde sadece bir tek antimon ve baryumlu tanecik bulunan şüpheliler bile mahkûm edildi.

22 şubat 2005 günü, Baltimore Bölge Yargıcı John C. The-

melis, bu duruma bir son verdi. Michael Washington davasında, polis laboratuvarının yirmi beş yıllık uzmanı Joseph Harant'ın verdiği, antimon ve baryum içeren tek tanecikle ilgili atış artığı raporunu bilimsel dayanaktan yoksun buldu ve dosyadan çıkarttı.

Bu karar üzerine Baltimore Barosu avukatları, uzman Harant'ın daha önce verdiği tüm atış artığı raporlarını incelemeye aldılar ve şimdi de eli üzerindeki antimon ile baryum içeren tek tanecikle mahkûm edilmiş olanların yeniden yargılanmasını talep edecekler. İlk sırada, 1998'de sol elinin üzerindeki tek tanecikle ömür boyu hapse mahkûm edilmiş ve hâlâ suçsuz olduğunda ısrar eden Tyrone Jones var.

Atış artığı analizine son vermeden önce FBI, kurşun, antimon ve baryumun bir arada bulunduğu en az üç taneciğe rastlanmasını atış artığı olarak değerlendiriyordu.

Her yerde atış artığı var

Aslında, atış artıklarından kuşku duyulmasına yol açan araştırmalar bir süredir gündemde. Hiç kimse, taneciklerin incelenmesinde kullanılan teknikleri sorgulamıyor. Sorun, bu taneciklerin kişilerin üzerine nasıl geldiği, yani kontaminasyon ile ilgili. Çünkü ateşlenen silahın bir hayli uzağındaki bir kişide, hatta ateşleme sırasında orada olmayanlarda bile bu tanecikler bulunabiliyor. Alanın en saygın dergilerinden *Forensic Science International*'in 2005 ekim sayısındaki Çek Cumhuriyeti Prag Kriminalistik Enstitüsü'nden Lubor Fojtazek ve Tomas Kmjec'in araştırması, bunun son örneklerinden biri ve atış artığını delil kabul etmeye taraftar olanları, durumu yeniden değerlendirmeye davet edecek sonuçlar içeriyor.

Çekler, kapalı bir odada yapılan atış denemeleri sonunda, silahın iki metre uzağındaki kişi üzerinde de atış artıkları buluyor. Hatta atıştan sekiz dakika sonra bile, havada partikül-

lere rastlıyor. Bu nedenle silahın ateşlenmesi sırasında o mekânda bulunmayan biri, olayın hemen ardından içeri girdiğinde, üzerinde partikül buluyorlar. Bu durumda, havada uçuşan taneciklerden bir ya da birkaçının, suça karışmamış kişinin eli üzerine yerleşmeyeceğini kim garanti edebilir? İşte bu nedenle, el üzerinde bulunacak partikül sayısı da önem taşıyor.

Tıpkı analizlerde kullanılacak gereç ve yöntemde olduğu gibi, bu konuda da laboratuvarlar arasında bir uzlaşma yok. Kimi, Baltimore polisi gibi tek taneciği yeterli buluyor, kimi, FBI gibi en az üç tanesini gerekli kılıyor. Kısacası aynı kişi, aynı ülkenin bir laboratuvarı için suçlu, diğeri için suçsuz olabiliyor.

Polis otosunda, kelepçede atış artığı

Los Angeles Adli Tabipliği'nden Debra Kowal ile Steven Dowell'in 2000 yılındaki araştırmaları, durumun vahametini, daha o zamandan kanıtlıyordu. Polis devriye araçlarının arka koltuklarından aldıkları elli örneğin kırk beşinde, atış artığına özgü tanecikler bulmuşlardı. El üzerinde atış artığı bulunabilmesi için, polis devriye aracında yolculuk etmek yetiyordu, anlaşılan.

Kowal ve Dowell, ateş etmiş olan ve elleri kelepçelenen bir suçluyu on dakika süre ile arka koltukta oturtuktan sonra, aynı yere ateşli silahla ilgisi bulunmayan, ayrıca elleri silinen ve kelepçelenen başka bir kişiyi oturttular. Bu kişinin ellerinde on iki adet üçlü, on adet ikili metal karışımlı tanecik saptandı. En önemli bulgular, ateşli silahla ilgisi bulunmayan ve elleri temizlenmiş kırk bir kişinin görevdeki polislerce kelepçelenmesinde izlendi. Bunların yirmi dördünün elinde atış artığına rastladılar.

Benzeri deneyler, 2005 yılında FBI'ın Colorado bürosu tarafından tekrarlandı. Yirmi altı devriye aracının on dördü-

nün arka koltuğunda, en az bir adet atış artığına özgü üçlü tanecik, beşinde baryum ve stronsiyumlu taneciğe rastladılar. Yine 2005'te Bexar Kriminal Laboratuvarı'ndan Martinez ile Kara Kuvvetleri Kriminal'den Garcia, elleri kelepçelenerek cezaevinden mahkemeye nakledilen yüz mahkûmun on altısının elinde iki bileşenli atış artıkları buldular.

Atış artığı kontaminasyonu ile ilgili tartışmalar alevlendikçe, polis merkezleri, kirlenmenin boyutunu saptayabilmek üzere araştırmalara başladı. Kelepçelerde, kapı kulp-larında, sorgu odalarının masaları üzerinde, çöp kovalarında, dosyalar üzerinde, polis çizmelerinde kurşun, antimon ve baryumlu taneciklere rastlanıyordu.

İşin daha kötüsü, üçlü karışım taneciklerinin havai fişeklerden de kaynaklanabilmesi. Öte yandan 2004 nisanında İtalyan jandarma teşkilatından Bruno Cardinetti ve arkadaşları fren balatalarındaki yağla kirlenen ellerde antimon ve baryumlu tanecikler bulunduğunu, bu nedenle taramalı elektron mikroskobu enerji dağılımlı X ışını spektrometrisi kullanılmadığı takdirde, özellikle otomobil tamircilerinin haksız yere suçlanabileceğinin altını çiziyorlar.

İntihar mı, cinayet mi anlaşılmıyor

2005 yazında FBI tarafından gerçekleştirilen ve sadece resmi bilirkişilerin katılmasına izin verilen atış artıkları sempozyumunda tartışılan konulardan biri, ateşli silahla intihar edenlerin ellerindeki artıklarla ilgiliydi.

Virginia'da, son on yılda ateşli silahla intihar eden iki bin kırk olguyu inceleyen Douglas DeGaetano, bunların sadece yüzde on üçünün elinde atış artığı bulabildiğini bildirdi. Ohio Adli Tabipliği'nden Michael Trimpe, seksen ateşli silahla intiharın yüzde yirmi birinde, Teksas'tan Michael Martinez ateşli silahla intihar eden yüz yirmi altı kişinin yüzde

otuz sekizinde atış artığına rastlamıştı. Kısacası, silahla intihar edenlerin elinde her zaman atış artığı bulunmuyor.

Öte yandan Colorado'dan Carol Crowe, ateş ederek birini öldürdüğü kesin olarak bilinen yüz on sekiz kişiden yirmi dördünün elinden alınan svaplarda, bir tek atış artığı taneğine bile rastlamamıştı. Yani adam öldürenin elinde de atış artığı bulunmayabiliyor. Toplantıya katılan kırk kadar uzman, atış artıklarına dayanarak ölümün intihar mı, yoksa cinayet mi olduğuna karar verilemeyeceğinde uzlaştı.

Örnek alınmasından, rapor yazımına kadar atış artıkları ile ilgili her ayrıntının tartışıldığı sempozyumun üzerinden bir yıl geçmeden FBI, bu incelemeleri durdurdu. Bu karardan birkaç ay sonra da, o güne kadar gizli tutulan sempozyum tutanaklarını yayınladı.

Biraz uzun oldu ama, Muhammet Kocabaş'ın ölümünün, sadece atış artıklarının incelenmesiyle aydınlatılmasının neden kolay olmadığını anlatabildim sanırım.

Hayvana eziyetten insan öldürmeye

Marthijn Uittenbogaard (34) bir Hollandalı. Kardeşçe Sevgi, Özgürlük ve Çeşitlilik Partisi'nin (Partij voor Naastenliefde, Vrijheid en Diversiteit, PNVD) kurucusu. PNVD'nin faaliyet göstermesine 2006 temmuzunda mahkeme kararıyla izin verildi.

2006 genel seçimlerine katılabilmek için beş yüz yetmiş vatandaşının açık desteğini alması gerekiyordu, ancak alamadı. Adından da anlaşıldığı gibi parti, özgürlük ve çeşitliliğin olabildiğince yaşanmasını hedefliyordu. “Öyleyse neden seçimlere katılamadı?” diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Bakın Marthijn kardeşimiz neler istedi.

Kardeşçe Sevgi, Özgürlük ve Çeşitlilik Partisi, on iki yaşından gün alanların seçimlerde oy vermesini, kumar oynamasını, oturacağı evi seçmesini ve esrar gibi “yumuşak” uyuşturucuları kullanabilmesini savunuyordu. On altı yaşından büyüklere, eroin ve diğer “sert” uyuşturucuları serbest bırakacaktı.

Resmi nikâhı ortadan kaldırmayı, aile içi “tehlikeli” ve “zora dayalı” tüm ilişkileri yasaklamayı, halen on altı olan cinsel ilişki rıza yaşını önce on ikiye indirip, zamanla tamamen ortadan kaldırmayı, ayrıca küçüklerin serbestçe fahişelik yapabilmesini planlayan PNVD, çocuk pornografisini de serbet bırakmak niyetindeydi. Bu arada parti kurucularının evvelce pedofili nedeniyle soruşturmalar geçirdiklerini, bazılarının para cezasına çevrilen mahkûmiyetleri olduğunu belirtmekte fayda var.

Parti programında bestialite

Partinin, ülke genelinde çıplak dolaşılabilmesini sağlamak ve tren biletlerini ortadan kaldırmak gibi başkaca hedeflerinin arasında, hayvana eziyet etmemek kaydıyla (nasıl anlayacaksa!) bestialiteyi (hayvanlarla cinsel ilişki) de serbest bırakmak vardı.

Dünyanın birçok ülkesi bu eylemi, kuğu şekline bürünmüş gökler tanrısı Zeus'un güzel Leda ile sevişmesi gibi algıladığından, hafif ya da ağır biçimde cezalandırılacak bir suç kabul ediyor. Hayvana verilen zararlar orantılı olarak ABD'de yirmi, Kanada'da on, Meksika'da yedi, İngiltere'de otuz yılla varan mahkûmiyetlere rastlanıyor. Eylem, Türkiye'de de 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14j maddesindeki yasaklar arasında sayılıyor, cezası ise sadece 300 YTL.

Avustralya'daki çiftçileri, sinek larvalarına karşı merinos koyunlarının kuyruklarını anestezi uygulamadan kestikleri için Türkiye'de bile eylem yaparak protesto eden PETA (Hayvanlara Etik Muamele İçin Mücadele Edenler Derneği) üyeleri, bestialite ile pek uğraşmıyor. Bazı ülkeler değil bestialiteyi cezalandırmak, internette bu tür bilgileri içeren sayfalara link verdiği için akademisyenleri bile yargı önüne çıkartıyor. İşte size bir Tayvanlı profesörün başına gelenler.

Akademik ifade özgürlüğü!

Tayvan'ın ikinci büyük gazetesi *Chinatimes*, 2003 nisanında Taipei Ulusal Üniversitesi Cinsellik Araştırmaları Birimi'nin internet sayfasının, bestialite ile ilgili sitelere link verdiğini manşet üstünden duyurdu ve yarım sayfasını bu habere ayırdı.

Merkez çalışanları bu haberi, kurucuları psikolog bayan Profesör Josephine Ho'nun cinsellik ile ilgili açık sözlü yaklaşımını yadırgayan muhafazakârların yeni bir eleştirisi olarak

değerlendirdiler. Geçen zaman içinde konuya ilgi azalacak ve her zamanki gibi üniversite rektörlüğüne ya da milli eğitim bakanlığına verilecek bir şikâyet dilekçesi ile sonlanacak diye beklenirken, on dört muhafazakâr sivil toplum örgütü “küçüklerin kalbini ve beynini korumak” sloganı altında birleşti, binlerce imza topladı ve 2003 haziranında Profesör Ho’yu mahkemeye verdi.

Savcı Yu Hsiu-duan’ın iki yıl hapis cezası verilmesini talep ettiği iddianamesi, başta Asyalı feministler ve eşcinseller olmak üzere, dünyanın dört bir yanındaki aktivistler tarafından öylesine yoğun bir kampanya ile eleştirildi ki, uluslararası baskıya direnemeyen mahkeme, 25 haziran 2004’te, irili ufaklı her türlü hayvanla cinsel ilişkinin nasıl yapılacağını fotoğraflarla öğreten sitelere verilen linkleri, akademik araştırma ve internette ifade özgürlüğü olarak değerlendirmek zorunda kaldı. 15 eylül 2004’te Josephine Ho beraat etti ama, internetteki sayfasındaki linkleri de kaldırdı.

Hayvana kötülük, bir erken uyarı işaretidir

Son otuz yılda psikoloji, sosyoloji ve kriminoloji alanında yayınlanan kitap ve bilimsel makaleler, çocuk ve yaşlıları istismar edenlerle, eşlerini dövenler dahil olmak üzere, şiddet suçları işleyen kişilerin, çocukluk ve gençlik dönemlerinde, ciddi boyutlarda ve tekrarlanan nitelikte, hayvanlara karşı kötü davranışlar sergilediklerini ve seri katillerin hemen birçoğunun küçükken, hayvanlara işkence ettiğini, hatta öldürdüğünü gösteriyor. Psikiyatri uzmanlarının bağlı bulunduğu meslek örgütleri, hayvanlara fena muameleyi, davranış bozukluğunun tanısında bir kriter kabul ediyorlar.

Hayvanlara kötü davranan her çocuğun, ileriki yaşlarda şiddet içerikli suçlar işleyeceğini öngörmek elbette yanlış olur. Ancak bu çocuklardan hangisinin şiddete yönleneceğini

önceden kestirmek mümkün olamayacağından, her birinin, hele onları döven, işkence eden ve öldürenlerin, mutlaka cidiye alınması gerekir. Kısacası, hayvana fena muamele, bir erken uyarı işareti olarak değerlendirilmelidir.

Hayvan öldürerek öğreniyorlar

İtalyan suç tarihinin en ünlülerinden Vincente Verzini, on iki kadını öldürdüğü kariyerinin ilk becerilerini kedileri boğarak elde etmişti. 1883'te dünyaya gelen Peter Kürten ya da herkesçe bilinen adıyla "Düsseldorf Vampiri", her yaştan ve cinsten elli kişiyi içeren cinayet listesine başlamadan çok önce, köpeklerle, koyunlara işkence eden, onların ırzına geçen ve onları öldüren biri olarak tanınırdı. On beş yaşındaki Kobe canavarı Sakakibara, on bir yaşındaki Jun Hase'nin başını gövdesinden ayırmadan önce, kedi başı kesmiş, güvercinleri boğmuştu. On dokuz yaşına varmadan beş çocuğu öldüren Christine Falling'in çocukluğu, kedi cinayetleri ile doludur. Annesini ve iki küçük kızı bıçaklayarak öldüren Luke Woodham, daha önce kendi köpeğini yakmıştı. 1970'lerde, uzun siyah saçlıları hedeflediğinden, kadınların saçlarını sarıya boyatmasına yol açan ve bir yıl içinde altı kişiyi öldüren David Berkowitz, komşusunun köpeğini vurmuş, annesinin papağanını zehirlemişti. Her iki eşini öldüren Richard William Leonard'ın, kurbağaları ezmek ve otomobilinin motoruna kedi bağlamak gibi huyları da vardı. Katil Jack Bassenti, köpek yavrularını canlı olarak gömerdi.

Filmlere, romanlara ilham kaynağı olan Jeffrey Dahmer, kedilerin iç organlarını inceledikten sonra, aynı tekniği on yedi küçük erkek çocuğa uyguladı. On dört kişiyi öldüren Patrick Sherrill, köpeğinin de aynı zevki tadabilmesi için komşularının kedilerini çalardı. Dedesini, ninesini, annesini, karısını öldüren Edward Kemperer, çocukluğunda kedileri ufak par-

çalara ayırırdı. Kaç kişiyi öldürdüğüünün hesabı bile bilinmeyen ana katili Henry Lee Lucas, hayvanları da öldürür, onların cansız bedeniyle ilişkiye girerdi. Boston Canavarı Albert De Salvo, kedi ile köpeği aynı kafese koyar, aç bırakır, birbirini öldürüp yemelerini seyrederdi. Daha sonra on üç kadını boğdu. Michael Cartier, dört yaşındayken kapalı pencerelere doğru kedi yavrularını fırlatır, tavşanların bacağına kopartırdı. On bir yaşındaki Andrew Golden ile on üç yaşındaki Mitchell Johnson köpeklerle işkence edip, öldürürlerdi. 24 mart 1998'de Arkansas'taki okullarında dört öğrenci ve bir öğretmeni öldürdüler. Theodore Robert Bundy, dedesinin hayvanlara kötü davranışlarını seyrederek büyüdü. Daha sonra otuz iki kadını öldürdü. Bu listeyi sonsuza kadar uzatmak mümkün.

İlle delil gerek, diyenlere

Bir tren dolusu İngiliz, hemzemin geçitteki kırmızı ışıktaki durulduğunda, hemen yanı başlarındaki çayırda olup bitenlere tanık olup cep telefonlarını çıkarttılar ve 999'u arayarak şikâyetle bulundular. Sarışın bir genç adam, otlayan keçilerden birinin arkasındaydı. Üstelik hayvanın boynuna bir de kayış geçirmişti. Kısa bir süre sonra olay yerine gelen polis, hem yirmi üç yaşındaki aşçı Stephen Hall'ü tutukladı, hem de hayvanın birkaç kılını "şahit örnek" olarak aldı. Ayrıca bir de veteriner çağırarak keçiyi muayene ettirdi.

2002 martında Yargıç Jacqueline Davies'in karşısına çıkartılan aşçı, HIV pozitif bir eşcinsel olduğunu ve trendekilerin yanlış gördüklerini iddia ettiyse de, iç çamaşırında ele geçen keçi kılının DNA'sı, şahit örnekle örtüştüğünden yalanı pek çabuk ortaya çıktı. Sağlık durumu göz önünde tutularak sadece altı ay hapse mahkûm oldu. Gazeteler, diğer mahkûmların keçi sesi çıkartmalarından başka, cezaevinden bir şikâyeti olmadığını yazdılar.

Bu olaydan bir yıl sonra yirmi dört yaşında, evli ve yine bir aşçı Tuncay Özcan, gece vakti köpeğini gezdiren bir İngiliz tarafından, ata tecavüz ederken görüldü. Çıkarttığı tüm giysileri olay yerinde bırakan ve yeşil bokser iç çamaşırıyla eve koşan aşcının aleyhindeki deliller, sadece atın üzerinde bıraktığı spermalarının DNA'sı değil, hayvanın ayakları dibinde unuttuğu ceketinin cebinden çıkan kimlik belgesiydi.

Mahkûm edilmiş olmasalar bile, hayvanlara kötü davranmakla suçlanan ABD, Kanada, Yeni Zelanda, İngiltere ve İspanya vatandaşlarının adlarını ve oturdukları mahallelerin harita üzerindeki yerini yayınlanan internet siteleri bulunduğunu, hayvanlarla cinsel ilişkide bulunanların DNA bilgilerinin, pek çok ülkenin DNA bankasında, tıpkı insana saldıranları gibi korunduğunu da belirtmeden geçemeyeceğim.

Hayvan döven, çocuğunu da döver

1980'lerin başıydı. Elizabeth Deviney, Jeffrey Dickert ve Randall Lockwood, çocuk istismarının görüldüğü elli yedi aileyi inceleyen çalışmalarını yayınladılar ve dünya ilk kez, çocuk istismarı ile hayvana kötü davranış arasında bir ilişki olduğunu öğrendi.

Ailelerin yüzde seksen sekizinde, çocuğun yanı sıra bir hayvan da istismar edilmiş ve her dört hayvandan üçü, çocuğu disiplinelmek ve gözdağı vermek üzere yaralanmış ya da öldürülmüştü. Hayvana şiddet gösteren ebeveyn, çocuğa da şiddet göstermişti ve bu kişi, genellikle babaydı. Kalan her dört hayvandan birini yaralayan ya da öldüren, istismar edilen çocuğun kendisiydi ve acısı ile aczini hayvanlara yansıtmaktaydı.

İzleyen yıllarda, hayvana kötü davranış ile aile içi şiddet arasında ilişki kuran pek çok çalışma yayınlandı. Örneğin Yale Üniversitesi'nden Antropolog David Levinson, farklı kültürlerde aile içi şiddeti inceleyen ünlü kitabında, hayvan-

lara kötü davranan toplumlardaki kadınların, eşleri tarafından daha fazla şiddete maruz kaldığını ve öldürölme riski taşıdıklarını kanıtladı.

2000'lere gelindiğinde, "hayvana şiddet olan yerde, insana şiddet vardır" noktasına varıldı ve suçla mücadelenin ilk basamağının, hayvanlara yönelik ihmal, istismar ve her türlü şiddetin durdurulması olduğunda karar kılındı. Avrupa ve Amerika'nın birçok ilkokuluna, hayvan haklarını işleyen, hayvan sevgisini geliştiren dersler konmasının nedeni budur.

1981'de Rahibe Pauline ile Washington Eyalet Üniversitesi Veteriner Faköltesi Dekanı Dr. Leo Bustad'ın "Her mahkûma bir köpek" sloganı ile başlattıkları rehabilitasyon programı çerçevesinde, tahliyelerine iki yıl kalmış yedi yüz mahkûma, bakımından sorumlu olmak ve özörlölere yardımcı olacak şekilde eğitmek üzere sähipsiz birer yavru köpek verilmesi ve aradan geçen yirmi yıl içinde bu mahkûmlardan hiçbirinin yeniden suç işlememesi, insanın, gerçek bir "insan" olması için hayvanla arasındaki ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu gösterir. (Köpek eğitim programları halen birçok cezaevinde uygulanıyor, sertifikalandırılan mahkûmlar, tahliye sonrası köpek eğitimcilerinin ya da veterinerlerin yanına yardımcı teknisyen olarak yerleştiriliyor.)

Türkiye'de, kundaklama, ırza geçme, adam öldürme gibi suçları işleyenlerin hayvanlara davranışını inceleyen bir tez ya da bilimsel araştırmanın yapıldığına rastlamadım. Ne yazık ki bundan birkaç yıl önce gerçekleştirdiğimiz ve Türkiye'de cezaevlerindeki hükümlöleri incelediğimiz araştırmanın anket formuna, mahkûmların hayvanlara bakış açısını ölçen sorular eklemeyi akıl edememişiz. Umarım suçla mücadele alanında çalışan akademisyenlerle hayvan haklarını korumak için uğraş verenler, bu konuda işbirliği yapar ve ölkemizdeki duruma yakın gelecekte bir açıklık getirirler.

Hitler'in sahte hatıra defterleri

Karnını doyurmak için yapmayacağı yoktu. Ayakkabıcı, anahtarcı, camcı, garson oldu. Hırsızlığa başladığında on dokuz yaşındaydı. Sahteciliğe başladığında ise, yirmi dokuz. İnsanlar öylesine cahildi ki, SS subaylarına ait diye sattığı miğfer, matara, üniforma, çizme, mektup, madalya, bayrak, ne varsa sorgulamadan alıyorlardı. İşi biraz büyüttü. Önce Hitler'in imzasını taklit ettiği sahte belgeleri, tabloları sattı, daha sonra da dokuz milyon üç yüz kırk bin marka, hatıra defterlerini. Konrad Kujau, Almanya'da yayınlanan, dünyanın ünlü haftalık haber dergilerinden *Stern*'i dolandırmayı başarmıştı.

1981 şubatında, yuvarlak masanın etrafında dört kişiydiler. *Stern* muhabiri Gerd Heidemann, Genel Yayın Müdürü Manfred Fischer, Editör Peter Koch ve Felix Schmidt. Muhabir, masanın üzerine siyah deri kaplı, 21x29 cm boyutlarında, Alman gotik alfabesiyle ve elle yazılmış üç defter koydu. “Bundan elli yedi tane daha var” dedi. “Dr. Konrad Fischer adlı bir Doğu Alman, bu defterlerin, Hitler'in 1932 ile 1945 arasında tuttuğu günlükleri olduğunu söylüyor. 1945'te Dresden yakınlarında düşen askeri uçağın enkazındaki teneke bir kutudan çıkmışlar. Börnersdorf köylüleri bulmuş. Yayın haklarını on milyon marka bize satmak istiyor.” Müdürle editörler birbirlerine baktılar, Heidemann'ın anlattıkları doğruysa eğer, dünyayı sallayacaklardı. İstenen parayı vermeyi kabul ettiler ve böylece, gelmiş geçmiş en büyük gazetecilik hatasına doğru ilk adımı attılar.

Ünlü tarihçilere göre, defterler Hitler'e ait

Stern editörleri, defterleri önce tarihçi Hugh Trevor-Roper'e gösterdiler. Trevor-Roper, İngiliz hükümetinin emriyle Hitler'in yaşamını incelemiş ve 1947'de, ünlü *Hitler'in Son Günleri* adlı kitabını yayınlamıştı. Hitler'in yaşam biçimi ve düşünce tarzını en iyi bilenlerden biri kabul edilen tarihçinin kuşkusuyoktu. Defterleri kaleme alan, Hitler'den başkası olamazdı.

Stern, bu görüşle yetinmedi. Yazılanları bir kez de Alman tarihçi Eberhard Jakel'e inceletti. Jakel, Almanya'nın tarihine Nazi döneminin etkisini en ince ayrıntılarıyla incelemiş, bu konuda çok sayıda eser vermiş birisi olarak kararını verdi. Yazılanlar, Hitler'in kaleminden çıkmış günlüklerdi.

Stern yöneticileri, defterleri bir de Gerhard Ludwig Weinberg'e incelettiler. II. Dünya Savaşı uzmanı, Alman kökenli Amerikalı tarihçinin de görüşü aynı yöneydi. Defterlerin bulunuşuyla ilgili senaryo, Hitler'in özel pilotu Hans Baur'un hatıralarında yer alan ve Führer'in kişisel arşivini taşıyan Yüzbaşı Friedrich A. Gundlfinger komutasındaki bir uçağın, nisan 1945'te Dresden yakınlarında düştüğü gerçeğiyle de örtüşüyordu. Kaygılanacak hiçbir şey kalmamıştı.

Stern, bir taraftan defterlerin bir bölümünü *The Sunday Times*, *Paris Match* ve *Newsweek* gibi yayınlara satmak üzere pazarlığa oturdu, diğer taraftan defterleri bulan muhabir ve üç ünlü tarihçiyle bir basın toplantısı düzenledi ve hatıra defterlerini tefrika halinde yayınlamaya başladı. Günlerden 25 nisan 1983'tü.

İyi kalpli, sevgi dolu bir Hitler

Hitler uzmanı üç ünlü tarihçi, yanılmakta haklıydı. Çünkü, *Stern* muhabiri Gerd Heidemann'a kendisini Dr. Konrad Fischer diye tanıtip, defterleri veren Konrad Kujau'dan baş-

kası değildi ve Kujau, 1960'ta az sayıda basıldığından sadece özel koleksiyonlarda bulunan, Max Domarus'un *Hitler: Nutuklar ve Beyanatlar, 1932-1945* adlı kitabından kopya çekmişti. Kısacası, yazı stili ve tarihsel içerik bakımından, hiçbir hata yoktu. Büyük bir Hitler hayranı olan sahtekâr, Führer'in imajını negatif etkileyebilecek cümleleri atlamıştı ve bu bölümlerin olmadığını tarihçilerin fark etmesi olanaksızdı.

Stern, defterleri yayınlamaya başladığında, ortalık ayağa kalktı. Avrupa tarihi yeniden yazılmak üzereydi. Defterlerdeki Hitler, bilinenden çok farklı, sevecen, insancıl biriydi. Yahudilerle ilgili "soykırım" olarak nitelenebilecek görüşleri yoktu. Amacı, onları yok etmek değil, Doğu Avrupa'da bir yerlere yerleştirmekti. Yazılanlar arasında, konsantrasyon kamplarından haberdar olduğunu belirtir tek bir söz bulunmuyordu.

Tarihçiler acele etmişti. *Stern* dergisi de, tarihçilere güvenmekte acele etmişti. Ancak derginin elindeki kanıtlar, sadece tarihçilerin görüşü değildi. İki ünlü bilirkişi de, el yazılarının Hitler'e ait olduğunu bildirmişti.

İsviçreli bilirkişiye göre, el yazısı Hitler'in

Zürih polis kriminal laboratuvarının kurucusu ve 1971'e dek müdürü, yılların kriminalisti, Dr. Max Frei-Sulzer'in önündeki iş heyecan vericiydi. Zaten hayatı, heyecan veren, gazetelerin birinci sayfalarında yer bulan ve çokça tartışılan işlerle doluydu. Tıpkı Torino'daki Hz. İsa'ya ait olduğu iddia edilen kefen üzerindeki bitki polenlerini incelemesi ve kumaşın Kudüs'ten geldiği sonucuna varması gibi. Bu seferkinin konusu, bir el yazısıydı. Dr. Max, uzunca bir süredir grafoloji alanında bilirkişilik de yapıyordu. (Şimdilerde "belge inceleme uzmanı" diye tanımlandığımız kişilere, yirmi yıl önce grafolog denirdi. Günümüzde grafoloji denince, el yazısından karakter analizi anlaşılır.)

Max Frei-Sulzer'den istenen, bir defterin yapraklarının fotokopisi ile Alman Devlet Arşivleri'nden alınan belge fotokopilerini karşılaştırmak ve yazının Hitler'in elinden çıkıp çıkmadığını belirlemektir.

Polis Frei-Sulzer, 14 ocak 1983'teki ölümünden önceki son önemli bilirkişiliğinin bu olacağını nereden bilecekti. Raporu, *Stern*'i çok memnun etti. El yazısı Hitler'e aitti.

Devlet arşivindeki sahte belgeler

İsviçreli polisin yanılabileceğinden korkan *Stern* yönetimi, aynı fotokopileri Amerikalı Ordway Hilton'a da gönderdi. 1946'dan beri New York'ta özel bir bilirkişilik şirketinin sahibi, Amerikan Belge İnceleme Derneği'nin kurucusu, 1963'te Londra'da yapılan I. Uluslararası Adli Belge İnceleme Kongresi'nin başkanı, seksenin üzerinde bilimsel makalenin ve derslerde kullandığımız kaynak kitapların yazarı Hilton, biraz daha temkinli davrandı. Gerçi fotokopi üzerinden karşılaştırmayla kesin sonuç verilemezdi ama, defterlerdeki el yazısı ile karşılaştırma için gönderilenler, aynı elin ürünüydü. Bir başka deyişle, arşivdekiler Adolf Hitler'in yazısı ise, defterdekiler de onundu. *Stern* yönetimi, bu rapordan da çok memnun kaldı. Tarihçiler gibi, el yazısı uzmanlarının da yanılması çok doğaldı. Çünkü devlet arşivinden alınan ve karşılaştırma için kendilerine verilen belgeler de, Konrad Kujau elinden çıkmış sahte belgelerdi ve aslında karşılaştırdıkları Kujau'un el yazısından başka bir şey değildi.

Bilirkişileri şaşırtan gotik yazı

El yazılarını inceleyen bilirkişiler, gotik yazı bilselerdi eğer, bu yanılgıya düşmeyeceklerdi. Ne İsviçreli polis, ne de aslen matematikçi olan Amerikalı bilirkişi, gotik yazı biliyordu. Üstelik Ordway Hilton, Almanca dahi konuşamazdı. Bir

belge inceleme uzmanının yapabileceği en büyük hatalardan birini yapmış, bilmediği dilde ve stildeki bir yazıyı incelemek üzere kabul etmişti. 1998'deki ölümüne dek, bu hatasını dile getirdi.

Defterler, Sütterlin adıyla bilinen Alman gotik el yazısı ile kaleme alınmıştı. Hitler, 3 ocak 1941'de "Yahudi ica-dı" diyerek bu stilde yazı yazılmasını ve kitap basımını yasaklamış olmasına rağmen, özel yazışmalarında kullanmayı sürdürmüştür. Genç kuşaklar gotik yazıyı bilmez, bu nedenle 1941 öncesi yazıları okumakta zorlanırlar. Sahtekâr Konrad Kujau da, 1938 doğumluydu. Okulda gotik el yazısını değil, Latin harfleriyle yazmayı öğrenmişti. Defterlerin ilk sayfasına Adolf Hitler'in ad ve soyadının başharflerini yazarken, A harfini Sütterlin değil, basılı eserlerde kullanılan Fraktur stilinde yazmıştı. Halbuki, Fraktur stilinde "A", Sütterlin stilinde "F"ye tekabül eder. Bu nedenle defterlerin dış kapağında A. H. yerine F. H. yazılıydı.

Türkiye'deki en önemli eksikliklerden biri, Arap harfleri ve değişik stiller kullanılarak kaleme alınan Osmanlıca belgeleri inceleyecek genç kuşak bilirkişilerin sayıca azlığıdır. Bu eksikliği görerek yıllar önce, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü lisansüstü programlarında, Eski Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Kemal Yavuz'a bu amaçla açtığım ders, ne yazık ki uzun soluklu olamadı.

Kimyacilar devrede

5 mayıs 1983 tarihinde Alman İçişleri Bakanlığı'ndan gelen bir basın açıklaması, medya dünyasına bomba gibi düştü. "Hitler'e ait olduğu iddia edilen hatıra defterleri ve Koblenz Devlet Arşivi'ndeki karşılaştırma belgelerinin asılları, kimyacilar tarafından incelenmiş ve tamamının sahte olduğu anlaşılmıştır."

Stern dergisinin valizler dolusu paraya karşılık sürdüğü saltanat, bir ayını doldurmadan son bulmuş, ayrıca defterlerin bir bölümünü *Stern*'den satın alan Amerikan ve İngiliz yayıncıların milyonlarca doları da havaya gitmişti. Peki, nasıl olmuştu da kimyacılar, üç ünlü tarihçi ile bunca yılın usta bilirkişilerinin atladığı sahteciliği ortaya çıkartabilmişlerdi. Mesele aslında basitti. Onlar el yazısına değil, kâğıda, cilt yapım tekniğine, ipliğe, tutkala ve mürekkebe bakmışlardı da ondan.

Kimyacı Julius Grant'ın, defter yapraklarının yapısında saptadığı "blankophor" adlı bir madde, 1954 öncesinde yoktu. Ayrıca kâğıt, eski görünümü vermek amacıyla kimyasal bir işlemden geçirilmişti. Bu tip kimyasalların, Hitler'in yaşadığı dönemde kullanılmadığı biliniyordu.

Kullanılan mürekkep de, ancak II. Dünya Savaşı sonrasında piyasaya çıkmıştı. Mürekkebin yaşı, kimi defterlerde iki yıl, kimisinde sadece altı aylıktı. Belgeler orijinal olsaydı eğer, tümünün en az kırk yaşında olması gerekirdi. (Bu olaydan yirmi yıl sonra, bir Türk mahkemesinin sorusuna cevaben, mürekkep yaşının belirlenebileceğini yazdığımda, ülkemizin bazı ünlü "grafologları", bunun bilimsel olmadığına ilişkin karşı görüş bildirmiş ve beni neredeyse hayal görmekle itham etmişlerdi!)

Defterlerin sahte olduğunu gösteren bir diğer delil, ciltlerin yapımında kullanılan tutkaldı. Kimyasal yapısı, harpten çok sonra piyasaya çıkan bir ürün olduğunu gösterdi. Dikişte kullanılan iplik ise, 1940'larda bulunmayan viskoz ve polyester içeriyordu.

Muhabirle sahtekârın işbirliği

Konrad Kujau, 13 Mayıs 1984 günü Avusturya'ya kaçmak isterken, sınırda yakalandı. İki hafta sonra, sahteciliği ken-

disinin yaptığını ve *Stern* muhabirinin defterlerin sahteliğini bildiğini itiraf etti. Ağustos sonlarında yüz gazeteci, yüz elli fotoğrafçı, dünyanın dört bir yanından gelen televizyoncu ve altmış kadar izleyicinin önünde Hamburg Yargıcı Hans-Ulrich Schröder'in karşısına çıkartıldı.

Avukatı Kurt Grunewald, müvekkilinin suçlu olduğunu kabul etmekle birlikte, *Stern* yönetiminin, Hitler'in imajını değiştirerek tarihi gerçekleri saptırmayı hedeflediğini, bu nedenle üç tarihçiyle iki el yazısı uzmanından büyük paralar karşılığında sahte raporlar aldıklarını, dolayısıyla suça iştirak ettikleri gibi, Kujau'nun istediği parayı vermekle onu da suça ittiklerini iddia etti. Avukatın amacı, Kujau'nun alacağı cezaı azaltmaya çalışmaktı. Nitekim başardı da. Savcı Dietrich Klein'in on yıl hapis istemine karşın Kujau, dört yıl altı ay cezaıla kurtuldu.

İşbirlikçisi muhabir Gerd Heidemann'a dört yıl sekiz ay mahkûmiyet verildi, ancak sadece altı ay yatıp çıktı. Sahte günlüklere ödenen paralar, hiçbir zaman bulunamadı. Muhabirin, *Stern*'den aldığı on milyon markın çok az bir bölümünü defterleri yazan Kujau'ya verdiği sanılıyor. İspanya'daki iki villasını, iki spor otomobili, pahalı mücevherleri ve II. Dünya Savaşı hatıralarını içeren büyük koleksiyonunu, 5 400 marklık maaşından biriktirip alamayacağı ortada. Gerçi 2002'de, Hitler'in günlüklerinin ortaya çıktığı yıllarda Doğu Alman casusu olarak çalıştığı ortaya çıktıysa da, yatırımlarının kaynağı aydınlanamadı.

Hitler'in günlüklerine milyonlarca Alman markı ödeten editörler Peter Koch ve Felix Schmidt'e ne oldu? diye sorarsanız, sadece işten atılmakla kurtuldular. Hitler fiyaskosu, *Stern* dergisinin hızla toparlanmasını, bir milyondan fazla basmasını ve okur sayısını yedi milyonun üzerine çıkartmasını engelleyemedi.

Sahtenin de sahtesi var

Kujau, kanser teşhisi nedeniyle, cezasını tamamlamadan serbest bırakıldı. Bir yemek kitabı yazdı, televizyon programlarına çıktı. Kendisine gösterilen ilgiden hevese kapılıp siyasete soyundu. Önce Saksonya'da yaşadığı kent, Löbau'nun belediye reisliğine aday oldu. Kazanamayınca daha yüksekleri denedi ve 1996'da Stuttgart belediye reisliğine talip oldu. Sadece dokuz yüz bir oy alınca, eski mesleğine geri döndü. 2000 eylülündeki ölümüne dek, Stuttgart'ta açtığı sanat galerisinde sahte Hitler, Monet, Picasso, Rembrandt ve Dali tabloları, ayrıca sahte Greta Garbo iç çamaşırları yaparak (ancak bu kez hepsinin üzerlerine Kujau imzası atarak) sattı.

Yeğeni Petra Kujau, Hitler'in günlüklerini yazmakta kullandığı araç ve gereçleri, 5 Mayıs 2005'te Pfüllendorf'ta açtığı Konrad Kujau Müzesi'nde sergilemeye başladı. Ziyaretçi sayısı tatmin etmeyince, amca mesleğini denedi ve Çin'den ithal ettiği sahte Picasso ve Dali'ler üzerine, Kujau'un imzasını atarak satmaya kalktı. 2006 ortalarında yakalandı ve sahtecilikten hüküm giydi.

Hipnozlu adalet

Cezaevinden iki kez kaçtıktan ve on bir yıl yargılandıktan sonra Ted Bundy, otuz kişiyi öldürdüğünü itiraf etti ve 1989 şubatında elektrikli sandalyede can verdi. O gün havai fişek ve “Yan Bundy Yan” basılı tişört satışlarında patlama oldu. Ted Bundy’yi ölüme, iki görgü tanığının hipnoz altında verdiği ifade götürdü.

Hipnoz, psikolojinin en gizemli, karanlıkta kalmış ve yanlış anlaşılmış konularının başında gelir. Bunun temel nedeni, kullanılan tekniğin filmlerde, basında yer alışı biçimi ve sahneye çıkan hipnotistlerin sansasyonel davranışlarıdır. Bilim dünyası bile hipnoza karşı ortak bir yargıya varmış değildir. Genel olarak hipnoz, telkine yatkınlık gösteren bir tür yapay uyku ya da uyku-uyanıklık arası hal olarak tanımlanır. Hipnoz altındaki kişinin daha dinamik ve daha güçlü bir zihin yapısına kavuştuğu, bu sırada hafızasının keskinleştiği, dış görünüşü gevşemiş ve hafif uyku pozisyonunda olduğu halde, tüm algılama eşiklerinin yükseldiği, işitme, hissetme, anlama, kavrama ve yorumlama kapasitelerinin arttığı iddia edilir.

İşbirliği yapmak isteyen, dikkatini bir noktada toplayabilen herkesin, hipnotize edilebileceği, bilinçaltı düşüncelerine erişilebileceği ve zihninin kontrol edilebileceği öne sürülse de, bu doğru değildir ve her yüz kişiden sadece on on beş kadarı hipnotize edilebilir. (Halbuki gözleri önündeki bir tahtaya çizgiler çekerek ya da parmağı gözlerine yaklaşıp uzaklaştırarak, her tavuğu hipnotize etmek mümkündür!)

Dört yaşından küçüklerle ihtiyarların hipnotize edileme-

diği, hipnoza yatkınlık açısından kadın ve erkek arasında fark olmadığı, aptalların da, akıllıların da hipnotize edilebildiği, XIX. yüzyıldan bu yana bilinen gerçeklerdir.

Binlerce hipnotist polis

Geçen yüzyılın başından beri tedavi amaçlı uygulanan hipnozun, yaşanan bir olayın ya da karşılaşılan bir kişinin ayrıntılarını anımsatabilmesi, suçları aydınlatmaya çalışanlara çok cazip gelmiştir. Bu nedenle başta ABD olmak üzere, İngiltere, Rusya gibi birçok ülkede polisler bu tekniği, bir tanığın, mağdurun hatta şüphelinin veya sanığın hafızasını “tazelemek” ve suçla ilgili olarak, unuttuğu ya da çok yüzeysel hatırladıklarını su yüzüne çıkartmak amacıyla kullanmış ve halen kullanmaktadır. Türkiye’de hipnoz altında ifade almak yasaktır. Ancak daha önce hipnoz uygulanmış ve sorgulanmış bir kişinin aynı konuda ifadesinin alınamayacağına dair bir düzenlemeye rastlamadım.

1968’de bir Amerikan mahkemesi ilk kez bir tanığın hipnoz altında söylediklerini delil kabul etti (*Harding v. State*). Adaletin hipnozlu yılları da böylece başlamış oldu. Ancak adli hipnozun ününü ABD sınırları dışına ve dünya medyasının manşetlerine çıkartan, hiç kuşkusuz Kaliforniya eyaletinin on bin nüfuslu Chowchilla kasabasındaki servis aracı kaçırılmasıdır.

25 temmuz 1976 günü, üç kişi, elli beş yaşındaki Frank Edward Ray’in kullandığı servis otobüsünü, taşıdığı yirmi altı küçük öğrenciyle birlikte kaçırdı. Kaçıranlar, şoförle çocukları, iki minibüse doldurup on bir saat yol gittiler ve bir taşıcağına hapsedtiler. Amaçları, ailelerinden fidye istemektir. On altı saat uğraştan sonra ocaktan çıkabilen şoför Ray ve çocuklar, gece boyunca yürüdükten sonra, sağ salim kurtuldu. Araçlardan hiçbirinin plakasını hatırlayamayan şoföre, Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles Tıp Fakóltesi Anesteziyolo-

ji ve Psikiyatri Profesörü Dr. William S. Kroger hipnoz uyguladı. Ray, minibüslerden birinin plakasının tüm harf ve sayılarını, sadece bir eksiğiyle ve doğru sırada hatırladı. Saldırganlar, Kanada sınırında yakalandı, yargılandı ve ömür boyu hapse mahkûm edildi.

Hipnozun bu ve benzeri başarıları üzerine, polis teşkilatları psikiyatri uzmanlarından her an yararlanamayacaklarını düşünüp, kendi uzmanlarını yetiştirmeye kalktı. 1980'lere gelindiğinde, sadece Los Angeles'ta, adli amaçlı hipnoz eğitimi almış polislerin sayısı binin üzerindeydi. Teksas'ta sekiz yüz ve ABD genelinde beş binden fazla polis memuru bu amaçla yetiştirilmişti.

Soruşturmada Hipnoz adlı kitabın yazarı Dr. Martin Reiser başkanlığındaki Los Angeles Polis Hipnoz Enstitüsü, "kapsamlı bir eğitim programı" sunan en önemli merkezdi ve dört gün süren otuz iki ders saatlik kuramsal ve uygulamalı eğitim sonunda polis memurları sertifikalarını alırlardı. Amerika'nın diğer kentlerinde daha kısa süreli hizmetiçi eğitim programları sunan çok sayıda organizasyon vardı.

Ülke genelindeki polis teşkilatlarından farklı olarak Federal Soruşturma Bürosu, Maliye Bakanlığı ve ordunun soruşturma birimleri, Amerikan Tıp Birliği'nin uyarılarını dikkate alarak, adli hipnoz alanında özel eğitimden geçmiş psikiyatrlar ve psikologlar dışında kimseye hipnoz yapma olanağı tanımamıştır.

Bununla birlikte günümüzde dahi, dört günlük programla, adli hipnotist sertifikası veren ve bunu uluslararası düzeyde yapan özel şirketler bulunmaktadır.

Yalan makinesi yerine hipnoz

Hipnoz altındaki kişilerin, anımsadıklarının gerçekliğine yürekten inandığı ve hipnozdan çıktıktan sonra da bu inan-

cı sürdürdükleri öne sürülür. 2001 yılında Ohio ve New York eyalet üniversiteleri psikoloji bölümlerinin ortaklaşa yaptığı ve doksan altı öğrenciyi kapsayan bir araştırma ise, hipnozun normal koşullarda hatırlanmayanları ortaya çıkartmadığını, sadece hatırlananlara güveni arttığını gösterdi.

Ancak, hipnoz altında hatırlanan her zaman gerçek değil. Boşluklar, farkına varılmadan ve genellikle hipnozu uygulayanı memnun etmek amacıyla, hayal ürünleriyle doldurulabiliyor. Bu ve benzeri bilimsel araştırma bulguları nedeniyle Amerikan mahkemeleri, hipnoz altında ya da hipnozdan çıktıktan sonra alınan ifadeleri, delil olarak değerlendirmekten kaçınsa da, başta cinsel saldırılar olmak üzere, tek tanıklı ve tanığın aynı zamanda olayın mağduru olduğu suçların aydınlatılmasında, saldırganın eşkaline ilişkin önemli ipuçları sağlayabilecek bir yöntem olduğunu kabul ediyorlar.

Ancak, acımasız eleştiriler nedeniyle bir ara gözden düşen adli amaçlı hipnozun yıldızı, şu aralar yeniden parlamak üzere. “Kandırılabilirdi” defalarca kanıtlanan yalan makinesinin (poligraf) yavaş yavaş yerini alıyor ve yakın bir gelecekte, tıpkı 1970’lerde olduğu gibi, eskilerin deyimiyle “ipten alıp, ipe götürmeye” aday. Seri katil Ted Bundy’yi ölüme götürdüğü gibi.

Hipnoz altında tanıklık

İlk kurban, üniversite öğrencisi on sekiz yaşında bir genç kızdı. 4 ocak 1974 gecesı, yurttaki odasında kafasına vurulmuş, bir demir parçasıyla ırzına geçilmişti. Bulunduğunda, kendi kanı içinde boğuluyordu. Ölmedi, ama bir daha hiç konuşmadı, elini, bacağını kımıldatamadı. Ona bunu kimin yaptığı bulunamadı.

İkincisi, aynı yurttaki kalan bir başka öğrenci kızdı. Aradan sadece üç hafta geçmiş, onun da ırzına geçilmişti. Parçalan-

mış cesedi bir yıl sonra dağlarda bulundu, kafası yoktu. Temmuz geldiğinde, ABD'nin kuzeybatı ucundaki Seattle'da, başına vurulan, ırzına geçilen ve faili bulunamayan kız cinayetlerinin sayısı onu bulmuştu. Sonbaharda, bu kez Utah eyaletinde Salt Lake City'de kızlar ortadan kaybolmaya başladı, ertesi yıl Florida'da, sonra başka kentlerde, sonra yine Florida'da. 1978 olduğunda, ölen kızların sayısı kırka ulaşmıştı. Bir tek ipucu, bir tek tanık yoktu.

15 ocak 1978 gecesinin ilerleyen saatlerinde Nita Neary, yurt kapısından içeri girdi, merdivenlere doğru ilerledi, birkaç basamak çıkmıştı ki, gözlerine kadar inmiş lacivert beyzbol kasketli, elinde beze sarılı beyzbol sopası bulunan biri, yıldırım hızıyla yanından geçti, kapıdan çıkıp karanlıkta kayboldu. Nita Neary'nin o gece, o binada, dört kızın uykudayken başlarına sert bir cisimle vurulduğunu, bunlardan ikisinin öldüğünü anlaması fazla sürmedi. Bir hafta kadar sonra, Nita hipnotize edildi ve sorgulandı. Yan yana sıralanmış fotoğraflar arasından birini seçti. Bu, liseli ve üniversiteli genç kızları baştan çıkartmakla ün yapmış, hukuk fakültesi öğrencisi yakışıklı Ted Bundy'den başkası değildi.

Yaklaşık bir ay sonra, 9 şubat 1978'de, beyaz kamyonetli birisi, on iki yaşındaki küçük kız Kimberly Leach'i okulunun hemen yanıbaşından kaçırdı, dövdü ve öldürdü. Olayın tek görgü tanığı Clarence Anderson'du. Anderson iki kez hipnoz altında ifade verdi. Hemen ardından kendisine gösterilen fotoğraflara baktı ve Ted Bundy'yi teşhis etti. Ted, sayıları kırkı bulan genç kız cinayetlerinden bazılarını üstlendiyse de, halk hepsini onun öldürdüğüne inandı. 24 ocak 1989'da elektrikli sandalyeye oturduğu ana kadar, her gün en az iki yüz hayranından mektup aldı. Yıllar geçti, Ted Bundy'nin tecavüz ettiği ve boğazını keserek öldürdüğü sanılan on beş yaşındaki Katherine Devine'in çamaşırlarındaki sperm lekeleleri nihayet incelendi. DNA profili, ırza geçme suçundan ceza-

evinde bulunan William E. Cosden adlı birisini tuttu. Cosden, ölünceye dek cezaevinden çıkamayacak. Öte yandan, idam edilmiş olsa bile, Ted Bundy'nin en azından Katherine'in katili olmadığı anlaşıldı. Tarih, 2001'i gösteriyordu. Adalet, yirmi sekiz yıl sonra olsa da, tecelli etmişti.

Seri katilin hipnoz numarası

10 kadının ırzına geçmek ve öldürmekle suçlanan Kenneth Bianchi, 22 ekim 1979'daki tutuklanmasından hemen önce *Sybil* adlı bir film seyretmişti. Film, çocukluğunda cinsel istismara uğramış ve daha sonra dissosiyatif kimlik bozukluğu (eski deyiimiyle çoğul kişilik) gelişmiş bir kadınla ilgiliydi (Tıpkı Mustafa Altıoklar'ın *Beyza'nın Kadınları* filmindeki gibi). Filmin kahramanından esinlenen Bianchi, kendisinde aynı hastalığın olduğunu ve cinayetleri ikinci kimliği Steve Walker'ın işlediğini iddia etti.

Geçmişindeki olaylarla ilgili büyük hafıza boşlukları fark eden avukatı Dean Brett, psikiyatri uzmanı Dr. John Watkins'in müvekkilini hipnotize ederek görüşmesini istedi. Videoya kaydedilen konuşmalar sırasında Bianchi, bir anda "kötü adam" Steve Walker'a dönüşüyor, kadınları nasıl kandırdığını ve cinayetleri nasıl işlediğini anlatıyordu. Dr. Watkins, Kenneth Bianchi'nin hasta olduğuna karar verdi.

Los Angeles polis teşkilatı dedektiflerinden Frank Salerno, hipnoz sürecini kapalı devre televizyondan seyredenlerden biriydi. Kenneth Bianchi'nin, kötü adam Steve'e dönüştüğü bölümlerde, "Ben yaptım, ben öldürdüm" yerine, "O yaptı, o öldürdü" şeklinde (yani Kenneth olarak) konuştuğunu fark etti ve sanığı bir başka uzmanın muayenesini istedi.

Kenneth Bianchi'ye bu kez Dr. Ralph Allison hipnoz uyguladı. Üç saat sonunda o da ikna olmuştu. Bianchi, ağır bir ruh hastasıydı. Ceza ehliyeti yoktu, kesinlikle hapsedilemezdi.

Dedektif Frank Salerno, bir kez de Pennsylvania Üniversitesi Deneysel Psikiyatri Bölümü ve Amerikan Tıp Birliği Bilimsel Araştırmalar Konseyi Başkanı Dr. Martin Orne'nin bilirkişiliğini istedi. Dr. Orne, Kenneth Bianchi'yi hipnotize etmeden önce, ona dissosiyatif kimlik bozukluğu olan kişilerle ilgili bilgi verdi ve onu kandırmak amacıyla, bu hastaların benliklerinde sadece iki kişiyi değil, çok daha fazlasını barındırdıklarını söyledi. Hipnoz sırasında Bianchi, hem "kötü adam" Steve Walker'a, hem de bir üçüncü kişi "Billy"ye dönüşünce, Dr. Orne kararını verdi. Bianchi hipnoz altında yalan söylüyordu. Ceza ehliyeti vardı. Sahtekârlığı ortaya çıkan Bianchi, idamdan kurtulmak için, cinayetleri tek başına değil, yeğeni Angelo Buono ile birlikte işlediğini itiraf etti. Her ikisi ömür boyu hapse mahkûm edildiler. Halen Washington cezaevindeler.

Bianchi davası, hipnoz altında alınan ifadelere ne denli dikkat edilmesi gerektiğini öğreten iyi bir derstir.

Hipnoz altında ve sonrasında suç

Björn Nielsen ile Palle Hardrup, 1945'te bir Danimarka cezaevinde tanıştılar ve dört yıl boyunca birbirlerine hipnoz uygulayarak vakit geçirdiler. Cezaevinden çıktıktan sonra Hardrup, başarısız bir banka soygunu sırasında iki güvenlik memurunu öldürünce, Nielsen'in hipnoz sırasındaki telkinleri yüzünden suç işlediğini iddia etti. Yapılan psikiyatrik muayenesi sonunda da cezai ehliyetinin olmadığına karar verilerek bir hastaneye yatırıldı. Buna karşılık, Björn Nielsen, hipnoz aracılığıyla cinayete azmettirme suçundan ömür boyu hapse mahkûm edildi. Nielsen ve Hartrup davası, hipnozun suça yönlendirip yönlendiremeyeceği konusunu yıllarca gündemde tuttu.

Her ne kadar bir kişiye hipnozla, istemediklerini yap-

tırmanın olanaksızlığı ileri sürülse de, Leipzig Üniversitesi'nden Hans Pfeiffer'in 2000 yılında yayınladığı *Ruhun Ölümcül Gücü* adlı kitabı, tehdit ve telkinle birleştirilen hipnozun, dengesiz ve ahlaki değerleri olmayan kişileri suça ittiğinin örnekleriyle doludur.

Bundan birkaç yıl önce Alman RTL televizyonundaki bir canlı yayında hipnotize edilen kadının, en yakın arkadaşının aslana dönüştüğü ve kendisine saldırmakta olduğu telkin edildiğinde, elindeki tabancanın tetiğini nasıl çektiği, aynı şekilde hipnoz uygulanan bir diğer kadının, bir milyon marklık borç senedini nasıl imzaladığı hatırlardadır.

Tabii, bir de hipnozla insanların programlanabildiği ve daha sonra bir telefon, bir e-posta ya da bir sözcükle (tıpkı, Woody Allen'in, *Akrebın Laneti* filminde "Konstantinopl" ve "Madagaskar"ı duyduğundaki gibi) suç işleyebilir hale getirildiği meselesi var ki, henüz şehir efsanesi tadındadır.

Bırakın, testosteron düşük kalsın!

2006 eylülünün son haftasında Türkiye gazeteleri, evini terk eden ya da geri dönen ünlü erkekler, kucağına aldığı hanımefendiyle çektiirdiği fotoğrafı yayınlandığında “Çaydan atlıyorduk” diye açıklayan genel müdür ve Viagra haberleriyle doluydu. Sosyologlar, psikologlar, hekimler ve daha pek çok profesyonel, kendi penceresinden olanları değerlendirdi, açıklamaya çalıştı, önerilerde bulundu.

Eşler ve “öteki” kadınlar, gazetelerin okuyucu köşelerine mektuplar gönderip duygularını paylaştı. Konu, bir noktada andropoza ve erkeklik hormonu testostero-na geldi dayandı. Ben de diyorum ki, bir hastalığın tedavisi söz konusu olmadığında, “bırakın testosteron düşük kalsın”.

Saldırganlık, balıklar ve evrim basamağında onların üzerindeki tüm canlılara, atalarından miras kalan bir davranıştır. Basit bir beden hareketinden, öldürmeye kadar gider. Canlılar, başlıca iki durumda saldırıya geçer. Bunlardan ilki yaşamı, ikincisi soyu sürdürmektir. Yiyecek bulmak, başkalarının saldırısından kurtulmak ya da dişiye sahip olmak amacıyla rakiplerle savaşmak gibi.

İnsan dahil, tüm omurgalı canlıların erkeği, belirgin biçimde dişisinden daha fazla şiddet gösterir. Bu gözlem, erkeklik hormonlarıyla saldırganlık arasında bir ilişki olması gerektiğini düşündürmüş ve günümüzde de süregelen sayısız araştırmanın konusunu oluşturmuştur.

1849’da, kısırlaştırdığı horozların saldırganlık, cinsel dürtü

ve ötüşlerinde azalma gözleyen ve testis transplantasyonundan sonra bu özelliklerin geri geldiğini tespit eden Danimarkalı Profesör August Berthold, aslında bu etkilerin temel sorumlusunun testosteron adlı bir hormon olduğunu bilmiyordu.

Başlıca sentez yeri testisler olduğundan, adına testosteron denen ve üreme organlarının yanı sıra kaslarla kemiklerin gelişiminden, sesin kalınlaşmasına, sakalın çıkmasına varıncaya dek pek çok özelliği denetleyen steroid yapılı bu sihirli hormonun düzeyi, erkekten erkeğe değişir. Hatta aynı erkekte gün içi ve mevsimler arası farklılıklar bile gösterir. En yüksek düzeyine sabah yedi sularında ulaşan, saat ona doğru düşmeye başlayan, ergenlikle artmaya başlayıp, yirmi yaşlarında tepe noktasına varan, 40'ından sonra azar azar düşen testosteronun, saldırganlıkla ilgisi olduğunu öğrenmemiz için, ABD'de Yale Üniversitesi'nden Psikolog Dr. Frank A. Beach'in doktora tezini bitirmesi gerekecekti. Evrenin sırlarını çözmek sabır ister. Horoz deneylerinin üzerinden tam seksen bir yıl geçmişti.

Beach, Yale'deki doktorasından sonra Berkeley Üniversitesi'nde çalışmaya başladı. Burada bulunduğu yirmi yedi yıl, kedi, köpek, kuş, sıçan, sinek, böcek ve daha birçok hayvanın cinsel yaşamı ve saldırganlığına testosteronun etkisini incelemekle geçti. Bu çalışmaları için, sadece Amerikan Sağlık Bakanlığı Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü fonlarından iki milyon altı yüz elli dokuz bin iki yüz otuz beş dolar destek aldı. 1988'de, bir kalp yetmezliğinden yetmiş yedi yaşında öldüğünde, ardında "Hormonlar ve Davranış" denilen yepyeni bir araştırma alanı ve hayvan hakları savunucularının sert eleştirileriyle dolu bir yaşam bırakmıştı.

Yarım yüzyıla yayılan hayvan deneyleri, erkeklerdeki şiddetin, tek olmasa bile, başlıca sorumlusunun testosteron olduğunu defalarca kanıtladı. Pratik ve etik nedenlerden ötürü insanların incelenmesinde hep zorluklar yaşanıyor. Elbet-

te insan saldırganlığını, hayvanlardaki gibi sadece biyolojik faktörlere bağlamak doğru olmaz. Çevresel, kültürel ve sosyal faktörler saldırganlığın ortaya çıkmasına ket vurabilir ya da daha çok belirginleştirebilir.

Sıçanlar kadın dövmez

Sıçan ve insan genlerinin yüzde doksanından fazlası ortaktır. İnsanı anlamakta, sıçan deneylerinin sıkça kullanılması'nın nedeni budur. Ancak, konuya saldırganlık açısından bakıldığında, birbirlerinden çok farklı oldukları görülür.

Örneğin, aynı kafese kapatılan iki erkek sıçandan biri, kısa zaman içinde diğerine üstünlük sağlar ve kafese bırakılan yemi önce kendisi yer. Üstünlük sağlayabilenin kan testosteron düzeyleri, diğerinkinden daha yüksektir. Edilgen durum-dakine, düzenli biçimde testosteron verilirse, rolleri değişirler, bu kez o, kafeste hüküm sürmeye başlar. Farklı kafeslerde üstünlük sağlamış, testosteron düzeyleri yüksek iki sıçan, aynı kafese konduğunda, ilginç bir durum gözlenir. Birbirlerinin gücünden çekinirler ve ne biri, ne de diğeri yem kabına yaklaşır. Testosteronları düşer, kilo kaybetmeye başlarlar ve bu durum, farelerden biri açlıktan ölünceye kadar sürer.

Dominant iki erkek insan aynı kafese kapatıldığında, birbirlerine nasıl davranacağını bilemiyoruz. Büyük bir olasılıkla, biri açlıktan ölmeden önce başka bir çözüm geliştirmiş olurlar.

İnsanlarla sıçanlar arasındaki yüzde onluk gen farkının bir diğer örneği, erkeklerin dişilere davranışıdır. Erkek sıçanlar, dişilerine çok ender saldırır, halbuki dünyanın neresine giderseniz gidin, insanın erkeğinin, başlıca saldırı hedefi, her nedense kadınlardır.

Aile içi şiddet, genellikle çocuklukta öğrenilmiş bir davranış biçimine ya da alkolün, kişinin kendi üzerindeki kontro-

lünü ortadan kaldırmasına bağlanır. Gerçi, bir erkeğin karısını ya da çocuklarını dövmesinde her ikisinin de rol oynadığı muhakkak ama, saldırgan erkeklerin en az yüzde yetmiş altısının, eylemleri sırasında alkollü olmadığı, ayrıca yüzde kırkının çocukluklarında şiddetle karşılaşmadıkları biliniyor. Bu çelişkili durum, aile içi şiddete yol açan başkaca etkenlerin aranmasına yol açmıştır. Tahmin edebileceğiniz gibi, çabuk kızan, en ufak bir söz ya da hareketle sinirlenen, elindekileri oraya buraya fırlatan, durduk yerde kıskançlık krizleri geçiren, eşini döven ve öldüren erkeklerin kan, tükürük ve beyin-omurilik sıvılarındaki testosteron, bu davranışları göstermeyenlere oranla yüksektir.

İlk denekler, mahkûmlar ve askerler

Suç ile testosteron düzeyleri arasındaki bağlantı, önce mahkûmlarda araştırılmıştır. 1980'lerin sonunda Georgia Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden James Dabbs, suçun içerdiği şiddetin boyutuyla, kan testosteron düzeylerinin doğru orantılı olduğunu, ayrıca ırza geçme, adam öldürme nedeniyle hüküm giyenlerin hormon düzeylerinin, hırsızlık, sahtecilik, uyuşturucu kullanımı suçları işleyenlerden yüksek olduğunu gösterdi. Cezaevi kurallarına uymayanların testosteronları, diğerlerinininkinden fazlaydı.

1990'larda, ABD ordusunun otuz ila kırk yaşlarındaki dört bin dört yüz altmış iki mensubu incelendi. Kavgaya karışan, alkol ve uyuşturucu kullanmaya meyilli, küçükken öğretmenleriyle başları derde giren ya da çok eş değiştirmiş askerlerin testosteronları yüksek bulundu.

2000'li yıllara gelindiğinde, Kanada'dan Finlandiya'ya, Nijerya'dan Çin'e binlerce erkek incelenmişti ve artık kimse'nin kuşkusu yoktu. Testosteron yüksekliği, tehlike çanlarının çalacağına işaretti.

Kimyasal kısırlaştırma

1 ocak 1997'de Kaliforniya eyaleti kararını verdi. Bundan böyle, pedofiller öncelikli olmak üzere, cinsel suç işleyenlere, şartlı tahliye edildiklerinde haftada bir kez Depo-Provera iğnesi yapılacaktı. Suçu ilk kez işlemişlerin gönüllü olması bekleniyordu. Tekrarlayanlara ise zorunluydu. Kimyasal kısırlaştırma yasası çıkartılmadan önce defalarca denenmiş ve düzenli biçimde Depo-Provera yapılan cinsel suç faillerinin, bu suçu yeniden işlemedikleri görülmüştü. İlacın etkisi basitti. Testosteron salgılanmasını durduruyordu.

Kimyasal kısırlaştırma, suçla mücadelede bir devrim olarak algılandı. Çünkü asırlardır kadın ve çocukların ırzına geçenlere uygulanan cerrahi kısırlaştırmadan (örneğin testislerin çıkartılması) çok daha insancıldı. Depo-Provera uygulaması Kaliforniya'dan sonra Florida, Georgia, Louisiana, Montana, Oregon, Teksas, Wisconsin ve diğer eyaletlerde yasalastı. Ardından Kanada, İsrail, Danimarka, Norveç, İsviçre ve Almanya cerrahi kısırlaşmayı terk edip, bu yönetime geçti.

1980'de Fransa'nın cinsel suçtan hüküm giymiş bin yüz mahkûmu vardı. Bunlar tüm mahkûmların sadece yüzde beşini oluşturuyordu. Aradan on dört yıl geçtiğinde, bu suç tipinden ceza alanların sayısı sekiz bin iki yüze yükseldi. Artık tüm mahkûmlar içerisindeki oranları yüzde yirmi ikiydi. İşin kötüsü bunların dörtte üçü, küçük yaştakilere saldırmıştı, pedofildiler. Ocak 2005'te Fransa kararını verdi ve ilk olarak kırk sekiz pedofil üzerinde kimyasal kısırlaştırmayı denemeye başladı. Bir yıl sonra, Yeni Zelanda.

Şimdi piyasada Decapeptyl-CR (Triptorelin) gibi yeni ilaçlar var. Tahliye olanlara, haftada bir yerine, ayda bir iğne yapılıyor, testosteronları azaltılıyor, böylelikle yeniden birisine tecavüz etmeleri engellenmeye çalışılıyor.

Kazanan taraftarın testosteronu yüksek

Bir karşılaşmadan hemen önce, erkek sporcuların plazma testosteron düzeyi yükselir. Bu durumun koordinasyona, hareketlerin denetimine ve konsantrasyona yaradığı sanılıyor. Yarışma sonrası, kazananların testosteron düzeyi bir iki saat yüksek kalıyor, kaybedenlerinki ise düşüyor. Kazananlar, galibiyetin rastlantı olduğuna ya da önemsizliğine inanıyorlarsa, testosteron düzeyi ya hiç yükselmiyor ya da karşılaşma sonrası hemen azalıyor.

Bu durum sadece fiziksel etkinliklerde geçerli değil. Örneğin satranç karşılaşmalarına katılanlar, sözlü tartışmalara girenler, hatta maçlardaki taraftarlar için de geçerli. Testosteron ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarıyla bilinen Georgia Üniversitesi'nden Dabbs ve ekibi, Brezilya'nın galibiyetiyle sonuçlanan 1994 Dünya Kupası finali sonrasında, maçı televizyondan izleyen Brezilyalı taraftarların testosteron düzeylerinde önemli bir artış, İtalyanlarınkinde azalma saptamıştı.

Kadınlarda, erkeklerin yirmide biri kadar testosteron var. Onların testosteron düzeyleriyle saldırganlık ve hükmetme becerileri arasındaki ilişki, erkeklerdeki gibi belirgin olmamakla birlikte, suç işlemiş genç kadınların testosteronu, suç işlememiş aynı yaşlardaki kadınlara oranla daha yüksek. Yüksek testosteronluların, diğer kadın mahkûmlar üzerinde üstünlük kurduğu biliniyor. Buna karşılık spor karşılaşmaları gibi rekabet gerektiren ortamlarda kadınların testosteronlarının değişmemesi, testosteron etkisinin erkeklere özgü olduğunu gösteren bir bulgu.

Testosteronu düşük olanlar sadık

Yüksek testosteron, immun sistemi negatif etkileyebiliyor, bir başka deyişle hastalıklara direnci azaltabiliyor. HIV

virüsünün Afrika'daki hızlı yayılışını, zenci erkeklerin diğer ırklardan daha yüksek testosteronlarına bağlayanlar var. İncelenen birçok ülkede, evli erkeklerin daha az hastalanması ve daha uzun yaşaması da testosteronla ilgili olabilir. Çünkü evlilerin testosteron düzeyi, bekârlardan düşük. Çocuklu evlilerininki ise, hepsinden düşük.

Yüksek testosteron, risk almayı cesaretlendirip, birden fazla kadınla beraberliği körükleyebiliyor. Örneğin, Harvard Üniversitesi'nden Peter Gray, Kenya'nın Lamu Adası'nda yaşayan tekeşli Müslüman Svahili erkeklerindeki hormon düzeylerinin, iki eşlilerden daha düşük olduğunu saptamıştı.

Ancak, kerametın evlilikte olmadığını gösteren bir araştırma var. Yine Harvard Üniversitesi'nden Burnham ve ekibi, ister evli olsun, ister olmasın, ister evlilik içi ya da dışı çocuğu olsun ya da olmasın, sadık, uzun süreli ve romantik ilişkiler içerisine girebilen erkeklerin testosteron düzeylerinin, diğer grupların çok altında olduğunu gösterdiler.

Tüm bu verilere dayanarak iki öneride bulunulabilir.

1) Erkekler, testosteron düzeyinizi yapay yollarla yükseltmeye çalışmayın, trafikte sinirlenmez, kavga etmez, daha uzun ve sağlıklı yaşarsınız.

2) Kadınlar, testosteron düzeyi düşük erkekler seçin. Sakin ve anlayışlı olacak, size sadık kalacak ve doğum gününüzde çiçek getirmeyi unutmayacaktır.

“Dışardan bakıp, nasıl anlayacağım?” diye sorarsanız, bilim insanları bununla da ilgileniyor. 2004'te Ohio Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden Zeynep Benderlioğlu, elleri, ayakları, kulakları asimetrik erkeklerin yüksek testosteronlu ve daha saldırgan olduklarını bulmuş. Tabii bir de yıllardır incelenen işaret ve yüzükparmaklarının birbirine oranı meselesi var. Sağ elin işaretparmağı, yüzükparmağından ne kadar kıysa, testosteron o kadar yüksekmiş. Benden söylemesi.

Yak, beni yak, kendini yak!

Kocası ölen kadınların, hep Franz Lehar'ın "Şen Dul" (Die Lustige Witwe) operetindeki Madam Hanna gibi şen ve zengin olduğu sanılmasın. Kimi ülkelerde "dul" sözcüğü, "fahişe" ya da "cadı" ile eşdeğer. Kimisinde dullar sokağa atılıyor, aç bırakılıyor, bıçaklanıyor, taşlanıyor, hatta öz oğulları tarafından yakılıyor.

Kuria Devi, 21 eylül 2006 gecesi küpelerini, bileziklerini, kenarı çiçekli turuncu sarisini çıkarttı. Saçlarının başladığı yerdeki parlak kırmızı sinduru sildi. Gerçi doksan beş yaşındaydı ve daha ne kadar yaşayacağı bilinmezdi ama, bundan böyle sadece beyaz giyecekti. Tıpkı dul kalan milyonlarca Hindu kadın gibi.

Ertesi sabah, altmış milyon nüfuslu Madya Pradeş eyaletinin Baniyani köyündeki cenaze töreninde yirmi yirmi beş kişiydiler. Beyazlar içindeki Kuria, dört oğlunun arasında, boyundan büyük odun yığınının üzerinde, alevler içerisinde son yolculuğuna çıkan kocasını uğurladı. Keşke bir kuş olup da, o gün olanları seyredebilseydik. Köylülerin anlattığı gibi, Kuria'nın kendisini alevlerin içerisine mi attığını, yoksa Polis Müdürü Şankal Kumar'ın iddia ettiği gibi, dört oğlunun analarını kollarından, bacaklarından tutup, zorla yanmakta olan kocasının yanına mı oturttuklarını gözlerimizle görmüş olurduk.

23 eylül 2006 günü Şankal müdür, dört kardeşi ve olan bitene seyirci kalan köylüleri tutukladı. Tümü, 1 ekim 1987 tarihli, Sati Önleme Yasası'na karşı gelmekten ömür boyu hapis istemiyle yargılanıyor.

Sanskritçe orijinalinde “sadık eş” demek olan “sati”, yıllar içinde bu anlamını yitirerek, dul kalan kadının, ölen kocasıyla birlikte yakılmasına dönüşmüş. Yasaya göre, kocasının ardından ateşe atlayan kadına engel olmamak, buna teşvik etmek, yanan dulu kutsallaştırmak, adına tapınaklar inşa etmenin cezası bile, ömür boyu hapis.

Dul yakmak, yedi yüz yıllık gelenek

Hindistan’da sati geleneği çok eski. Yedi yüz yıl önce Rajput kadınları, savaşta ölen kocalarının ardından, galip gelen ordu mensuplarının tecavüzüne uğramamak için kendilerini yakmışlar. Daha sonraları, kocaya sadakati ve onun ölümünden sonra yaşamın anlamsızlığını kanıtlamak için uygulanmış. 1829’da İngilizlerin yasakladığı sati, Hindistan hükümetinin çıkarttığı ağır yasalara rağmen, başta Madya Pradeş ve Racastan eyaletleri olmak üzere, ülkenin orta ve kuzeyindeki kırsal kesimlerde yaşayan Hindular arasında hâlâ sürüyor. Ve ne yazık ki bazı psikiyatrlar tarafından ritüel intihar olarak değerlendirilerek meşrulaştırılmaya çalışılan bu insanlık dışı uygulama, oy toplama gayretiyle milletvekillerinden bile destek görüyor.

Resmi istatistiklere göre, 1947’deki bağımsızlıktan sonra Hindistan’da yaşanan satilerin sayısı elli kadar. Halbuki sati ile mücadele eden sivil toplum örgütleri, kırk milyona yakın dul kadının yaşadığı ülkelerinde, yakılanların sayısının bunun çok üzerinde olduğunu, polis tarafından örtbas edilen cinayetlere, intihar süsü verildiğini ve siyasilerin soruşturmaları etkileyip, yönlendirdiğini iddia ediyor.

Kadınlar üzerinden siyaset

2006 ağustosunda, Madya Pradeş’in Tulsipar köyünden Prem Narayan, felçli geçirdiği beş yıl sonunda öldü, usulüne

uygun olarak yakıldı. Ertesi gün köylüler, kırk beş yaşındaki karısı Janak Rani'nin ortadan kaybolduğunu polise bildirdi. Yapılan soruşturmada hiçbir görgü tanığına ulaşılamayınca, Polis Müdürü Mohd Afşar, cenazenin yakıldığı odun kümesi üzerindeki tüm kalıntıların Haydarabad polis kriminal laboratuvarına gönderilmesini emretti. Prem'in kemiklerinin arasında karısınıninkilere de rastlanınca, Janak'ın yanarak öldüğü ortaya çıktı. Ulusal Kadın Komisyonu'nun ve feminist yazarların tüm itirazlarına rağmen kadının ölümü kayıtlara intihar diye geçti ve dosya kapatıldı. Eyalet Başbakanı Şivraj Sing Kuhan, köylülere yasadan korkmamalarını, haklarında hiçbir işlem yapılmayacağını bildirir beyanatlarda bulunduğu gibi, dul bir kadının, kocasının ardından intihar etmesinin ne denli kutsal bir eylem olduğunu belirtir konuşmalar bile yaptı.

Halbuki 2002'de komşu Patna-Tamolia köyünde, altmış beş yaşındaki dul Kuttu Bai'nin nasıl yandığı kesin olarak aydınlatılamadığı halde, yetkililer tam tersi bir davranış sergilemişti. Cenazeyi izleyen iki bine yakın köylü, kadının kendisini alevlere attığını söylediyse de, Kuttu ve kocasının aralarının açık olduğunu, ayrı evlerde yaşadıklarını, intihar edecek bir nedeni bulunmadığını ve odunlar üzerine zorla oturtulduğunu ileri süren polis, on beş kişiyi tutukladı. Kuttu'nun iki oğlu ile iki erkek kardeşi ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. O tarihte Eyalet Başbakanı Digvijay Sing, konuşmayan köylüleri cezalandırmak amacıyla, iki yıl süreyle tüm devlet yardımını kesti. Bu davranış, bakan Sing'i koltuğundan etti. Dünyanın her yerindeki gibi, Hindistan'da da kadınlar üzerinden siyaset, işe yarıyor anlaşılan.

Siyaset yargıyı etkiliyor

Siyasiler, dulların yakılması konusunda sadece soruşturmaları değil, yargılamayı da etkiliyor. Zengin, okumuş, büyük

kentli bir ailenin kızı Rup Kanvar'ın ölümü, buna bir örnek.

On sekiz yaşında, sekiz aylık bir gelinken dul kalan Rup Kanvar 4 eylül 1987 günü, güneş tepeye ulaşmadan, Racastan eyaletinin Deorala köyünde, binlerce kişinin gözleri önünde ve *sati mata ki jai* (kutsal anne çok yaşa) nidaları arasında kocasıyla birlikte yakıldı.

Kimileri, genç kadına cenaze sabahı afyon yutturulduktan sonra kırmızı gelinliğinin giydirildiğini, kucakta köy meydanına taşınarak odunların üzerine oturtulduğunu söylediler. Kimileri, genç gelinin böyle bir sona kendisinin talip olduğunu ve kocası ile birlikte ölmek istediğini anlattılar.

Bu olay üzerine Hindistan, gelenekçiler ile modernler diye ikiye bölündü. Hızla, "Sati Önleme Yasası" çıkartıldı. Medyayı uzunca bir süre meşgul eden soruşturma sonunda, olayı engellemeyen, hatta teşvik eden onlarca köylü ve görevi ihmalden çok sayıda devlet görevlisi ile siyasi hakkında dava açıldı. Aralarında genç kadını odunlara bağlayan kayınpederi ve kayınbiraderinin de bulunduğu on bir kişi mahkûm oldu.

Ancak 31 ocak 2004'te, bir Jaipur sati özel mahkemesi, delil eksikliğinden hepsinin beraatine karar verdi. Beraat edenlerin arasında eski Racastan bakanları da bulunuyor. Mahkeme, sadece Kanvar davasının mahkûmlarını değil, halen görülmekte olan yirmi iki sati davasının pek çok sanığını da delil yetersizliğinden serbest bıraktı.

O günden bu yana, Hindistan'ın pek çok kentinde yüzlerce kadın, zaman zaman bir araya gelerek protesto yürüyüşleri yapıyor, devlet dairelerinin önüne siyah çelenkler bırakıyor, zorla uyuşturucu verilen dul kadınların, kocalarıyla birlikte yakılmalarına oy kaygısı nedeniyle göz yumulduğunu, göstermelik yasalar çıkartmanın yetmediğini, uygulamanın önemli olduğunu, yargıya baskı yapıldığını ileri sürüyorlar.

Yasalar töreyi engelleyemiyor

Hindistan'da dulların yeniden evlenmesine 1856'dan bu yana izin verildiği halde, bu durum günümüzde bile sadece orta ve üst sosyal sınıflar içerisinde ve ender görülüyor. Dünyevi nimetlerin tümünden elini eteğini çekmesi beklenen, saçları sıfır numara tıraş edilen, sadece beyaz giyebilen, hiçbir davete, hatta kendi çocuklarının düğünlerine bile gidemeyen milyonlarca Hindu dulun, şimdiki ya da önceki hayatındaki günahlarının, kocasının ölümüne neden olduğuna inanıyor. Bu nedenle dulların, hele çocuksuz olanların, "uğursuzluk getirir" diye evden atılmalarına çok sık rastlanıyor.

Sokaklara düşen dullar, ya Vrindavan, Varanasi, Haridvar gibi, binlerce dulun, açlık, pislik ve hastalık içinde, iyi kalpli zenginlerin ara sıra bıraktığı yiyeceklerle yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları kutsal yerlere gidiyor, ya sokaklarda şarkılar söyleyip dilencilik yapıyor ya da fuhuş batağına gömülüyorlar. Tabii bir de, kocayla birlikte yakılmak gibi "kutsal" ve "üstün" bir çözüm var. İnanişâ göre sati, sadece kendisinin değil, tüm akrabalarının bundan sonraki yedi kuşağının günahlarını affettirir, üstelik yeniden doğuşta, yeryüzüne kadın değil, erkek olarak gelişin garantisini verir. Halbuki elli yıldır Hindistan eyaletlerinin medeni yasaları, Batılı bir dul kadının yararlandığı tüm hakları içeriyor. Yeniden anlıyoruz ki, gelenek, töre ve batıl inanışlardan kurtulmadıkça, sadece yasa yapmak, üzerinden yarım asır geçse de, toplumu bir yere vardırıyor.

Cadılıkla suçlanan Afrikalı dullar

Esasen dul kalmak, dünyanın birçok ülkesinde kadınlar için sosyal bir ölüme eşdeğer. Kocalarının gidişiyle, sadece eve ekmek getiren ve çocuklara bakan kişiyi değil, toplumdaki statülerini de kaybeden dul kadınlar, ayrımcılığın ve damgalanmanın en ağırını da yaşamaya başlıyor. Evlenme-

den önce babalarının, evlendikten sonra kocalarının sahip olduğu ve onlar tarafından denetlenen bu kadınlar, dul kaldıklarında fakirlerin en fakiri durumuna düşüyor, fiziksel, cinsel ve ruhsal istismara uğruyorlar.

Bazı Afrika kültürlerinde, bize hiç de yabancı olmayan bir uygulama gözleniyor. Dul kalan kadın, ölen erkeğin erkek kardeşi ya da bir akrabasıyla birlikte olmaya zorlanıyor. Eskiden bu gelenek, kadın ve çocukları için ekonomik bir güvence olsa da, giderek artan fakirlik ve geniş aile alışkanlığının terk edilmesi, yeniden hamile kalan dul kadının sokağa bırakılmasını da beraberinde getiriyor. Dul kalmanın çocuklar, özellikle kız çocukları üzerindeki negatif etkisi de büyük. Fakirlik, önce onların okuldan alınmasına yol açıyor. Çocuk işçiliğine, erken evliliğe ya da fahişeliğe zorlanma ve satılma bunu izliyor. Kısacası, açlık ve hastalık, okuma yazması olmayan, yeterli beslenme ve barınma olanaklarından yoksun dullar ve çocuklarını bekleyen tek gelecek.

Tıpkı Hindistan'daki gibi, Bali'de, Fiji, Vanuatu gibi Güney Pasifik adalarında, ayrıca pek çok Afrika ülkesinde kadınlar, kocalarının ölümünden sorumlu tutuluyor ve cezalandırılıyor. Örneğin Nijerya'da, kocasının cesedinin yıkandığı suyu içmeye, bir yıl boyunca evden çıkmamaya, aylarca yıkanmamaya, yerde çırılçıplak oturup gündüz ve gecenin belirli saatlerinde bağırıp ağlamaya, önlerine konan kaptakileri yemeye zorlanıyorlar. İşin en kötüsü, kocaları AIDS'ten ölen Afrikalı dullar, cadılıkla suçlanıyor ve yüzlercesi taşlanıyor, boğuluyor, bıçaklanıyor. Sadece Tanzanya'da yılda beş yüz dul, cadı diye öldürülüyor.

Yok sayılan kadınlar

Son yirmi beş yılda kadınların ekonomik durumuna, sağlık, eğitim ve yasal haklarına ilişkin yayınlanan sayısız ra-

porda, dullara ayrılan bölümlere neredeyse hiç rastlanmıyor. Halbuki dünya genelinde, erişkin her on kadından biri dul (Türkiye’de on beş yaşından büyük, her on iki kadından biri) ve en gelişmişinden, en gerisine tüm dünya dullarını bekleyen başlıca iki son var: Sosyal statünün kaybı ve azalan ekonomik güç.

Kadınlar, genelde erkeklerden uzun yaşıyor. Bu nedenle, altmış yaşın üzerindeki dul kadınların sayısı, eşlerini kaybeden erkeklerden fazla. Örneğin Hindistan’da, ileri yaştaki kadınların yüzde elli dördü dul. Öte yandan, erkekler genellikle kendilerinden yaşça küçük kadınlarla evlendiklerinden, genç yaşta dul kalan çocuklu kadınların sayısı da yüksek. Asya’nın genelevleri, Nepal, Bangladeş ve Hindistan’dan getirilen çocuk yaşta dullar ve onların kız çocuklarıyla dolu.

Ayrıca savaşlar ve etnik temizlikler, bu kadınların sayısının çığ gibi artmasına yol açıyor. Afganistan’da, dilenmekten başka çaresi olmayan dulların sayısı iki milyonu aşıyor. 1994 Ruanda soykırımından sonra, erişkin kadın nüfusunun yüzde yetmişinden fazlası dul kalmıştı. Mozambik kadınlarının yüzde altmışı dul. Kosova’daki kadınlar, kocalarının ölü mü, kayıp mı olduklarını bile bilmiyor. Kamboçya, Endonezya, Doğu Timor, Vietnam, Myanmar ve Tayland, çaresizlikten kız çocuklarını satan dul kadınlarla dolu.

Şili ve Guatemala gibi birçok Latin Amerika ülkesinde pek çok kadın “kaybolanların” karısı. Onlar, belki de hiçbir zaman dul kalıp kalmadıklarını öğrenemeyecek. Rusya’nın sokaklarında yaşayan küçükler, genellikle genç yaşta dul kalan kadınların çocukları. Ve ne yazık ki, 1979 tarihli, BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne rağmen, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, hatta kadın birlikleri, dulları ve onların çocuklarını tamamen unutmuş gözüküyor.

Gitar çalan adamlar

Bir varmış, bir yokmuş. Rüyaların delil, tanıkların katil, mahkûmların masum olduğu günlermiş. Sonunda gökten üç elma düşmüş. Biri benim, biri sizin, biri DNA'nın başına. Anlatacaklarım masal değil. Dünyanın bir yerinde olmuş, her yerinde olabilecek, gitar çalan iki adamın gerçek yaşam öyküsü.

ABD'nin Kansas kentinde bir bahar gecesiydi. Biyoloji öğretmeni ve amatör müzisyen Dennis Fritz'in annesiyle teyzesi çoktan yatmaya gitmişti. Siyah saçlı, mavi gözlü, ufak tefek genç adam televizyonun karşısındaki kanapede hafiften uyukluyordu. Aslında Oklahoma City'ye iki saat uzaklıktaki Ada kasabasıındandı. Birkaç gün önce annesinin evini boyamak için Kansas'a gelmişti. Yorgundu. Birden telefon çaldı. "Gecenin bir yarısında annemi kim arar? Herhalde yanlış olmalı" diye düşündü. "Merhaba, Dennis Fritz siz misiniz? diye sordu bir kadın sesi. "Evet" diye yanıtladı şaşkınlıkla Fritz. Kadın, telefonu yüzüne kapattı.

On on beş dakika sonra evin önünde bir otomobil kapısının kapandığını duydu. Merak edip pencereden baktı, gözlerine inanamadı. Tüfeklerini doğrultmuş, sadece gözleri görünen onlarca polis etrafı çevirmişti. Kapıya çıktı. Sivil giyimli iki kişi ona doğru yürüdü. Birini tanıdı. Geldiği kasabanın polislerinden biriydi. "Dennis Fritz sen misin?" diye sordu öbürü. "Evet" dedi. "Ellerini kaldır. Seni Debra Sue Carter'ın ırzına geçmek ve onu öldürmekten tutukluyoruz." "Debra Carter da kim?" diye düşündü. Bu isimde birini tanııyordu.

Dennis Fritz, 1987'nin o bahar gecesi, annesinin evini elleri kelepçeli terk etti. Tıpkı, ara sıra birlikte gitar çaldığı Ron Williamson'un, birkaç gece önce annesinin evinden çıktığı gibi.

Cıplak cesede ketçapla yazılanlar

8 aralık 1982 sabahı, Oklahoma eyaleti Ada kasabasında Dedektif Dennis Smith başkanlığındaki bir polis ekibi, Debra Sue Carter'ın sokak kapısı kırık dairesinde delil topluyordu. Genç kadın, oraya buraya atılmış pelüş hayvanlar, elbiseler, battaniye, çarşaf ve yastıklar arasında yüzükoyun yatıyordu. Ayağındaki beyaz kısa çorapları dışında, çırlıçıplaktı.

Yirmi bir yaşındaki, Coach Light Kulübü garsonunun sırtına ketçapla "Duke Graham", göğsüne kırmızı tırnak cilasıyla "Öl" yazılmıştı. Polisler, duvara rujla yazılan "Bundan sonra Jim Smith ölecek" ve mutfak masası üzerindeki "Bizi başka yerde arama" cümlelerinin fotoğrafını çekti. Memur Jerry Peters, kapının pervazında bir sürü parmakizi, yatağın yan tarafına gelen duvarda kanlı bir avuç izi buldu.

Polisler, genç kadının ağzının içindeki, boğazına kadar uzanan kanlı elbezini, hemen başının altındaki telefon kablo ile kemeri, üzerindeki saç ve kılları, ayrıca lekeli çarşafı özenle paketlediler ve gittiler.

Ertesi gün otopside, Oklahoma eyaleti adli tabiplerinden Dr. Fred Jordan, ketçap şişesinin kapağını Debra'nın anüsünden çıkarttı. Vücudundaki darp izlerinin hiçbirisi ölümcül değildi. Genç kadını, ağzına tıkılan bez ve boğazını sıkkan kablo öldürmüştü. On beş bin nüfuslu Ada kasabası, sakin ve huzurlu bir yerdi. Bu tür cinayetlere alışık değildi.

Katili bulduğunu sanan dedektif

Soruşturmanın başlangıcında Dedektif Dennis Smith'in, Debra cinayetiyle ilgili iki tanığı vardı. İlki, aynı kulüpte

garson olan Gina Vietta'ydı. Gina, izinli olduğu 7 aralık gecesinde, saat 01:30'a doğru Debra'nın aradığını anlattı. Bir müşteri, kendisini rahatsız etmiş, tek başına dışarı çıkmaya korktuğundan, arabayla gelip almasını rica etmişti. Tam evden ayrılmak üzereyken Debra yeniden telefon etmiş, gelmesine gerek kalmadığını söylemişti. Arkadaşını rahatsız edenin kim olduğunu bilmiyordu.

İkinci tanık, kurbanın liseden sınıf arkadaşı Glen Gore'du. Anlattıkları, ilk tanığın söyledikleriyle örtüşüyordu. Glen, o gece Coach Light'a gittiğini, Debra'nın geç bir saatte yanına gelerek bir müşterinin davranışlarından şikâyetçi olduğunu, yardımcı olmasını rica ettiğini anlattı. Kızı rahatlatmak üzere, bir süre onunla dans etmiş, daha sonra bardan ayrılmıştı. Debra'yı taciz edeni tanıyordu, Ron Williamson.

Dedektif Smith mutluydu. Katile çok yaklaşılmıştı. Ron Williamson denen serseriye biliyordu. Gitar çalardı. Zaten kızın sırtına da ketçapla Duke Graham yazılmıştı. Duke, gitar çalan bir müzisyendi.

Küfürlü ve açık saçık konuşan çapkın

Glen Gore, adını vermemiş olsaydı da, Dedektif Dennis Smith, cinayetle ilgili olarak Ron Williamson'u sorgulardı. Bir zamanlar sadece kasabanın değil, tüm Oklahoma eyaletinin en iyi sporcusu olan Ron, evlendikten sonra bir hayli değişmiş, durmadan içmeye, avuç dolusu Quaalude (benzodiyazepin türevi bir uyku ilacı) almaya başlamıştı. Karısından boşandıktan sonra iki kez tecavüzle suçlanmış, beraat etmiş, birkaç kez psikiyatrik tedavi görmüş, sonunda annesinin Ada'daki evine dönmüştü.

Ada kasabası kadınları, Ron Williamson'un kapılardan sığmayan boyundan, küfürlü ve açık saçık konuşmalarından korkardı. İşsizdi, günde yirmi saat uyurdu. Bir zamanlar

kasabanın kahramanı olan yıldız atletin artık sessiz ve sakin biyoloji öğretmeni Dennis Fritz'den başka arkadaşı yoktu. İkisi de boşanmıştı, ikisi de gitar çalardı. Hatta zaman zaman birlikte çapkınlık ederlerdi. Bu nedenlerle, Dedektif Smith'in 14 mart 1983 günü kapısını çalması çok doğaldı.

Ron, Debra'nın fotoğrafını gördüğünde, onu tanıyıp tanımadığından emin olamadı. Hiç itiraz etmeden karakola gitti, kendisinden istenen saç ve tükürük örneklerini verdi. Dedektif, olay yerinden toplanan tüm delillerle birlikte, bu örnekleri de Oklahoma Eyaleti Soruşturma Bürosu'nun kriminal laboratuvarına gönderdi.

Dedektif, Ron'u sorguladıktan hemen sonra biyoloji öğretmeni arkadaşıyla görüştü. Öğretmen, iki üç aydır Coach Light Kulübü'ne gitmemiş, Ron'u da görmemişti, öldürülen garson kadını tanımıyordu. Polis, onun da saç ve tükürük örneklerini Oklahoma'ya gönderdi.

Üç yıl beklenen bilirkişi raporu

Oklahoma'dan gelen ilk rapor, çarşaf üzerindeki sperm ve kan lekeleriyle ilgiliydi. Ancak dedektif Smith'in hiç işine yaramadı. İncelemeyi yapan kimyacı Mary Long'a göre, kurbanın ve çarşaftaki kanın grubu (A)'ydı. Ron ve öğretmenin ki ise, sıfır. Bu durumda kan lekeleri, ölene aitti. Öte yandan erkekler "sekretör" değildi. Yani tükürük ve spermlerinde kan grubu maddeleri bulunmuyordu. Çarşafın üzerindeki sperm de, sekretör olmayan birisine aitti. Kısacası, ya şüphelilerden birine, ya diğerine, ya da tamamen farklı birine ait olabilirdi.

Dedektif Smith'i mutsuz eden bir diğer rapor, uzman Jerry Peters'in kapının pervazından elde ettiği parmak izleri ve duvardaki kanlı avuç iziyle ilgiliydi. İzler, ne şüphelendiği kişilere, ne de kurbanı aitti. Yoksa, katil bir başkasıydı

da, yanlış kişilere mi saplanıp kalmıştı?

Oklahoma kriminalin saç ve kıllarla ilgili raporu, cinayetten ancak üç yıl sonra, 1985 aralığında gelebildi. Olay yerinden toplanan saç ve kılları, Ron ve Dennis'ten alınan örneklerle mikroskobik olarak karşılaştıran kimyacı Melvin Hett, on üç örnekten dördünün Ron Williamson'a, kalanının öğretmen Dennis'e ait olduğu sonucuna varmıştı.

1980'lerin sonu, saç ve kılların mikroskopla karşılaştırılmasının artık masaya yatırıldığı ve kesin delil olarak kullanılmalarından vazgeçildiği yıllardı. Dedektif Smith'in ısrarına rağmen savcı, saç ve kıllara dayanarak iddianame hazırlamayı reddetti. Zaten parmak izleri ve avuç izi de tutmuyordu. Kan grupları da katili bulmaya yetmiyordu.

Delil yoktu, rüyasını anlattı, suçlu oldu

Bu arada beklenmedik bir şey oldu. Ron Williamson çek sahteciliğinden tutuklandı ve Pontotoc Cezaevi'ne kondu. Bir psikiyatrik muayeneden geçti ve ceza ehliyetine sahip olmadığına karar verildi.

1987 nisanında Ada polisi, cezaevinden bir mektup aldı. Mahkûmlardan Terri Holland, Ron Williamson ile cezaevinde tanıştığını, Debra Carter'i nasıl öldürdüğünü telefonda birisine anlatırken kulak misafiri olduğunu yazıyordu.

Bu ihbarı değerlendiren polis, elindeki tek şüpheli Ron Williamson'u, cinayete ilgili yeniden sorguladı. Ron, polis memuru Rogers'e, 8 aralık 1982 gecesi Coach Light Kulübü'ne gittiğini, garson kıza bir süre asıldığını, onu dansa kaldırmak istediğini, başaramadığını söyledi. Bu noktadan sonra Ron, o gece gördüğü bir rüyadan söz etmeye başladı. Arkadaşı öğretmen Dennis Fritz ile birlikte Debra'yı evine kadar takip etmiş, tecavüz etmiş, kabloyla boğmuştu.

Polis, teybe kaydettiği görüşmeyi, cinayetin ikrarı olarak

kabul etmek istedi. Ancak suç yerindeki parmak izleri ile duvardaki kanlı avuç izinin Ron'a ait olmayışı, tutuklamanın önündeki en önemli engeldi. İzlerin karşılaştırılmasında hatta yapılmış olabileceğini düşünen polis, Debra Carter'ın mezarını açmaya karar verdi. Hâlâ bütünlüğünü koruyan ellerin izini aldı. Duvardaki kanlı avuç izinin kurbanın kendisine ait olduğu ortaya çıktı. Böylelikle, Ron Williamson ile arkadaşının tutuklanmasının önündeki engel kalkmış oldu.

Cinayetten beş yıl sonra iki arkadaş, öldürülen kadının li-seden arkadaşı Glen Gore ile cezaevindeki telefon konuşmasını duyduğunu söyleyen mahkûm Terri Holland'ın tanıklığı ve ceza ehliyeti bulunmayan şüphelinin rüyasından başka delil olmaksızın, Debra Sue Carter'ı öldürmekten cezaevine girdiler.

Birine idam, diğerine müebbet hapis

Ron Williamson ve Dennis Smith, 1988 nisanından itibaren iki ayrı jüri önünde yargılanmaya başladı. Ron, idam cezasına, öğretmen müebbet hapse mahkûm oldu. Ron, iki yıl Oklahoma Eyalet Cezaevi'nde tutulduktan sonra ölüm cezasını bekleyen mahkûmlar için özel inşa edilmiş bir cezaevine nakledildi. Beton, penceresiz bir hücrede, aylarca yıkanmadan ve gereği gibi beslenmeden tutuldu ve 27 eylül 1994 olarak belirlenen idam cezasının infazını beklemeye başladı.

Oklahoma Barosu'nun atadığı avukatı Mark Barrett'in hukuk mücadelesi, idama beş gün kala ilk meyvesini verdi. İdam durduruldu, Ron, tedavi edilmek üzere bir psikiyatri kliniğine gönderildi. 10 nisan 1997'de, 10. Bölge Temyiz Mahkemesi, Ron'un tekrar yargılanmasına, teknolojideki yeni gelişmelerden yararlanılmasına ve gerek saç ve kılların, gerekse çarşaf üzerindeki sperm lekelerinin DNA analizlerinin yapılmasına karar verdi.

Polisin en güvendiği tanık, katil çıktı

Yıllar önce kan gruplarını çalışarak sonuca varmaktan başka olanağı bulunmayan Oklahoma eyaleti uzmanı, kimyacı Mary Long, bu kez DNA analizlerini yaptı. Ne saç ve kılların, ne de çarşafın üzerindeki sperm lekesinin DNA profili, Ron Williamson ya da onunla birlikte mahkûm olan öğretmen Dennis Fritz'in DNA özelliklerini tutuyordu. 1999 nisanında her ikisi de serbest kaldı. 2002'de Oklahoma eyaletinden tazminat aldılar. Adalet Bakanlığı miktarın gizli tutulmasını şart koştu. Bir zamanların yıldız sporcusu Ron, 2004 aralığında elli bir yaşında bir akıl hastanesinde karaciğer sirozundan öldü.

Dennis, bir daha biyoloji öğretmenliği yapamadı, gitar da çalmadı. Halen, cezaevindeki başka masumların kurtulabilmesi için uğraş veren derneklerle çalışıyor, televizyon programlarına çıkıyor ve on iki yıl ayrı kaldığı kızıyla hasret gideriyor. Herhalde, gerçek katilin bulunup bulunmadığını merak etmişsinizdir.

Hatırlarsanız, polisin başlıca iki tanığından birinin, öldürülenin lise arkadaşı Glen Gore olduğunu söylemiştim. Cınayetin hemen ertesi günü Glen, Debra Carter'ı gece kulübünde taciz edenin Ron Williamson olduğunu anlatmış, Dedektif Smith bu bilgi üzerine Ron ile arkadaşından şüphelenmeye başlamıştı.

Debra'nın öldürülmesinden birkaç yıl sonra Gore, gasp, adam kaçırma ve adam öldürmeye teşebbüs suçlarından yargılandı, üç kez kırkar yıl hapse mahkûm oldu ve Oklahoma Cezaevi'ne kondu. Çıkartılan yasaya uygun olarak, her mahkûm gibi onun da DNA profili incelendi ve Ulusal DNA Bankası'nda yerini aldı. Debra Carter'ın üzerindeki saç ve kılların, çarşaftaki spermin DNA profili bankadaki bilgilerle karşılaştırıldığında, onun adına rastlandı. 12 mayıs 2003 günü,

yani Debra'nın ölümünden yirmi bir yıl sonra, gerçek katil yargı önüne çıkartıldı. Dava, 2006 haziranına kadar sürdü. Önce idama mahkûm edildi. Daha sonra cezası ömür boyu hapse dönüştürüldü.

Glen Gore, şimdilerde Oklahoma'nın McAlester Cezaevi'nin H bölümünün 153663 sayılı mahkûmu olarak internete e-postalar gönderiyor. Kahverengi gözlü, kahverengi saçlı, yarı Kızılderili yarı beyaz olduğundan, vücut geliştirme ve her türlü müzikten, özellikle gitardan hoşlandığından bahisle, yazışacak arkadaş arıyor.

Mançurya'daki 731. Birlik

“Tümgeneral Dr. Kawahima Kiyoshi, deneylerde kullandığınız insanların listesi nerede?” diye sordu Rus savcısı. “Adları yoktu, onlar birer marutaydı, yani ağaç kütüğü, sadece numaraları vardı” diye yanıtladı doktor. “Bu erkeklere, kadınlara, çocuklara ne oldu?” diye sordu savcısı. “Deneylerden sonra öldüler.”

Marutaların çoğu Çinli, Koreli, Moğol ve Rus'tu, pek azı da savaş tutsağı Amerikalı. Sayıları bilinmiyor. Kimine göre üç bin, kimine göre on bin. Nazi doktorların yaptıkları en ince ayrıntısına kadar hemen ortaya çıktı da, aynı tarihlerde Mançurya'daki 731. Japon birliğindeki insanlık suçları hâlâ karanlıkta.

Henüz otuzlarındaki Savcı Lev N. Smirnov, çantasında yeni bir iddianameyle 1949 aralığında Moskova Yaroslav Garı'nın iki numaralı peronundan kalkan Transsibirya ekspresine bindi. Yetmiş kadar ülkeden, yaklaşık altmış milyon cana mal olan II. Dünya Savaşı gerilerde kalmış, genç savcı hem Almanların savaş suçlusu olarak yargılandığı Nürnberg'de, hem de Japonların yargıç önüne çıkartıldığı Tokyo mahkemesinde görev yapmıştı.

Şimdi, 25 aralıkta Habarovsk'ta başlayacak bir duruşmaya gidiyordu. Taygalar, stepler ve çölleri aşacak Transsibirya ekspresindeki bir hafta boyunca, 1931 ile 1945 arasında kimyasal ve biyolojik silah geliştirmeye yönelik araştırmalara katılmış Japonlarla ilgili iddianamesini gözden geçirecekti. Pek mutlu sayılmazdı. Bu araştırmaların yürütüldüğü 731.

Birlik'e liderlik edenin mikrobiyoloji uzmanı Doktor Korge-
neral Ishii Shiro olduğunu gayet iyi bildiği halde, onu Tokyo
Mahkemesi'nin on bir yargıcı önüne çıkartamamıştı, Haba-
rovsk duruşmasının sekizi hekim on iki zanlısı arasında da
onun adı, ne yazık ki geçmiyordu.

Rus savcı ile Japon tabip hiçbir zaman karşılaşmadı. Sav-
cı, Sovyetler Birliği'nin Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na
kadar yükseldi ve yıllarca görev yaptı. Batı dünyasında iyi
tanınan ve Rusya'nın yetiştirdiği en ünlü hukukçular arasın-
da sayılan Lev Smirnov'un adı 1986'daki ölümüne dek hep
gündemde kaldı. 731. Birlik'te yaşananlar ise sadece Haba-
rovsk mahkemesinde dile getirildi. Birliğin fikir babası Aske-
ri Tabip İshii Shiro'nun adı ise, II. Dünya Savaşı sonrasında
kurulan hiçbir mahkemenin tutanağında yer almadı. Korge-
neralin, müttefik kuvvetler başkumandanı Douglas MacArt-
hur ile yapılmış bir antlaşması vardı çünkü.

Gazete haberinin yarattığı canavar

I. Dünya Savaşı bittiğinde Japonlar, savaş sırasında Al-
manların, İngilizlerin ve Amerikalıların kullandığı klor, fosjen
ve hardal gazı gibi kimyasal silahlar hakkında hiçbir bilgile-
ri bulunmadığını fark ettiler ve bu eksikliği telafi etmek için,
İmparatorluk ordusu bünyesinde, Yüzbaşı Terunobu Hasebe
başkanlığında, kırk kişilik bir araştırma ekibi oluşturdular.

O tarihte İshii Shiro, henüz Kyoto Üniversitesi'nde, zeki,
çalışkan, ancak kendini beğenmiş ve pek küstah olarak tanı-
nan bir tıp öğrencisiydi. Fakülteyi bitirir bitirmez orduya ka-
tılmakla birlikte, kısa bir süre sonra mikrobiyoloji doktora-
sı için yeniden üniversiteye döndü. Bu arada rektörün kızını
sevdi, onunla evlendi, her şey yolunda giderken sakın ve
huzur dolu akademik yolculuğu, bir sabah okuduğu haberle
altüst oldu. Sadece onun değil, on binlerin yaşamını altüst

edecek, Japonya ile Çin arasında günümüzde bile süren siyasi gerilimlere neden olacak haber, 17 haziran 1925'te Cenevre'de imzaya açılan bir protokolle ilgiliydi. Savaşlarda kimyasal silahların kullanımı yasaklanıyordu. Polonya, bunlara bakteriyolojik silahların da eklenmesini istemişti. Ishii Shiro, kimyasal silahları biliyordu da, bakteriyolojik olanlardan haberi yoktu. Yasaklandıklarına göre, çok etkili olmalıydılar.

Konu o kadar ilgisini çekti ki, 1927'de doktorasını bitirir bitirmez kendisini yeniden orduda ve Yüzbaşı Hasebe'nin araştırma ekibi içinde buldu. Askeri ataşe olarak gönderildiği Avrupa ve Amerika gezilerinden döndüğünde inancı pekişmişti. Modern savaşlar, ancak bilim ve teknoloji gücüyle kazanılabilirdi ve doğal kaynakları yeterli olmayan ülkesinin, biyolojik silah üretmekten başka çaresi yoktu.

731. Birlik kuruluyor

1931 eylülünde Japonya, Çin'in kuzeydoğusundaki Mançurya bölgesini işgale başladı ve 1932 şubatında kendi güdümünde bir devlet kurdu: Mançukuo.

Yaz başında, Ishii Shiro başkanlığında on askeri tabipten oluşan bir ekip Mançukuo'ya keşfe gönderildi. Ekip, biyolojik araştırmalar merkezinin, Harbin kentinde, insan deneylerinin gerçekleştirileceği tesislerin de, kentin varoşlarındaki Pingfang'da yapılmasını önerdi.

Yarbaylığa terfi eden Ishii Shiro'nun, Harbin'deki ilk tesisi 1932 sonunda resmen açıldı ve kısa zamanda yüz elli binayı kapsayan ve Kuantung Ordusu Salgın Hastalıkları Önleme ve Su Arıtma Ünitesi adı verilen dev bir araştırma merkezine dönüştü. 1938'de, Pingfang'daki üç metre yüksekliğindeki duvar ve elektrikli tel örgülerle çevrili üç bin iki yüz hektar arazi üzerindeki yeni binalara geçilirken, doktor artık albay rütbesini taşıyordu ve emrindekilerin sayısı üç bini aşmıştı. As-

keri havaalanı, tren yolu ve cezaevi ile merkez, 1941'de salgın hastalıkla mücadele ve su arıtma kimliğini terk etti ve tüm faaliyetlerini 731. Birlik olarak yürütmeye başladı.

1928'de Jinan'da altı bin, 1932'de Pingdingshan'da üç bin, 1937'de Nanking'de üç yüz altmış dokuz bin üç yüz altmış altı Çinliyi öldüren Japon İmparatorluk Ordusu, 731. Birlik'te geliştirilen ilk biyolojik silahını, 1939 yılında Sovyetler'in Nomonhan şehir suyu şebekesini tifo mikrobuyla kirleterek kullandı. İzleyen yıllarda on binlerce vebalı fare, Ishii Shiro'nun geliştirdiği özel bombalar içinde Çin'in değişik bölgelerine, paraşütle bırakıldı, hastalık taşıyan pirelerle bulaşık pirinç ve buğday serpildi.

731. Birlik sadece biyolojik silah geliştirmekle kalmadı, veba, antraks, kolera, tifo, difteri, dizanteri, frengi, sarılık, menenjit ve bilinen daha pek çok bulaşıcı hastalığın organizmada yarattığı değişiklikleri de araştırdı. Tabii binlerce sağlam insanı hasta ederek.

Kobay olarak kullanılan insanlar

Batı'daki geniş kitleler, 731. Birlik'te yaşananları ilk kez 17 mart 1995 günü *New York Times*'ta yayınlanan Nicholas D. Kristof imzalı bir makaleden öğrendi. Doktor İshii Shiro emrinde çalışmış, yaşı yetmişin üzerindeki bazı Japonların söylediklerine yer verilmişti. "Otuz yaşlarında genç bir adamdı. Cıplaktı, masaya bağlanmıştı. Veba mikrobu bulaştırılanlardan biriydi. Hastalığın iç organlardaki etkilerini araştırıyorlar ve anestezinin bulguları etkileyebileceğini düşünüyorlardı. Elime bıçağı aldığımda bağarmaya başladı. Göğsünden başlayarak midesine kadar açtım. Korkunç sesler çıkartıyordu, yüzü acıdan şekil değiştirmişti. Nihayet sustu. Cerrahlar için bu, gündelik bir işti. Ancak beni gerçekten çok etkiledi, çünkü ilk kez yapıyordum."

Okurları dehşet içinde bırakan bu bilgiler yeni değildi aslında. *New York Times*'taki makaleden kırk beş yıl önce, Moskova Yabancı Diller Yayınevi, Habarovsk Savaş Suçları Mahkemesi tutanaklarını İngilizce, Almanca, Çinceye çevirerek yayınlamış ve pek çok ülkenin devlet kütüphanesine göndermişti. Sanık ifadeleri, yirmi ila kırk yaşlarındaki çoğu Çinli savaş esirinin, komünizm sempatizanlarının ve sıradan suçluların, kitleler halinde Pingfang'a tren ya da uçakla getirildiğini gösteriyordu.

Kobay olarak kullanılan bu insanlardan bir bölümüne değişik hastalıklar bulaştırılmış, daha sonra sağlıklılarla aynı hücrelerde tutularak, her bir hastalığın bulaşma süreleri saptanmaya çalışılmıştı.

Mahkûmların bulunduğu mekânın hava basıncı yükseltilmiş, gözlerin ne zaman yuvalarından fırlayacağı araştırılmıştı.

Açık arazide kazıklara bağlanan esirlerin üzerine veba etkeni *Yersinia pestis*'in kültürleri ya da bu etkeni taşıyan pireler püskürtülerek, ne kadar zamanda, kaç kişinin öleceği belirlenmişti.

Mahkûmların el ve ayakları dondurulduktan sonra, tedavi yöntemleri denenmişti.

Habarovsk mahkemesi tutanaklarında, hamile kadınlara dahi viviseksiyon uygulandığı, yani canlı bedenin gözlem amacıyla açıldığı da kayıtlıydı. Hatta 731. Birlik'e staj için gönderilen tıp fakültesi öğrencilerinin, apandisit, ampütasyon, traheotomi gibi ameliyat tekniklerini, anestezi uygulanmamış savaş esiri ve mahkûmlarda deneyerek öğrendikleri de.

Ahlaksız pazarlık

Habarovsk tutanaklarına neredeyse otuz yıl boyunca kimse dokunmaya cesaret edemedi. Çünkü sadece 731. Birlik çalışanlarının değil, savcı ve yargıçların Stalin ve rejimi öven

konuşmalarını da içermekteydi. İncelemeye çalışanların komünizm propagandasıyla suçlanması işten bile değildi.

Tutanaklar, ilk kez 1981'de John W. Powell'in yayınladığı makalede ele alındı. Bunu iki İngiliz gazetecinin Peter Williams ve David Wallace'ın, 1989'da basılan kitabı izledi. Böylelikle dünya, Nazi Almanyası'nda yapılanların bir eşinin, hatta daha da aşırısının Japon doktorlar tarafından gerçekleştirildiğini öğrenmeye başlıyordu. Sadece bunu değil, her şeyin fikir babası Doktor Ishii Shiro'nun neden Tokyo mahkemesinde ya da Habarovsk'ta yargıç önüne çıkartılamadığını da.

Savaşın hemen ertesinde ABD'nin Fort Detrick Biyolojik Silah Araştırma Laboratuvarı'ndan Bakteriyolog Murray Sanders, 731. Birlik'le temas kurmak üzere Harbin'e gönderilmiş, Japonların insan deneyleriyle ulaştığı sonuçların, kendilerinin hayvan deneyleriyle elde ettiklerinden üstün olduğunu saptamıştı. Bu bilgi üzerine Amerikalılar, elde edilen sonuçların kendilerine teslimi karşılığında, başta Ishii Shiro olmak üzere üst düzey yetkililerin yargılanmayacağı garantisini verdiler.

Gerçekten Ishii Shiro yargılanmadığı gibi, birlikte görev yaptığı bilinen pek çok doktor, savaştan sonra Japonya'ya dönerek muayenehaneler açtılar, hatta tıp fakültelerine dekan oldular.

2005 sonlarına doğru Japon Keiichi Tsuneishi, ABD Ulusal Arşivleri'ndeki gizliliği kaldırılan belgeler arasında yaptığı incelemede, biyolojik silah üretimi konusunda Sovyetler'in bir adım önüne geçiren bilgiler karşılığında, Amerikalıların 731. Birlik komutanlarına para ödediğini de açığa çıkarttı.

Tokyo'nun altındaki kemikler

Çinliler, Japon tarih kitaplarında 731. Birlik'e yer verilmesini hep gündemde tuttu, Harbin'de konu ile ilgili bir de müze açtı. Günümüzde bile zaman zaman görülen salgın has-

talıklardan, Japonların burada ürettiği biyolojik silahları so-
rumlu tutuyorlar. Öte yandan Japonya, uzun yıllar 731. Birlik'in varlığını dahi kabul etmedi. Ulusalçı Japon tarihçiler, bi-
yolojik silah meselesinin, Çinliler tarafından uydurulmuş bir
propaganda olduğunda ısrar ettiler. 2002 ağustosunda Tokyo
Bölge Mahkemesi, birliğin biyolojik silah geliştirmek amacı-
yla kurulduğunu ve insanlar üzerinde deneyler yaptığını kabul
etti, ancak Çin Hükümeti'nin tazminat talebini reddetti.

1989'da Japon Sağlık Bakanlığı, Tokyo'nun Toyama böl-
gesinde savaş sırasında askeri tıp fakültesi olarak kullanılan
bazı binaları, yeni bir araştırma merkezi yapmak üzere yık-
maya başladı. Bu arada kafatasları, kol ve bacak kemikleri-
nin bulunduğu bir toplu mezar ortaya çıktı. Antropolog Ha-
jime Sakura, kemiklerin Japon ırkından olmayan Asyalılara
ait olduğunu, kırıklar ve kurşun delikleri bulunduğunu bil-
dirdi. Kemiklerin, Mançurya'dan Tokyo'daki tıp fakülteleri-
ne eğitim amacıyla gönderilen cesetler ve organlar olabilece-
ği ileri sürüldü. Sağlık Bakanlığı toplu mezarla 731. Birlik
arasında bağlantı kurmaktan kaçındı, mahkeme izniyle ke-
mikleri yaktı, külleri bir anıt mezarın altına gömdü. Böyle-
likle, Çinli savaş esirlerinin akrabası olduğunu iddia eden ai-
lelerin DNA analizi yaptırabilme umudu da ortadan kalktı.

Bu olaydan on yedi yıl sonra, 2006 temmuzunda, tıp fakül-
tesinin Toyama'daki lojmanlarında oturan seksen dört yaşın-
daki bir hemşire sessizliğini bozdu. Amerikalıların Tokyo'ya
girdiği 15 ağustos 1945 günü başhekimin emri üzerine, ken-
disinin de arasında bulunduğu tüm hastane personelinin, for-
malin doldurulmuş havuzlarda yüzen cesetlerle, yüzlerce kava-
nozda korunan kemik ve organ parçalarını buraya gömdükleri-
ni anlattı. Şu sıralar Japonlar, hararetle 731. Birlik'i tartışıyor.

Bu arada biyolojik silahları yasaklayan 1925 Cenevre Pro-
tokolü'nü Japonya'nın 1970'te, ABD'nin 1975'te, Türkiye'nin
ise 1929'da imzaladığını belirtmek isterim.

Şu seri katil meselesi

Suçla mücadelenin can damarı sınıflamadır. İzler, boyalar, çiçekler, böcekler, silahlar, yaralar sınıflara ayırmamasaydı, suç aydınlatılamazdı. Bu gerçeği iyi bilen birkaç polis, bundan otuz beş yıl önce Amerikan cezaevlerinde yatmakta olan ve birden fazla cana kıymış otuz sekiz mahkûmla yüz yüze görüşerek, önce seri cinayetleri sınıflara ayırdılar, sonra kriminal profillemeyi geliştirdiler. “Seri katil” kavramı, bu sınıflamanın bir ürünüdür.

Kara Kraliçe, seri katil değil

Federal Soruşturma Bürosu FBI’ın, efsanevi Davranış Bilimleri Birimi’nin kurucusu polisler, yıllara varan uzun bir zaman diliminde, üç kişiden fazlasını, farklı mekânlarda öldürenleri “seri katil” olarak adlandırdılar ve bu özellikleriyle onları, aynı zaman ve mekânda çok sayıda kişiyi öldürenlerden, ayrıca birkaç saat ile gün içinde farklı mekânlarda cinayet işleyenlerden ayırdılar.

Sadece seri cinayetleri değil, seri kundaklama ve tecavüzleri de inceleyen birim çalışanlarının, olay yerinin nasıl inceleneceği, tanık ve sanık ifadelerinin nasıl alınacağına ilişkin üç yüz elli sayfalık *Suç Sınıflama Elkitabı*, aradan geçen yıllara ve psikologların ve psikiyatrların acımasız eleştirilerine rağmen, hâlâ alanının tek kitabıdır ve dünyanın pek çok ülkesinin polis teşkilatında kaynak kitap olarak kullanılır.

Suç Sınıflama Elkitabı’na göre, 1888’de Londra kadınlarının kanlarını donduran Karındeşen Jak, su götürmez bir seri

katildir. Ancak aynı şeyi ondan üç yüz yıl kadar önce İskoçya'da binden fazla insanı avlayıp yiyen Sawney Bean ile kırk sekiz kişilik ailesi, ya da 1600'lerde, haremdeki erkeklerle ilişkiye girdikten sonra onları öldüren Angola Kraliçesi Zingua için söylemek mümkün olmaz.

Çünkü Bean'lerin tek amacı karınlarını doyurmaktı ve mağaralarının önünden geçen herkesi, küçük büyük, kadın, erkek demeden yemişlerdi. Öte yandan Angolalı erkekler, öleceklerini bildikleri halde, kraliçenin yatağı için kıyasıya mücadele etmişlerdir. Kara Kraliçe Zingua, kriminolojik, psikolojik ya da sosyolojik açıdan incelemeye değer bir seri katil olabilir ama, *Suç Sınıflama Elkitabı*'na göre, faili belli, olay yeri belli, üstelik kurbanları gönüllü bu örneğin, kayda değer hiçbir önemi yoktur.

FBI çalışanları, faili belli olmayan bir cinayet yerinin özellikleri, cesedin bulunuş şekli ve otopsi bulgularına dayanarak, seri katil elinden çıkıp çıkmadığını belirlemenin, katilin kim olabileceğini öngörmenin, tekrar öldürmeden yakalayabilmenin ve en önemlisi bir sonraki kurbanın özelliklerini saptayarak, onu korumanın peşindeydi. Tıpkı bugün, suçla mücadele eden profesyonellere öğrettiğimiz gibi.

Tünel etkisi

Genel beklentinin aksine, seri katillerin sadece yabancılara saldıracağı görüşü yanlıştır. Önce ana, baba, kardeş ya da yakın akrabalarını öldüren, bunun cezasını çekip serbest kaldıktan sonra, yabancılara yönelen nice katil bulunur.

Seri katillerin her zaman aynı özellikleri taşıyan kişileri, aynı nedenle ve aynı teknikle öldürecekleri de yanlıştır. Seri katillerin hepsi geri zekâlı, akıl hastası, eğitimsiz, alkol ya da uyuşturucu bağımlısı, iktidarsız, içine kapanık, çocukken cinsel ya da fiziksel istismara uğramış, tek başına yaşayan-

lar değildir. Üstelik iki cinayeti birbirinden ayıran yıllar sürebilecek “soğuma dönemleri”nde, iyi bir baba, sevgi dolu bir eş, sevecen bir öğretmen olabilirler. Ayrıca tamamının yirmi kırk yaş arası erkekler olduğu sanılmamalıdır. Üç yüz kadar Rus kadınının koca şerrinden kurtaran kiralık seri katil Madam Popova, iki küçük çocuğu öldüren on bir yaşındaki İngiliz kızı Mary Bell, aksini kanıtlayan örneklerin sadece ikisidir.

Önyargıların başlıca sakıncası, “tünel etkisi” oluşturmalarıdır. Bir diğer deyişle, kurulan senaryoya uygun birinin aranmasına, ayrıca şüphelenilen bir masumun medya tarafından damgalanmasına yol açar.

Suç analiz formları

Batı dünyası, kurbanla fail arasında bir ilişki kuramadığı her cinayeti, hele cinsel motiflileri mutlaka bir seri katilin işi olarak değerlendirir. Bu nedenle bir şüpheli yakalandığında, sadece son cinayetle ilgili değil, evvelce işlenmiş ve çözülememiş başkaca cinayetler de dikkate alınarak sorgulanır.

Büyük ve kalabalık bir ülkede, yirmi yıl arayla, birbirinden yüzlerce kilometre uzaklıktaki iki mekânda işlenmiş cinayetleri birbirine bağlamanın zorluğu ortadadır. Bu nedenle cinayet mahallerinin, polislerin kısaca MO (*Modus operandi*) diye tanımladığı suçun işleniş biçiminin ve kurbanı ait özelliklerin çok iyi belgelenmesi ve arşivlenmesi gerekir. Faili meçhul olay yerlerini birbirine bağlayabilmek, aradan uzun yıllar geçse bile saldırganın aynı kişi olabileceğini fark edebilmek için, ülke genelinde, hatta sınırların böylesine açıldığı günümüzde, dünya genelinde. bu bilgilerin aynı şekilde toplanması ve güvenlik birimleri arasında paylaşılması gerekir.

1990’ların sonlarında, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nün adli bilimler uzmanı iki hukukçusu, Tanıl Başkan

ve Tunç Demircan ile birlikte, olay yeri, suçun işleniş biçimi ve mağdur özelliklerinin işlenebileceği ve elektronik ortamda arşivlenebileceği Suç Analiz Formu'nu geliştirmiş ve aralarında öğrencilerimizin de bulunduğu İstanbul'daki olay yeri inceleme ekiplerine sunmuştum. Umarım, sadece bu kentte değil, ülke genelindeki cinayet mahallerinde kullanılması için gayret ediyorlardır. Çünkü kurbanın ayağındaki ayakkabının boy, biçim ve markasına kadar ayrıntı içeren Suç Analiz Formları, DNA delillerinden sonra, iki olay yerini birbirine bağlayabilecek en değerli bilgidir.

Türkiye'nin seri katilleri, hata yapınca yakalanıyor

1986'da Antalya'da Başkomiser Nuri Keskin'i öldüren Süleyman Aktaş, 1994'te kafalarına çivi çaktığı kişilerin beşini de, Denizli'nin Çambaşı köyündeki komşuları arasından seçmeseydi;

1998 baharında üç mobilyacının kafasına, dükkânlarının bodrumunda kurşun sıkarak öldüren Seyit Ahmet Demirci, ilk kurbanı Ali Osman Beldek'in cep telefonunu satmasaydı;

1990'ların ilk yarısında, yaşları altmışın üzerinde beş erkekle, tecavüz ettiği altı yaşlı kadını öldüren Adnan Çolak, ya da bilinen adıyla Artvin Canavarı'nın son saldırdığı Hediyeye İpek tanıklık edemeseydi;

2001 başlarında Fatih'te beş kişiyi para ve eşyalarını gasp amacıyla boğan, cesetlerini kolilere yerleştirip değişik yerlere bırakan Orhan Aksoy, öldürdüğü Ali Rıza İdrisoğlu'nun cep telefonunu iki gün kapalı tuttuktan sonra açmasaydı;

Yedi kişinin ölümünden sorumlu tutulan Karahasan-Bekçe ikilisinin jandarmaya doğrulttukları pompalı tüfek tutukluk yapmasaydı, kimbilir ne zaman yakalanırlardı.

Polis kayıtlarına göre on sekiz kişinin, ailesine ve görgü tanıklarına göre kırk üç kişinin katil zanlısı Yavuz Yapıcıoğ-

lu'nun bir cinayet, bir de öldürmeye tam teşebbüsle yaralamak suçundan mahkûm edilmesi, delillendirmede yaşadığımız sıkıntıların bir diğer göstergesidir. Bu örneklerde dikkati çeken, faillerden hiçbirinin olay yerlerinden ya da mağdurlar üzerinden toplanan bilimsel deliller ile yakalanmadığıdır.

Üç yılda altı kişiyi pompalı av tüfeğiyle öldüren, bazıların cesedini bir su kanalı boyunca on kilometrelik çizgi üzerine atan, son saldırısında pompalının kartuşunu olay yerinde unutan (bunlara ek olarak biri polis dört kişiyi de yaralayan) Hamdi Kayapınar'ı, Kayseri emniyet teşkilatının otuza yakın görevlisinin coğrafi profillemeye tekniğinden de yararlanarak ele geçirmesi gibi ödüle layık soruşturmalar, ne yazık ki hâlâ bir istisnadır.

Türkiye'de seri cinayetlerin azlığından bahsedilir. Kanımca bu yanlıştır. Olay yerleri iyi analizlenmediğinden birçok faili meçhul cinayet, kayıplar, bulunan kimliği meçhul ceset ve ceset parçaları, yakalanamamış ya da başka nedenlerle yakalanmış aynı suçluların işi olabilir. Dileğim, katilin yapacağı bir hatanın beklenmediği, olay yerinden ve mağdur üzerinden biyolojik delil toplanarak DNA analizlerinin yapıldığı, en kısa zamanda oluşacağını umduğum, "işe yarar" nitelikte bir DNA bankasında toplandığı, böylelikle seri cinayetlerin aydınlatıldığı ve önlendiği günlerin gelmesidir.

Profilcilik bilim değil, sanat

Seri katillerin yakalanmasında işe yaradığı iddia edilen profilcilik, yani olay yeri ve mağdurun özelliklerinden yola çıkarak, katilin nasıl biri olacağına ilişkin varsayımda bulunma, FBI'ın Davranış Bilimleri Birimi'nden emekli Douglas ve Ressler gibi polislerin hatıraları, *Kuzuların Sessizliği* ve *Hannibal* gibi sinema filmleri, *Profiler* gibi TV dizileriyle pek ilgi çekmiş ve hayranlık uyandırmıştır.

Tarihin bilinen ilk suçlu profili çalışması, muhtemelen kendini “Benim adım Bond, Thomas Bond” diyerek tanıtan bir cerraha ait. Kısa aralıklarla öldürülen beş fahişenin otopsi bulgularından yola çıkarak, katilin aynı kişi olduğunu öne süren doktorun, güçlü kuvvetli, soğukkanlı, cesur, orta yaşlı, iyi giyimli, yalnız yaşayan, içine kapanık, işsiz, seks düşkünü ve akıl hastası olarak tanımladığı erkek, “Karındaşen Jak”tan başkası değildi. Yüz yirmi yıl öncesinin bu profili, Londra polisinin işine yaramadı ve Karındaşen Jak’ın kim olduğu hiçbir zaman bulunamadı.

Belirli bir sistematığe ve bilimsel tabana oturmamakla birlikte, suçluların olası profilleri 1930’lu yıllarda Almanlar, 1950’lerde Amerikalılar tarafından, faili meçhul olaylarda ve özellikle aynı kişi tarafından işlendiği düşünülen cinayetlerde kullanılmaya başlandı. Hele New York’lu Psikiyatr Arnold Brussel’in, on altı yılda kentin değişik yerlerinde bombalar patlatan kişiyle ilgili olarak “İriyarı birini arayın. Orta yaşlı. Slav göçmeni. Elektrik teknisyeni. Katolik. Bekâr. Connecticut’ta kardeşiyle birlikte oturuyor. Annesini seviyor. Babasından nefret ediyor. Onu bulduğunuzda üzerinde büyük bir olasılıkla düğmelerinin tamamı ilikli kruvaze ceket olacak” demesini dikkate alan polisin, “Deli Bombacı” George Metesky’yi eliyle koymuş gibi bulabilmesi, profillemeyi suçla mücadelenin sihirli bir silahı haline getirdi. (Polis bir gece yarısı Metesky’nin kapısını çaldığında üzerinde pijamaları vardı. Karakola gitmek için giyindiğinde, kruvaze ceketinin tüm düğmelerini iliklemişti!)

Ancak profillemenin bilimsel bir dayanağı yoktu. Hâlâ da yok. Göz kararı, el yordamıyla polise yardımcı olmaya çalışanlar kimi zaman öylesine ilgisiz kişileri tanımlamaya başladı ki, polisin olayı çözeceği varken, vakit kaybetmesine, yanlış kişilerin peşine düşmesine dahi neden oldu ve oluyor.

Katil, profilciye göre değişir

Bahçe içinde, iki katlı bir ev hayal edin. Kapılarda zorlama yok. İkinci kattaki açık pencereye dayanmış bir merdiven. Merdivenin ulaştığı yer, bir yatak odası. Işık yanıyor. Dağınıklık yok. Yatağın üzerinde çıplak, genç bir erkek casedi. Bağırsakları dışarıya fırlamış. Açık pencereye yakın bir yerde, halının üzerinde bir bıçak. Alt kattaki mutfakta bu bıçakla aynı markayı taşıyan başka bıçaklar var.

Şimdi bu mekâna FBI'nın profilleme eğitiminden geçen bir polisin girdiğini varsayalım. Hemen, katilin “düzenli” değil, “dağınık” olduğunu söyleyecektir. Çünkü cinayeti, önceden yapılan bir plan dahilinde işlememiş, silahı dışarıdan getirmemiş, götürmeyip, evde bırakmıştır. FBI sınıflamasında, dağınık bir katilin zekâ düzeyi ve eğitimi düşüktür, kurbanını önceden tehdit etmemiş, eline fırsat geçtiği için öldürmüştür.

Aynı mekâna, Profesör David Canter'in “soruşturmaya yönelik psikoloji” eğitiminden geçmiş biri girse, gördüklerini değerlendirme şekli çok başka olur. Onun elinde, evvelce çözülmüş yüzlerce cinayete dayalı olarak hazırlanan bir cetvel bulunacak, uzmanımız da olay yerinin özelliklerine bakarak, katili cetveldeki beş sınıftan birine sokacaktır. Örneğin, “pencereye merdiven dayanmış, demek ki kurbanla katil birbirini tanımıyor” gibi.

Brent Turvey gibi adli bilimler eğitiminden geçmiş bir profilci ise, pencereye dayalı merdivenin ayaklarının, almış yetmiş kilo ağırlığında birinin inip çıkması sonucunda toprağa ne kadar gömülmesi gerektiğini hesaplayacaktır. Çukurun derinliği azsa, katilin sokak kapısından girdiğini, merdiveni polisi şaşırtmak için pencereye dayadığını düşünecek, dolayısıyla katille kurbanın birbirini tanıdığı sonucuna varacaktır.

İşte kriminal profillemeye böyle bir şeydir. Yıllardır yüzlerce meraklıyı kendisine çekmiş, hatta internet üzerinden sertifika programları bile sunulan bir alandır. Pek çok roman ve senaryo yazarını, yönetmeni zengin etmiştir ama, gerçek yaşamda sadece profillemeye dayanarak yakalanan seri katil sayısı, bir elin parmaklarını geçmez.

DNA bankasında karar zamanı

Son on yılda sayısız fırsatta, Türkiye'ye bir DNA bankasının gerektiğini dile getirdim ve yazdım. Hatta 1998'de, bir yasa tasarısının hazırlanmasına öncülük ettim. Konu, nihayet Adalet Bakanlığımızın gündeminde. Bir komisyon "DNA Veri Bankası Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı" üzerindeki çalışmalarını tamamlamak üzere. Ancak banka, hangi bakanlığın bünyesinde kurulacak? Bankaya kimin DNA bilgisi girecek, bu bilgi ne zaman silinecek? Alınan kan ve tükürük gibi örnekler imha edilecek mi? Verilere, yabancı istihbarat ve güvenlik birimleri ulaşabilecek mi? Analizlerin doğruluğu nasıl denetlenecek? Şimdi hep birlikte karar vermemizin zamanıdır. Çünkü yarın çok geç olacak.

Bundan on beş yıl kadar önce DNA profilleri, sadece babalığın ve akrabalığın yüzde doksan dokuzun üzerinde bir doğrulukta belirlenmesinde değil, uçak kazalarında ve doğal afetlerde yaşamlarını kaybedenlerin, toplu mezarlardan çıkartılan kemiklerin kimliklendirilmesinde de kullanılmaya başlandı. DNA profili, üç milyardan fazla nükleotidin oluşturduğu yirmi yirmi beş bin genin bilgisini içermiyordu elbette. Çünkü bunun büyük bölümünün her insanda aynı olduğu ortaya çıkmıştı. İncelenen, "polimorfik" denen, kişiden kişiye farklılık gösteren bölgelerin bazılarıydı.

İngilizlerin bir tek saç teli, bir kan damlası, bir damla tükürükten bile DNA profili elde edebildiği gün, suçla mücadele sihirli bir olanağa kavuştu. Olay yerinde ya da mağdurun

üzerindeki delillerin DNA profilleri, yakalanan şüphelinin-kiyle karşılaştırılıyordu. Profil tutarsa, şüpheli büyük bir olasılıkla suçluydu. Profilin eldesinde incelenen polimorfik bölge sayısı ne kadar fazlaysa, kişinin gerçek suçlu olma olasılığı da o denli yüksekti. XXI. yüzyıla girildiğinde, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülke, devrim niteliğindeki bu gelişmeye ayak uydurmuş, her olay yerinde bulunmayan, bulunsa bile her zaman karşılaştırmaya elverişli olmayan parmak izi incelemesinin sakıncalarından da kurtulmuştu.

İlk ve en büyük DNA veri bankası

Suçla mücadele tarihine DNA profillerini hediye eden İngilizler, sadece kendi ülkelerinde değil, İsveç Dışişleri Bakanını Anna Lindh'e saplanan ve üzerinde parmak izi bulunamayan bıçağın kabzasından katilin DNA'sını elde ederek yakalanmasını sağlamak gibi, uluslararası başarılarla da imza atılar. İngilizler, DNA profillerini elektronik ortamda ilk depolayanlar da oldular. Bunun çok basit bir nedeni vardı. Bir kere, her suçun şüphelisi yoktu. İkincisi, şüphelenilen kişi, her zaman suçlu değildi. Bu yüzden, olay yeri ve mağdurlardan elde edilen biyolojik delillerin DNA bilgisini, ileride yakalanacak şüpheliyle karşılaştırmak için bir veri tabanında arşivlediler. Böylelikle, dünyanın ilk DNA veri bankası kurulmuş oldu.

1995'te bu bankaya, bir kere suç işleyenin yeniden suç işleme olasılığının yüksekliğinden hareketle, mahkûm olanların DNA bilgilerini de eklemeye başladılar. Giderek, bankaya giren bilginin kapsamını genişlettiler. Önceleri sadece belirli suçlardan mahkûm olanların bilgisini arşivlerken, New York, Londra ve Madrid terör olaylarından sonra, kırmızı ışıktaki olmak üzere, her türlü suç işleyenin bilgisini arşivlediler. Irak Savaşı'nın ikinci gününden başla-

mak üzere, bütün şüphelilerin ve 2005 ocağında çıkartılan, Örgütlü Suç ve Polis Yasası ile birlikte, polisin gerekli gördüğü herkesin profilini eklediler. Bu arada, bir kez bankaya giren on sekiz yaşından büyük birine ait profilin silinmesinin, hemen hemen olanaksız olduğunu, 2004'ten bu yana, herhangi bir davadan beraat edenlerin, hatta yargılanmaya gerek duyulmayanların bilgilerinin bile bankada kaldığını belirtmek isterim.

Başbakanın DNA profili

1999 sonbaharında İngiltere Başbakanı Tony Blair, ulusal DNA veri bankasının “bekçi”si Adli Bilim Hizmetleri’ni (Forensic Science Services) ziyaret etmişti. Amacı, basın ve insan hakları savunucusu sivil toplum örgütlerinin, DNA profillerinin bankalanmasına ilişkin kaygılarını gidermekti. Televizyonlar o akşam, iyi bir İngilizin bankaya girmekten korkmaması gerektiğini kanıtlamak üzere, ince bir çubuğun ucuna sarılı pamukla, yanağının içinden örnek alınmasına izin veren başbakanı gösterdi. Ona özenen on sekiz bin kişi, daha sonra gönüllü olarak ağzını açtı ve bankaya girdi.

Aynı başbakan 23 ekim 2006 günü, 3.6 milyon DNA profiliyle, dünyanın en büyüğü haline gelmiş bankanın “bekçi”sini yeniden ziyaret etti. Televizyonlar o akşam, beyaz laboratuvar gömleği giymiş, mikroskop başındaki başbakanı gösterdi. Teröristlerin birinci hedefi haline gelen ülkesinde, güvenliğin tam anlamıyla sağlanabilmesi için, her vatandaşın DNA profilinin bankada olması gerektiğini söylüyordu.

İngiliz hükümeti bunu da başarır mı bilinmez, ancak her ay ortalama kırk bin profil eklenen, üzerinden on yıllar geçmiş suçların aydınlatılmasını sağlayan DNA veri bankalarını ve bunun mimarı siyasi iradeyi, tüm dünya polislerinin gıptaıyla izlediği muhakkak.

Bankadaki çocuklar

İngilizlerin DNA veri bankasındaki 3.6 milyon profilin beş yüz bini, on sekiz yaşından küçüklere ait. Duvara adını yazdığı için örnek vermek zorunda bırakılan Kuzey İrlandalı kız gibi, hiçbir kabahati bulunmayanların sayısı yirmi dört bin kadar.

Temmuz 2006'da on iki yaşlarında biri erkek, ikisi kız üç arkadaş, Katy, Sam ve Amy, bir parkta altı metre yüksekliğindeki kiraz ağacına çıkarken, dalların birkaçını kırdıklarında, kamu malına zarar vermekten kendilerini karakolda bulmuştu. İki saat nezarete tutulmuşlar, fotoğrafları çekilmiş, DNA profili için örnek alınmıştı. Bu davranışından ötürü büyük eleştirilerle karşılaşan ilgili emniyet biriminin sorumlusu Başkomiser Stuart Johnson, antisosyal davranış gösteren çocukların izlenmesi gerektiğini, önemsiz gibi gözmekle birlikte kabahatlerin ileride ciddi suçlara dönüştüğünü söylemişti.

İngilizlerin küçük yaştakilere yönelik bu yaklaşımı, güvenlik servisi MI5'in başkanı Dame Eliza Manningham-Buller'in 9 kasım 2006 tarihli beyanatında farklı bir boyut kazanıyor. Bayan başkan, Pakistan'daki El Kaide liderlerinin kontrol ettiği, en az bin altı yüz üyesi bulunan iki yüz terör örgütü saptadıklarını, bunların, İngiliz vatandaşı Müslüman çocukları intihar bombacısı olmak üzere eğittiklerini, bu nedenle terör tehdidinin en az bir kuşak süreceğini söylüyor. Kanımca bu bilgi, DNA veri bankasındaki çocukların bir bölümünün kimler olduğunu açıklıyor.

Dünya DNA veri bankası kuruluyor

Önceleri her ülke, hatta ülke içindeki her laboratuvar, DNA analizinde kullanacağı yöntemi kendisi belirlediği halde, meslek örgütlerinin ve Interpol'ün öncülüğünde hızla

standardizasyona gidildi. Günümüzde, DNA veri bankasına sahip ülkeler, genellikle aynı polimorfik bölgeleri, aynı yöntemlerle, hatta aynı gereçlerle inceliyor.

Suçla mücadelenin, dünya genelini kapsayan veri tabanlarını gerektirdiği muhakkak. Parmak izleri, çalıntı ya da kayıp pasaport ve kimlikler, müze ve özel koleksiyonlardan çalınan sanat eserleri, aranan suçlular ve teröristler için bu başarılmış durumda. Ancak DNA bilgileri için henüz gidilecek çok yol var.

2007 şubatında Viyana'da, Interpol'ün birimlerinden birinin yetkilisi Emmanuel Leclaire ile bu konuyu tartışma fırsatı buldum. Hedefleri, dünyanın tüm ulusal veri tabanlarını, kurdukları I-24/7 küresel polis iletişim ağı üzerinden paylaşılır kılmak, böylelikle polislerin başka ülke veri tabanlarına güvenli biçimde ve saniyeler içinde ulaşip, sorgulama yapabilmesini sağlamak. Elbette o da, ulusal DNA bankalarının olabildiğince genişletilmesinden yana. Ancak halen Interpol'e üye yüz seksen altı ülkenin sadece yarısında DNA analizleri yapılıyor. Bunların elli kadarında DNA veri bankası bulunmakla birlikte, laboratuvarların önemli bir bölümü akredite değil. Yani uluslararası kalite güvencesi yok. Ayrıca bilgi girişi ve sorgulamada kullanılan yazılım aynı değil. Kimilerinin veri bankası yasası, uluslararası kullanıma izin vermiyor. Bu nedenle Interpol, yaygın biçimde, yasal düzenleme ve teknik altyapı desteği vermeye çalışıyor.

Faili meçhuller aydınlanıyor

İngiliz polisi, DNA veri bankası sayesinde son bir yılda kırk beş bin olay aydınlattı. Veri tabanına yüklenen profile tam olarak uyanı bulma olasılığı yüzde kırk. Geçen yıl banka kullanılarak çözülen olaylar arasında dört yüz yirmi iki cinayet, altı yüz kırk beş ırza geçme, iki yüz elli altı cinsel içerikli suç, 1974

yaralama ve dokuz binin üzerinde hırsızlık yer alıyor. İçişleri Bakanlığı'nın raporuna göre banka, sadece mahkûm edilenlerin profillerini içermiş ve şüphelilerle genişletilmemiş olsaydı, aydınlatılan kırk beş bin suçtan üç bini, karanlıkta kalacaktı.

Nitekim İngiltere'den hemen sonra, Wiesbaden'deki Federal Kriminal Dairesi (Bundeskriminalamt) bünyesinde bir DNA veri bankası kuran ve haftada iki yüz üç yüz profil ekleyerek, 2007 baharında toplam dört yüz bin profile ulaşan Almanya, mahkûmların yanı sıra, rızalarını aldığı şüphelilerin de bilgisini arşivlediğinden, ünlü Münihli modacı Rudolph Moshammer'in katilinin, Iraklı göçmen Heriş Ali Abdullah olduğunu, saatler içerisinde bulabilmiştir.

Nüfusunun yüzde 5.24'ünün DNA profilini bankalamış ve çok yakında belki de vatandaşlarının tamamının profil bilgisine sahip olacak İngiltere, "Operation Advance" kapsamında, faili meçhul kalmış dosyaları yeniden açıyor, olay yerlerinden ya da mağdurların üzerinden elde edilen eşyalarda biyolojik delil arıyor, bir DNA profili elde edebilirse, bankadaki verilerle karşılaştırıyor. Halen, bu çerçevede elde ettiği yüz elli binin üzerinde profil var. Kimi zaman, bankada taradığı profillerden birine tam değil, ama kısmen uyan birini buluyor ve aradığının akrabası olabileceği sonucuna varıyor. Örneğin yirmi yıl önce dört kadına tecavüz eden James Lloyd, 2005 temmuzunda bir trafik kuralını ihlalden durdurulan ve DNA profili veren kız kardeşi yüzünden yakalanmıştı.

Portekizlilere benzemeyelim

Avrupa Birliği ülkelerinin neredeyse tamamı, bankanın yeterince işe yaramayacağını bildikleri halde, ya toplumun baskısına dayanamayarak ya da vatandaşlarının haklarını daha fazla koruyabilmek adına, kuruluş yasalarına kısıtlayıcı maddeler eklediler.

Örneğin İsveç iki, Hollanda sekiz yıldan daha fazla hapis cezası alanların, Fransa sadece belirli suçlardan mahkûm olanların profillerinin arşivlenmesine izin veriyor. Slovenya ve Avusturya, İngiltere'ye benzer şekilde, her suç tipinde şüphelilerin DNA profilini bankaya sokarken, diğer ülkeler genellikle adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve cinsel saldırıların şüpheli ya da tutuklularının bilgisini koruyor.

Profilin bankadan çıkışı, en az giriş koşulları kadar önem taşır. İngiltere, Avusturya, Finlandiya ve Norveç, mahkûm profillerini bankadan hiç silmiyor. Diğerleri, cezaevinden çıkışı izleyen beş ila yirmi yılda siliyor. Şüphelilerle ilgili uygulamalar da aynı değil. İngiltere dışındakiler, bir suç işlediğinden şüphelenilen, ancak yargılanmasına gerek görülmeyen ya da beraat edenlerin profillerini, kişi gönüllü olarak bankada kalmasına izin vermediği takdirde siliyor.

Karşılaştırma için şüphelilerden alınan kan ve tükürük gibi biyolojik örnekler, Avusturya, İngiltere, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, Slovenya ve İsviçre'de yeni bir incelemeye olanak vermek üzere muhafaza edilebiliyor, geri kalanlarında ise, işverenler, sigorta şirketleri ya da biyomedikal endüstriyle paylaşılabilceği korkusuyla imha ediliyor. DNA ile ilgili olarak zaman zaman ortaya atılan, ancak daha sonra genellenemeyeceği ortaya çıkan iddialar, bu korkuları körüklüyor. Örneğin eşcinselliğin Xq28, dindarlığın VMAT2, hızlı koşmanın ACTN3, şişmanlığın INSIG2, zekânın IGF2R, alkol bağımlılığının CRHR1, şizofreninin WKL1, anksiyetenin Pet-1 geniyle ilgili olduğu iddiası ya da bazı genetik özelliklerin bazı etnik gruplarda daha sık görüldüğü iddiası gibi.

Portekiz'in, tıpkı İtalya ve İspanya gibi henüz bir DNA veri bankası yok. Ancak, ilgiyle izlenmesi gereken bir ülke. Çünkü, 2005 martında işbaşına gelen Jose Socrates hükümeti, tüm vatandaşların dahil olduğu bir yapı istiyor. Çok küçük suçlar işleyenlerin ileride adam öldürebileceğini, her-

kesi kapsamayan bir bankanın ayırımcı olacağını öne sürüyor. Eğer gerçekleşirse, ülke genelini kapsayan, dünyanın ilk DNA veri bankasına bir çırpıda ulaşılacaklar. Buna karşın Portekiz halkından, her nedense çıt çıkmıyor. Lütfen onlara benzemeyelim, bankamızın nasıl olacağına, hep birlikte tartışarak karar verelim.

Orenthal James Simpson Davaları

Savcı Marcia Clark'ın içi rahattı. Eski sporcu, aktör ve sunucu Orenthal James Simpson'ı, çifte cinayetten ölünceye dek demir parmaklıklar arkasında tutabilecek yığınla delil vardı. Üstelik büyük bir bölümü, teknolojinin son harikası DNA analizlerine dayalıydı. Duruşma on bir ay sürdü, yüz elli tanık dinlendi, tutanaklar elli bin sayfayı aştı, yirmi milyon dolar masraf edildi. 3 ekim 1995 sabahı jüri, Simpson'ı suçsuz bulduğunu bildirdi. Savcı hanım, Connecticut eyaleti polis kriminal laboratuvar müdürü, Çin asıllı Biyokimyacı Henry Chang-Yu Lee'nin savunmaya danışmanlık yapacağını hesaba katmamıştı.

12 haziran 1994 pazar gecesiydi ve köpeğin biri neredeyse yarım saattir havlıyordu. Politikacı, yazar ve artistleriyle ünlü Los Angeles'in batısındaki Brentwood sakinleri, başıbozuk köpeklere hiç alışık değildi. Şükrü Boztepe tam dışarı çıkmaya niyetlenmişti ki, kapı çaldı. Gelen, üst kat komşusu Steven Swab'tı. Yanında köpeği vardı. Her akşamki olağan gezintilerinden dönüyorlardı, anlaşılan. "Havlayan köpeğin ayaklarında kan var" dedi Bay Swab. "Sanki bir yeri işaret etmeye çalışıyor. Ben eve dönmek zorundayım, sen peşi sıra gidiver bari."

Kan nehrinde iki ceset

Büyük, beyaz, Japon Akita köpeği izleyerek arka sokaktaki iki katlı eve giden Şükrü Boztepe, O. J. Simpson'ın iki

yıl önce boşandığı, kendisinden on iki yaş genç karısının, bir nehir gibi bahçe kapısına doğru akan kanın içindeki, askılı, kısa siyah elbiseli yan yatmış cesedini ilk gören oldu. Saat 22:50'ydi.

Los Angeles polisi, olay yerine gece yarısını az geçte geldi. Şükrü Boztepe yanılmıştı. Bahçede, sadece Nicole Brown Simpson'ın ölüsü yoktu. Az ilerisinde, bodur ağaçların arasında, üzerinde blucini ve gömleği, bacaklarını göğsüne doğru çekmiş genç bir adam yatıyordu. Yirmi beş yaşında, hayatını modellik, oyunculuk ve birkaç yüz metre ötedeki Mezzaluna lokantasında garsonluk yaparak kazanan Ronald Goldman'dı, bu. Simpson'ın eski karısıyla garson arasında bir ilişki olduğu dedikoduları dolassa da, Ron'un birkaç kez kadının Ferrari'sini alarak, Brentwood sokaklarında gezinmesi dışında, bu dedikoduları destekleyecek başka bir veri yoktu.

Eşlerini döven kıskanç bir adam

O. J. Simpson, Alman göçmeni, uzun boylu, sarışın, mavi gözlü, on sekiz yaşındaki güzel garson kıza, Beverly Hills'te çalıştığı gece kulübünde görür görmez âşık olmuş, 1985'te yaşamlarını birleştirmişlerdi. İriyarı zenci güzeli adamla beyaz tenli güzel karısı, magazin dergilerinin kapaklarında hep yer buldu. Ne yazık ki, Simpson'ın kıskançlığı doğan çocuklarla azalmadığı gibi, kadına karşı şiddeti giderek arttı. Defalarca polisten yardım isteyen güzel kadın, sonunda kocasını bir para cezasına da mahkûm ettirdi. 1992'de boşandılar. Nicole, küçük kızı ve oğluyla birlikte, Brentwood'daki eve taşındı. O. J., otomobille beş dakika mesafedeki malikânede kaldı. Çocuklarla yakından ilgilendi. Hatta zaman zaman onları görmek için Brentwood'daki eve gidiyordu.

Aslında bu, O. J.'in ikinci evliliği idi. Önceki eşinden bir oğlu, iki kızı olmuş, küçük kızları Aaren, iki yaşına basma-

dan birkaç gün önce yüzme havuzunda boğulduğu yıl, şiddetli geçimsizlikten boşanmışlardı. İlk eşini de dövdüğü biliniyordu. Oğlu Jason, üvey annesi öldürüldüğünde yirmi dört yaşındaydı.

Ölüme götüren gözlük

12 haziran 1994 bir pazar günüydü. O. J. ile Nicole, küçük kızlarının bale gösterisi için okulda buluştular, öğleye doğru birbirlerinden ayrıldılar. Akşamüstü O. J., malikânenin bahçesindeki küçük evde kalan kâhya Kato Kaelin ile birlikte McDonalds'a gitti. "Nicole'ün eteği yine çok kısaydı" diye sızlandı O. J.

Saat 19:00'da Nicole, annesi, bir iki arkadaşı ve çocuklarla birlikte evinin yakınındaki Mezzaluna adlı İtalyan lokantasındaydı. Saat 21:00 gibi lokantadan ayrıldılar. Az sonra Nicole, Mezzaluna'yı telefonla aradı. "Annem, masanın üzerinde gözlüklerini unutmuş, biri eve getirebilir mi?" diye sordu. 21:00'de garson Ronald Goldman, beyaz bir zarfa koyduğu gözlükleri Nicole'ün evine götürmek üzere Mezzaluna'dan çıktı. Bir gözlük yüzünden gırtlığının bir boydan diğerine kesileceğini nereden bilecekti.

İşgüzar dedektifler ve ilk hata

Sabah 03:00 sularında olay yerine gelen polislerin sayısı on sekizi bulmuştu. Aralarından dördü, Phillips, Fuhrman, Lange ve Vannatter, Los Angeles polisi özel cinayetler biriminde dedektifti. Olay yeri inceleme biriminden gelecek olanları beklerken etrafı dolaştılar, cesetlerin yanında koyu lacivert renkte bir örme başlık, üzerine kan sıçramış beyaz bir zarf, deri bir eldivenin sol tekini gördüler. Bir polis olay yerinin ilk fotoğraflarını çekti. Kanlı ayakkabı izleri bahçe-

nin arkasına doğru ilerlemekteydi, izlerden birinin sol yanında üç kan damlası vardı. Adli tabip, ancak sabah 08:00'da gelecekti. Dedektif Lange, cesetleri meraklı gözlerden ve medya objektiflerinden koruyabilmek için üzerlerini örtmeye kalktı. Polis otolarında uygun bir malzeme bulamayınca, evdeki kanapenin üzerindeki örtüleri Don ile Nicole'un üzerine serdi. Böylelikle ilk ve en önemli hatalardan birini yapmış oldu.

İkinci hata

Bu arada üst katta uyuyan çocuklar emniyete götürülmüştü. Operasyon şefi Keith Bushey olay yerini telsizle aradı ve çocuklarını teslim alması için O. J. Simpson'a haber verilmesini istedi. Dedektif Phillips, Fuhrman, Lange ve Vannatter, iki ayrı araçla, beş dakika uzaklıktaki Simpson'ın malikânesine gittiğinde saat sabahın beşi olmuştu. Bahçe kapısının önünde beyaz Ford Bronco'yu gördüler. Fuhrman, el feneriyle aracı inceledi, arkadaşlarına sol kapı üzerindeki lekelerin kan olabileceğini söyledi. Zile bastılar. Cevap veren olmadı.

O. J. Simpson henüz bir şüpheli değildi. Bu nedenle, evini arama izinleri yoktu. Buna rağmen Fuhrman, bahçe duvarının üzerinden atlayıp arkadaşlarına kapıyı açtı. Bahçede iki küçük kulübe vardı. Birinde kâhya Kato, diğerinde Simpson'ın ilk eşinden olan kızı kalmaktaydı. Simpson'ın saat 23:00 sularında Chicago'ya gitmek üzere evden çıktığını, şoförünün onu havaalanına götürdüğünü söylediler. Dedektifler O. J.'i kaldığı otelde buldu ve hemen Los Angeles'a dönmelerini istedi.

On on beş dakikadır tek başına etrafta dolaşan Dedektif Fuhrman, arkadaşlarının yanına gelerek Nicole'un bahçesinde gördükleri deri eldivenin sağ tekini, malikânenin bahçesinde bulduğunu bildirdi. İnanılmaz bir delildi bu, aynı zamanda Los Angeles polisinin yaptığı ikinci hataydı.

Bir oradan, bir buradan toplanan deliller

Pazartesi sabahı 07:10'da, Los Angeles kriminalistlerinden Dennis Fung, üç ay kadar önce işe alınan yardımcısı Andrea Mazzola ile birlikte, cesetlerin bulunduğu bahçeden delil toplamaya başladı. Bir yandan da fotoğraf çektiler.

Saat 10:30'da buradan ayrılarak O. J.'in malikânesine gittiler. Bahçe kapısının önüne park etmiş Ford Bronco'dan delil topladılar ve tekrar Nicole'ün evine döndüler. Savcılık, O. J.'in evini arama izni verince 15:30'da yeniden malikâneye geldiler, önce bahçeden delil toplamaya başladılar. 15:45'te Dedektif Vannatter malikâneye geldi ve onlara bir tüp dolusu kan teslim etti. O. J. Simpson'ın merkezde alınan kan örneği idi bu. Fung ve Mazzola daha sonra evin içine girdi. O. J.'in üst kattaki yatak odasında, yere atılmış bir çift erkek çorabı gördüler, birinin koncunda ıslaklık vardı, kan olabileceği düşüncesiyle çorapları paketlediler ve her zaman olduğu gibi, önce fotoğraf çektiler. İki ev arasında gidip gelerek araştırmaların sürdürülmesi, yapılan hataların belki de en büyüğüydü. Ancak Vannatter'in tüpü teslim ettiği saat ile kanın miktarının, dedektifin başına açacağı derdi, kimse hayal bile edemezdi.

Dedektifin teslim ettiği kan

O gün saat 13:30'da dedektif Lange ve Dedektif Vannatter, Chicago'dan dönen O. J. Simpson'ı kent merkezindeki emniyet birimine çağırmış ve bazı sorular yöneltmişti. Daha sonra sağlık memuru Thano Peratis, O. J. Simpson'dan kan almış, içerisine pıhtılaşmayı engelleyen, kısaca EDTA adıyla bilinen bir toz maddenin bulunduğu tüpe boşaltmış ve dedektif Vannatter'e teslim etmişti. İşte, Dedektif Vannatter'in saat 15:45'te malikâneye gelerek bahçede delil toplayan Fung ve Mazzola'ya teslim ettiği kan, buydu.

Thano Peratis, kaç mililitre kan aldığını hiçbir yere kaydetmemişti. Basit bir ayrıntıydı belki, ancak davanın kaybedilmesinin bir diğer nedeni olacaktı. Bir diğer ayrıntı, Vannatter'in tüpü ilgililere teslim etmeden önce eve girip girmediğini kimsenin görmemesiydi.

"Bunların ne önemi var?" diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Savunma avukatları, kriminal laboratuvar çalışmalarını iyi bilen bir profesyonel tarafından desteklenince, bakın nasıl önem kazanacaklar.

Aleyhinde dağ kadar delil

Laboratuvar sonuçları çıktığında ne dedektiflerin, ne de görevlendirilen Savcı Marcia Clark'ın kuşkusu kalmıştı. Cesetlerin bulunduğu bahçedeki kanlı ayakkabı izlerinden birinin yanındaki üç damla kan, O. J. Simpson'ın DNA özelliklerini tutuyordu. O. J.'in sol elinin küçük parmağında bir kesik vardı ve nasıl oluştuğunu açıklayamıyordu. Olay yerinde O. J.'in kanının bulunması, katilin o olduğunu gösteren çok güçlü bir delildi.

Malikânenin bahçesinde ele geçen eldivenin sağ tekinde, Nicole'ün, Ron'un ve O. J.'in kanları bir arada bulunmuştu. Aynı eldivende Ron'un saçlarına ve Ford Bronco'nun döşeme liflerine de rastlanmıştı. O. J., her ne kadar Aris Isotoner marka eldivenlere hiç sahip olmadığını iddia etse de, gazetelerde çıkmış pek çok fotoğrafta bu marka bir eldiven giydiği görülüyordu.

Cesetlerin yanında ele geçen örgü başlıkta, ayrıca garsonun gömleği üzerinde Ford Bronco'nun döşemesine ait lifler, ayrıca O. J.'in saçları bulunmuştu.

Savcı Marcia Clark'ın elindeki deliller bunlarla bitmedi. Ford Bronco'nun içinde ve dışında Nicole'ün, Ron'un, O. J.'in DNA özelliklerini taşıyan kan lekeleri vardı. Ayrıca, O. J.'in yatak odasında, yerdeki siyah erkek çorabının bir tekinin konusunda kendi kanından başka, Nicole'ün kanına da rastlandı.

Savcı Marcia Clark, O. J.'in tutuklanmasını emretti. Bir basın toplantısı yaptı. "Elimizde dağ kadar delil var" dedi. Haklıydı. Kim olsa aynı şeyi söylerdi.

Ufak tefek sanılan başka büyük sorunlar

Gerçi savcı hanımın canı bazı şeylere sıkılmıyor da değil-di. Doktor Irwin Golden'in otopsi raporuna göre, önce genç kadının başının arkasına künt bir cisimle vuran, daha sonra tek hamlede boğazını, sol kulağının altından başlayıp sağ kulağına kadar, neredeyse başı gövdeden ayıracak derinlikte kesen saldırgan, daha sonra yarı yaşındaki, boylu poslu genç adamın da önce başının arkasına sert bir cisimle vurmuş ve bıçağını dördü tek başına ölümcül olmak üzere on dokuz kez göğsüne saplamıştı.

Yaralardan fışkırması gereken litrelerce kana rağmen, Simpson'ın çorabının koncundaki kan lekesi dışında, hiçbir giysi ya da ayakkabısında kana rastlanmamıştı. Ayrıca cinayetlerde kullanılan bıçak, sadece mahallenin çöplüklerinde değil, gerek Los Angeles, gerekse Chicago havaalanlarının çevresinde, hatta O. J.'in Chicago'da kaldığı Hyatt Oteli'nin etrafında dahi aranmış ve bulunamamıştı.

Olay yerindeki kanlı ayakkabı izlerini inceleyen FBI uzmanlarından William Bodziack, bunun Amerikan on iki numara, el yapımı, İtalyan Bruno Magli firmasına ait, baklava biçimli özel tabanlı bir ayakkabı olduğunu bildirmişti. O. J., böyle bir ayakkabısının hiç olmadığını söylüyordu. Savcılık bir türlü aksini kanıtlayamıyordu.

Rüya takımıyla beraate doğru adım adım

12 haziran 1994 pazar gecesi, Los Angeles'ın batısındaki bir evin bahçesinde cesetleri bulunan, güzel sarışın Nicole Simpson ile garson Ron Goldman'ı öldürmekle suçlanan

Orenthal James Simpson'ı savunacak bir "Rüya Takımı"ydılar. On bir avukat ve danışmanları, kendilerine haftada binlerce dolar ödeyen eski sporcu, aktör ve sunucunun aleyhinde "dağlar kadar" delil olduğunu gayet iyi biliyordu. Savunma stratejisi, olay yeri incelemesindeki hatalar, özensiz laboratuvar çalışmaları, eksik otopsi ve en önemlisi, beyaz polislerin zenci düşmanlığına dayanacaktı. Ama önce, işlerine gelecek bir jüri kurulmalıydı.

Önce, iyi bir jüri

Rüya takımının lideri, Avukat Johnnie Cochran'dı. Zenci avukata göre, zenci müvekkilini beraat ettirecek jüride, zenciler çoğunlukta olmalıydı. Bayan Savcı Marcia Clark ise, O. J. Simpson'ı suçlu bulacak, kadınları çoğunlukta bir jürinin peşindeydi.

Japon kökenli Yargıç Lance Ito başkanlığındaki jüri seçimi, bir masa etrafındaki iki savcı, iki avukat, tarafların jüri seçimi konusunda uzman psikologları ve O. J. Simpson'ın varlığında iki ay sürdü. İki yüz elli jüri üyesi adayıyla tek tek görüşüldü, hatta iki yüz doksan dört soruluk bir anketi cevaplamaları istendi. Sorular arasında, aile içi şiddet ve kürtaj hakkındaki ne düşündükleri, son seçimlerde hangi partiye oy verdikleri, hangi futbol takımını tuttukları bile yer aldı.

On iki jüri üyesinde uzlaşıldığında, taraflar son derece mutluydu. Adalet terazisini tutacakların onu kadın, sadece ikisi erkekti ve dokuzu zenci, biri Meksika kökenli, ikisi beyaz Amerikan vatandaşıydı. Savcı yanılacaktı. Kadın jüri üyeleri, bir kadın savcının suçladığı adamın, eski karısı ve âşığını öldürdüğüne inanmayacaktı. Buna karşılık, avukat haklı çıkacak, zenci jüri üyeleri, beyaz polislerin yakaladığı, beyaz savcının suçladığı, bir zencinin savunduğu siyah adamı, suçsuz bulacaktı.

Farklı fotoğraflar

“Memur Robert Riske, olay yerine ilk gelen siz miydiniz?” diye sormaya başladı Avukat Cochran. “Evet, bendim” diye yanıtladı Los Angeles polisi. “Yerdeki kana basmamak için özel bir önlem aldınız mı?” diye sürdürdü avukat. “Hayır almadık, kana basmamaya çalıştık, hep duvar diplerinden yürüdük” diye yanıtladı memur. “Eve girmiş, salondaki telefondan merkezi arayarak, cesetleri bulduğunuzu haber vermişsiniz. Daha önce telefonun üzerinden parmak izi alındı mı?” diye sordu avukat. “Hayır” dedi memur. Duruşmanın ilk günleriydi ve sadece Los Angeles polisini değil, FBI’ı da yıllarca uğraştıracak sorunlar yeni başlıyordu.

Duruşma salonunun duvarına, bir beyaz zarfın yakın plan çekilmiş fotoğrafı yansıtıldı. “Yerdeki beyaz zarfı görüyor musunuz? Bu zarfta, garson Ron Goldman’ın Bayan Simpson’a teslim etmek üzere getirdiği gözlükler vardı. Şimdi şu ikinci fotoğrafa bakın. Zarfın yeri değişmiş. Siz mi değiştirdiniz, ya da değiştireni gördünüz mü?” “Hayır, ben değiştirmedim, değiştireni de görmedim.”

Daha sonraki aylarda, tanık sandalyesinde oturan birçok polis memuruna, olay yerlerinin fotoğrafları gösterildi. Bu fotoğrafların birinde bulunan bir cismin yeri, bir sonraki fotoğrafta farklı bir konumdaydı. Jüri, olay yerine gelen polislerin, delillerin yerlerini kasten değiştirdiğine iyiden iyiye inanmaya başlamıştı.

Zenci düşmanı bir polis

“Dedektif Fuhrman, zencileri aşağılayıcı bir sözcük olduğu hepimizce bilinen *nigger* sözcüğünü geçen on yıl içinde hiç kullandınız mı?” “Hayır kullanmadım, buna özellikle dikkat ederim.” Tam o sırada, duruşma salonunu, Fuhrman’ın bir

teyp bandından gelen sesi doldurdu. Dedektif, yazar Laura Hart McKinney ile telefonda konuşuyordu. On dakikada tam kırk bir kez *nigger* sözcüğünü telaffuz ettiği yetmiyormuş gibi, tutukladığı zencileri mahkûm ettirebilmeyi garantilemek için, kimi zaman delil ürettiğinden bile bahsediyordu.

Dedektifin geçmişiyile ilgili bilgiler, bununla bitmedi. Makam masası üzerinde gamalı haçlı eşyaların bulunduğu ve Yargıç Ito'nun yirmi yıllık eşi ve Los Angeles polis teşkilatının en yüksek rütbeli memurlarından Peggy York'un, zenci kadın polis memurlarına davranışları nedeniyle Fuhrman'a disiplin cezası verdiği de ortaya çıktı.

Savunmanın, özel dedektifler tutarak geçmişini araştırdığı memur Fuhrman'a bu denli saldırması, elbette boşuna değildi. Fuhrman, katilin O. J. olabileceğinden ilk kuşkulanan polisti ve bahçedeki cesetlerin yanı başında sol teki bulunan kanlı deri eldivenin diğer tekini, O. J. Simpson'ın malikânesinin bahçesinde tek başına dolaşırken gören kişiydi.

Yoksa, Dedektif Fuhrman, bir zenciye sorumlu tutmak için, olay yerindeki bir çift eldivenin sağ tekini, malikânenin bahçesine mi atmıştı? Ayrıca, iki genç insanın boğazını kesip, onlarca bıçak darbesi sapladığı halde, kanlı hiçbir giysi ve ayakkabısı bulunmayan O. J. Simpson, bu eşyalarla, cinayet silahını yok edebilecek kadar titiz davranmışken, cinayet sırasında elindeki eldivenin bir tekini cesetlerin yanına, diğer tekini kendi evinin bahçesine atacak kadar aptal mıydı?

Avukat Cochran başarmıştı. Jüri, Dedektif Fuhrman'ın Hitler hayranı bir zenci düşmanı olduğundan artık emindi.

Ele sığmayan kanlı eldivenler

“O. J. Simpson Davası” denince, herkesin aklına deri eldivenler gelir. O. J.'in malikânesinin bahçesinde bulunan sağ tekinde sadece kendi kanı değil, kurbanların kanları, ayrıca

garsonun saçlarıyla O. J.'in otomobilinin döşemesine ait lifler de bulunmuştu. Savunma, bunları hiç gündeme getirmede, sadece eldivenlerin O. J. için çok küçük olduklarında ısrar etti ve jürinin önünde giymesini istedi.

Savcı Marcia Clark, ısrarla eldivenlerin kanla ıslandığını, bu nedenle çektiklerini, eline sığmasının imkânsızlığını defalarca dile getirip, engel olmaya çalıştıysa da, Yargıç Ito bu tiyatroya izin verdi ve o gece, milyonlarca kişi iki yüzden fazla televizyon kanalında, yüzünde küçümser bir gülümsemeyle O. J.'in kanlı eldivenleri ellerine bir türlü geçiremeyeşini ve avukat Cochran'ın jüriye dönerek, yavaş, çok yumuşak bir sesle ve kafiyeli biçimde "Uymuyorsa, beraat ettirmek zorundasınız" (*if it doesn't fit, you must acquit*) deyişini izledi.

Sahnedeki bir Çinli

O. J.'in beraatinin mimarı, ne yerleri değişen deliller, ne Dedektif Fuhrman'ın zenci düşmanlığı, ne de ele sığmayan eldivenlerdi. Rüya takımının danışmanlarından Henry Chang-Yu Lee'ydi. Tayvan Polis Okulu'nu bitirdikten sonra, cebinde 50 dolarla yıllar önce ABD'ye göç eden, adli bilimler eğitiminin ardından, New York Üniversitesi'nde biyokimya yüksek lisansı ve doktorası yapan Henry Lee'nin, Connecticut Eyaleti polis kriminal laboratuvarı başkanı olduğu bir dönemde Simpson'ın savunmasına katkıda bulunması hepimizin garibine gitmiş, camia içinde acımasız biçimde eleştirilir olmuştu.

Davanın ilerleyen safhalarında Washington civarındaki bir meslektaşın evinde sekiz on kişi toplandık. Henry Lee, elindeki fotoğraf ve belgeleri yere serdi, hepimizin fark ettiği hataları savunma lehine nasıl kullanacağını anlatmaya başladı. Haklıydı ve başarılı olacaktı.

Duruşmada dile getirdiği sorunlardan sadece dördüne değinmek istiyorum. Bunlardan ilki bir dondurma kabıydı.

İkincisi bir ayakkabı izi. Üçüncüsü ölen garsonun üzerindeki O. J.'in saçları ve nihayet kanın pıhtılaşmasını engellemek üzere kullanılan EDTA adlı bir madde.

Dondurma kabı

O. J. Simpson, cinayet gecesinde yirmi yirmi beş dakikalık bir zaman aralığında nerede bulunduğunu açıklayamamıştı. Evi, cinayetlerin işlendiği mekâna arabayla beş dakika uzaktaydı ve bu süre, cinayetleri işlemesine yetecek uzunluktaydı. Önemli olan, Nicole ile Ron'un tam ne zaman öldürüldüklerinin bilinmesiydi.

Ancak otopsileri gerçekleştirenler, ölüm zamanı hakkında kesin bir saat veremedikleri gibi, cesetlerin mide içeriklerini yanlışlıkla attıklarını belirtmişlerdi. Halbuki Nicole'ün en son ne zaman ve ne yediği tam olarak biliniyordu ve sindirimin aşamalarından, ölüm zamanını doğruya yakın bir şekilde tahmin etmek mümkün olabilirdi. Henry Lee, otopsideki bu eksikliğin olay yeri incelemesiyle giderilebileceğini, ancak büyük bir dikkatsizlik yapıldığını dile getirdi. Cesetlerin bulunmasının hemen ardından ilk fotoğraflar çekilmeye başlanmıştı ve bunlardan birinde, yerde yan yatmış bir dondurma kabı görülüyor, ancak içinde dondurma bulunup bulunmadığı anlaşılmıyordu. Erimenin derecesinden, ölüm zamanı hesaplanabilirdi.

Her bir jüri üyesinin gözleri içine bakarak, yavaş, basit ve otuz yıldır kurtulamadığı (kimi zaman kasten yaptığını sandığım), “r” harflerini söyleyemediği Çince aksanlı İngilizcesiyle *“There is something wrong”* (Burada yanlış bir şey var) dedi.

Henry Lee, bilirkişilerin çapraz sorgusu sonunda, jüriye hep aynı şekilde bakıp, *“There is something wrong”* dediğinde, O. J. Simpson özgürlüğüne bir adım daha yanaştı.

10 numara ayakkabı kimin?

Olay yerindeki kanlı ayakkabı izlerinin on iki numara. İtalyan el yapımı Bruno Magli ayakkabılara ait olduğu anlaşılmıştı. O. J., Bruno Magli'sinin bulunmadığını söylüyordu. Henry Lee, olay yeri fotoğraflarında bu izlerin yanı sıra, on numara olduğunu tahmin ettiği bir spor ayakkabının taban izlerinin de bulunduğunu gösterdi. Polis bu izleri fark etmemiş, özel kimyasallar püskürterek belirgin hale getirmemişti. Savunma bu veriyi, olay yerinde başka birisinin daha bulunduğu, ancak inceleme yapılmadığından kime ait olduğunu saptanamadığı şeklinde kullandı.

Savcılık için durum giderek sarpa sarıyordu. On numara izler, büyük bir olasılıkla, ayaklarına koruyucu galoş giymeyen polis memurlarından birine aitti. Bunu dile getirse, polislerin hatasını kabul ediyor durumuna düşecekti. Dile getirmese, ikinci birinin varlığını kabul edecekti. Sessiz kalmayı tercih etti. Bu bir ceza davası olduğundan, jüri üyelerinin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde şüphelinin suçlu olduğuna kanaat getirmesi gerekiyordu. Kuşku, her geçen gün, tırmanarak artıyordu, “makul şüphe”, artık “kuvvetli şüphe”ydi ve bu, beraat demekti.

Sağa sola damlatılan kan

Gazetecilerin objektiflerinden korumak amacıyla, cesetlerin üzerine evde bulunduğu örtüyü seren Dedektif Lange, ölen garsonun gömleğindeki O. J.'e ait saç kıllarının delil olarak kullanılamamasına neden oldu. Çünkü Simpson'ın çocuklarını görmek üzere, boşandığı karısının evine girip çıktığı bilinen bir gerçektir. Boşuna “Her temas bir iz bırakır” denmemiştir. O. J.'in saçları kanepeye, kanepeden örtüye, örtüden gömleğe transfer olmuştu.

Ama, olay yerindeki ayakkabı izlerinin yanındaki kan damlalarında, arka bahçenin demir kapısı üzerinde, ayrıca O. J.'in yatak odasında yere atılmış erkek çorabının koncundaki, DNA özellikleri Simpson'ı tutan kan lekelerinde, FBI laboratuvarından Robert Martz'ın EDTA adlı bir kimyasalı bulması, her şeyin üzerine t  y dikti. EDTA, kanın pıhtılaşmasını engelleyen bir maddeydi ve O. J. tutuklandığında, sağlık memurunun DNA karşılaştırmalarında kullanılmak   zere kendisinden aldığı kana katılmıştı. Memur, sekiz mililitre kadar kan aldığını s  yledi. Laboratuvar sadece altı bu uk mililitresinin hesabını verebildi. Henry Lee, "Bir bu uk mililitre kan nereye gitti?" diye sordu. Kimse cevap veremeyince, Dedektif Vannatter'in, su u O. J.'in   zerine atmak i in, sağlık memurundan teslim aldığı kanı, olay yeri inceleme memurlarına vermeden   nce, oraya buraya damlattığı sonucuna vardı. Robert Martz'ın deneylerde hata yaptığı ve aslında   orabın koncundaki kan lekesinde EDTA olmadığı anlaşıldığında, iş işten   oktan ge mişti.

Beklenen son ve bir s  rpriz

Y  z otuz     g  n boyunca milyonları televizyonları başına kitleyen, y  z elliden fazla tanığın dinlendiği, on beş milyon dolara malolan dava sona yaklaşırken, Rusya başkanı Boris Yeltsin resmi bir ziyaret i in ABD'ye geldi. Kendisini karşılayan Başkan Clinton'a ilk sorusu "Ne dersin, O. J. katil mi?" oldu. Sorunun yanıtı, Mahkeme K  tibi Deidre Robertson'un 3 ekim 1995 sabahı okuduğu j  ri kararındaydı: "Orenthal James Simpson su suzdur."

Simpson, beraatin hemen ardından, bundan b  yle yaşamını, eski karısını ve garsonu   ld  reni bulmaya adayacağını belirtmiş olsa da, mutluluğu pek fazla s  rmedi.   lenlerin ailelerinin, Santa Monica mahkemesinde a tığı tazminat dava-

sı üç ay sürdü. Ceza davasında, “Hiçbir zaman on iki numara Bruno Magli ayakkabılarım olmadı” diye kendisini savunan ve bir türlü aksi kanıtlanamadığından doğru söylediği kabul edilen Simpson’ın, Florida’da maç seyrederken çekilmiş bir fotoğrafı ortaya çıktı. Bu, olağanüstü bir sürprizdi. Ayağındaki Bruno Magli’ler gayet net biçimde görülüyordu.

Yargıç Hiroshi Fujisaki, savunmanın ayakkabılar konusunda ileri sürdüğü komplo teorilerinin hiçbirine itibar etmedi. On yedi saat süren tartışmalardan sonra jüri kararını açıkladı: “Ronald Goldman ve Nicole Brown’u öldüren O. J. Simpson’dur.” Bunun üzerine mahkeme onu, ölenlerin yakınlarına 33.5 milyon dolar tazminat ödemeye mahkûm etti.

Herkes zengin oldu

Simpson, tazminatı ödemedi, suçsuz olduğunda ısrar etti. Savcıdan polislerle, ölenlerin ailelerinden jüri üyelerine, davaya karışan herkes bir kitap yazdı, televizyon programları yaptı, dolar milyoneri oldu ve olmayı sürdürüyor. O. J. Simpson’ın Ben Yapmış Olsaydım (*If I did it*) adlı kitabını ise, kamuoyunun baskısı yüzünden, henüz kimse dağıtmaya cesaret edemiyor.

Bond filmlerine yaraşır bir suikast

2006 sonlarında, erkekleri pedofiliyle suçlamak pek revaçtaydı. Öğretmeni, papazı, milletvekilini hedeflerse-niz pek mesele yoktu da, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’e çamur atarken biraz temkinli davranmakta fayda vardı. Yoksa kanıtlamaya fırsatınız kalmadan, tarihin en şık suikastlarından birinin kurbanı olduğunuz bile iddia edilebilirdi. Tıpkı Bay Aleksander Litvinenko gibi.

2006 yılı, kasım ayı sonlarındayız. Kanatları sarı ve pembe iki kocaman kelebek resminin süslediği, ışıl ışıl cam vitrinli Itsu Suşi barının cephesi, artık boydan boya koyu gri bir levhayla kaplı ve önünde tepeden tırnağa kapkara giyinmiş iki İngiliz polisi devriye geziyor. Japonya dışındaki en ünlü Japon lokantalarından Itsu’nun, Londra’nın göbeğindeki, Piccadilly Caddesi numara 167’deki şubesi, 24 kasım 2006 cuma akşamı, içerideki masa örtülerine varıncaya dek her şeyi, iki kişinin ancak kaldırabildiği alüminyum sandıklara tıka basadolduran olay yeri inceleme ekiplerinin işi bittikten sonra, mühürlendi. Daha birkaç gün önce maki, nigiri, saşimi ve modern Japon mutfağının lezzetlerini sıralayan mönünün asılı olduğu yerde, müdür Graham Shear imzalı bir özür mektubu duruyor. “Rusya ve KGB ile ilgili mesele yüzünden yürütölen Scotland Yard soruşturması kapsamında kapalıyız.”

Müdürün “mesele” dediği olay, bugüne değin görölmemiş özellikte bir zehirlenme. 1 kasım günü aniden rahatsızlanarak hastaneye kaldırılan ve üç hafta içinde son nefesini veren eski Rus gizli servis ajanı Aleksander Litvinenko’nun id-

rarında, radyoaktif özellikte polonyum, 210 bulundu ve Itsu Suşi, ajanın son gittiği yerlerden biri olduğu için soruşturmanın odağında.

Zehirle cinayet

“Su bile zehirdir, önemli olan dozdur” desek de, yiyecek ve içeceklere katılarak insanları öldüren maddelerin sayısı iki yüzü bulmaz. Bunların bazıları, doğal bir ölümle karıştırılabilecek ani etkiler gösterir. Örneğin, son James Bond filmi *Casino Royal*’de, poker oynayan kahramanın içkisine katılan bir madde kalbini durdurmuş, cildinin altına yerleştirilmiş bir mikroçip sayesinde, bağlı bulunduğu İngiliz istihbarat örgütü MI6, maddenin digitalis olduğunu saptayarak ajanını kurtarmıştı. (Sadece otuz üç gün papalık yapabilen I. John Paul’un kalp krizini de digitalis zehirlenmesine bağlayan komplo teorisyenleri vardır). Ancak, gerçek hayat hiç böyle değil. Kullanılan madde, alışlagelmişlerden çok farklıysa, ne olduğu kolay anlaşılamıyor. Litvinenko gibi bir rejim muhalifi Bulgar Georgi Markov’un, 1978’de Londra’daki ani ölümüne, bir KGB ajanının şemsiyesiyle fırlattığı bilyedeki risin’in yol açtığı, otopsiyle ve tamamen rastlantı sonucu ortaya çıkmıştı.*

Zehirle öldürülmeye çalışılan kurbanlar arasında şanslı olanlar da var. Örneğin Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Andriyoviç Yuşçenko. Yuşçenko ile Litvinenko arasında ilginç bir ortaklık var. Çünkü, birini yaşama döndürenle, ikincisinin kurtarılamamasından sorumlu tutulan, aynı kişi.

Uzaktan tanı koyan toksikolog

Londra’nın St. Mary Hastanesi, tıbbın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Penisilin burada keşfedilmiş, eroin

* Bkz. S. Atasoy, *Labirent*, “Nereyseyse kusursuz bir cinayet”, Doğan Kitap, 2006.

ilk kez burada sentezlenmiştir. Birkaç yıldır hastanenin ünü, toksikoloji uzmanı John Henry sayesinde farklı bir boyuta taşındı. Hatırlarsanız, Ukrayna başkanlık seçimlerine adaylığını koyan, Rusya muhalifi, Avrupa Birliği ve NATO yanlısı Viktor Yuşçenko, 6 eylül 2004 gecesi, Ukranya gizli servis üyelerinin de bulunduğu bir ev yemeğinden sonra, aniden fenalaşarak Viyana'daki Rudolfinerhaus Kliniği'ne götürülmüştü. Yuşçenko'nun sararmış, şişmiş ve çiçek bozukları dolu yüzünü televizyon ekranından gören John Henry, bu duruma, Avusturyalı doktorların sandığı gibi bir virüsün değil, dioksin adlı zehirli maddenin yol açtığını ilk söyleyen kişidir.

11 aralıkta Avusturyalılar, başkan adayının dioksin ile zehirlendiğini kabul etti. Genç adamın böbreğine, karaciğerine, pankreasına zarar verenlerin ve yüzünü tanınmaz halde getirenlerin kimler olabileceğine dair pek çok komplo teorisi öne sürülmekle birlikte, en revaçta olanı, suikastı eski KGB ajanlarının düzenlediğidir. Yuşçenko, başkan seçildi, ancak kendisini kimin ya da kimlerin öldürmeye kalktığı hâlâ anlaşılamadı.

John Henry, iki yıl sonra Rusya bağlantılı komplo teorilerine, Aleksander Litvinenko'nun aniden başlayan rahatsızlığıyla yeniden bulaştı. Ancak bu kez pek başarılı olduğu söylenemez. Litvinenko'yu görmeden, karın ağrısı, bulantı, kusma, ishal ve saç dökülmesine, fare zehri talyumun yol açmış olabileceğini öne sürdü. Hatta bu görüşünü bir basın toplantısında dile getirdi. Bu acelecilik, Litvinenko'nun yatırıldığı ve John Henry'nin uzun yıllar zehir merkezini yönettiği Londra Üniversitesi Hastanesi'nde, üç hafta boyunca talyum zehirlenmesi tedavisi uygulanmasına, gerçek zehrin radyoaktif polonyum 210 olduğunun ise, ancak ölümünden iki gün önce anlaşılabilmesine yol açmıştır.

Elde yeterli ve güvenilir veri bulunmadan yorum yapmak-tan kaçınılması gerektiğini, bu spekülasyonların özellikle ba-

sınla paylaşılmamasını söyler dururum. John Henry'nin bu davranışının Litvinenko'nun hayatına mal olduğunu iddia etmek acımasızlık olur, ancak polis soruşturmasını yanlış yönlendirdiği ve haftalar boyu polonyum yerine talyum kaynaklarının peşine düşülerek vakit kaybedilmesine neden olduğu kesin.

Litvinenko'yu kim öldürdü?

Aleksander Litvinenko, Sovyet KGB'sinin uzantısı Rus gizli servisi FSB'de yarbaylığa kadar yükselmiş bir asker. Ülkesinin değişik yerlerindeki terör olaylarını servisin düzenleyip Müslüman Çeçenlerin üzerine attığını, kendisinin de milyarder işadamı Boris Berezovski'yi öldürmekle görevlendirildiğini iddia etmeye başladıktan sonra, Türkiye üzerinden İngiltere'ye kaçmıştı. Londra'da komşusu olan eski Çeçen dışişleri bakanı Ahmet Zakayev'e hayranlığını, ölümünden birkaç gün önce Müslümanlığı kabul ederek kanıtlamaya çalıştı. Güvenlik önlemleri altında yapılan otopsiden sonra, özel bir tabutta ailesine teslim edilen cenazesi, 7 aralıkta Londra Regent's Park Camii'nden kaldırılrsa da, radyasyon tehlikesi nedeniyle İslami gereklerin yerine getirilmesi mümkün olmadı.

Rusya'yı Havaya Uçurmak: İçerden Terör adlı kitabıyla Çeçenleri savunmaya çalışan Litvinenko'nun, Putin aleyhtarlığı öylesine ileri boyutlardaydı ki, ölümünden dört ay önceki makalesinde, onu çocuklara düşkün olmakla suçlamıştı. "Kremlin'deki Pedofil" adlı yazısında, Putin'in sokakta karşılaştığı dört beş yaşındaki bir erkek çocuğun fanilasını kaldırarak karnını öptüğünü gösteren bir fotoğraftan yola çıkmış, onu Rus seri katil Andrey Çikatillo'ya benzetmiş, hatta FSB'nin elinde, Moskova'nın Polyanka Sokağı'ndaki bir dairede çekilmiş, küçük erkek çocuklarla birlikte olduğunu gösterir video kasetlerinin bulunduğunu dahi ileri sürmüştü.

Litvinenko pedofili iddialarına, biri emekli FSB başkanı, diğeri bir gazete editörü iki kişiyi tanık göstermişti. (Başkan, 2005 nisanında bir suikasta kurban gitti, editör bir uçak kazasında öldü). Bütün bunlar, Litvinenko'nun Putin'in bilgisi dahilinde ya da dışında, emekli KGB ya da yeni FSB ajanları tarafından öldürülmüş olabileceği kuşkusunu uyandırır da, akla yatan başka olasılıklar da var.

Örneğin, İngiltere'ye iltica etmiş ve sıkı bir Putin aleyhtarı milyarder Rus işadamı Boris Berezovski'nin, suçu Putin'in üzerine atabilmek amacıyla, ölüm emrini vermiş olması da mümkün. Nitekim Litvinenko'nun zehirlendiği 1 kasım 2006'da, üç saate yakın bir süre kaldığı Berezovski'nin Down Sokağı'ndaki ofisinde de polonyum 210 radyoaktivitesinin bulunması, Litvinenko'nun orada zehirlenmiş olabileceğini düşündürüyor. Ancak, Itsu Suşi bar da dahil olmak üzere, Londra'nın bir düzine yerinde, Moskova-Londra seferini yapan British Airways uçaklarında, gizli servisten eski bir arkadaşının 25 ekim tarihinde giriş yaptığı bir otelde, ayrıca Moskova'daki İngiliz Büyükelçiliği'nde radyasyona rastlanması, işleri bir hayli karıştırdı.

Öte yandan, ölümünden üç gün önce kaleme aldığı *“Ölüm meleğinin kanat çırpışlarını duyuyorum. Bacaklarım yeterince hızlı koşamıyor”* dediği vasiyetnamesinin yarısı, Putin'e serzenişler içeriyor ve *“Tanrı seni affetsin. Sadece bana yaptıkların için değil, sevgili Rusya ve halkımıza yaptıkların için de affetsin”* diye bitiyor. Sabit fikir haline dönüşmüş nefreti, ölümünden mutlaka Putin'in sorumlu tutulacağı düşüncesine, bu da, Litvinenko'nun Putin'e zarar verebilmek amacıyla kendisini öldürmesine yol açmış olamaz mı? İngiliz polisi, olayı bir cinayet olarak soruşturuyor ve polonyum 210'un hava yoluyla Rusya'dan getirildiğine neredeyse emin.

İngilizler, Rusya'daki işadamını suçluyor

Tarihler 2007 haziranını gösterdiğinde, İngiltere Başsavcılığı, elinde yeterli ve sağlam deliller olduğunu iddia etti, eski bir KGB ajanı olan, halen Rusya'da bulunan işadamı Andrei Lugovoi'yi, Litvinenko'yu zehirlemekle suçladı ve iadesini istedi. Litvinenko hastalık belirtileri göstermeden bir gün önce, Londra'nın bir otelinde buluşmuşlardı. Tabii, Lugovoi bu iddiaları kesinlikle reddettiği gibi, aslında Litvinenko'yu öldürenin, İngiliz gizli servisi MI6 olduğunu söylüyor. Rusya'nın da onu, anayasalarındaki bir maddeyi, öne sürerek, İngilizlere teslim etmeye pek gönüllü olmadığını belirtmekte yarar var.

Ruslar, İngiltere'deki işadamını suçluyor

Emekli Askerler Devlet Duma Komitesi başkanı ve Rus gizli servisi FSB'nin önceki başkanlarından Nikolai Kovalyov'un görüşü farklı. 2007 ağustosundaki beyanatına göre, bu ne Litvinenko, ne de Lugovoi davası. Olanların arkasında, Aeroflot'u iki yüz on dört milyon ruble, SBS-Agro şirketini on üç milyon dolar dolandıran ve halen bir siyasi mülteci olarak Londra'da sefa süren Berezovski var ve Litvinenko'nun onun için çalıştığı kesin. Ölümün ardında, bu ilişkinin olduğunu ileri süren Kovalyov'a göre, aslında olay bir cinayet değil, kaza bile olabilir.

Bu arada Berezovski'nin Londra'da sefa sürmediğini, ölüm tehditlerini aldığını, hatta temmuz ayı içinde İngiliz polisinin, bunlardan biri olduğunu ileri sürdüğü bir Rus vatan-daşını yakalayarak ülkesine geri gönderdiğini belirtelim.

Polonyumla ölüm

Marie Curie, uranyum cevherinden saflaştırdığı ve ana-vatanı Polonya'nın adını verdiği polonyum 210'u, dayanıl-

maz hale gelen bulantı, kusma ve ishallerinin nedeni olabileceğinden hiç kuşkulananmadan cebinde taşır, çekmecelerinde saklar, karanlıktaki mavi-yeşil ışığını hayranlıkla seyrederdi. 1934'te acılar içerisinde ölürken, kemik iliği iş göremez hale gelmiş, kanındaki alyuvarların, akyuvarların ve trombositlerin tamamı yok olmuştu. Tıpkı, laboratuvar tezgâhı üzerindeki polonyum kabının bir kaza sonucu patlaması yüzünden, daha sonra lösemiden ölen, kendisi gibi Nobel ödüllü ve kimyacı kızı Irene Joliot-Curie gibi.

Vücudunda yüz insanı öldürebilecek düzeyde polonyum 210 bulunan Litvinenko olayından önce, bu maddenin bireysel bir silah gibi kullanılıp kullanılmadığı bilinmiyor. Ancak Putin'in eski korumalarından "Gölgeler Kralı" Roman Tsepov'un 2004'te aniden ortaya çıkan ve ölümle sonlanan rahatsızlığı radyasyon hastalığının tüm belirtilerini gösterdiğinden, onun da yiyecek ya da içeceğe eklenen radyoaktif bir maddeyle öldürüldüğünü düşündürüyor. Belki de, polonyum 210 ile işlenen cinayetler sanıldığından daha fazladır.

Nereden buldular?

Aslında polonyum 210, doğada bulunuyor. Havada, su, da, toprakta, tütünde, dolayısıyla sigara içenlerin akciğerinde. İstanbul Çekmece Nükleer Araştırma Merkezi'nden Asiyeye Başsarı ile Ege Üniversitesi'nden Aysun Uğur ve Güngör Yener, 2000 yılında Ege kıyılarından topladıkları midyelerde polonyum 210 düzeylerini incelemiş ve en yüksek düzeye Foça midyelerinde rastlamışlardı.

Polonyum 210, statik elektriği ortadan kaldırılabiliyor, bu nedenle yaygın bir kullanım alanı var. Örneğin objektiflerin tozunu silmekte işe yarayan fotoğrafçı fırçalarının vazgeçilmez bir bileşeni. Doğal kaynaklardaki polonyum 210'un düzeyleri pek az olduğundan, uranyum cevherinden bir reak-

törde eldesi ve gelişmiş aygıtlarla saflaştırılması gerekiyor. Yayıdığı alfa tanecikleri, deriden geçemiyor. Yutulur, solunur ya da enjeksiyonla damar yoluna verilirse DNA'yı parçalamaya ve zincirleri birbirine bağlayarak hücreleri öldürmeye başlıyor. Vücuda girdikten iki üç saat sonra idrar, tükürük, dışkı, terle atılmaya başlayan polonyum, bu örneklerle temas edenlerin ellerini ağızlarına götürmesiyle onlara da bulaşıyor. Litvinenko'nun 1 kasım günü bir arada olduğu herkeste (Millenium Oteli'nin yedi barmeni dahil) ve uğradığı her mekânda polonyuma rastlanmasının nedeni de bu olsa gerek.

Satın almak isterseniz, kredi kartınızla internet üzerinden 90 YTL ödemeniz yeterli. Adresinize 0.1 mikrokürürlük bir ambalaj gönderiyorlar. Litvinenko'nun öldürülmesinde kullanılan miktar için, on beş bin ambalaj sipariş etmeniz ve bir milyon dolar ödemeniz gerek. Onu öldürmeye kalkışanlar, büyük bir olasılıkla daha basit bir yola başvurmuş olmalılar. Bir reaktörden çalmak gibi.

Örneğin 1999'da asker üniformalı birisi, Kazakistan'dan Özbekistan'a, üzerinde RA 23-54 yazılı bir cam kapsül ve kurşun folyoyla kaplı metal bir kutu geçirmeye çalışırken yakalandığında, elindeki maddelerin radyoaktif polonyum ve berilyum olduğunu ve bunları çalıştığı Baykonur Uzay Üssü'nden çaldığını itiraf etti. Rusya'nın Los Alamos'u kabul edilen Sarov'daki Rusya Deneysel Fizik Araştırma Merkezi'nden de çok sayıda polonyum 210 içeren metal kutunun çaldığı biliniyor. İngiltere'nin Aldermaston'daki Atom Silahları Kurumu, Litvinenko'nun vücut sıvılarında, Londra'nın değişik yerlerinde ve uçakta bulunan polonyum 210'un "parmakizi"ni, yani içerdiği diğer bileşenlerin birbirine oranlarını belirlemeye çalışıyor. Ön verilere dayanarak, maddenin Rusya'daki bir nükleer santraldan kaynaklı olduğu sonucuna vardılar bile.

İngiliz Mobeseler

Londra'da her on dört kişiye bir kapalı devre video kamera düştüğü sanılıyor, yani beş yüz bin kadar. Devlete ait “resmi göz”lerin doksan altısı Heathrow Havaalanı'nda, bin sekiz yüzü tren, altı bini metro istasyonlarında ve binlercesi sokaklarda. Şimdilik bunların sadece bir bölümüne yüksek güçte mikrofonlar takılı, yakında hepsi bu donanımına sahip olacak. Böylelikle “Büyük Ağabey” sadece dolaşanı görmekte yetinmeyip, ne konuştuklarını da duyabilecek. Ayrıca, şimdilik az sayıda kamera, hareketsiz bir cismi fark edip, uyarı sinyali gönderebiliyor. Yani parlamento etrafına bırakılan bir poşeti ya da önünden altı otobüs geçtiği halde binmeyen insanı. Yakında tamamı bu özelliğe kavuşacak. “Özel göz”lerin sayısı ise her geçen gün artıyor. Sadece Selfridges mağazasında dört bin kamera var.

1 kasım 2006 çarşamba günü, Aleksander Litvinenko'nun saat tam 12:05'te Piccadilly'deki bir bayiiiden gazete aldığı, saat 15:15'te Sushi bar'a, 16:30'da Millenium Oteli'ne girdiği bu sayede biliniyor. O gün, Arsenal ile CSKA Moskova'nın Şampiyonlar Ligi futbol karşılaşması da vardı. Bu nedenle kameraların önünden yüzlerce Rus da geçti. İngiliz polisi, bir yandan FBI'ın, diğer yandan KGB'nin desteğini alarak yürüttüğü soruşturmada, bu video kayıtlarını incelemekle işe başladı.

Lugovoi parlamento yolunda

Hani, Litvinenko'nun ölümünden bir gün önce Londra'daki bir otel odasında buluştuğu işadamı Lugovoi var ya. İngilizler, katilin o olduğunu iddia ederek, Rusya'dan iadesini istiyorlardı. Lugovoi 2007 yılı eylülünde, milliyetçi Liberal Demokrat Parti tarafından parlamento aday gösterildi.

Aralıkta yapılacak seçimlerde Lugovoi'nin milletvekili olacağına kesin gözüyle bakılıyor. O zaman dokunulmazlığa kavuşacak ve yargılanmak üzere İngiltere'ye iadesi de söz konusu olmayacak.

İnternette çocuk pornografisi

Hastaların altını temizlemek ve pansumanları değiştirmekle zengin olamayacağı ortadaydı. En iyisi, pornografi işine girmekti. Hatta, çocuk pornografisi daha iyiydi. İnternet üzerinden çocuk pornografisi pazarlamak ise, hepsinden iyiydi. İşte bu nedenle Teksaslı Thomas Reedy, sağlık memuru olmaktan vazgeçti ve 1990'ların ortasında internete erişim sağlayan Landslide Production adlı şirketi kurdu. Hastabakıcı kalsaydı eğer, elbette milyoner olamayacaktı. Ama 1335 yıl hapis cezası da almayacaktı.

Her şey yolunda gidiyordu. Birileri, Landslide'dan web alanı satın alıyor, kendi sitesini oluşturuyor, buraya çocukların yer aldığı pornografik fotoğrafları yüklüyordu. Şirkette ayda 29.95 dolar abonelik ücreti ödeyenler bu fotoğrafları görebiliyor, hatta kendi bilgisayarına indirebiliyordu. Fotoğraf gönderenlerle fotoğraf seyredenler, ücretleri ya internet üzerinden kredi kartıyla ya da şirketin adresine gönderdikleri çeklerle ödüyorlardı. Thomas Reedy, iki yıl içinde, Landslide üzerinde kurulan üç yüze yakın site sayesinde on milyon dolar kazandı. Her şey aynen sürecekti gibiydi. 1999 nisanında, posta denetleme memuru Robert Adams şüpheleninceye kadar. Son bir haftadır, aynı şirketin posta kutusuna Rusya'dan gelen yirmi ikinci mektuptu. "Bu işte bir bit yeniği var" dedi ve durumu Dedektif Steven Nelson'a bildirdi.

Servis sağlayıcıya bin üç yüz otuz beş yıl hapis

Soruşturma, “Kayıp ve İstismara Uğrayan Çocuklar Şikâyet Merkezi”ne değişik ülkelerden gönderilen Landslide hakkındaki iki yüz yetmiş şikâyet ile birleştirildiğinde, durum aydınlanmaya başladı. Reedy’nin banka hesabına son ay yatan 1.4 milyon dolar, her biri yüz elli bin dolarlık iki spor Mercedes, yarım milyonluk villa, savcı Terry Moore’un, şirketin ve köşkün aranmasına izin vermesi için yetip artmıştı.

Çığ Operasyonu (*Operation Avalanche*) 8 eylül 1999’da başladı. Reedy’nin şirketini ve evini arayan bilgisayar uzmanı kırk beş polis, el koydukları onlarca bilgisayarı inceledi ve fotoğraf yükleyenlerin genelde Rusya ve Endonezya’dan, bunları seyretmek üzere abonelik ücreti yatıranların da altmış ayrı ülkeden olduğunu saptadı. Reedy, çocuk pornografisi bulundurmak ve yaymaktan yargı önüne çıkartıldı. 2001’de bin üç yüz otuz beş yıl hapis cezasına çarptırıldıysa da, fotoğrafların üretimine katkısı olmadığı göz önüne alınarak cezası yüz otuz beş yıla indirildi. Tüm mal varlığı ve banka hesaplarına el kondu, sağlanan gelir, kayıp ve istismara uğrayan çocuklarla ilgili devlet kuruluşları arasında paylaştırıldı.

Üç yüz bin pornocu kayıp

Teksas polisi, kredi kartı numaralarından yola çıkarak, üçyüz binden fazla abonenin adresini saptadı. Ancak, listede yer alan otuz beş bin Amerikalıdan sadece yüz yirmisini tutuklayabildi. Çünkü kredi kartlarının yüzde altmış altısı, konuyla uzaktan yakından ilgisi bulunmayan kişilere aitti, bir biçimde pornocular tarafından ele geçirilip kullanılmıştı.

İngiliz polisi ise, aynı listedeki tek bir adresten yola çıkarak başlattığı Cevher Operasyonu’nda (*Operation Ore*) üç bin beş yüz kişiyi tutukladı, bin iki yüz otuzunu mahkûm ettirdi. Bu kişilerin önemli bir bölümü kredi kartı numaralarının ça-

lındığını kanıtladılar, serbest kaldılar, tazminat davaları açtılar. Aralarında, haksız yere üzerlerine atılan bu suçun ağırlığını kaldıramayıp, intihar edenler oldu.

Elli kadar ülkede ise, hiç tutuklama olmadı. Çünkü 1996 ekiminde Antalya'da gerçekleştirilen Interpol'ün 65. Genel Kurulu'nun tavsiye kararlarına rağmen, yasal düzenlemeler tamamlanmamış, internet çocuk pornografisinin izini sürebilecek polisler yetişmemişti. Kısacası, üç yüz bin çocuk pornosunun büyük bölümü internette gezinmeyi sürdürüyor ve çocukları avlıyor.

On iki ülkeden yüz seksen üyesi bulunan Harikalar Kulübü'nü çökerten Katedral Operasyonu'nda, bin iki yüz altmış üç çocuğa ait yedi yüz elli bin fotoğraf ve bin sekiz yüz video filmi ele geçmişti. Fotoğraflardaki çocukların tamamı on altı yaşından küçüktü. Hatta biri üç aylıktı. Sadece on yedisinin kimlikleri belirlenebildi. Geriye kalan bin iki yüz kırk altısı hakkında hiçbir şey bilinmiyor.

Türkiye'deki pornocular

Landmark Operasyonu, Türkiye açısından ayrı bir önem taşır. Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Japonya, Kanada, Güney Kore, Portekiz, Rusya, Tayvan ve Yeni Zelanda'dan fotoğraf yükleyen, dağıtan ve seyreden on bin kişi arasında, rehber öğretmen Özgen İmamoğlu'nun da bulunduğu ortaya çıkmıştı. 2001 yılı sonunda Bursa polisi, İmamoğlu'nun evinde ele geçen fotoğraflardaki beş çocuğun kimliğini belirleyebildi. 2006 yılına gelindiğinde, bir diğer çokuluslu operasyon kapsamında ulaşılan Kanada uyruklu öğretmen Claude Fortin ile olayın Türkiye'deki boyutu tartışılmaya başlandı ve Türklerin internet sitelerinde en fazla dolaşan millet olduğu, Adanalıların birinci sırada yer aldığı öne sürüldü.

Bu yargıya varılmasının nedeni, Google arama motorunun trend bölümünde *child porn* (çocuk pornosu) sözcükleri ile yapılan tarama. Halbuki site sahipleri, Google Trend'in bir laboratuvar çalışması olduğunu ve verilere kesinlikle güvenilmemesi gerektiğini belirtiyor. Benzeri garipliklerden Avustralyalılar da şikâyetçi. Google Trend'in tartışma grubuna 9 kasım 2006 tarihinde mesaj gönderen bir internet kullanıcısı, yaptığı her aramada, kendi ülkesiyle ilgili kent sıralamalarının ilk sırasında rastlanan Cranbourne'un, aslında bir kent olmadığını, Melbourne'un güneydoğusundaki bu yerde, büyük bir olasılıkla bilgisayar klavyesine erişimi bile olmayan yedi kadar bahçıvandan başka kimsenin yaşamadığını belirtiyor. Bu nedenle, Türkiye kullanıcısının çocuk pornografisi konusunda dünya şampiyonu olduğu iddialarına rağbet etmemek gerektiğini düşünüyorum.

Teknolojik gelişmenin yan etkisi

1980 öncesi çocuk pornografisi, az sayıda meraklının, az sayıdaki fotoğraf ve filmi paylaştığı parasız bir etkinlikti. Anonim kalmak istediklerinden, para ödemekten ve tahsil etmekten korktular. Dijital fotoğraf ve film makineleri fotoğraf üretimini, internet bunların paylaşımını, kredi kartları da ödemeyi kolaylaştırdı. 1990'lara gelindiğinde, çocuk pornografisi, artık uluslararası boyutta ve çok kazanç sağlayan bir ticarete dönüşmüştü.

Bazı sitelere ulaşmak için para ödemek yetmiyordu. Fotoğraf görebilmek için, fotoğraf yüklemek gerekiyordu. Örneğin, Harikalar Diyarı'na üye olmak için on bin fotoğraf göndermek şarttı. İnternet, sadece pornografik malzemeyi görmekle yetinen pasif seyircileri, çocukları kandıran, kaçırان, tecavüz eden, hatta öldüren aktif suçlulara dönüştürdü. Bilgisayarların ucuzlaması, kullanımının kolaylaşması, eği-

tim ve eğlencenin en önemli desteğine dönüşmesiyle birlikte, dünyanın dört bir yanında milyonlarca çocuk, ekranlara kitlendi ve çocuk pornografisi üretmek isteyenler, internet sayesinde kurbanlarına kolayca ulaşacakları, hatta web-kameraları aracılığıyla, binlerce kilometre ötedeki bir çocuğun çıplak fotoğraf ve filmlerini bile çekebildikleri bir ortama kavuştu. Okul çıkışlarında, oyun parklarında, havuz kenarlarında kurban aramak geçmişte kalmıştı. Artık çocuklar sohbet odalarında, kısa mesajlar ve e-postalarla kandırılıyordu.

Cep telefonları, internet üzerinden fotoğraf ve video aktarımını sağladığında, küçüklerin yer aldığı pornografik malzeme üretiminde kullanılmaya başlandı. Bilişim ve iletişim teknolojisindeki akıl almaz gelişmeler, bir yandan hayatı kolaylaştırıyordu ama, en değerli varlıklarımızı tehdit eder hale gelmişti.

Hafiye aileler değil, hafiye çocuklar

Çocuk pornografisiyle mücadele için, bilgisayarları kaldırıp atmak ya da cep telefonlarını ellerinden almak, “Eğitim meselesini çözemiyorsak, okulları kapatalım” diyen zihniyetten farksız. Çocuklarımız bilgisayar başındayken yanı başlarında nöbet tutmak, bilgisayarı salona taşımak ya da bilgisayarı olan biteni araştırmak, onlara güvenmediğimizin açık bir kanıtı. Güvensizlik, iletişim kanallarını kapatır, bizi birbirimizden uzaklaştırır. Sonuçta, onları, tek başına ve korumasız bırakırız. Bu nedenle, Başbakanlık, Microsoft ve UNICEF’in işbirliğiyle başlatılan kampanyanın yaklaşımını doğru bulmuyorum. Çünkü “adeta birer internet kurduna dönüştürülecek anne babaların hafiye gibi çocuklarını izlemeleri, kimlerle buluşup, hangi sitelere girdiği, neler yaptığını gözlemesi” gibi hedeflere sahip kampanya “Evinizdeki internetin hafiyesi olun” sloganıyla özetleniyor. Halbuki hafiyeye

dönüştürülmesi gereken, aileler değil, çocukların ta kendisi-
dir. Ayrıca, internete ulaşmak için, artık ev dışında çok sayı-
da başka olanak var.

Kampanyanın destekçileri arasında emniyet birimleri sa-
yılmıyor. Uyuşturucu talebiyle mücadeleden farklı olarak,
dünyanın her yerinde, internet pornografisiyle mücadele-
nin vazgeçilmez ortağı, emniyet birimleridir. Konu hakkın-
da herkesten daha fazla bilgisi bulunan polis ve jandarmanın
neden bu proje içerisinde yer almadığını anlayamadım.

12 aralık 2006 günü Alanya Belediye Meclisi, (kendi ifa-
deleriyle) “Öğrencileri internet kafelerdeki kötü alışkanlık-
lardan korumak için” karar alarak, aileleri yanlarında olma-
dan, öğrencilerin okul kıyafetleriyle, okul saatlerinde inter-
net kafelere girmesini yasakladı. Unutmayalım ki, çocuk de-
diğimiziz, on sekiz yaşından küçük herkestir ve çocuk pornog-
rafisi bu yaştaki kız ve erkekleri kapsar. Okula git-
meyen milyonlarca çocuğumuz ne olacak?

Çocuk pornografisi açısından internetin asıl tehlikesi, ço-
cukların bu görüntülerle karşılaşmasının çok ötesinde, bu
görüntülere malzeme olmasında yatar. İnternetteki pedo-
fillerin kimliklerini gizlediklerini, bir çocuk ya da genç gibi
davranarak arkadaşlıklar kurduklarını biliyoruz. Çocuklara,
esas bunun öğretilmesi gerekir.

Çocuk pornografisi nedir?

Çocuk pornografisinin tanımı ülkeden ülkeye değişir. Bü-
yük bir bölümü, belirli yaştaki gerçek çocuklarla cin-
sel eylemleri bu kapsamda değerlendirirken, bir bölümü da-
ha da ileriye giderek, belli bir yaştaki çocukların, sadece
erotik bir pozda ya da cinsel eylem sırasında değil, her türlü
çıplak görünümünü yasaklar. Kimi ülkeler için, resimler, çi-
zimler, bilgisayar programlarıyla oluşturulan sanal görüntü-

ler bile bu kapsamda değerlendirilir. Örneğin Japon çizgi romanı manga stilinde çizilmiş, cinsellik içeren çocuksu tipler lolikon (kız) ve şotakonların (erkek) yer aldığı grafik ürünler ve videolar, Kanada, İsveç, Norveç ve Güney Afrika'da yasaktır. Öte yandan bazı ülkelerin yasaları, sadece görsel malzemeleri değil, yazılı belgeleri de çocuk pornografisi olarak tanımlar. (Türk Ceza Kanunu'nda çocuk pornografisiyle ilgili özel bir düzenleme olmayıp, "müstehcenlik" kapsamında değerlendirilmektedir.)

Sanat değeri bulunan ürünler, genellikle çocuk pornografisi kabul edilmemekle birlikte, istisnaları da bulunur. Örneğin 1978'de, Cannes'da Altın Palmiye ödülüne layık görülen, Nobel ödüllü yazar Günter Grass'ın, aynı adlı romanına dayanan *Teneke Trampet* filmi, büyümek istemeyen çocuğu oynayan aktörün cinsellik içeren sahneleri nedeniyle, Kanada'da ve bazı ABD eyaletlerinde yasaklanmış, filmin kopyasını bulunduranlar cezalandırılmıştı. Benzer şekilde, David Hamilton da dahil olmak üzere pek çok ünlünün çektiği çıplak çocuk fotoğraflarının, pornografik kabul edilerek satışının engellendiğini biliyoruz.

Pornocular nasıl yakalanıyor?

Son yıllarda, polislerin internette çocuk pornografisiyle mücadelede başarısı çok arttı. Örneğin, internet sitelerinin önemli bir bölümünün arkasında, artık polisler var. Bir diğer deyişle, siteler birer tuzak. Kullanılan bir diğer yöntem, polislerin çocuk rolü yaparak internet sohbet odalarına girmesi ve kurban arayanların karşısına çıkması. Elbette hedefleri bir buluşmaya ikna edebilmek. Bu çerçevede dünyanın dört bir yanındaki servis sağlayıcıları ve binlerce gönüllü, polisle işbirliği yapıyor ve internetteki pedofillerin yakalanmasına yardımcı oluyor.

Milyonlarca görüntüyü saniyeler içinde tarayarak belli bir çocuğun resmini bulabilen ya da elektronik yazışmalarda yer alan, konuyla ilgili belli anahtar sözcükleri yakalayan yazılım programları, ayrıca Interpol ve FBI bünyesinde oluşturulan kayıp, çalıntı, kimsesiz çocuk fotoğraflarını içeren veri tabanları, iz sürmeyi kolaylaştıran yeni gelişmeler.

Öte yandan “Fotoğrafları ben çekmedim, internetten indirdim” şeklindeki savunmalar da, artık pek işe yaramıyor. Çünkü dijital fotoğrafların elektronik “parmakizi”yle, şüphelinin evindeki fotoğraf makinesinin parmakizini karşılaştırmak mümkün ve tıpkı “Bu mermi, bu silahtan atılmış” dercesine, “Bu fotoğraf, bu makine ya da cep telefonuyla çekilmiş” denebiliyor.

Tabii bu arada, yaşın yanında kurunun da yandığını ve pedofiliyle ilgisi olmadığı halde, medyada çıkan haberler yüzünden, konuyu merak ederek sitelere girenlerin de soruşturmalara uğradığını bilmekte ve dikkatli olmakta fayda var.

Fotoğrafta saklı gerçek

1990 yılı temmuz ayı ortalarıydı. Mutfak masasına oturdu, kahvesini koydu, günlük gazeteleri önüne çekti ve her zamanki gibi önce cinayetleri aradı. “Kardeş kardeşi öldürdü” yazan, boynu bükük, işçi tulumlu, perişan görünümlü, safça bakan üç ihtiyarın fotoğrafı bulunan haberi, büyük bir dikkatle okudu. Kalktı, baroya telefon etti. Savunma avukatına ücretsiz danışmanlık yapabileceğini bildirdi. O güne değin on iki binden fazla otopsi gerçekleştirmiş, yirmi beş bin raporun altına imza atmış doktor ve hukukçu Cyril Wecht’in burnuna, kahvenin güzelim tadını bastıran pis kokular geliyordu.

En küçüğü elli dokuz, en büyüğü yetmiş yaşındaki Ward kardeşler bekârdı, ilkokulu bitirdikleri bile kuşkuluydu. Tepenin üzerinde, babalarından kalma dört gözlü çiftlik evinde birlikte yaşar, inek yetiştirir, güneşirı kapılarına gelen kooperatife süt satarak geçinir, sabahdan akşama tütün çiğner, “Çarkıfelek”i seyretmeden yatmazlardı.

En yaşlıları Roscoe, hiç duymaz olmuştu. Zaten dik kafalının biriydi, buna sağırhlğı eklenince tamamen içine kapanmıştı. Olur olmaz her şeye çocuk gibi gülen en küçükleri Delbert, dışarda kar yağsa “Hava otuz derecenin üzerinde” denmesine bile ses çıkarmayan, her şeyi onaylayan yumuşak başlı bir adamdı. Buna karşılık beline kadar uzanan sakalı ve kısacık boyuyla Lyman, öylesine sinirliydi ki, dert açmamak için, az konuşmaya çalışırdı. Hele yabancılarla, hiç konuşmazdı.

İşte bu yüzden, durmaksızın başının ve midesinin ağrı-

dığından, ayaklarının şiştiğinden yakınsa da, aralarında en güçlü kuvvetli olan, ayda bir yeşil traktöre binip, yetmiş kilometre ötedeki kasabaya alışverişe giden (zaten ondan başkasının ehliyeti yoktu), hesapları tutan, yemekleri pişiren ve sözü hep dinlenen Bill'di.

5 haziran 1990, Ward kardeşler için sıradan bir gündü. Bill ve Delbert, elli yıldır olduğu gibi aynı yatağa yattı, birbirlerine tatlı rüyalar diledi ve Bill, bir daha uyanmadı.

Telefonculuk oyunu

Çiftliğe önce bir devriye otosu, sonra ambulans, sonra bir sürü başka polis ve tam 07:45'te de Dedektif Killough ile birlikte bir doktor geldi. Üzerinde pijamaları, sağ yanına boylu boyunca uzanmış, gözleri ve ağzı hafif aralık Bill Ward'ı görüp, kardeşlerle birkaç dakika görüştükten sonra, otopsi yapılmasına karar verdiler.

New York eyaleti adli tabiplerinden Humphrey Germaniuk otopsiye başladığında saat on bir olmuştu. Doğal bir ölüm yol açabilecek değişiklikler saptayamayan, buna karşılıklı gözlerde, ağızda ve soluk borusunda, peteşi denen toplu iğne başı büyüklüğündeki kanama noktaları gören doktor, Savcı Donald Cerio'ya ulaşır, "Kesin ölüm nedenini henüz belirleyemedim. Havasızlığın ölümüne yol açtığı bir cinayet bile olabilir. Dokuları inceleteceğim, alkol, uyutucu, uyuşturucu ve zehir aratacağım. Cenazeyi, pijamayı, fanilayı ve uzun donu mezarlık morguna gönderdim. Otopsi raporunu daha sonra vereceğim" dediğinde, saat beşe geliyordu.

Savcı Cerio, on dakika sonra Müfettiş Lagatta'yı aradı ve sadece "Doktor Germaniuk ihtiyarın havasızlıktan öldüğünü ve boğulmuş olabileceğini düşünüyor" dedi. Müfettiş, hemen çiftliğe en yakın karakola bilgi verdi: "Kardeşlerden biri ihtiyarın ağzını burnunu kapatarak öldürmüş." Tıpkı kulaktan

kulağa oynanan telefonculuk oyunu gibi, ilk söylenen, sona ulaştığında tümüyle anlamını yitirmişti.

Ağabeyimi ben boğdum

İki saat geçmemişti ki, çok sayıda polis, çiftliği çevirmiş, kardeşleri devriye araçlarına bindirerek karakola götürmüş, sorguluyordu bile. Saat 23:30'a doğru en küçükleri, güler yüzlü, iyi huylu Delbert tutuklandı. Memur Eugene Rifenburg'a, ağabeyini öldürdüğünü itiraf etmişti. Daktilolanmış ifadesinde, yıllardır baş ağrısı, mide yanması ve ayak şişmesinden yakan Bill'in acılarına son vermek için uyumasını beklediği, daha sonra sol yanına dönerek, ağzını, burnunu sağ eliyle kapattığı kayıtlıydı. "Okudum, anladım" yazısının hemen altını imzalamıştı.

Memur Rifenburg, kardeşlerin en yaşlısı ve sağırı Roscoe Ward ile hiç iletişim kuramadı. Lyman'ın ifadesine gelince, "Boğuldu" demişti. "Delbert boğmuş olabilir mi?" diye sordugunda aldığı yanıt, tek kelimeydi: "Olabilir."

Durumdan haberdar edilen Doktor Germaniuk, sabahı beklemeden çiftliğe gitti. Ne kadar çarşaf varsa topladı. Daha sonra, cenaze evine yollandı. Yaşlı adamın penisinden, anüsünden aldığı sürüntü örnekleri ve çamaşırlarıyla geri döndü. İki kardeşin aynı yatakta yattığını öğrenmişti ya, cinsel ilişkide bulunmuş olabilecekleri iddialarına karşı, önlem almak istemişti. Ofisine döndüğünde, histopatoloji ve toksikoloji raporlarını ve sperm aranmasını beklemekten vazgeçti. Oturdu, raporunu tamamladı. Sonuç bölümüne "elle boğma sonucu havasızlıktan ölüm" diye yazdı ve rahat bir uyku uyudu.

Savunmanın silahları

Delbert, cinayeti kabullenmiş olsa da, yirmi yıldır kardeşleri tanıyan emekli yargıç Harry Thurston kasabayı aya-

ğa kaldırmış, tutuksuz yargılanması ve Bill'e yeniden otopsi yapılması için dokuz yüz imza toplamayı başarmıştı. Üç hafta kadar sonra Madison mahkemesi yargıcı O'Brien, on bin dolar kefalet karşılığı Delbert'i serbest bıraktı. Bayan Emilie Stilwell elde teneke kutu kapı kapı dolaşarak bu parayı topladı. Delbert evine döndü ve her zamanki gülümseyen haliyle, duruşma gününü beklemeye başladı.

Savcı Cerio'nun mezarı açtırıp, tekrar otopsi yaptırmaya niyeti yoktu ama, otopsi raporunu, tamamlanan histopatoloji ve toksikoloji bulgularını, çamaşırlardaki sperm lekelerinin ölenin kendisine ait olduğunu gösteren DNA sonuçlarını başka bir adli tabibe inceletmeden, iddianamesini hazırlamadı. Monroe Adli Tabibi Dr. Nicholas Forbes, meslektaşının kararına katıldı, otopsi eksiksizdi. Zehirlenme yoktu. Doğal ölüm yol açacak bulgu yoktu. Peteşiler, havasızlıktan boğulmanın işaretiydi. 19 mart 1991'de Savcı Cerio, Delbert'i ömür boyu hapis istemiyle büyük jürinin önüne çıkarttı.

Savunma avukatı Ralph Cagnetti'nin, New York'lu Özel Dedektif Joseph Spadafore ve ABD'nin en ünlü patologlarından Pittsburgh'lu Cyril Wecht'ten yardım aldığını biliyordu.

Sıradışı bir doktorun ısrarı

Dr. Cyril Wecht sıradan birisi değildi. Binlerce otopsi yapmış, bir o kadar kez jüri önünde kararlarını savunmuş, son otuz yılda pek çok ünlü kişinin otopsi bulgularını yorumlayarak haftalarca, hatta yıllarca süren tartışmalara yol açmıştı. Yakışıklıydı, ses tonu etkileyiciydi, karmaşık konuları basit bir dille anlatmasını bilirdi, ikna yeteneği yüksekti, aynı zamanda hukukçuydu, sosyal yönleri güçlüydü ve TV kanallarının sevgilisiydi (Hukukçu oluşu ve medyayla sıcak ilişkileri dışında Cyril'i hep babam Prof. Dr. Şemsi Gök'e benzet-

mişimdir. Wecht'le son kez, 2002'de Atlanta'da karşılaştık. ABD Başkanı John F. Kennedy suikastında iki silah kullanıldığına ilişkin görüşlerini paylaşmak istemişti.)

Güneşli bir mart sabahı Dr. Wecht, Savcı Cerio'nun sorularını yanıtlamaya başladı. "Bill Ward, altmış yaşında, normal gelişmiş, iyi beslenmiş bir kişi. Peteşilerden başka bir bulgu yok" dedi. Ardından tahta-tebeşirle, bu küçük kanamaların nasıl oluştuğunu açıkladı. On dakika kadar sonra altısı kadın, altısı erkek, çiftçilik geçmişi bulunan, orta halli on iki jüri üyesi, peteşilerin, elle ağız ve burnun kapatılmasının önemli ve kesin bir kanıtı olmadığını, dolaşımdaki oksijen düzeyinin normalin altına düştüğünü göstermekten başka bir değeri bulunmadığını öğrenmişti.

Tam yemek sonrasıydı. Dr. Wecht, ölenin son yemeğinden bahsetmeye başladı. "Ward kardeşler o akşam bol miktarda ve sadece istiridye yedikten hemen sonra yatmışlar. Ağız burnu kapatılan bir kişi boğulmamak için büyük çaba gösterir. Bu sırada, midedeki yemeğin geri gelmesine sıklıkla rastlanır. Otopsi raporuna göre ne yemek borusu, ne soluk borusu, ne de ağızda istiridye kalıntısına rastlanmıştır. Size garip gelmiyor mu?" diye sordu ve çantasından birer birer çıkarttığı, elle ağız burnu kapatılarak canı alınanların, kırmızısı ağır basan otopsi fotoğraflarını göstermeye başladı. Zaten yemek sonrasıydı, fotoğraflar mide bulandırıcıydı, jüri üyeleri gözlerini kaçırdı, duruşmaya ara verildi.

Cinayet değil, doğal ölüm

Ertesi sabah, Dr. Wecht bir adım daha ileri gitti. "Bill Ward sakat değildi, madde etkisinde değildi. Delbert ondan ufak tefekti. Nefes alması engellenirken nasıl olur da hiç direnç göstermedi? Ayrıca ağız ve burnun zorla kapatılmasında, genellikle bu boşluklarda kanama olur. Otopsi raporuna

göre ne boğuşma olmuş, ne de ağzında, burnunda kan var. Bu durum bana garip geliyor” dedi.

“O zaman Bill Ward nasıl öldü?” diye sordu savcı. “Kalbi dört yüz yirmi gram, bu yaş ve kilodaki birinin ortalama kalp ağırlığından yüz gram fazla. Kalbi besleyen damarlarda daralma var. Sağ akciğerinin ağırlığı, solun iki katı, kalbe gelen kanı akciğerlere götüren damarlarda sertlik var. Dalacağı, karaciğeri normalden büyük. Bütün bunlar konjestif kalp yetmezliğini gösterir. Durmaksızın yakındığı baş ve mide ağrıları, ayaklarının şişmesi de bu yüzden. Ani kalp durmalarında semen fişkirabilir. Çamaşırlarındaki spermin nedeni de bu” yanıtını aldı.

Bağırانlar, bayılanlar

Savcı Cerio, Avukat Cognetti, Dr. Germaniuk ve Dr. Wecht arasındaki tartışmalar günlerce sürdü. Savcı, dönüp dönüp, sanığın cinayeti üstlendiğine, kardeşlerden Lyman’ın bunu onayladığına değiniyor, iki hekimin anlaşılmaz tıbbi terimlerle dolu ve giderek bilimsellikten uzaklaşıp hakaretler içermeye başlayan tartışmalarına son vermeye çalışıyordu.

Bir süre sonra Dr. Wecht, meslektaşının cehaletini bir yana bırakıp, savcıya yöneldi ve onu -nezaket kurallarını hayli aşan bir dille- polis yanlısı olmakla suçlamaya başladı. Savcının aynı üslupla karşı çıkışlarına, avukatın ikide bir duyulan “itiraz ediyorum”ları eklenince, tanık sandalyesinde oturan kardeş Lyman fenalık geçirdi, başüstü yere devrildi. Jüri üyeleri de dahil herkes ayaklandı, bağırıp çağırmaya başladı. Zaten günlerdir çekiciyle kürsüsüne vurarak tarafları edepli olmaya davet etmekten yorulan Yargıç William O’Brien, çirkin iddialarını kanıtlayamadığı takdirde Dr. Wecht hakkındaki suç duyurusunda bulunacağını söyledi ve salonun boşaltılmasını emretti.

Sonu değiştiren iki belge

Aslında adli dosyada, daha soruşturma safhasında klinik psikolog Dr. Anthony Blumetti'nin verdiği, ancak hiç göz önüne alınmamış bir rapor vardı. Delbert'in IQ değerinin altmış dokuz olduğu, "eğitilebilir zekâ geriliği"nin bulunduğu, sosyal becerileri sınırlı, ie kapanık, heyecanlarını bastırmış, şiddetle yumuşaklık arasında bocalayan şizoid kişiliği nedeniyle, sorgusunda söylenen her şeyi kabul edebileceği, ayrıca okur yazar olmadığı kayıtlıydı.

Öte yandan Özel Dedektif Joseph Spadafore, olayın hemen ardından Delbert'i sorgulayan, ifadesini imzalatan, ancak hiçbir görüşmeyi kayda almayan memur Eugene Rifenburg'un, Ward kardeşlerin çiftliğini, değerinin çok altında bir fiyata satın almaya çalıştığını, ölenin bunu kabul etmediğini ortaya çıkartmıştı.

Nisan başında, Dr. Wecht, bu iki bilgiyi birleştirdi ve polisin geri zekâlı, söylenen her şeyi kabullenen zavallı bir köylüyü nasıl kandırabileceğini, ses kaydı yapılmadığından aralarında neler görüşüldüğünün bilinemeyeceğini anlattı.

6 nisan 1991 sabahı doktor, mutfak masasına oturdu. Gazeteleri önüne çekti. Temiz pak elbiseleri, başlarında kasketleri, yan yana duran ve gülümseyerek bakan üç ihtiyarın fotoğrafını gördü. Kahvenin kokusu harikaydı. Jüri, Delbert Ward'ı suçsuz bulmuştu.

Özel dedektifle görüşüm

2006 yılı aralık ayında, savunmanın tuttuğu Dedektif Joseph Spadafore'la telefonda konuştum. Kendisi, o sıralar, New York'taki özel bir dedektiflik şirketinin sahibiydi. Delbert'in üç yıl önce öldüğünü, çiftliği artık süt kooperatifinin işlettiğini anlattı. Davanın hemen ardından, polis Rifenburg

erken emekli edilmiş, Yargıç O'Brian'ın görev yeri değiştirilmiş, ancak en önemlisi, New York Polis Akademisi ders müfredatına, zekâ geriliği bulunan tanıklarla görüşme dersi eklenmiş, bu amaçla hâlâ, aynen yürürlükte olan bir yönetmelik çıkartılmış ve o gün bugündür polisin yaptığı, telefon dahil, tüm görüşmeler, zorunlu şekilde, teyp ya da videoyla kayda alınıyormuş. Bir uzmanın dikkatini çeken haber fotoğrafının neleri değiştirebileceğini görüyor musunuz?

Yılın değişmeyen yıldızı DNA

Kanunların suç saydığını önlemeye ve aydınlatmaya çalışan milyonlar için 2006, sıradan sayılabilecek bir yıldır. Gene olay yerlerinde iğneyle kuyu kazarcasına delil arandı, gene otopsiler yapıldı, mezarlar açıldı, gene kollar, kemikler, böcekler incelendi, gene imzalar, parmakizleri, lastik izleri, yiv ve setler karşılaştırıldı. Bazı ülkelerde “Yılın Başarılı Polisleri” listesi uzundu, bazılarında “Yılın Çözölemeyen Olayları”. “Yılın Yıldızı” ise tekti ve listelerin uzunluğunu o belirledi: DNA.

2006’da DNA teknolojisinden yararlanan ölkeler, tartışılmaz biçimde suçla mücadelede daha başarılıydı. DNA veri bankası bulunanlar ise, bir önceki yıla göre, suçları aydınlatılabilme oranlarını yükseltti. Bankalarına sadece mahkûmların DNA bilgilerini değil, tutuklananların ve şüphelilerin bilgilerini de ekleyenler, ayrıca bankalarını cinayet, yaralama, tecavüz, gasp gibi olaylarla sınırlamayıp, hırsızlık ve trafik yasalarını ihlal gibi basit suçlara da genişletenler ve bu bilgileri hiç silmeyenler, başarılarını doruğa taşıdı.

Türkiye’de DNA

Türkiye’de uzunca bir süredir DNA analizleri zaten yapılıyordu. Bu yıl da, pek çok olay onun sayesinde çözüldü, pek çok soru onunla yanıtlandı. Ancak bu yıl, bu teknoloji ve yetişmiş insan gücünden yararlanmak üzere çok önemli bir adım atıldı ve ulusal DNA veri bankasının kurulması yönün-

de bir yasa tasarısı hazırlandı. Her satırını onaylamamakla birlikte, gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra, 2007’de yürürlüğe girmesini umduğum yasa, on yılı aşkın bir süredir hayal ettiklerimi gerçekleştirecek ve Türkiye’de artık “gördüm”, “yaptım” ya da “yapmadım” diyenlerin söylediklerinden ziyade, bilim konuşacak.

Elbette tek başına ne DNA analizlerini yapabilmek, ne de bunları bir bankada tutmak yeterli. Olay yeri incelemelerini Türkiye’nin her yanında aynı düzeyde gerçekleştirmek ve her ilde aynı kalitede DNA analizi yapabilecek altyapıyı sağlamak zorundayız. Çünkü olay yerinden delil toplayamadığımız takdirde, kalp nakli olanakları bulunan, ancak hastaya kalp hastalığı tanısı koyamadığı için bundan yararlanamayan bir ülke olmaktan öteye geçemeyiz. Çünkü topladığımız delilleri hemen analizleyemezsek, gözaltı süresinin kısıtlılığı nedeniyle, suçluyu serbest bırakmak zorunda kalırız. Bu durum bir yandan kaçmasına, diğer yandan başka suçlar işlemesine fırsat verir.

DNA’nın gücü ile tanışanlar

2006’da pek çok ülke DNA teknolojisiyle yeni tanıştı. Örneğin Pakistan, vücudu parçalanan bir intihar bombacısının kimliğini belirleyemeyince, polis teşkilatının ilk DNA analiz laboratuvarını İslamabad’da kurdu.

DNA incelemelerini genellikle biyolojik babanın belirlenmesinde kullanan Malezya, cinayetlerin aydınlatılmasında da DNA’dan yararlanmaya başladı ve ırzına geçip öldürülen bir kadının üzerindeki üç saç telinin, şüpheliler arasında yer alan, ancak kesinlikle katil olamayacağı öne sürülen bir askere ait olduğunu kanıtlayarak, tartışmalara son verdi.

Mayıs ayında Kazakistan, Karaganda’daki Adli Tıp Merkezi içerisindeki DNA laboratuvarının açılışını yaptı.

Yirmi dokuz yaşındaki set çalışanı Hind el Hinavi, on altı aylık kızının, ünlü aktör Ahmed Fişavi'den olduğunu iddia edince, Mısır parlamentosu, biyolojik babanın belirlenmesinde DNA analizlerini zorunlu kılacak bir yasa tasarısını görüşmeye başladı.

Birleşik Arap Emirlikleri, küçük bir erkek çocuğunu kaçırıp ırzına geçenleri DNA analiziyle saptadı ve her birini on beş yıla hapse mahkûm etti.

Çin, DNA sayesinde, polis baskısıyla elde edilen ikrarların önüne geçtiğini, cinayetlerin yüzde doksanını aydınlatabildiğini bildirdi ve bir önceki yıla göre cinayet sayısındaki iki bine varan azalmayı buna bağladı.

Bankalar kuruldu ve genişletildi

DNA analizi yapabilenler, bir banka kurmak üzere harekete geçtiler. Öneğin haziran ayında, Dublin polisi, ehliyet sahteciliğinden tutukladığı bir kişinin, aydınlatılamamış bir ırza geçme olayının da faili olduğunu gördüğünde, bu kişinin DNA bilgisini, İngiltere ulusal veri tabanında aratmış ve biyolojik delilleri saklanmış faili meçhul yetmiş sekiz ayrı olayın daha çözülmesini sağlamıştı. Bunun üzerine İrlanda, kendi DNA veri bankasını kurmaya karar verdi.

Bu yıl pek çok ülke, zaten var olan DNA bankasının kapsamını genişletti. Aydınlatılamamış suç faillerinin ele geçmeden intihar edebileceği ya da ölebileceğini göz önünde tutan İngilizler, Kilise'nin de onayıyla, her ölenden DNA örneği alarak, veri tabanlarındaki profillerle karşılaştırmaya başladılar.

Altyapı ve personel eksikliği nedeniyle DNA analizlerini zamanında yapmakta zorlananlar, adaletin gecikmemesi için özel laboratuvarları kullanmaya başladı.

ABD, İngiltere ve Almanya zaten yıllardır bu olanağı de-

ğ erlendirmektedir. Bu yıl Avustralya da bu kervana katıldı ve analizlenmeyi bekleyen otuz üç bin örnek için hizmet satın aldı, ayrıca afet durumunda kimliklendirmeye yarayacağı düşüncesiyle, rıza gösteren polislerinin DNA profilini bankalamaya başladı.

Nisanda Çek Cumhuriyeti Parlamentosu, DNA için örnek vermekten kaçınanlara kestiği elli bin Koruni (yaklaşık üç bin üç yüz elli YTL) para cezası yerine, polisin zorla örnek almasını sağlayacak yasa değişikliğini kabul etti.

Kitleler tarandı

Geçen yıllarda on sekiz bin kişiden aldığı örneklerle bir çocuk katilini yakalayabilen Alman polisi, bu yıl temmuzda yüz bin kişiden örnek alarak bir rekor kırdı ve biri dokuz, diğ eri on bir yaşında iki küçük kızın ırzına geçip öldüren saldırganın peşine düştü.

Sokaklardaki köpek pislikleriyle başa çıkamayan Dresden Belediyesi, dışkılarından köpekleri, dolayısıyla sahiplerini belirlemek ve ceza kesmek üzere, kayıtlı on iki bin köpektan tükürük alarak DNA bilgilerini depoladı.

Almanya'daki 2006 Dünya Kupası'nda çalışan sosis satıcısından itfaiyecisine kadar iki yüz elli bin kişinin, ayrıca maç bileti almak isteyen binlerce taraftarın adli sicili incelendi ve evvelce şiddet gösterdiği bilinen iki bin Alman futbol fanatiginden DNA için örnek alındı.

İngiliz polisi, genç model Sally Anne Bowman'ın katilini bulabilmek amacıyla dört bin erkeğin DNA'sını inceledi.

Kanadalı seks işçisi beş yüz kadar kadın, öldürüldükleri takdirde kimliklerinin belirlenebilmesi için DNA analizi için gönüllü örnek verdiler.

Bundan on yıl önce Bosna-Hersek'te kurulan Uluslararası Kayıp Kişiler Komisyonu DNA Laboratuvarı, toplu mezar-

lardan çıkartılan kalıntıları incelemeyi ve kayıpları olan seksen bin kişinin DNA'sıyla karşılaştırarak ailelerini bulmayı sürdürdü. 5 temmuz 2006 günü komisyon, on bininci kişinin kalıntılarının ailesine teslim edildiğini, halen yirmi sekiz bin kişinin kayıp olduğunu bildirdi.

Dolaylı yakalamalar

İngiltere, yaz başında, kırmızı ışıktaki durmadığı için bir kadın sürücünden örnek aldı. Elde ettiği DNA profilini, daha önce işlenmiş bir suçla ilgisi olup olmadığını anlamak için bankada aradı. Aynısını bulamadı ama, altı ırza geçme olayında benzerine rastladı. Kadının, bir erkek kardeşi olduğunu saptadı. Yapılan sorgusunda, evvelce aydınlatılamamış altı ırza geçme olayının faili olduğu ortaya çıktı. Aynı dolaylı yöntemle, yirmi yıl önceki bir cinsel saldırının faili de bulundu. Böylelikle zaten her on dört vatandaşından birini bankalamış olmakla, dünyanın en geniş DNA veri tabanına sahip İngiltere, bankada olay yerinden elde edilen DNA profillerinin tam benzerinin aranmasıyla yetinilmemesini, saldırganın, benzerlerin bulunmasıyla ulaşılabilecek aile bireylerinden biri olabileceğini kanıtlamış oldu.

Amerikalılar, DNA bilgisinden yola çıkarak belli başlı ırkları birbirinden ayırabiliyordu. İngilizler buna göz ve saç rengini ekledi, Avustralyalılar bir adım daha ileri giderek DNA'dan yüz şekli ve boyu bulmaya çalıştı. Böylelikle DNA bilgisinden robot resmin çizilmesine artık çok az kaldı.

Bir okul gezisi sırasında, on üç yaşındaki İngiliz kız öğrenci Caroline Dickinson'u Fransa'da boğan İspanyol Francisco Arce Montes'in, cinayetten beş yıl sonra bir rastlantı eseri ABD'de ele geçmesi, ülkeler arasında DNA veri paylaşımının ne denli önemli olduğunu bir kez daha gösterince, nisan ayından başlamak üzere İngiliz ve Amerikan polisi DNA

bilgilerini birbirleriyle paylaşmaya başladı. Europol ve Interpol tüm dünya polisini benzeri yardımlaşmaya davet etti.

Hata yapan suçlular

Bu yıl adamın biri, papağan çalarken kolunu gagalattı ve birkaç damla kanının kapı önüne damladığını fark etmedi. Bir diğeri, otomobil çaldı, işyerleri ve postaneleri soyduktan sonra, aracı kent dışına terk etti ama, kola kutusunu araçta unuttu. Bir adam, bir genç kızın ırzına geçti, öldürdü, bu arada güneş gözlüklerini düşürdü. Başka bir adam, çıplak erkeklerin katıldığı bir program yüzünden BBC televizyonuna kızdı, kadınların mahrem yerlerini gösterir fotoğrafları zarflara koydu, tükürükleyip kapattı ve yöneticilere gönderdi.

Bu İngilizler, her hafta, yüzlerce suçun aydınlanmasını sağlayan DNA bankası sayesinde yakalandı. Belediye otobüsü sürücülerine tüküren kırk altı yolcudan sekizinin kim olduğu, cezaevine sigara paketi içerisinde eroin (ve elinin terini) sokan kadın avukat, hep bankayla bulundu. Mart ayında John Humble, içip içip naralar atmaya başlayınca karakolluk oldu. Tükürüğünü aldılar. DNA profilini bankaya yolladılar ve John Humble'ın, otuz yıl önce bir seri katili (Yorkshire canavarı) yakalamak üzere olan polisi, gönderdiği mektuplarla yanlış yerlere yönlendiren, bu arada katile üç kadını daha öldürecek zaman kazandıran kişi olduğunu buldular.

2001'den bu yana ülkesinin değişik kentlerinde pek çok kuyumcu soyan, ancak son girdiği yerde su içtiği pet şişesini unutan Miami'li hırsız, doksan yaşındaki bir kadının ırzına geçtikten sonra üzerindeki kırmızı süveteri çıkartıp bir çöp bidonuna atan Maryland'li, ayrıca sabaha karşı bir lokantaya girip önce kızarmış piliç yiyen, sonra lokantayı soyan, ancak iyice yaladığı pilicin kemiklerini tabağında bırakan Illinois'li, Thelma adlı kuzunun ırzına geçen Michigan'lı,

DNA bankası sayesinde ele geçen binlerce Amerikalıdan sadece dördüydü.

Etik mi, değil mi?

2006'da polisler, suçluları yakalamak için, önceki yıllardaki gibi, çokça tartışılan uygulamalara da başvurdu. Örneğin Seattle polisi, 2004'te on beş yaşındaki kızın ırzına geçme ve öldürme olayını aydınlatabilmek amacıyla, şüphelendiği bir kişiyi izledi ve otobüse binerken attığı sigara izmaritini yerden alarak DNA analizi yaptı. İzmaritteki DNA, kızın üzerindeki spermin DNA profiliyle uyuşturdu. Karşılaştırma örneğinin hukuka aykırı elde edildiği öne sürülmüş olsa da, bir Washington eyalet mahkemesi bunu suç kanıtı kabul etti.

Benzer şekilde Teksas polisi, öldürülen kadının yanında bulunduğu bir sigara izmaritinden elde ettiği DNA profilini karşılaştırabilmek amacıyla, şüphelendiği kişiyi izledi ve kullandığı kamyonun penceresinden attığı sigara izmaritine el koydu. Hukuka aykırı elde edildiği söylene de mahkeme, izmaritteki DNA'nın, saldırganın profiliyle uyuşmasını cinayetin delili olarak değerlendirdi. Önceki yıllarda bu tür uygulamalara ciddi biçimde karşı çıkılırdı. Hatta şüphelilerin DNA'sına ulaşmak amacıyla, berberlerden saç teli toplayan Avusturya polisi çok eleştirilirdi. Anlaşılan, artık katili bulabilmek, her türlü etik kaygının önüne geçmiş durumda.

Akan kan yerde kalmıyor

2006'da DNA bankaları, yıllar önceki cinayetleri aydınlatmada gene işe yaradı. Otuz üç yıl önce bir hemşirelik öğrencisini öldüren kişi San Francisco'da ele geçti. Yetmiş iki yaşındaki katilin tutuklanabilmesi için kalp ameliyatının nekahat dönemini geçirmesi bekleniyor.

Benzer şekilde, otuz yıl önceki bir cinayeti işleyen kişi Montana'da yakalandı. Mahkemeye çıkartılamadan intihar etti.

Virginia'da ruhsatsız silah taşımaktan tutuklanan ve DNA profili bankaya eklenen kişinin, 1977'de bir pizzacıda işlenen ve bir türlü aydınlatılamayan cinayetin faili olduğu ortaya çıktı.

On iki yaşındaki küçük İngiliz'in öldürülmesinde kullanılan bıçaktan, otuz dokuz yıl sonra DNA profili elde edilebildi. İki kişi tutuklandı.

Çeşitli pardonlar

2006 yılı yazının başında Melbourne, yaz sonuna doğru Houston polis kriminal, bazı DNA analizlerinde hata yaptığını kabul ederek özür diledi. On sekiz yıl demir parmaklıklar arkasında kalan bir Teksaslı'nın suçsuz olduğu DNA sayesinde anlaşıldı. Böylelikle Amerikan cezaevlerinde haksız yere yatırıldığı için pardon denilen (ve tabii ciddi tazminatlar da ödenen) yüz seksen sekizinci kişi de serbest kaldı.

FBI'a bağlı Atlanta Kriminal Laboratuvarı'nın, ayda dört bin dolara yakın maaş alan altı DNA uzmanı, müdürleri Vernon Keenan'a pardon dediler ve silahlı kuvvetlerin aynı kentteki laboratuvarına üç katı maaşla transfer oldular.

Borneo'da ölüm

Uzun evin karanlığına alışmak biraz zaman almıştı. Duvar diplerine sıralanmış Çin porseleni fiçılar, rengârenk kaseler, ucu tüylü mızrakların hiçbiri ilgimi çekmiyordu. 2007 yılı kurban bayramının üçüncü günüydü. Dünyanın üçüncü büyük adası Borneo'daydım. Yeni yıla Sarawak Nehri'nin kıyısında, karşı köyün ışıklarını seyrederek girmiştim. Şimdi, kafatası hevenkleri tavandan sarkıyordu ve neredeyse yirmi yıldır onlara dokunmayı bekliyordum.

Yağmur ormanının derinliklerinden gelen gong seslerine bakılırsa, nehrin yukarı kısımlarında oturanlardan biri ölmüştü. Altı gong, uzunca bir boşluk, sonra yine altı gong. Çok önemli biri değildi. Öyle olsaydı, sekiz gong çalınırdı. Kadın mı, erkek mi, neden ölmüş, nasıl ölmüş gidince anlaşılacaktı.

Erkekler balık ağlarını tamir etmeyi, kadınlar boyları büyüklüğündeki havanlarda piring ezmeyi bir yana bıraktılar, hediyelerini hazırladılar, kalanlarla vedalaştılar, bir adam genişliğindeki uzun kayıklarına üçer beşer doluştular. Durmaksızın yağan yağmurun altında, on beş bin çiçek, üç bin ağaç, iki yüz küsur memeli hayvan ve dört yüzün üzerinde kuş türünün yaşadığı, ışık geçirmez ormanın içinden akan bir ırmaktan diğerine, ara ara tekrarlanan gong sesinin geldiği yöne doğru ve hep akıntıya karşı kürek çekerek yol aldılar. Cenaze töreni için bekleneceklerini biliyorlardı. Taze bir insan başı gelinceye dek yasın süreceğini de. Beyaz mihrace-

ler henüz buralara hükmetmiyordu, Hristiyan ya da Müslüman olmamışlardı ve adanın kuzeyindeki ormanlarda, canlı cansız her şeyin bir ruhu olduğuna inanarak yaşayan İban, Bidayuh, Kayan, Kenyah, Kelabit, Bedawan ve daha nice Sarawak kabilesi için kafatası avcılığı, cenaze törenlerinin ayrılmaz bir parçasıydı.

Aynı çatı altında tek köy

Tama Langet'in babası zengin değildi. Güzel Kuta Jegan'ın ailesine yüklü bir para ödeyemedi. Bu nedenle Tama, suyun yukarı kısmında yaşayan pek çok erkek gibi, nesi var nesi yok geride bırakarak, karısının oturduğu ve kadınların hep birbirinin akrabası, erkeklerin ise birbirine yabancı olduğu, uzun eve taşındı. Nehre paralel olarak, ama sudan yüz metre kadar uzakta ve toprak kaymasından, nehir taşmasından ve vahşi hayvanlardan korunmak üzere, üç adam boyu yüksekliğinde ağaç gövdeleri üzerine inşa edilen, tek kapılı dar ve uzun ev, aynı çatı altında otuz iki aileyi barındırırdı.

Uzunlamasına ikiye bölünen evin, suya bakan yarısı, aslında bir köy meydanıydı. Üç bir tarafı açık terasta, kedi, köpek ve tavuklar dolaşır, sohbetler edilir, oyunlar oynanırdı. Evin yamaca bakan diğer yarısı ise, her bir ailenin yattığı ve yemeğini pişirdiği otuz iki eşit parçaya bölünmüştü. Kuta Jegan'lar, Bedawan'dı. En sağlam evleri onlar yapar, çeliğe su verir, kuru pirinç tarımını ve balıkçılığı iyi bilirlerdi, bu nedenle başka yerlere göçmeleri gerekmezdi ve yangın çıkmazsa eğer, kim bilir daha kaç kuşak bu uzun evde doğacak, burada öleceklerdi. Tıpkı Tama Langet'in sevgili karısı gibi.

Veremle birlikte kaybolanlar

Kuta Jegan uzunca bir süredir öksürüyordu. Çok zayıflayıp halsiz düştüğünde, ortaklaşa kullanılan odanın bir yanı-

na serilen hasırların üzerine yatırdılar. Böylelikle uzun evde oturanlar ya da uzaklardan misafiriğe gelenler, gece gündüz nöbetleşe yanı başında bağdaş kurup oturdular, hindistancevizi sütünde haşlanmış pirinci ve balığı yedirmeye çalıştılar. Yağmur ormanlarında yaşayanlar, ruhların öksüren bedenlerde fazla kalmadığını bilirdi. Nitekim uzun evde oturan biri kadın, ikisi erkek üç Şaman'ın bütün çırpınışlarına rağmen, bir sabah dudaklarına yaklaştırdıkları boynuz gagalı kuşun tüyü hiç kıımıldamadı.

Kuta Jegan veremdi. Veremden ölmeyecek günler gelecekti elbette. Testereyle dozerler ormanlarına girdiğinde, ucu gözükmeyen ağaçlarının yerine margarin, dondurma, ruj, çikolata, bisküvi ve daha nice ürüne katılan yağ için palmyeler dikildiğinde (ve bu sayede Malezya, dünya palm yağı ihtiyacının yarısını sağladığında), deli ırmaklarına gem vuran barajlar yapıp her yer gölün suları altında kaldığında, verem yok olacaktı. Onunla birlikte uzun evleri, uzun mızrakları, uzun kayıkları, yüksek kütükler üzerindeki mezarları, ağır küpeler yüzünden omuzlara kadar uzayan kulakmemeleri, zehirli okları ve sadece meyve, yaprak ve böcek yediğini bildikleri halde, sesinden bile çok korktukları yumuk gözlü, koca kollu, kıvılcı saçlı orangutanları da. Verem yok olduğunda, Sarawak yerlilerine ait ne varsa, turistik bir atraksiyona dönüşecekti.

Ruhlar için taze insan başı

Suyun aşağı kısmından cenaze törenine katılmak üzere gelenlerin kayıkları uzun eve yaklaştığında, Kuta Jegan'ın cansız bedeni terasa taşınmış, üzerinde ne varsa çıkartılıp yakılmış, başı ve kollarını dışarıda bırakacak şekilde beyaz bir beze sarılmış ve ikisi önde, biri geride üç ayaklı ölü sandalyesine yarı yatar biçimde bağlanmıştı bile. Uzun tartışmalardan sonra kocası Tama Langet ve diğer erkek akraba-

ları, törenin dört gün sürmesine, cesedin yerleştirileceği tah-ta tabutun altıncı hasattan sonra açılmasına, çıkartılacak kemiklerin iyice temizlendikten sonra porselen fiçıya konma-sına, böylelikle ikinci kez defnedilmesine karar verdiler. He-men ardından, Tama Langet saçlarını kesti ve ölü sandalye-sinin ayakucundaki küçük hasır kulübenin içine girdi. Tören bitinceye dek orada oturacak, kimseyle görüşmeyecekti.

Ev sahipleri ve misafirlerin toplamı üç yüz kişiyi bulmuş-tu. Dedelerin ve ataların ruhlarına edilen dualar, hüznü dolu şarkılar, inceli kalınlı gong sesleri eşliğindeki danslar, dur-maksızın yenen yemekler, içilen pirinç şarabı, genç kadınlar-la erkeklerin bir yandan çığlıklar atıp bir yandan birbirleri-nin çıplak bedenlerine çamur sürüşleri, ara sıra ölen kadının ağzına tıktırılan bir parça pirinç, kollarına takılan bilezik-ler, saçlarına sıkıştırılan tüyler, boynu kesilip kanı etrafa sa-çılan tavuklar, ateşin üzerinde tütsülenen maymun gibi, ku-şaklar boyunca her cenaze töreninde tekrarlanan davranışla-rın nedeni, aralarında dolaşan iyi ruhları mutlu etmek, kötü-leri korkutup kaçırmaktı. Ama hiçbiri, Kuta Jegan'ın ruhunu huzura kavuşturmaya yetmezdi. Çünkü Şaman, kan akma-sı gerektiğini söylemişti. Tavuk, yılan, domuz gibi basit yara-tıkların kanı değil, insan kanı.

Bu nedenle ölünün yası, taze bir kafa gelinceye dek sü-recekti. Sadece bu uzun evde değil, uzak yakın akrabaları-nın evlerinde de neşeli şarkılar söylenmeyecek, oyunlar oy-nanmayacak ve en önemlisi kimse evlenmeyecekti. Hal böyle olunca, en cesur, en becerikli, en deneyimli kafatası avcısının bulunup görevlendirilmesi şarttı.

Kadınlar olmasa, avcılar olmazdı

Kafatası avcısını, sıradan bir katil gibi görmek yanlış olur. Her ne kadar hırsızlık ya da intikam amacıyla kafa ke-

senler olsa da, ölünün ruhu için baş alanların Sarawak yerlileri arasında çok saygın bir yeri vardı. Onları, ellerinin üstüne bakarak tanıyabilirdiniz. Çünkü her erkek ve her kadın, gövdesinin her yerine dövme yaptırabilirdi ama, elin üzerine dövme yaptırabilmek için, bir baş getirmiş olmak şarttı.

Kızlar, bir kafatası avcısıyla evlenmek için can atar, evli kadınlar avcı kocalarıyla gurur duyar, birbirlerini kıskanırdı. Çığlıklar, davul sesleri, şarkılar ve danslarla karşılanan kahraman, ganimetini kendi elleriyle tavandan sarkıtılan çubuğa tutturur, hemen altındaki odunları tutuşturur ve uzun evin verandasını bir boydan diğerine dolduran yüzlerce insan, derinin kavrulmasını, saçların tutuşmasını, etlerin düşmesini seyreder, yanık kokusunu içine çekerdi.

Uzun evin tavanına asılan kafataslarının sayısı ne denli çoksa, orada oturanlar o denli savaşı, güçlü ve cesur bilinirdi. Ancak kadınların başını bu denli döndürmeseydi eğer, erkekler taze bir baş uğruna, bir pala, içinde uçları upas ağacı özsuyuna daldırılmış zehirli oklar bulunan bir bambu sadak ve onları üfleyecek uzun bir boruyla, aylar sürebilecek zorlu yolculuklara çıkmayabilirdi. Kafası kesilecek, yakın-uzak akraba olmayan birini bulmak pek kolay değildi çünkü. Zaman içinde gönüllü avcılık bitti ve bu işi meslek edinenler türedi.

Beyaz race Sir James Brooke kafatası avcılığını yasakladığında, akraba olmayanların sayısı zaten çok azalmıştı ve kimi kimsesi olmayan, küçük kulübelerde tek başına yaşayan, göçebe Penan'lardan başka kurban bulunmaz olmuştı. İngilizler, uzun evlerdeki tüm kafataslarını topladılar, hepsine birer numara verdiler, cenazesi olanlara kiraladılar, yasağa rağmen avcılığı sürdüreni ve yakınlarını ağır biçimde cezalandırdılar, XX. yüzyıla girildiğinde Borneo'nun kuzeyindeki yağmur ormanlarında atalarının ruhu için insan kanı akıtanlar kalmamıştı.

Her şey kadınlar için

Yüz yıl önce Sarawaklı genç kızlar, sadece ellerinin üzerindeki dövmeden, erkeğin cesur bir kafatası avcısı olup olmadığını anlamakla yetinmezlerdi. Erkeğin ayak bileğindeki balık oltası dövmesi, onun iyi bir âşık olduğunun kesin kanıtıydı. Açık söylemek gerekirse, penisinde bir palang vardı. Daha küçük bir çocukken, onu ırmağın soğuk suyunda saatlerce tutan babası, uyuşan organının uç kısmında, keskin bir bambu iğne ile yatay bir oluk açarken, annesi bütün gücüyle onu yüreklendiren şarkılar söylemişti. Çalışırken ve yolculuklarda, yağlanmış bir kuş tüyü geçirerek kapanmasını engellediği bu oluğa, sevişirken iki milimetre çapında, dört santim uzunluğunda bakır, gümüş ya da altın bir çubuk, çubukğun her iki ucuna da birer küçük maden top takacaktı.

Yüz yıl öncesinin palanglarını, Kuching'teki Sarawak Müzesi'nde görmek mümkün. Erkekler, cam vitrin içindeki bu küçük çubukların ne işe yaradığına akıl erdiremediler, ne komiktir ki, Haçlı Seferleri'ne giderken kadınlara takılan bekâret kemeri gibi bir şey sandılar. Kadınlar ise hafifçe gülümsediler ve aralarında fısıldaştılar. Yağmur ormanlarına beyaz adamla birlikte gelen medeniyet, sadece töreleri değil, erkeklerin kadınları baştan çıkartmak için göze alabileceği sıkıntı ve acıları da alıp götürmüştü.

Borneo'da DNA analizleri

Borneo'da yoğun biçimde DNA analizleri yapılıyor. Bunların amacı ne babalık tayini ne de cinayet. Hedef, geçmişti aydınlatmak, buna dayanarak geleceği planlamak. Örneğin üç yıldır Kuzey Borneo'nun Sabah bölgesindeki orangutanların (orang = adam, utan = orman, *Pongo pygmaeus*) dışkılarındaki DNA'yı inceleyen Cardiff Üniversitesi'nden Prof. Michael

Bruford, 2006 ocağında iki yüz hayvana ait bulgularını PLoS Biology'de yayınladı.

Genetik veriler, XX. yüzyılın başında üç yüz on beş bin dolayında olan sayılarının on üç bine düştüğünü ve ormanların tarım alanına dönüştürülmesi bu hızda sürerse, on on beş yılda soylarının tamamen tükeneceğini gösteriyor. Daha önceleri, orman üzerinden helikopterle uçarak yuvalarının belirlenmesiyle yapılan orangutan sayımı, böylelikle tarihte ilk kez DNA düzeyinde gerçekleştirildi.

Birkaç yıl öncesine kadar, adadaki fillerin kökeninin Asya kıtası olduğu sanılıyor, korunmalarına gerek duyulmuyor ve kıta filleriyle çiftleştiriliyordu. ABD'nin Columbia Üniversitesi'nden Prithiviraj Fernando, bu varsayımın yanlış olduğunu, Borneo fillerinin genetik yapısının üç yüz bin yıl önce farklılaştığını ve gerek kıta, gerekse Sumatra fillerinden farklı bir tür olduklarını, dışkılarının mitokondriyal DNA analiziyle kanıtladı. Şimdi, Borneo filleri koruma altında.

Malezya Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Kuching Kimya Dairesi'nden Zaliha Suadi ve arkadaşları, Sarawak'ta yaşayan İban, Bidayuh ve Melanau etnik gruplarının DNA özelliklerini ocak 2007'de *Journal of Forensic Sciences*'ta yayınladılar ve bu sayede Borneo'nun geçmişini ve bölgedeki göç yollarını aydınlatmaya yönelik dev bir adım attılar.

2006 eylül ayında, istakoz toplamak üzere evden çıkan küçük Mohd Azuan Hatta'nın ortadan kayboluşu üzerine, çocuğu bir timsahın yediği düşünüldü. Sungai Bako Nehri'nde yüzen onlarca timsahtan hangisinin katil olduğunu anlamının tek yolunun, onları kusturmak olduğu sonucuna varan Sarawak polisi, timsahları yakalayıp, boğazlarından aşağıya kova kova su dökmeye kalktıysa da, başarılı olamadı. Çocuğun ailesi, günümüz Şamanları olarak bilinen Bomohlardan destek alınmasında ısrarcı oldu. Bomohlardan gösterdiği tim-

sahlar, birçok sivil toplum örgütünün karşı çıkmasına rağmen, birbiri ardı sıra öldürüldü ve otopsileri yapıldı. Altıncısının midesinden saç ve iç çamaşırı parçaları çıkınca, timsah katliamına son verildi. Saçların insana ait olduğunu belirleyen Kimya Dairesi, şimdilerde kesin kimliklendirme için DNA izole etmeye çalışıyor.

Pan am 103 patlaması on sekiz yıl sonra yeniden

Yirmi bir ülkeden iki yüz yetmiş kişiyi öldüren facianın üzerinden sadece birkaç gün geçmişti. Yetkililer, uçağın düşmesine, el yapımı düzenekteki yüksek güçte plastik patlayıcının neden olduğunu bildirdiler. Birkaç hafta sonra, saatli bombanın uçağın neresine yerleştirildiği saptandı. Birkaç ay sonra da, bombayı kimin yerleştirdiği. Eski bir istihbaratçının yargı önüne çıkması on yıl sürdü. Verilen ömür boyu mahkûmiyetin sahte delillere dayanan siyasi bir karar olduğu iddiaları ise hiç bitmedi. 2004 ortalarında özel bir komisyon, üzerinden neredeyse yirmi yıl geçen Pan Am 103 patlamasının delillerini ve binlerce tanık ifadesini yeniden incelemeye başladı ve 28 haziran 2007’de davanın yeniden görülmesine karar verdi.

21 aralık 1988 akşamı saat 07:03’te, Pan American Havayolları’nın Londra-New York arası 103 sayılı seferini yapmakta olan bir Boeing 747-121, İskoçya’nın Lockerbie kasabası üzerinde infilak etti. Saatte 190 kilometre hızla esen rüzgâr, yolcu, mürettebat, uçak ve yükünü yüz otuz kilometrelik bir koridor boyunca, büyük ölçüde tarla ve ormanla kaplı, iki bin kilometrekarelik bir alana yaydı. Saatli bomba öyle ayarlanmıştı ki, Pan Am 103, yirmi beş dakika gecikerek kalkmasaydı eğer, her şey Atlantik Okyanusu’nun karanlık sularına gömülecek, gerçeklere belki de hiçbir zaman ulaşamayacaktı.

Sekiz on kişilik gruplara ayrılan binin üzerinde polis ve as-

ker, kızılötesi kameralarla donatılmış askeri ve özel helikopterlerin yönlendirmesiyle, kendilerine verilen “Taş ve ot dışında ne bulursanız toplayın, plastik torbalara koyun, bulduğunuz noktayı belirtecek biçimde etiketleyin, kömürleşen örneklerle özel olarak dikkat edin” talimatına uygun şekilde aylarca çalıştılar ve İskoçya’nın güneyindeki tarla ve ormanlardan on binin üzerinde ceset, ceset parçası, uçak ve yük kalıntısı toplayarak, bir okulun spor salonunda kurulan merkeze teslim ettiler. Toplanan her cismin röntgeni çekildi, gaz kromatografisiyle patlayıcı kalıntısı arandı ve bulgular, İngilizlerin HOLMES (Home Office Large Major Enquiry System) bilgisayar sistemine kaydedildi. Lockerbie’de İskoçlara yardım eden sadece İngilizler değildi. Amerikalılar ile Almanların federal soruşturma büroları FBI ve BKA da birer merkez oluşturmuş, uçak kazalarından anlayan uzmanlarını, terörle mücadele birimlerindeki istihbaratçılarını buraya yerleştirmişti.

AVE4041 kodlu konteyner

Uçağın parçaları, gövdenin yeniden oluşturulması için havacılık ve savunma sanayiinin merkezi Farnborough’a götürüldü. Gövdenin sol alt ön kısmında, uçağın navigasyon ve iletişim sistemlerinin hemen altına ve yolcu valizlerinin yer aldığı konteynerlerin yerleştirdiği ön kargo bölümüne denk gelen yerde, is ve küçük çukurcuklarla kaplı yarım metrekaRELİK bir kısmın, dışa doğru yıldız patlaması şeklinde parçalanmış olduğu görüldü.

Araziye saçılan konteynerlerin hepsi, dokuz bin metre yükseklikten yere çarpmanın bulgularını taşımakla birlikte, AVE4041 kodlu metal ve AVN7511 kodlu fiber konteynerlerdeki zarar, diğerlerinden çok daha fazlaydı. Yükleme planı incelendiğinde, her ikisinin yan yana ve gövdedeki yıldız patlaması şeklindeki parçalanmaya yakın bir konumda bulun-

duğu anlaşıldı. FBI'ın bomba bölümünün şefi James "Tom" Thurman, "yüksek enerjili bir olay"ın, AVE4041'in ortalarında bir yerde, tabandan otuz santim yüksekte, uçağın gövdesine altmış santim uzaklıkta gerçekleştiği sonucuna vardı.

İngiliz Savunma Değerlendirme ve Araştırma Kurumu'ndan (Defence Evaluation and Research Agency, DERA) Alan Feraday ve Dr. Thomas Hayes, AVE4041'in üzerinde pentaeritrol nitrat (PETN) ve siklotrimetilen trinitramin (RDX) bulunca, patlamaya, Çekoslovakya'nın Semtin kasabasında imal edilen Semtex-H adlı bir plastik patlayıcının yol açtığı kesinleşti.

Kasetçalarda patlayıcı

Fazla geçmeden, patlamanın AVE4041'e yüklenen sert kapaklı, kahverengi Samsonite marka Silhouette 4000 modeli bir valizde gerçekleştiği ve valizde bir Toshiba radyo-kasetçaların bulunduğu ortaya çıktı.

Ardından Dr. Thomas Hayes, 106 numaralı delil poşetinden çıkan Slalom marka gömlek yakasına, tırnak büyüklüğünde bir baskılı devre parçasının (*Printed Circuit Board-PCB*) saplanıp kaldığını fark etti. Hemen her elektronik cihazda bulunan baskılı devre, bir yandan elektronik bileşenleri bir arada tutar, diğer yandan bunlar arasındaki elektriksel bağlantıyı sağlar. Plastik patlayıcı Semtex, Toshiba kasetçalar ve baskılı devre, akıllara iki ay kadar önce Alman polisinin, Neuss'taki bir ev baskını sırasında ele geçirdiği saatli bombayı anımsattı. Gömlek yakasına tutunmuş baskılı devre parçası, soruşturmayı yürütenleri bombayı koyana götürecek ve dizleri üzerinde tarla ve ormanlarda delil arayanlardan kimin bulduğu bir türlü kesinlik kazanmamakla birlikte, iddia makamının en önemli delilini oluşturacaktı.

Almanya'da ele geçen Toshiba'lı düzenek Filistin Halk

Kurtuluş Cephesi'ne aitti. Medyaya göre, Pan Am 103 su-ikastının sorumlusu da onlar olabilirdi.

Libyalıya götüren logo

Halbuki soruşturmayı yürütenlerin ilgi odağı, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi değil, 1975-1981 arasında Çekoslovakya'daki Omnipol şirketinden yedi yüz ton Semtex aldığı bilinen Libya'ydı. Gerçi Omnipol Suriye, Kuzey Kore, Irak ve İran'a da Semtex satmıştı ama, Libya'ya yönelmenin bunun dışında çok daha önemli bir nedeni vardı.

FBI'dan Tom Thurman, baskılı devre parçasını, on ay kadar önce Senegal'in Dakar Havaalanı'nda kırk kilo Semtex, çok sayıda TNT içeren paket ve on detonatörle yakalanan Muhammet Marzuk'un çantasındaki devreye benzetmişti. İsviçre firması MEBO'nun logosunu taşıyan devre, MST-13 tipi bir saati kontrol ediyordu. Pan Am 103 enkazındaki baskılı devre parçasının da üzerinde MEBO logosu vardı ve Muhammet Marzuk, Libyalıydı.

İskoç polisi MEBO yetkilileriyle temas kurdu. Bu özellikteki az sayıda devreyi, sadece Doğu Alman istihbarat servisi Stasi'ye verdiklerini, Libya ordusuna satabilmek amacıyla birkaç prototipini Kaddafi'nin akrabası olduğunu sandıkları bir yüzbaşıya teslim ettiklerini söylediler. "Yüzbaşı" dedikleri, Zürih'e geldiğinde işlerini şirketin ofislerinden sürdüren eski bir istihbarat subayı, Libya Havayolları'nın güvenlik sorumlusu ve Trablusgarp'taki Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Abdülbaset Ali Muhammed El Megrahi'den başkası değildi.

Made in Malta etiketi

Alan Feraday ve ekibi, binlerce delil arasından yirmi dördünün, Samsonite valiz patladığında içinde ya da çok yakı-

nında olabileceğini saptadı. Slalom marka iki erkek gömleğinin, Babygro Primark marka mavi bebek tulumun ve kareli erkek pantolonun üzerindeki küçük kâğıt parçacıklarının, Toshiba RT-SF 16 Bombeat modeli kasetçaların kullanım kitapçığına ait olduğunu belirleyince, bu giysilerin bombalı valizde bulunduğuna karar verdiler.

Abanderado marka tişört, krem rengi pijama, Puccini etiketli yün kazak, balıksırtı desenli kahverengi erkek ceket ve 34 beden Yorkie marka erkek pantolonuna, Toshiba kasetçalar gövdesine ve hoparlörüne ait parçacıklar takılmıştı. Kömürleşmiş siyah şemsiyenin üzerinde bebek tulumuna ait mavi lifler bulundu. Bunların da valizde olduğu sonucuna varıldı.

Ancak en önemlisi, balıksırtı ceketin lifleri arasındaki mavi bebek tulumuna ait iki iplikçik ve bunlara takılı kalmış “Made in Malta” etiketiydi. Yorkie marka pantolonun da Malta’da imal edildiği anlaşıncı, İskoç polisi Malta’ya gitti ve Lockerbie bombacısı olduğu düşünülen Libyalıyı orada aramaya başladı.

Malta’daki dükkân sahibi

Malta’da, Yorkie marka eşyaları satan en büyük dükkân, adanın kuzeydoğu kıyısındaki Sliema’daydı. Tony Gauci de dükkânın sahibi. Uçağın düşüşünden iki hafta kadar önce temiz tıraşlı, yapılı bir Libyalının, mavi bebek tulumu, siyah şemsiye, balıksırtı ceket, bej pijama ve daha bir sürü eşyayı marka, model, renk ve bedene bakmaksızın satın aldığını anlatan Gauci, adamı daha önce de, uçağın düşüşünden sonra da, Sliema’da gördüğünü anlattı. Tarifî üzerine robot resmi çizildi.

Gauci’ye birkaç ay aralıklarla onlarca fotoğraf gösterildi. Sonunda Libyalı Megrahi’yi teşhis etti. Megrahi’nin, Malta’nın Luqa Havaalanı’ndaki Libya Havayolları ofisinin mü-

dürü Emin Halife Fimah'ın yakın arkadaşı olması, İskoçya başsavcısının öngördüğü senaryoyu destekliyordu. Savcının iddianamesine göre Megrahi, belirli bir süre sonra patlayacak biçimde imal ettiği saatli bombayı kasetçalara yerleştirmiş, kasetçaları da eşyalara sarıp Samsonite valize koymuştu. Müdür Fimah, valizin Luqa-Frankfurt-Londra-New York bagaj etiketiyle Malta Havayolları'nın KM 180 sayılı Frankfurt seferine yüklenmesini sağlamıştı. Yolcu beraberinde olmayan valiz, Frankfurt'tan Londra'ya gelmiş, orada da Pan Am 103'ün AVE4041 konteynerine konmuştu.

13 kasım 1991'de Megrahi ve Fimah, iki yüz yetmiş kişinin ölümüyle suçlandı. FBI'ın en çok arananlar listesinde yerlerini aldılar ve yakalanmalarına yardım edecek olana dört milyon dolar ödül vaat edildi.

General Kaddafi, her ikisini de uzun yıllar İskoç makamlarına teslim etmemekte direndi. Ama Birleşmiş Milletler'in ekonomik yaptırımları yüzünden 2000 yılı baharında Hollanda'daki Amerikan Havaüssü Camp Zeist'te İskoç polisine teslim etti. Aynı yerde kurulan bir İskoç cezaevinde tutulan iki Libyalı, yine aynı yerdeki İskoç mahkemesinde yargılandı.

Otuz altı hafta sonra, 31 ocak 2001'de Fimah, delil yetersizliğinden beraat etti. Megrahi, suçlu bulundu, denetimli serbestliğe 27 yıl sonra hak kazanmak kaydıyla, ömür boyu hapse mahkûm edildi ve Glasgow yakınlarındaki Greenock Cezaevi'ne nakledildi. Megrahi'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de dahil olmak üzere yaptığı başvurular bir değişiklik yaratmadı. Libya, mağdur ailelerinin her birine sekiz milyon dolar tazminat ödedi.

Tartışılan bilirkişiler

1997'de FBI bünyesinde yürütülen bir disiplin soruşturması sonunda, değişik birimlerde çalışan bazı uzmanların,

polisin kurgusunu destekleyecek delilleri üretmek nedeniyle görev yerleri değiştirilmiş, hatta erken emekli edilmişti. Görev yeri değiştirilenler arasında Pan Am 103 soruşturmasının yıldızı Tom Thurman da vardı. Gerçi patlamayla ilgili raporlarında yanıltıcı bir bulguya ulaşılmadı ama, Megrahi ile Fimah'ın yargılanmaları sırasında, savunma avukatlarının sorularıyla karşılaşmaması için mahkemeye çağırılmadı ve sadece verdiği bilirkişi raporunun okunmasıyla yetinildi.

Benzer şekilde DERA'dan Alan Feraday'ın, 1990'lı yılların başında verdiği bazı bilirkişi raporlarında yer alan analizlerin, başka laboratuvarlarca tekrarında tamamen farklı sonuçlara ulaşılması ve bu durumun tutuklananların salıverilmesine yol açması nedeniyle, Pan Am 103'teki bilirkişiliği ciddi yara aldı.

Bunlar yetmiyormuş gibi, baskılı devre parçası üzerinde patlayıcı aramayan ve bunu parçanın küçüklüğüne bağlayan Dr. Thomas Hayes'in, evvelce şüphelilerin tırnak altlarında bile patlayıcı artığı aradığı ve rapor verdiği ortaya çıktı. Bu nedenle, Tom Thurman'a ek olarak, Feraday ve Hayes de mahkemeye çağırılmadı. İddia makamının dayandığı en önemli raporların altında imzası bulunan bu üç bilirkişinin, var olmayan delilleri ürettikleri dedikodusu hep sürdü.

Son söz hâlâ söylenmedi

23 ekim 2005'te, Lockerbie soruşturmasını yürüten ve Megrahi'nin tutuklanma emrinin altında imzası bulunan Lord Peter Fraser, *The Sunday Times* gazetesine verdiği beyanatta, Megrahi'yi teşhis etmiş olan Maltalı dükkân sahibi Tony Gauci'nin, kolay etki altında kalan biri olduğunu, ayrıca yargılamayla ilgili kaygıları bulunduğunu söyledi.

Pan Am soruşturmasında görev yapmış emekli bir İskoç polisiyle, yine emekli bir CIA çalışanının, baskılı devre par-

çasını CIA'in olay yerine yerleştirmiş olabileceği iddiaları, билет aldığı halde Pan Am 103'e binmemiş bir CIA ajanının bu bulunduğu ilişkin dedikodular, Alman polisinin patlamadan iki gün sonra Filistinli Abu Talip adlı bir kişinin banka hesabına, İran'ın milyon dolar düzeyinde para yatırdığını gösteren istihbaratının bilindiği halde göz ardı edilmesi, mahkûmiyeti tartışmalı bir duruma getirdi.

Bütün bu sorunları 2004 yılından bu yana mercek altına alan İskoç Ceza Davaları İnceleme Komisyonu, davanın yeniden görülmesinin gerekli olup olmadığına karar vermeye çalışırken, Megrahi, suçsuz olduğunda ısrar etmeyi, Kaddafi de, Bingazi'deki bir hastanede yatan dört yüz kadar çocuğa AIDS bulaştırdıkları iddiasıyla ölüm cezasına çarptırılan Filistinli doktorla beş Bulgar hemşirenin hayatına karşılık, "siyasi tutuklu" olarak nitelendirdiği vatandaşını geri istemeyi sürdürdü.*

Komisyon, incelemesini üç yılda tamamladı ve 28 haziran 2007 günü raporunu açıkladı. Lockerbie faciasına yol açtığı iddiasıyla İskoçya'nın Greenock'taki Gateside Cezaevi'nde ömür boyu hapis cezasını çekmekte olan Abdülbased Ali Muhammed El Megrahi'nin ikinci kez yaptığı temyiz başvurusunu kabul etti.

Bu durumda, yirmi yıl önce bilirkişilik yapan İngilizlerle Amerikalıların ve özellikle Alman Federal Kriminal Polis teşkilatı BKA'nın başı iyiden iyiye derde girecek gibi gözüküyor.

Çünkü BKA, faciadan birkaç hafta önce Almanya'da ele geçirilen ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne ait olduğunu saptanan Toshiba kasetçalarlı bomba düzeneğinin aynısı Pan Am 103 patlamasında kullanıldığı halde, her iki olay arasında bir ilişki bulunmadığını bildirmiş ve soruşturmanın Libya'ya yönelmesine neden olmuştu.

* Bkz. "Bingazi altılısı ve AIDS'li çocuklar" başlıklı yazı.

Bir ay kadar sonra ilginç bir gelişme yaşandı. Libya, Bin-gazi Hastanesi'nde yatan çocuklara AIDS bulaştırdıkları gerekçesiyle idama mahkûm ettiği Filistinli doktorla (cezaevindeyken Bulgar vatandaşı olmuştu) beş Bulgar hemşireyi, Bulgaristan'a iade etti. Bunun karşılığında, ABD ve Fransa başta olmak üzere değişik Avrupa Birliği ülkelerinden neler aldığı, bu yazımızın konusu değil. Ancak pazarlığın bir maddesinin de Megrahi olduğu söyleniyor. Kaddafi'nin oğlu Sey-fülislam'ın, 1 ağustos 2007'deki bir basın toplantısında, Megrahi'nin Libya'ya iadesi meselesinin, babası ile İngiltere Başbakanı Tony Blair arasındaki gizli görüşmede ele alındığını ifade etmesi, bunun en güvenilir kanıtlarından biri.

Pan Am 103 patlamasının mağduru İskoçya ise, adaletin üstünlüğünden söz edip, İngilizlerin Megrahi konusundaki pazarlığının onları bağlamayacağını ileri sürüyor ve Megrahi'yi yeniden yargılamakta ısrar ediyorlar.

Ülkelerin ekonomik çıkarları, adaletten üstün olabilir mi? Bu satırları okuduğunuzda, büyük bir olasılıkla cevabını biliyor olacağız.

Narkotikçi olmak isteyen kral

21 aralık 1970 günü kral, aile fotoğraflarını ve savaş-tan kalma 45'lik Colt tabancasını özenle paketledi, siyah kadife ceketinin altından gözüken, yakaları kalkık kar beyazı gömleği, altın kaplı kemeriyle başkanın ziyarete gitti. “Uyuşturucu bağımlılığı ve komünistlerin beyin yıkama yöntemlerini iyice araştırıp kararımı verdim. Narkotik polisi olmak istiyorum” dedi. “Üzgünüm” diye yanıtladı başkan. “Kral olsan da, narkotikçi olamazsın.” Kral, yedi yıl sonra öldü. Kanında uyuşturucu ve uyarıcı birçok madde buldular. Adı Elvis Presley'di, başkanın ki Richard Nixon.

Elvis, parmağına elli bin dolarlık nişan yüzüğü taktığı, yarı yaşındaki Ginger Alden ile bir süredir gündüzleri uyu-yup, geceleri yaşıyordu. Bu tersine dönmüş biyolojik ritmin nedeni, ünlü müzisyene rahat vermeyen hayranlarıydı. Yılın başından bu yana altmış üç konser vermişti. Şişmanlamıştı. Sıklıkla başı ağrıyordu. Bağırsaklarından şikâyetçiydi. Uyu-yamıyordu. Yorgundu. “Siyahların müziğini yürüten ırkçı be-yaz” eleştirileri onu üzüyordu.

15 ağustos 1977 gece yarısı, Ginger'le birlikte dişhekimine gitti. Sabaha karşı, yirmi yıl önce yüz bin dolar ödeyerek satın aldığı “3764 Güney Bellevue Bulvarı” adresindeki Grace-land malikânesine döndüler. Racketball (dört duvarla oynanan duvar tenisi) oynamaya başladıklarında sabah saat beş-ti. Elvis, mavi pijamalarını giyip “Sen yat. Banyoda biraz kitap okuyup geleceğim” dediğinde, saat sabahın yedisiydi.

Ginger, 16 ağustos günü öğleüzeri uyandı. Elvis'in yanına hiç gelmediğini fark etti. Bir iki kez seslendi. Yanıt alamayınca, kalkıp banyoya gitti. Mavi pijamalı adam kusmuştu, yüzünü uzun tüylü halıya gömmüş, boylu boyunca yatıyordu. Tuvalette otururken fenalaştığını düşünen genç kadın, telaşla güvenliği çağırdı. Bir ambulansla Baptist Methodist Hastanesi acil servisine girdiğinde, artık yaşamıyordu. Ardında otuz üç film, üç Grammy ödülü, dünya genelinde yüz milyon üzerinde satan yüz otuzun üzerinde albüm ve single, ayrıca otuz beş milyon dolarlık bir servet bırakan XX. yüzyıl popüler kültürünün kralı, sadece kırk iki yaşındaydı.

Hastane otopsi istiyor

Yakınlarının talebi üzerine, Baptist Hastanesi yönetimi otopsi yapılmasına karar verdi ve durumu Tennessee eyaleti adli tabibi Dr. Jerry Francisco'ya bildirdi. Dr. Francisco, hastane dışına birikmiş kalabalığı öne sürerek, cenazeyi morga taşımak istemedi. Otopsinin hastane patologları tarafından yapılmasını, kendisinin gözlemci olarak katılacağını söyledi. Dr. Eric Muirhead ve Dr. Noel Florredo otopsiye saat 19:00'da başladı.

Dört saat sonra Dr. Francisco, ilk açıklamayı yaptı. Gazetecilere otopsinin tamamlandığını, ölüme kalp vuruşlarındaki bir düzensizliğin yol açtığını söyledi. "Tansiyon yüksekliği nedeniyle tedavi görüyordu. Kalp damar çeperlerinde kalınlaşma görüldü. Kalbinin durmasının nedeni bunlar olabilir" diye sürdürdü doktor. "Kesin sonucun eldesi, birkaç gün ya da birkaç hafta sürebilir. Hatta hiç anlaşılmayabilir. Üç saat süren otopside başkaca bir hastalığın ya da uyuşturucu madde kullanımının bulgularına rastlanmadı" diye ekledi. Elvis hayranları, uyuşturucu yüzünden ölmediğine sevindiler.

Raporlar saklanıyor

Elvis'in ölüm haberi ve nedeni hızla bütün dünyaya yayıldı. Tabii geldi, bizi de buldu. Dr. Francisco'nun söyledikleri garibimize gitmişti. Vücut sıvılarında uyuşturucu aranması bir, hatta birkaç gün süren bir işlemdi. Nasıl olur da, otopsinin hemen ardından, uyuşturucudan ölmediği açıklaması yapılıyordu. Bir şeylerin üzeri mi örtülüyordu?

Yaz boyunca Elvis'in otopsi ve toksikoloji raporunun açıklanması boşuna beklendi. Ekim sonuna doğru, Baptist Hastanesi patoloğlarının, Elvis'in ölümüne uyuşturucunun yol açmış olabileceğinden söz ettiği dedikoduları yayılınca, Dr. Jerry Francisco, ikinci kez basına bilgi verdi: Patoloğların yanıldığını, alınan kan ve idrar örneklerini Tennessee Üniversitesi Memphis Tıp Fakültesi'ne gönderdiğini, burada gerçekleştirilen ayrıntılı toksikolojik analizde uyutucu ya da uyuşturucu maddeye rastlanmadığını bildirdi. Kalbinin normalin iki katı büyüklüğünde olduğunu, bu bulgunun tansiyon yükselmesine bağlı kalp hastalığının bir kanıtı olduğunu belirtse de, ne otopsi, ne de toksikoloji raporunu paylaşmaya niyetliydi. "Bu adli bir olay değil. Otopsi, hastane yönetiminin bir tercihiydi. Özel otopsi raporları açıklanamaz" dedikçe, kafalardaki soru işaretleri daha da artıyordu.

Kanındaki ilaçlar

Elvis'in ölümünden bir yıl sonra, otopsiyi yapanlar beklenmedik bir açıklamada bulundular. Cesetten aldıkları vücut sıvılarının ve iç organ parçalarının sadece bir bölümünü eyalet adli tabibine teslim ettiklerini, kalanını gizleyerek, dünyaca ünlü özel bir kuruluşa, Van Nuys'taki Bio-Sciences Toksikoloji Laboratuvarı'na gönderdiklerini söylediler. Yönergelere aykırı bu davranışları nedeniyle, rapordaki akıl al-

maz bulguları saklı tutmak zorunda kaldıklarını bildirdiler. Elvis'in vücudunda, hiçbirisi tek başına ölümcül düzeyde olmamakla birlikte, kodein, morfin, amfetamin dahil olmak üzere, çoğu reçeteye tâbi, on kadar ağrı kesici, uyarıcı ve uyku ilacı bulunmuştu. Alkol yoktu.

Bunun üzerine bir eyalet yargıcı, Elvis Presley'in otopsi raporunun açıklanmasını emretti. Raporda Elvis'in kalbinin beş yüz yirmi gram olduğu kayıtlıydı. Elvis'in boyunda ve kilosunda bir erkeğin kalbi normalde dört yüz gram civarında olur. Dr. Francisco, normalin iki katı demişti. Hiç de öyle değildi.

Kalp kaslarında bir farklılaşma yoktu, vücudunda ödem yoktu, damarlarında taze oluşmuş bir pıhtı yoktu, damar çeperleri normaldi, beyinde kanama yoktu. Kısacası, eyalet adli tabibi gibi, otopsinin hemen ardından, ölümü tansiyon yükselmesine bağlı kalp durmasına bağlamak olanaksızdı.

Dr. Francisco, bir yandan otopsiyi yapanları, diğer yandan Bio-Sciences Laboratuvarı'nı sonuçları çarpıtmakla suçladı ve ilk açıkladığı ölüm nedeninde ısrarcı oldu. Bu ithamlardan kurtulmak isteyen Bio Sciences, elinde kalan örnekleri Utah Üniversitesi'nin ünlü toksikoloğu Dr. Bryan Finkle'e gönderdi. Finkle, Elvis'in organlarında on bir ilaç etkin maddesi buldu. Daha önce de saptandığı gibi, hiçbirinin düzeyi tek başına öldürmeye yetmezdi, ama kimileri uyarıcı, kimileri uyuşturucu etkiye sahip bu ilaçların art arda alınması sonucu, kalbin durması işten bile değildi.

Aile doktoru mahkemelik

Dr. Francisco, resmi söyleminden hiçbir zaman vazgeçmedi. O vazgeçmese de, Memphis Tabipler Odası, Elvis'e bu ilaçları veren on yıllık doktoru George Nichopoulos'u üç ay meslekten men etti ve mahkemeye verdi.

1980'de Doktor Nick (Memphis'te George Nichopoulos'a

herkes kısaca Nick derdi), Elvis Presley, Jerry Lewis ve on iki başka hastasına, gereğinden fazla ilaç yazmaktan yargı önüne çıktı. Doktorun 1977'de Elvis'e, beş bin dozun üzerinde amfetamin, barbitürat, narkotik, laksatif ve hormon reçetesi yazdığı anlaşıldı. Ancak doktorlar ve toksikoloji raporları arasındaki çelişkiler nedeniyle, ölümünden sorumlu tutulamadı.

Aslında Dr. Nick, Elvis'e bu ilaçları verdiğini kabul ediyor ve bu davranışını çok basit bir biçimde açıklıyordu. Elvis, yirmili yaşlarından bu yana amfetamin bağımlısıydı. Ona bu reçeteleri yazmasaydı, yasal olmayan yollarla çok daha tehlikelilerini alacaktı. O yazmasaydı, aynı ilaçları verecek nice başka doktor vardı. Ne yaptıysa iyiliği için yapmıştı. Jüri ona inandı ve suçsuz buldu.

Dr. Nick'in başı, ileriki yıllarda Tabipler Odası'yla aynı nedenlerden ötürü, tekrar tekrar derde girdi. Her seferinde gereğinden fazla ilaç yazdığını kabul etti. 1995'te hekimlik yapması tümüyle yasaklandı. Şimdilerde, Federal Express şirketi elemanlarının sağlık sigortalarına sundukları doktor reçetelerinin geçerliliğini inceleyerek hayatını kazanmaya çalışıyor ve onu savunan avukatlarına borçlarını ödüyor.

Elvis yaşıyor mu?

Bazı çevreler, Elvis'in hâlâ yaşadığına inanır. Hatta dünyanın değişik ülkelerinde onu gördüğünü ileri sürenler, aldıkları mektupları bilirkişilere götürerek inceleyen ve Elvis'in el yazısı olduğuna dair rapor alanlar bile olmuştur. Öldüğü gün, Elvis'e çok benzeyen John Burrows adında birinin, nakit para ödeyerek Buenos Aires'e gidiş bileti almış olması, Elvis'in de, aynı adı FBI'ın bir daveti üzerine Washington'a giderken kullandığının bilinmesi (tanıdığı ünlülerin yasadışı davranışlarını ihbar etmeyi teklif ettiği söylenir), yaşadığına inanılmasının bir diğer nedenidir.

Aslında Elvis'in yaşıyıp yaşamadığını kanıtlamak çok basit. 1 Mayıs 1967'de evlendiği Priscilla Beaulieu ve dokuz ay sonra doğan kızları Lisa Marie (1994'te Michael Jackson ile kısa süreli bir evliliği var) hayattalar. Memphis'te otopsinin yapıldığı Baptist Hastanesi patoloji bölümünde de, Elvis'in beyni, kalbi ve bazı diğer içorganlarının parçaları hâlâ korunuyor. Basit bir DNA analiziyle bu parçaların Elvis'e ait olup olmadığı anlaşılır. Daha sonra, Elvis'in kalpsiz ve beyinsiz biçimde etrafta dolaştığını iddia edenler çıkarsa, artık onların bileceği iş.

Reçeteli ilaç bağımlılığı uyuşturucuyu geçti

Elvis Presley'in Başkan Nixon'a gidip narkotik polisi olmak istediği yıllarda, kırmızı, yeşil ya da normal reçeteye tâbi ilaçların, tedavi dışı amaçlarla kullanımı pek yaygın değildi. Nitekim, Elvis'in kanındaki ilaçları almasını gerektiren değişik hastalıklarının olduğu biliniyor. Sorun, bir arada ve gereğinden fazla verilmesindeydi.

Yıllar içinde bu ilaçlar, yasadışı uyuşturucu ve uyarıcıların yerini almaya başladı. Nihayet, 2006 yılında, dünyanın bazı ülkelerinde, eroin, kokain, Ecstasy, metamfetamin kullanımını geçti. Hatta kimi ülkelerde narkotik ve/veya psikotrop maddeleri içeren müstahzarlar, bağımlıların ilk tercihi oldu.

On üç üyesinden biri olduğum Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu, bu duruma gelineceğini yıllardır dile getirdiği halde, hükümetlerin yeterli önlemleri almadığını gözlüyoruz. Türkiye dahil birçok ülkede bu ilaçlara reçetesiz ulaşmak, ayrıca internet üzerinden satın almak mümkün. Kimi ülke emniyet güçleri, ilaç kaçakçılığıyla mücadelenin yollarını bilmiyor, toplumlara bu ilaçların çok tehlikeli olabileceğini anlatamıyor. 2006 yılı raporumuzda da bu sorunun altını çizdik.

ABD, kokain kullanımını azaltmaktan mutlu. Buna karşılık reçeteye tâbi ilaç bağımlılarının sayısı, son beş yılda ikiye katlanarak on beş milyonu aştı. Lise son sınıf öğrencilerinin yüzde 5.5'inin oksikodon, 7.4'ünün hidroksikodon (her ikisi de kodein türevi ağrı kesici) bağımlısı olduğu biliniyor.

Pek çok ülke aynı sorunla boğuşuyor

Afrika, Güney Asya ve Avrupa da benzeri durumla boğuşuyor. Bir ağrı kesici olan pentazosin, Nijerya'da damar içi yolla en sık kullanılan ilaçların başında geliyor. Yine bir ağrı kesici olan ve uyuşturucu madde bağımlılığının tedavisinde kullanılan buprenorfin, Hindistan'ın pek çok bölgesinde damara enjekte edilen başlıca uyuşturucu haline geldi. Ülkeye, Fransa ve İskandinav ülkelerinden yasadışı yollarla sokuluyor. Fransa'da üretilen buprenorfin'in (Subutex) yüzde yirmi yirmi beş kadarının yasadışı piyasalara kaydığını bilmekteyiz.

Reçeteye tâbi ilaçlara talep öylesine yükseldi ki, artık sahteleri üretilir oldu. Kuzey Avrupa ülkelerinin flunitrazepam (Rohypnol) gereksinimi giderek artan biçimde sahtesiyle karşılanıyor. Kuzey Amerika'nın yasadışı piyasaları sahte Oxycontin tabletleriyle dolup taşıyor.

Kaçak ilaçların, semt pazarları, açık pazarlar, ilaç satışı yetkisi olmayan dükkânlarda tüketiciye sunulduğu, Devlet Planlama Teşkilatı'mızın 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almıştı. Kaybolan reçeteler ve çalınan sağlık karnelerine, İstanbul, Mersin ve Gaziantep'te yakalanan sahte ilaçlar eklenince, konu 2006'da TBMM'nin gündemine geldi. Etkin bir mücadeleye gereken yasal düzenlemelerin eksiklikleri giderilmeye çalışılıyor.

Hekim denetimi olmadığında, reçeteli ilaçların, hele sahtelerinin kullanımı ölüme yol açabilir. Aynı anda çok sayı-

da ilacın alınması, ilaçla birlikte alkol kullanılması ya da bir ilacın etkisinden kurtulmak için bir diğèerininin kullanılması ise, çok daha tehlikelidir. Avrupa ülkelerinin birçoğunda, ABD ve Kanada'da ilaca bağılı ölümlerin sayısındaki artış, kaygılarımızın yersiz olmadığını kanıtlıyor.

Bavyera'da Kanlı Paskalya

Yaşlıca erkekler, dizlerini örten daracık etekli, yüksek topuklu, dalgalı saçlı, baygın bakışlı ve kendilerinden en az bir baş daha uzun güzel kadını kollarına takıp alış-verişe çıkmaya bayılırlardı. Vera Brühne'yi yirmilerinde sanmayın sakın. Ellisini çoktan aşmıştı. Bir gece polisler kapısını çaldılar. İki kişiyi öldürmekle suçladılar. İşte öyküsü.

1960 yılı nisan ayıydı. Ayın on dokuzu bir salı günü. Paskalya tatili bitmiş, İsa Peygamber'in dirilişi kutlanmış, Federal Almanya'nın her köşesindeki gibi, Bavyeralılar da, işine, okuluna dönmüş, hasret gideriyordu. Dr. Otto Praun'un sekreteri Bayan Renate Maier için durum biraz değişikti. Öğlen olmuştu. Doktor ortalarda yoktu. Randevulu hastaları bir bir geri göndermek zorunda kalmıştı ve bu da çok can sıkıcıydı. Gün boyu, doktorun Starnberg Gölü kıyısındaki villasına telefon edip durduğu halde, bir türlü ulaşamayan Bayan Maier, öylesine kaygılanmıştı ki, akşama doğru kocasını yanına alıp villaya gitti. Zile bastı, açan olmadı. Zemin katın balkon kapılarından biri hafifçe aralıktı. İçeri girdiler. Önce berbat bir kokuyla karşılaştılar, sonra giriş kapısının önündeki holde, boylu boyunca yatan doktorun cesediyle.

Pöcking polisinin olay yerine gelmesi biraz uzun sürdü. Gece yarısını az geçe memurlardan biri bodrum katından yukarı seslendi: "Burada bir ceset daha var!" Hemen tanıdı Bayan Maier. "Bu, kâhya kadın Elfriede Kloo" dedi. "Doktor yıllar önce karısından boşandığından beri burada oturur, evin her işiyle

o ilgilenirdi.” Sonra, müstehzi bir ses tonuyla ekledi: “Aslında sadece evle değil, doktorla da pek yakından ilgilenirdi.”

Polisler başka birini daha buldu. Doktorun açlıktan bitap düşmüş köpeğini. Şarap mahzenindeydi, üstelik kapı üzerine kitlenmişti.

Çokbilmiş polisler

Güneşin doğmasına az kalmıştı. “20 nisan 1960, çarşamba saat 04:40” diye başlıyordu polis tutanakları. “Altmış beş yaşındaki Dr. Praun’un paltolu cesedi aynalı dolabın önünde sırtüstü bulundu. Şapkası yerde. Yüzünde, elbisesinin ve paltosunun ön kısmında çok miktarda kan, baş çevresinde geniş bir alana yayılmış, kurumuş kan lekesi. Cesedin hemen yakınında iki adet 6.35’lik boş kovan, sağ el altında aynı kalibrede Belçika yapımı FN tabanca, emniyeti açık, horoz kurulu, fişek yatağına tek fişek sürülü, şarjör boş. Kurşun ağızdan girip, başın arkasından çıkmış. Başkaca bir yerinde yaralanma yok. Giysiler sağlam” şeklinde sürmekteydi.

“Ya eve henüz girmiş ya da çıkmak üzereymiş” dedi polisler. “Ölü sertliği tamamen çözülmek üzere, sadece dizlerine kadar olan kısımda belirgin. İleri derecede çürümeye bağlı koku. Ölüm zamanı 15 ya da 16 nisan 1960” diye kayıt düştüler. Yan odadaki kanepenin şiltesine saplanan bir mermi çekirdeğinin, neden orada olduğuna hiç kafa yormadılar.

“Saat 05:45. Bodrum girişi, Elfriede Kloo yüzüstü. Ensede bitişik atış. Yerde, başı çevreleyen kan, tamamen kurumuş. Cesedin bir metre kadar uzağında bir adet boş kovan, 6.35 mm. Ölü sertliği sürüyor. Çürümeye bağlı koku yok.” “Bodrum katı, yukarıya göre soğuk. Sıcaklık farklı yüzünden cesetlerin sertliğiyle çürüme derecesi farklı” dedi polislerden daha bilmiş. Bayan Elfriede’nin de ölüm zamanını, “15 ya da 16 nisan 1960” diye kaydetttiler.

Polisler yalnız değildi aslında, keşifte bir doktor da bulunuyordu. Hep birlikte, ölümlerin nasıl meydana geldiği konusunda fikir birliğine vardılar. Kadının ensesine ateş edilmişti. Arkasından yaklaşanı tanıyordu besbelli, başını bile çevirmemişti. Öte yandan kurşun, erkeğin ağzından girip ensesinden çıktığına göre, bu bir intihardı. Ölü muayene tutanağını artık bitirebilirlerdi. “Dr. Otto Praun, önce Elfriede Kloo’yu öldürmüştü, daha sonra intihar etmiştir.”

Onlar için, ne silahtaki parmak izleri, ne ellerdeki atış artığı, ne bedenlerdeki ölü morluklarının yerleri, ne kan lekelerinin oluşturduğu şekil önem taşıdı. Cesetlerin üzerindeki sinek ve larvaları incelemeler. Odaların sıcaklığını ölçmediler. Havanın soğukluğuna rağmen balkon kapısının neden aralık olduğunu merak etmediler. (Dünya, elli yıl önce bugünkünden daha soğuktu. Nisanda, Münih çevresinde sıcaklık eksi iki dereceye kadar düşmüştü.)

Savcı, otopsiye gerek görmedi. Ertesi sabah, defin ruhsatlarını imzaladı. Her ikisinin de ailesinde, çok sayıda cenaze yakıldığı halde, bu geleneğe uyulmadı (iyi ki uyulmadı) ve 22 nisanda Dr. Praun, Münih’te; Bayan Kloo, Rosenheim’da toprağa verildi. Her şey makul gibi görünüyordu, iki ay sonra doktorun vasiyeti açılınca kadar.

İntihar değil, cinayet

Doktorun oğlu da doktordu ve polisin intihar senaryosu aklına yatmıştı. Ancak babasının vasiyeti açıldığında, bir süredir satmaya çalıştığı İspanya’nın güney sahil şeridi Costa Brava’daki yetmiş bin metrekarelik arazi içerisindeki çiftlik evini, pahalı giysilere, yaşlı erkeklere, Münih gece hayatına düşkünlüğü ile tanınan elli iki yaşındaki Vera Brühne’ye bıraktığını öğrenince deliye döndü ve cesedin mezardan çıkarılıp incelenmesi için savcılığa başvurdu.

Altı ay sonra, Dr. Praun'un kafatası mezardan çıkmış, Münih Adli Tıp Enstitüsü Başkanı Prof. Wolfgang Spann'a ulaşmıştı. Ünü Almanya sınırlarını aşmış adli tıp uzmanı (1980'lerde İstanbul Üniversitesi Senatosu kararıyla fahri doktora unvanı vermiştik), doktorun kafasına bir değil, iki kurşun isabet ettiğini bildirdi. Biri sağ şakağından girip, kafanın sol üstünden, diğeri sağ elmacikkemiğinden girip, ağzından çıkmıştı. Kısacası, polis tutanaklarında kayıtlı olduğu biçimde, ağızdan girip enseden çıkan kurşun yoktu, intihar değildi. Ayrıca midesinde yarım litreye yakın kan vardı.

1961 kasımında Dr. Spann, mezarından çıkartılan kâhya kadın Elfriede Kloo'nun cesedini inceliyordu. İleri derecede çürüme nedeniyle ayrıntıları görmesi mümkün olmamakla birlikte, birinci boyun omurundaki parçalanma ve buradan kopan kemik kırıntılarının dağılışı biçimine dayanarak, kurşunun hareket yönünün, polis kayıtlarında belirtildiği şekilde, arkadan öne doğru olduğu sonucuna vardı.

Vera neden affedildi?

Otopsi raporları savcılığa ulaştığı gün Alman medyası, Vera Brühne'nin doktorun metresi olduğu, başından geçen iki evliliğe ve hayatına giren birçok erkeğe rağmen, on beş yıldır yanından ayrılmayan kırk dokuz yaşındaki inşaat işçisi Johann Fehrbach ile birlikte, İspanya'daki çiftliğe konabilmek için doktorla kâhya kadını öldürdüğü yönünde yayına başladı. Gazeteciler sanki, polisten ve savcılıktan bile daha fazla bilgiye sahipti.

Duruşmalar, nisanla haziran arasında sürdü. Vera ve Johann, paskalya tatilinin her günü, her saati nerede olduklarını kanıtladılar. Sadece 14 nisan 1960 günü akşamına ilişkin tanıkları yoktu. Mahkeme, polisin kurşun giriş ve çıkış deliklerinde yaptığı hatayı, ölüm zamanını belirlerken de

yapmış olabileceğine kanaat getirdi ve cinayetlerin 15 ya da 16 nisan'da değil, 14 nisan saat 19:45'te işlendiğine, her nasılsa hükmetti.

Duruşma günleri, Münih Adalet Sarayı'na giden yollarda trafik tıkanmış, binayı çevreleyen binlerce meraklı, gözünü para hırsı büründüğüne yürekten inandığı uzun boylu, sarışın, güzel kadının nasıl bir cezaya çarptırılacağını bekledi.

Hiçbir delil bulunmamasına ve suçu kabul etmemelerine rağmen, her iki sanık ömür boyu hapse mahkûm edildi. Johann Fehrbach on yıl sonra cezaevinde öldü. Vera Brühne Aichach Cezaevi'nde yağlıboya manzara resimleri yaparak geçirdiği on sekiz yılın sonunda, 30 Mayıs 1979'da, zamanın Bavyera Başbakanı Franz Josef Strauss tarafından gerekçe gösterilmeksizin affedildi.

Davadan neredeyse kırk yıl sonra, 2000 yılı baharında Alman WDR televizyonunun yaptığı röportajda, doktorun hiçbir zaman sevgilisi olmadığını, İspanya'daki eve gitmediğini, bu işe nasıl bulaştığını hâlâ anlayamadığını ve adalet istediğini söyledi. Bu isteği yerine gelemedi. Ertesi yıl, doksan bir yaşında Münih'te bir klinikte son nefesini verdi.

Otopsi neden yapılmadı?

Hiç kuşkusuz, Dr. Praun ile Bayan Kloo'nun öldürülme olayındaki ilk hata, şapka ve paltosunu çıkarmayan doktorun, bodruma inip, kâhya kadını öldürdükten önce ya da sonra köpeğini şarap mahzenine kitlemesi, ardından da üst kata çıkıp kendini vurmasındaki garipliği polislerin fark etmemiş olmasıdır. Palto giyilecek denli soğuk bir Bavyera nisanında balkonun kapısı neden açıktır? Cesetlerin her ikisinin de bulunduğu yerden bir hayli uzaktaki oturma odasının kanepesinde mermi çekirdeğinin ne işi vardır? Tabancada parmak izi, ellerde atış artığı neden aranmamıştır? Ya doktorun ya-

nında bulunan iki boş kovana ne demeli? Ağızdan giren tek kurşun enseden çıktıysa, “Neden yerde tek boş kovan değil de, iki tane var?” diye soran olmamıştır.

Âşıklardan birinin diğerini vurduktan sonra intiharına sıkça rastlanır. Diyelim ki, böyle bir senaryoyu öngördüler. Bu koşullarda, her ikisi de ölümcül yaralar almış cesetlerden birinin alt, diğerinin üst katta bulunuşu nasıl açıklanabilir.

Elbette, otopsiye ihtiyaç duymayan savcının hatası, bunların çok üzerindedir. Eğer cesetler incelenebilmiş olsaydı, hem doktorun kafasındaki ikinci kurşun yarası görülebilecek, mermilerin hareket yönü kesin biçimde saptanacak ve doktorun, başına ateş ettikten sonra ikinci kez tetiği çekip çekemeyeceği saptanabilecekti. Ölümünden altı ay sonra yapılan otopside, midesinde yarım litre kan bulunduğu kayıtlıydı. Anlaşılan, ilk kurşunla ikincisi arasında bu kadar kanı yutacak kadar uzun yaşamıştı. Bütün bunların yanı sıra, cesetlerin bulunuşunun hemen ardından otopsi yapılmış olsaydı eğer, ölüm zamanları da doğruya oldukça yakın biçimde belirlenebilecek, mahkeme heyetinin bilimsel hiçbir bulguya dayanmadan, sadece sanıkların nerede bulunduklarını kanıtlayamadıkları tek akşamı dikkate alarak, ölümlerin 14 nisan saat 19:45’te gerçekleştiği sonucuna varması engellenebilecekti.

Doktoru Bavyera Savunma Bakanlığı mı öldürttü?

Zaman içinde yeni tanıklar ortaya çıktı. Cinayetleri işleyebilecek adlar ortaya atıldı. Hatta olayın arkasında casusluk, istihbarat, silah kaçakçılığı gibi başka motifler olduğu konuşuldu. Örneğin, 1967 eylülünde Alman gizli servisinden Roger Hendkes, Bonn Savcılığı’na başvurdu ve Otto Praun’u, öldürüldüğü kabul edilenden çok sonraki saatlerde canlı olarak gördüğünü, savunma bakanı başdanışmanı ve bir başka

kişiyle villaya gittiklerini, cinayetleri bu üçüncü kişinin işlediğini anlattı, ancak adını vermedi. Bilgilerin basına sızması üzerine bakanlık, yalan beyandan Hendkes'i mahkemeye verdi. Hendkes 8 000 mark para cezasına çarptırıldı. Parayı bakanlık ödedi. Hendkes bir daha konuşmadı.

Doktorun sekreteri Renate Maier, 1969'da bir gazeteciye gözyaşları içerisinde, tanıklık ederken yalan söylediğini anlattı ve hemen ardından ölü bulundu.

Vera Brühne ile Johann Fehrbach, defalarca, yeniden yargılanmak üzere üst mahkemelere başvurdular. Ancak başarılı olamadılar.

Alman polisinin, olay yeri incelemede yaptığı hatalar, polisle birlikte olay yerine keşfe giden hekimin bilgisizliği yıllarca gündemde kaldı. Çifte ölüm, gerçeğe ulaşmada otopsinin vazgeçilmezliğini ve geç kalındığında bulguların nasıl kaybolacağını gösteren bir örnek oldu. Gazetecilerin kamuoyunu ve soruşturmayı nasıl yönlendirebileceği görüldü.

Dr. Otto Praun'un İspanya'daki çiftliği ve Starnberg Gölü kıyısındaki lüks villası dışında, çok ciddi mal ve para varlığı vardı. Yasadışı kürtajlara, uyuşturucu reçetelerine rağmen, hekimlik yaparak sağladığı gelirin bunları karşılayamayacağı açıktı. 1945 öncesi ve sonrasında gizli servisle ilişkisi bulunduğu, Federal İstihbarat Teşkilatı adına silah alım işlerine aracılık ettiği, kendisini bu teşkilatın öldürdüğü, milletvekillerinin de aralarında bulunduğu pek çok ileri gelenin ısrarlarına rağmen, Savunma Bakanlığı'nın olayların üzerine gidilmesini ve soruşturmanın yeniden açılmasını engellediği söylendi.

Gerekçesi ne olursa olsun, Vera ve arkadaşı, doktorla kâhyayı gerçekten öldürmüş olabilirler. Ancak basının yargısız infazına ve kamuoyu baskısına direnemeyerek tanıksız, delilsiz mahkûmiyet kararı veren Alman yargısının aldığı yaranın, aradan geçen yarım asra rağmen tam olarak iyileştiğini söylemek mümkün değil.

Uyuyup Gezenler, Sevişip Öldürenler

2007 şubatında, güneş battıktan sonra New York'un ünlü modern sanatlar müzesi MoMa'nın önünden geçenler, binanın dış duvarlarına yansıtılan Doug Aitken'in kısa metraj video filmlerini seyretme fırsatını yakaladılar. Serginin adı, "Uyurgezerler"di ve bana hayli ilginç tartışmaları anımsattı.

Çocuklar ve erkeklerde daha sık görülen, yaş ilerledikçe azalan, her yüz erişkinin iki ila dördünde rastlandığı öne sürülen uyurgezerliğin (somnambülizm) beynin bir uyku evresinden diğerine geçişteki sorundan kaynaklandığı, bunun sonucunda, bilinçten sorumlu korteks bölgesi hâlâ uyuduğu halde, hareket ve duygulardan sorumlu olan kısmının uyandığı düşünülüyor. Uyurgezerliğin kalıtımsallığı ise, Bram Stoker'in *Kont Drakula*'sındaki güzel vampir Lucy'nin, sadece kendisinin değil, hem anası, hem babasının uyurgezerliğinden bu yana, yani yüz yılı aşkın bir süredir gündemde.

Uyurgezerler, filmlerde ya da çizgi romanlardakinin aksine, gözleri kapalı, kollarını ileri uzatmış biçimde dolaşmaz. Uyurken kalkıp oturan, konuşan, ısıklık çalan, giyinen, yıkanan, yiyip içen, dama çıkanlar, hiç kuşkusuz yakınlarını ciddi biçimde tedirgin eder, üstelik kendilerine zarar verip, ölebilirler. (Uyurgezer olduğunuz söyleniyorsa, Türk Uyku Araştırmaları Derneği'ne ya da akredite bir uyku bozuklukları merkezine başvurun.) Ancak, uyurgezerler, (ya da az sonra örneklerini okuyacağınız gibi, eylemleri sırasında uyu-

duğu iddia edilenler) araç kullanıp kaza yaptığında, ağzında sigara uçağın kapısını zorladığında, ırza geçip adam öldürdüğünde, mahkemelik olmaları kaçınılmazdır.

Uyurgezerlik savunması, 1300'lerin başında Fransa'da toplanan 15. Ekümenik Konsey'in, kişilerin uyku sırasında adam öldürme ve yaralamalardan sorumlu tutulamayacağına dair deklarasyonundan bu yana, yargının kâbusu olmayı sürdürüyor. Bir yanda avukatlar, serbest bırakılması için: öte yanda savcılar, cezaevine gönderilmesi için ellerinden geleni yapıyor. Kimi zaman ara yolda, özel güvenlik tedbirleri alınmasında uzlaşıyor. Suçun ayrıntıları, bilirkişilerin görüşleri, bir jüri varsa eğer, üyelerinin önyargıları ve eğitimi, yargıcın yasaları yorumlayışı kararı etkiliyor.

Bu kargaşanın temel nedeni, kişinin suç işlerken uyuduğunu kesin kanıtlayacak bilimsel delillerin henüz bulunamamış olması. Beynin, manyetik rezonans ve tomografi gibi ileri görüntüleme teknikleriyle incelenmesinin bu konuya bir çözüm getireceği umuluyorsa da, henüz rutinde uygulanmıyor.

Öldürdü, yaktı, kurtuldu

ABD'de yüz altmış yıl önceki Albert Tirrell davası, avukat zaferiyle sonuçlanan örneklerden biridir. Maria Ann Bickford, Boston genelevlerinden birinde çalışır ve yaşardı. Sürekli müşterilerinden Albert Tirrell, karısı ve çocuklarını terk edip, genelev yakınlarına taşındığı yetmezmiş gibi, durmaksızın işi bırakması ve sadece onunla olması için ısrar etmeye başlamıştı.

27 ekim 1845 günü Albert, genç kadını son kez ziyarete geldi. Bir ekmek bıçağıyla boğazını kesti, genelevi üç ayrı yerden ateşe verdi. Avukatlığını üstlenen, zamanın ünlü hukukçularından hatip ve senatör Rufus Choate, müvekkilinin savunmasını, yakınlarınca bilinen uyurgezerliği üzerine kurdu. Jü-

rinin ona inanıp, Albert Tirrell'i suçsuz bulması için, iki saat yetmişti.

İzleyen yıllarda, Türkiye dahil, dünyanın birçok yerinde katilleri savunanlar, uyurgezerliği defalarca kullandılar. Bunların yetmiş kadarında başarılı olunduğu biliniyor (Aralarında Türkiye'den kimse yok.)

Yirmi üç kilometre araba kullandı

ABD'de 1981'de, Scottsdale, Arizona'da Steven Steinberg, karısı Elena'yı öldürmekle suçlandı. Mutfak bıçağını yirmi altı kez saplamıştı. Steinberg, cinayeti kabullendi, ancak olanların hiçbir bölümünü anımsamadığını ileri sürdü. Kaliforniyalı psikiyatri uzmanı Dr. Martin Blinder, jüriyi sanığın cinayet sırasında uyumakta olduğuna ikna edince, Steinberg özgür bir adam olarak mahkemeden ayrıldı.

Kenneth Parks, yirmi üç yaşında genç bir Kanadalıydı. Evliydi, küçük bir kızı vardı. İşsizdi, kumar borçları birikmişti, sadece kendisinin uyurgezerliği değil, ailesinde de uyurgezerler olduğu biliniyordu. 23 Mayıs 1987 sabahı güneş doğarken yatağından kalktı, otomobiline bindi, yirmi üç kilometre yol gitti. Hâlâ uyumakta olan çok sevdiği kayınvalidesini öldürdü, kayınpederini ağır yaraladı. Polise başvurdu. Kanlı ellerini göstererek "Galiba birilerini öldürdüm" dedi. Her iki elinin avuç içinde derin kesikler oluşmuştu.

İki yaşlıyı öldürmesi için bir neden bulunmayan, cinayeti ve saldırıyı hatırlamayan Parks'ı, Toronto Üniversitesi'nden psikiyatri uzmanı Dr. Billings, bir psikolog, bir nörolog ve uyku alanındaki araştırmalarıyla ünlü Dr. Roger Broughton'dan oluşan ekip savundu. 25 Mayıs 1988 günü jüri onu suçsuz buldu. Kanada Temyiz Mahkemesi 1992'de kararı onadı.

Bıçakladı, boğdu, uyuyordum dedi

ABD’de Arizona eyaletinin Phoenix kentinden Bay Scott Falater, Motorola’da çalışan ve iyi kazanan bir elektronik mühendisiydi. Kırk üç yaşındaydı ve yirmi yıldır Yarmila ile evliydi. Mormon tarikatına sıkıca bağlıydılar, alkol, tütün, uyuşturucu kullanmazlardı, onlu yaşlarda iki çocukları ve bir köpekleri vardı. Komşuları, onları hep birbirine âşık bir çift olarak hatırladılar.

16 ocak 1997 gecesı Bay Falater, havuz başında karısını kırk dört yerinden bıçakladı. Elini yüzünü yıkadı, üzerini değıştirdi, kanlı bıçağı, giysilerini, ayakkabılarını plastik poşete koyup, Volvo’sunun bagajına yerleştirdi. Hâlâ hayattaki karısının yanına döndü, ellerinden tutup havuzun kenarına çekti, kafasını suyun içine bastırdı. Bu sırada çocuklar üst katta uyuyor, köpek etrafta dolaşıyor, karşı komşu Greg Koons olan biteni hayretle seyrediyordu. Polise haber veren, bu komşuydu.

Avukatı Mike Kimerer, müvekkilinin geçmişte birkaç kez uyurken gezdiğini, o gece yine uyurken yataktan kalkıp havuzu tamire geldiğini, kendisini uyandırmaya kalkışan karısını, o sırada öldürdüğünü söyledi.

Falater, kırk beş elli dakika sürdüğü söylenen olayların hiçbir anını hatırlayamadı, ancak karısını bilinçsiz biçimde öldürdüğünü kabul etti. Savcılığın ve savunmanın uyku konusunda saygın, ünlü ve deneyimli bilirkişileri, Bay Falater’in cinayet sırasında davranışlarını yönlendirme yeteneğı konusunda bir türlü anlaşılamadı. (Zaten bilirkişilerin anlaştığı da pek görülmemiştir!) Bilirkişilerin kafa karıştıran söylemleri, jüri üyelerini de etkiledi. Bazıları olayların her aşamasında Bay Falater’in uyanık olduğuna, savunmanın tam anlamıyla “zırvaladığına”, buna karşılık bazıları, bıçaklama sırasında uyuduğına, daha sonra uyanarak delilleri ortadan

kaldırmaya çalıştığına inandılar. Sonunda, Bay Falater'in suçlu olduğunda uzlaştılar. Yargıç Ronald Reinstein, bilirkişiler ve jüri üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını göz önüne alarak idam cezası veremedi ve 10 ocak 2000'de, ömür boyu hapis cezasında karar kıldı.

R.E.M.'in gitarcısı hostesle güreşti

REM, Rapid Eye Movements (hızlı göz hareketleri) sözcüklerinin başharflerinden oluşan bir kısaltmadır ve uykunun başlıca iki döneminden birini (diğeri nREM) tanımlar. Doksan dakikada bir, beş ila otuz dakikalık süreçler halinde ortaya çıkan REM uykusunda görülen rüyalar hatırlanır, bazı düzensiz kas hareketleri (göz gibi) izlenir, kalp atımları ve solunum düzensizleşir, tüm vücutta kas gerginliği azalır, buna karşılık beyin aktivitesi ve metabolizması artar.

Uyku tıbbıyla ilgilenenler, REM ve nREM terimlerini sıklıkla kullanır, ama rock müziği severler için REM'in anlamı çok farklıdır. Onlara, 1980'li yıllarda kurulan bir Amerikan grubunu, buna ek olarak bana, grubun kurucularından gitarist Peter Buck'un başından geçen talihsiz olayı hatırlatır.

21 nisan 2001 günü Peter Buck, Londra'nın Trafalgar Meydanı'nda Nelson Mandela onuruna vereceği konser için, ABD'nin kuzeybatı ucundaki Seattle'dan kalkan British Airways'in BA048 sefer sayılı Boeing 747'sine bindi. Kırk dört yaşındaki ünlü milyoner, First Class'ın ilk sırasındaki koltuğuna oturdu.

Uçağın havalanışıyla, Peter'in Londra Heathrow Havaalanı polisi tarafından tutuklanışına kadar geçen on saatlik kâbusa tanıklık eden hostes, yolcu ve pilotlar, başlangıçta oldukça sakin olan müzisyenin, kabin amirinin on beşinci içki kadehinden sonra artık alkol servisi yapılmayacağını söylemesi üzerine çığrından çıktığını söylediler. Elindeki CD'yi,

CD çalar sandığı servis arabasına tıktırmaya çalışıp başaramayınca, bağırmaya başlamış, küfür ve tehditler eşliğinde, önce erkek hostesin kravatına asılmış, bir diğerinin başından aşağıya yoğurt dökmüş, “Ben eve gidiyorum” diyerek çıkış kapılarından birine uzanmaya çalışınca, kendisini engellemek isteyen kadın hostesle güreşmişti. Kaptanın gönderdiği yazılı ihtarnameyi galiz küfürler eşliğinde parçalayıp, yüzüne fırlattığı yetmiyormuş gibi, servis bıçaklarını çalmaya kalkışırken yakalanmıştı.

Tutuklanan Peter Buck, yirmi beş bin sterlin kefaletle serbest bırakıldı, haziranın 18’inde yargıç önüne çıktı. “Gözlerimi yummamla polis karakolunda uyanmam arasında hiçbir şey hatırlamıyorum. Az miktarda şarapla bir tablet Zolpidem almıştım. Herkesten özür dilerim” dedi.

On yedi yıllık arkadaşı, U2 adlı rock grubunun solisti Bono ve pek çok meslektaşı, onu sakın, terbiyeli, hiç sarhoş olmayan bir centilmen olarak tanımladılar. Tanınmış bir avukat olan karısı Stephanie, iyi bir eş ve baba olduğunu söyledi.

Savcı, merkezi sinir sistemini baskılayıcı özelliğe sahip Zolpidem’le alkol birlikteliğinin yol açtığı uyurgezerliği, saçmalık olarak nitelese de, jüri üyeleri ne onun ithamlarına, ne de iddia makamının bilirkişisi psikiyatri uzmanı Nadji Kahan’ın, anılan ilacı kullanan milyonlarca insan olduğu halde, tek bir uyurgezer bilmediğini söylemesine itibar etti ve Surrey Üniversitesi’nden Profesör Ian Hindmarch’ın, bir tablet Zolpidem’in, uyurgezerliği tetikleyebileceğine dair bilirkişiliğinden yana oy kullandı. Kısacası, Peter Buck’u suçsuz buldu.

2007 başında İngiltere ve Avustralya sağlık bakanlıkları, uykusuzluğun ve uyku apnesi gibi diğer uyku bozukluklarının tedavisi için Zolpidem alan iki yüz kırk olguda, uyurgezerlik, hafıza kaybı ve hayal görmeye rastlandığını bildirdiler.

Bir sigara içip geleyim dedi

Uçmaktan korkan otuz dört yaşındaki Fransız yolcu Sandrine Sellies, Avustralya'ya gitmek üzere Cathay Pacific'in Hong Kong'dan kalkan uçağına bindiğinde biraz içmiş, bir de uyku ilacı almıştı. Bir saat kadar sonra bir eline sigarasını, diğerine çakmağını aldı, koltuğundan yavaşça kalktı, ön tarafa doğru yürümeye başladı ve çıkış kapılarından birini açmaya çalıştı. 21 kasım 2005 günü çıkartıldığı Brisbane Sulh Hukuk Mahkemesi'nde, avukatı Helen Shilton yılların savunmasına başvurdu. Fransız kadının uyurgezerliğine inanan yargıç, bir yıl içerisinde aynı eylemi tekrarlaması halinde bin YTL para cezası ödemesine karar verdi.

Uyursevişen uyurgezerler

"Sexsomnia", bir başka deyişle uykuda seks, çiftler arasında görülürse pek mesele çıkmayabilir. Ama işi daha ileri boyuta götürenler de var. İki çocuk babası, otuz üç yaşındaki müzik öğretmeni Allan Kellman'ın, 2000 yılını 2001'e bağlayan gece, aynı okulun erkek öğretmenlerinden Scott Barker'e tecavüzü, örneklerden biri. Bilirkişi seçilen uyku uzmanı Profesör Ian Oswald, Körfez Savaşı'ndaki askerliğin yarattığı travmanın, uyurgezerliğini tetiklediğini, eylem sırasında davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunmadığını bildirince Allan Kellman beraat ettiği gibi, okuldaki görevine dönmesine de izin verildi.

İngiliz James Bilton yirmi iki yaşındaydı. Aynı yaştaki güzel kızla bir yıldır arkadaşlıklar. 2005 yılı başlarında bir lokantada yemek yedikten sonra Bilton'un evine gittiler. Ertesi sabah 10:30 sularında tutuklandı ve arkadaşının ırzına geçmekle suçlandı. Bilton, kanepede uyuyakalan arkadaşını uyandırıp, "Benim yatağında yat, ben burada uyurum" dey-

şinden sonra yaptıklarının hiçbirini hatırlamıyordu.

Bilirkişi seçilen Dr. Irshaad O. Ebrahim, Londra Uyku Merkezi'nde günlerce süren ve uyku halindeyken kanın oksijenlenmesini, solunumu, bacakların, gözlerin hareketlerini, kasların ve kalbin işlevlerini ölçen ve değerlendiren polisomnografi ve diğer uyku testlerinin sonuçlarına dayanarak, Bilton'un saldırı sırasında uyuduğuna kanaat getirdi. Jüri ona inandı. Bilton beraat etti. Uyurgezerlerin yüzde dördünün, uyku sırasında cinsel içerikli eylemlerde bulunduğunu ileri süren Dr. Ebrahim, aradan iki yıl geçmesine karşın bir yandan kadın hakları savunucularının (tecavüzcüyü korudu diye), diğer yandan meslektaşlarının (yaptığı testlerle tanı ko-namaz diye) eleştirilerinden bir türlü kurtulamadı.

Beynim yıkandı, suçsuzum hâkim bey

Ksi Nao, rızası olmadığı halde bir kişiye, genellikle kendiyile çelişen davranış, inanç ve bilgiyi yerleştirmek amacıyla gösterilen sistematik gayretin Çincesi. Yani karate, kung fu ya da tekvando benzeri bir savaş sanatı değil, basitçe “beyin yıkamak”. Çin Halk Cumhuriyeti’nde, devrimin gerektirdiği düşünce sistemini benimsemeyen vatandaşların “yeniden eğitimi” için, kuruluş yıllarında kullanılan, baskıyla ikna yöntemlerinin resmi adı. Günümüzde, avukatlarca başvurulmuş bir savunma stratejisi.

Tarih öğrencisi genç kızla nişanlısı için tadına doyum olmaz, soğuk bir kış akşamıydı. Heyecan doruktaydı, düşünceleri yaklaşıyordu, eksik kalan ayrıntıları gözden geçiriyorlardı. Saat ona yaklaşırken kapı çaldı. Genç adam “Kimsiniz?” diye sordu. Bir kadın, otomobilinin bozulduğunu, telefon etmek istediğini söyledi. Kapı açılır açılmaz, ellerinde otomatik silahlarla iki zenci içeri daldı, etrafa ateş etmeye başladılar, damadı dövdüler, üzerinde sabahlığı, ayağında terlikleri, saçlarında bigudileri, çılgınlıkları yeri göğü inleyen gelini sürükleyerek götürdüler, çalıntı beyaz Chevrolet otomobilin bagajına tıktılar, pencerelere çıkan komşulara, bir yandan “Halkın kanıyla beslenen faşist böceklerle ölüm” diye haykırdılar, bir yandan kurşun yağdırdılar ve hızla uzaklaştılar. Olay yeri, ABD’nin Kaliforniya eyaletindeki, üniversitesiyle ünlü Berkeley, 2603 Benvenue Caddesi. Tarih, 4 şubat 1974’tü.

Kaçırılan kız, “Başlık ne kadar büyük olursa, haber de o kadar önem kazanır”, diyen ve gazeteleri, dergileri, koleksi-

yonları, madenleri, topraklarıyla dünyanın en zengin iş adamlarından biri olan William Randolph Hearst'un (Orson Welles'in 1941 yapımı *Yurttaş Kane*'i) on dokuz yaşındaki torunu Patricia'ydı. Olayı, beyazlarla siyahların, yaşlılarla gençlerin aynı amaç uğruna kenetlenebileceğine inanan, silahlı eylemlerle para toplayan, okul kimliklerine fotoğraf yapıştırılmasını istediği için, bir başmüfettişi siyanürlü mermiyle öldüren, radikal sol görüşlü Simbiyoz Kurtuluş Ordusu üstlendi.

Adını değiştiren gelin

Örgüt, Patricia karşılığında, tutuklu bulunan üyelerinin serbest bırakılmasını istedi; işe yaramayınca, Hearst ailesinin, Kaliforniya'nın evsizlerine toplam dört yüz milyon dolar değerinde yiyecek yardımı yapmasını şart koştu. Baba Hearst'un altı milyon dolarlık bağışı yeterli bulunmayıp, pazarlıkların sürdüğü sırada beklenmedik bir şey oldu.

17 nisan 1974 günü, Hibernia Bankası'nın San Francisco'daki Sunset şubesi soyuluyordu ve boynuna asılı tüfeğiyle müşterilere bağırarak, yere yatmalarını emreden, uzun boylu, dalgalı siyah saçları omuzlarına dökülen güzel kadın, iki aydır kendisinden haber alınamayan gelinden başkası değildi. Örgüt için ailesini, tüm servetini ve adını terk etmişti. Artık, adı Patricia değil, Che Guevara'nın yanı başında savaşan, Tamara Bunke Bider'in anısına, Tanya'ydı.

Bankanın güvenlik kamerasına yansıyan görüntüleri inceleyen savcılık, Patricia'nın soyguna kendi isteğiyle katıldığı sonucuna vardı ve tutuklama emri verdi. Kısa süre sonra beş yüz polis, örgütün Los Angeles'taki bir hücre evini saraçak, karşılıklı açılan ateşte dokuz bin mermi harcanacak, çıkan yangından kurtulmak için dışarı fırlayan üç örgüt üyesi öldürülecek, ikisi dumandan boğulacak, biri intihar edecekti. Patricia oradaydı ve kurtulmayı başarmıştı.

On sekiz ay sonra FBI ajanları, San Francisco'da bir örgüt evini bastılar. Üzerine yedi başlı kobra yılanının resmedildiği kırmızı bayrak önünde, sol yumruğunu havaya kaldıran genç kadına "Adın ne?" diye sordular, "Tanya" dedi. "Ne iş yaparsın?" diye sordular, "Şehir gerillasıyım" cevabını aldılar.

Anılarını yayınlamak isteyen avukat

Patricia Hearst'ün savunmasını Avukat F. Lee Bailey üstlendi ve ilk işi, bir milyon dolar kefalet karşılığında tutuksuz yargılanmasını sağlamak oldu. Bailey, ünlü bir avukatı. Karısını öldürmekten yargılanan ve "Kaçak" adlı diziye de konu olmuş doktor Sam Sheppard'i beraat ettirmiş, "Boston Canavarı" adıyla bilinen Albert DeSalvo'yu idamdan kurtarmış, Vietnam'daki 1968 My Lai katliamının sorumlusu olarak yargılanan Yüzbaşı Ernest Median'i başarılı biçimde savunmuştu. Bailey, banka soygunundan yargılanacak Patricia'nın avukatlığı için hiçbir ücret istemedi, ancak bir şartı vardı. Patricia, davanın bitimini izleyen bir buçuk yıl boyunca hatıralarını yayınlamayacaktı. Avukat, kızı beraat ettireceğinden öylesine emindi ki, kendi yayınlayacağı kitabın "en çok satanlar" listesine girmesi için önlem alıyordu.

Beyni mi yıkandı, âşık mı?

Zamanın Harvard Hukuk Fakültesi profesörlerinden Alan Dershowitz'in "dramatik, politik bir tiyatro" diye nitelendireceği yargılama, 24 ocak 1976'da başladı. Bilirkişi Dr. Joel Fort'un raporuna dayanan Savcı James Browning, banka soygununun video kayıtlarıyla, kaçırıldıktan sonra ailesine gönderdiği fotoğraf, mektup ve ses bantlarından, Patricia'nın bir "suçlu görünümüne", "suçlu ses tonuna", "suçlu yazı stiline" sahip olduğunu ve terör eylemlerine kendi isteğiyle katıldığını iddia etti.

Savunmanın bilirkişilerinden Psikolog Margaret Singer, Patricia'nın IQ değerinin kaçırılma öncesine göre anlamlı bir azalma gösterdiğini; Dr. Louis Joloy'n, aşırı fiziksel baskı gördüğünü, beyin kontrolü alanında çalışmaları bulunan İngiliz Psikolog Dr. William Sargant, ayrıca Dr. Martin Orne ve Dr. Robert Jay Lifton, "beynin yıkandığını", Simbiyoz Kurtuluş Ordusu'nun siyasi görüşlerini benimsetmek amacıyla gözleri ve elleri bağlı olarak bir bodrumda elli yedi gün tutulduğunu, değişik kişilerce defalarca ırzına geçildiğini, örgütün ideolojisini yansıtan konuşmalara zorlandığını, ailesinin onu reddettiğinin söylendiğini öne sürdüler. Savcı, Patricia'nın durumunun, Kore Savaşı sırasında Çinli komünistlerin elinde tutsak kalan genç askerlerin beyinlerinin yıkanmasıyla uzak yakın bir ilgisi bulunmadığında, kendisini kaçıranlardan birine âşık olduğu için eylemlere katıldığında ısrar etti.

Avukat Bailey, son savunma için ayağa kalktığında elleri titriyordu, yüzü kızarmıştı, dava sürecinde bilimsel bir toplantıyı yönetmek üzere Las Vegas'a gidip gelmekten yorgundu ve büyük bir olasılıkla sarhoştı. Önündeki su bardağını devirerek pantolonunun ön kısmını ıslattığında, jüri üyeleri kıkırdadılar. Sonuç belli olmuştu. Nitekim, on iki saatlik bir değerlendirme sonrasında jüri üyeleri, Patricia Hearst'ün suçlu olduğuna kanaat getirdiler. Patricia, banka soygunundan yirmi beş yıl, ayrıca ruhsatsız ateşli silah taşımaktan on yıl hapse mahkûm olsa da, üst mahkemeler cezasını yedi yıla indirdi ve Pleasanton Federal Cezaevi'ne gönderildi. Yirmi bir ay sonra, Başkan Jimmy Carter şartlı tahliyesini istedi, 2001'de diğer bir ABD Başkanı Bill Clinton, başkanlığının son gününde onu affetti ve vatandaşlık haklarının tümünü geri verdi.

Patricia Hearst, korumasıyla evlendi, iki kızı oldu, birkaç kitap yazdı, düşük bütçeli filmlerde oynadı ve medyanın pek rağbet ettiği, örgüt üyesine âşık olduğu senaryosunu hiçbir zaman kabul etmedi.

Avukat Bailey'e gelince, Patricia davası yaşamının en büyük yenilgisi oldu, umduğu kitabı yazamadı, yıllar sonra O. J. Simpson'ı savunan takımın içinde yer aldı, bazı müvekkillerinin şikâyeti üzerine, 2001'de Florida ve 2002'de Massachusetts barolarından kaydı silindi. Halen, ikincisiyle mahkemelik.

Patricia'nın dayak yiyen nişanlısını hatırladınız mı? Kızcağız daha mahkemeye çıkmadan, nişanlının *Patty Hearst'ü Ararken* adlı kitabı piyasaya çıkmıştı bile. Kitabı okuyanlar, "Patricia'nın kaçırıldıktan sonra neden eve dönmeyip, teröristlere katıldığını şimdi anladık" dediler.

Beyninin yıkandığı söylenenler

Çok sayıda bilimsel makale, tehdit, gözdağı, şantaj, ırza geçme, aç ve susuz bırakma, aşağılama, suçluluk duygusu oluşturma ve benzeri baskılarla kişilerin beyinlerinin yıkanabileceğini, böylelikle rıza dışı inanç ve davranış değişikliklerine yol açılabileceğini ve bu nedenle kişilerin dönüşüm sonrası eylemlerinden sorumlu tutulmaması gerektiğini savunur.

Hatta, halen Pittsburgh Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görev yapan Profesör Richard Delgado, ilk kez 1970'lerde, bazı kişilerin din değiştirmesini, tarikatlara girmesini, belli bir biçimde giyinmesini de beyin yıkamaya bağlamıştır. Ancak bu farklılaşmanın, kişinin rızası olmadan gerçekleştiğini kanıtlamak zordur. Nitekim, Patricia Hearst'ü kurtarmaya yetmeyen beyin yıkama savı, Taliban tarafında savaşırken Afganistan'da esir alınan 1981 doğumlu, Müslümanlığı seçmiş Amerikan vatandaşı John Walker Lindh'in, ülkesindeki yargılanışında da gündeme geldi, ancak, yirmi yıllık mahkûmiyetini engelleyemedi.

Beyin yıkama, 2002 sonbaharında Washington ve çevresinde terör estiren, on kişiyi öldüren, üç kişiyi yaralayan kes-

kin nişancı John Allen Muhammed'le birlikte eylemlere katılan on yedi yaşında Lee Boyd Malvo'nun yargılanmasında da konu oldu. Gerek savunmanın bilirkişisi Psikiyatr Neil Blumberg, gerekse iddia makamının görevlendirdiği Psikolog Dewey Cornell, evlilik dışı bir çocuk olan Malvo'nun, son üç yılını birlikte geçirdiği ve baba yerine koyduğu Muhammed tarafından "iyi ve kötüyü ayıramayacak ve her emredilene yapar" hale getirildiğini, bir anlamda beyninin yıkandığını bildirdiler. Suç işlediği sırada on yedi yaşındaki Malvo, savcının idam istemine karşılık, ömür boyu hapis cezasına mahkûm oldu. 1985'te İslamiyet'i seçen, soyadını Williams'tan Muhammed'e değiştiren ve Pakistan terör grubu "Jamaat ul-Fuqra" sempatzanı olduğu bilinen seri katil John Allen ise, ölüm cezasına çarptırıldı.

Stockholm Sendromu

Cezaevinden firar eden bir mahkûm, 1973 yılı yazında, İsveç'in başkenti Stockholm'ün orta yerindeki bir banka şubesinin dört memuresini rehin alır ve karşılığında para, silah, çelik yelek, koruyucu kask, otomobil ve aynı hücreyi paylaştığı arkadaşını ister. Bunlardan sadece sonuncusu kabul edilir. Psikiyatr Nils Bejerot desteğinde İsveç polisi, rehinecilerle yüz otuz bir saat boyunca pazarlık eder, sonunda bankanın tavanında açtığı delikten gaz püskürterek memureleri kurtarmaya çalışır.

Buraya kadar her şey normal gibi gözükse de, rehinelelerin, polisten korktuklarını söyleyerek, altı gün boyunca tutsağı oldukları kişilerden ayrılmak istememeleri, şikâyetçi olmamaları, savunacak avukatın parasını toplamaları ve lehte tanıklık etmeleri şaşkınlık uyandırır. Bir radyo programı sırasında Dr. Bejerot, evvelce hiç karşılaşılmamış bu davranış için, "Stockholm Sendromu" kavramını ilk kez kullanır.

Sonraki yıllarda gerçekleştirilen araştırmalar, dış dünya-
dan kopartılan, ölüm tehdidi altındaki rehinenin, zaman za-
man gördüğü iyi muamele yüzünden (örneğin su içmek), baş-
langıçtaki korku ve nefret yerine, hayatını bağışlayana şük-
redebileceğini, üç dört günlük tutsaklığın buna yetebileceği-
ni gösterdi.

Bu nedenle çok sayıda hukukçu, medya baronunun toru-
nu Patricia Hearst'ün savunmasında yanlış bir stratejinin
yürütüldüğü, “Beyin yıkama” değil, “Stockholm Sendromu”
kullanılsaydı, beraat edebileceği görüşündedir.

Eldeki verilere göre, rehin alınan her yüz kişiden sadece
sekizinin Stockholm Sendromu geliştirdiğini, savaş tutsağı
askerlerde bu duruma hiç rastlanmadığını, pek çok pilot ve
hostesin, FBI'ın Davranış Birimi'nde görevli Özel Ajan Tho-
mas Strentz'in 1980'lerde geliştirdiği yönergeler temel alına-
rak, buna karşı eğitildiğini belirtmekte fayda var.

“Stockholm Sendromu” deyince, 2 mart 1998'de on yaşı-
dayken kaçırılan, tutsaklığın ilk birkaç yılını yerin iki buçuk
metre altındaki beş metrekarelik hücrede geçiren ve sekiz yıl
sonra kaçarak kurtulan Avusturyalı Natascha Kampusch'u
anımsamamak ne mümkün. Polis kayıtlarında, genç kadının,
yakalanacağını anladığında kendisini trenin altına atıp inti-
har eden Wolfgang Priklopil'in morgdaki cesedinin başında,
mum yakıp dua ettiği yazılı.

Bu da Lima Sendromu

Tabii, bir de işin öbür yüzü var. Yani rehin alınanın re-
hineciye bağlanması değil de, tam tersine, rehinecinin re-
hin aldığıнын suyuna gitmesi. Onun adı da “Lima Sendro-
mu.” 17 aralık 1996'da Lima'daki Japon Büyükelçiliği'ni ba-
san ve onlarca asker, diplomat, işadamlarını dört ay rehin tutan
Peru'nun Marksist Leninist Tupac Amaru Devrimci Hareke-

ti'ne bağlı on dört üyeden bazılarının, bu süre içerisinde siyasi görüşlerini değiştirdiği ne sürülse de, silahlı kuvvetlerin kurtarma operasyonu sırasında (ya da bazı görgü tanıklarının anlattığı gibi, daha sonra) tamamı öldürüldüğünden, ne olup bittiği açıklık kazanamadı ve romanlara konu olmaktan öteye gidemedi.

Kadınlar! Burun deliklerinizi açık tutun

1953'te, Amerikalı aktris Marilyn Monroe'ya "Yatakta ne giyersiniz?" diye sormuşlar, "Sadece iki damla Chanel No 5" diye yanıtlamış. O gün bugün milyonlarca kadın, onun çekiciliğini yakalayabilmek için aynı parfümü kullanır. Tıpkı, milyonlarca erkeğin, İspanyol aktör Antonio Banderas'a benzemek umuduyla Spirit kullanması gibi. Halbuki değil iki damla, şişenin tamamını üzerlerine boşaltsalar, eşyalarını koklamış iyi eğitilmiş bir polis köpeği, saklandıkları yerden onları bulup çıkartabilir.

Alman yazar Patrick Süskind'in yarattığı, Tom Tykwer'in beyaz perdeye aktardığı, gişe rekorları kıran *Koku (Perfume)* filmindeki kokusu olmayan seri katili unuttun. İnsan denen her canlının kendi kokusu vardır. Tıpkı parmak izi ya da DNA gibi. Üstelik tek yumurta ikizlerinde dahi farklıdır ve kadınlar erkeklerden daha iyi "koku" alır.

Parfümcülerle polislerin ortak yanı

İtalyan Johann Maria Farina'nın Köln Suyu'nu, yani kolyayı buluşundan bu yana geçen üç yüz yıl boyunca, parfüm üreticileri kokuyla ilgili bilimsel araştırmaları çok yakından izlediler, ayrıca finanse ettiler. Başlıca hedefleri, erkeği kadına, kadını erkeğe cazip kılacak kokuyu bulmak. On on beş yıldır güvenlik birimleri de insan kokusuyla çok ilgileniyor. Onların derdi de, köpeklerden kurtulup, "elektronik burunlar" kullanmak, böylelikle ter kokusunun izini sürmek,

hatta kokudan yola çıkarak saldırganın robot resmini çizmek. Hedefleri farklı olsa da, hayal değil. Bu nedenle, insan kokusunun bileşimini, bu bileşenleri kodlayan genleri ve insan beyninin kokuyu nasıl algılandığını aydınlatan her türlü bulgu, parfümcülerle polisleri birleştiriyor.

Kokunun izini sürebiliyoruz

Koku algısının cinsiyet farkı gösterdiği, ilk kez bundan bir asır önce, 1899'da kanıtlandı. Toulouse ve Vaschide, bugün dahi kaynak gösterilen deneyleriyle, kadınların kafur kokusuna erkeklerden daha duyarlı olduğunu ve çok daha düşük düzeylerini algılayabildiklerini saptadılar. Kokuya ilgi, XX. yüzyıl boyunca yoğun biçimde sürdü. Kadınların sadece daha düşük düzeyde kokuları algıladığı değil, ister hoş, ister pis, tüm kokuları birbirinden ayırma ve tanıma yeteneklerinin de erkeklerden üstün olduğu anlaşıldı.

Toulouse ve Vaschide'nin yüz yıl önceki deneylerinde bir başka gerçek daha ortaya çıktı. Erkek olsun kadın olsun, sağ ellerini kullananların, sol burun delikleri, sol ellerini kullananların ise sağ burun delikleri daha duyarlıydı. Bu deneyler daha sonra defalarca tekrarlandı ve hep aynı sonuca varıldı. 2007 yılı başlarında, dizleri üzerinde ilerleyen ve burnunu yere yaklaştıran insanların, tıpkı köpekler gibi çimenlik arazide kokuyu izleyebildikleri, birbirine üç buçuk santim uzaklıktaki iki kokuyu birbirinden ayırabildikleri ve beceriyi geliştirebildikleri anlaşıldı.

Feromonlar ensesti engelliyor

Bir canlının kendi türü içindeki diğer canlılara, belirli bir mesaj vermek üzere salgıladığı bir ya da birkaç kimyasaldan oluşan bileşene "feromon" adını veriyoruz. Sadece böceklerin

değil, pek çok omurgalının, hatta bitkilerin de yararlandığını bildiğimiz feromonlar, yiyeceğin, yuvanın nerede olduğundan, çiftleşmeye uygunluğu bildirmeye kadar yaşamsal pek çok bilginin aktarılmasına yarıyor.

Hatta kimi canlının erkeği, feromonlarıyla genetik özelliklerini de yayarlar, bu sayede dişiler, kendilerine en uzak genetik yapıyı taşıyan erkekleri seçebilir, bir anlamda “en-sest”in önünü alır, hastalıklar ve ölümle sonuçlanabilecek yakın akraba evliliklerini engellerler. Hamile dişiler ise, kendilerine uzak genetik bilgiyi salgılayan yabancılardan uzaklaşarak, kendilerine benzerini yayan akrabalarının yanına gider, böylelikle soyun sürmesini güvence altına alırlar.

İnsanın da feromonu var

İnsanlarda, hayvanlardakine benzer feromonların, bunların verebileceği mesajların ve beyinde bu mesajları algılayabilecek ve davranışları düzenleyecek vomeronazal sistemin arayışı on yıllar boyunca sürmüştür. Aynı odada kalan genç kızların ve kadınların, bir süre sonra aynı tarihte âdet görmeye başladıklarını birçoğumuz gözlemiş, hatta yaşamışızdır. Bu alandaki ilk bilimsel yayını 1971’de gerçekleştirmiş Psikolog Martha McClintock’un anısına “McClintock Etkisi” adı verilen bu durum üstdudağına kadın teri sürülenlerin âdet döngüsünün, birkaç ay içinde terin sahibinin âdetiyle senkronize olduğu kanıtlandığında, insanların da tıpkı fareler, güveler ya da kelebekler gibi feromon salgıladığını göstermiş oldu.

Geçen zaman içinde, tüm memelilerde varlığı kanıtlanmış vomeronazal sistemin insanlarda da bulunduğu, ana rahmindeyken geliştiği ve beyni etkileyecek derecede işlevsel olduğu ortaya kondu.

Kadınlarla erkekleri cinsel açıdan uyaracak feromonların var olup olmadığı, sağlayacağı olağanüstü gelirler yüzünden

her zaman ilgi çekti, bu amaçla özellikle ter kokusunun psikolojik ve fizyolojik etkileri incelenmeye çalışıldı.

Erkek ter kokusunun sihri

Erkek terinin, kadınların kendilerini fiziksel ve duygusal açıdan daha iyi hissetmelerini sağladığı, cinsel olarak uyardığı, lüteinleştirilen hormon düzeylerini yükselterek, yumurtlamayı sağladığı uzunca bir süre iddia edilmiş, hatta Berkeley Üniversitesi Koku Araştırma Programı Başkanı Psikolog Noam Sobel, bu etkilerden erkek terinde ve diğer tüm vücut salgılarında bolca bulunan steroid yapılı androstadienon'u sorumlu tutmuştu.

Sobel'in ekibinden Claire Wyart'ın, 2007 şubatının ilk haftasında, *The Journal of Neuroscience* adlı dergide yayınlanan araştırmasında, androstadienon koklatılmasından on beş dakika sonra, kadınların, kortizol düzeylerinin yükseldiği, cinsel açıdan uyarıldıkları, kan basıncında yükselme, kalp vuruşu ve soluk alma hızında artış gibi bir dizi fizyolojik ve psikolojik değişikliğin gözlemlendiği ve bu etkilerin en az bir saat sürdüğü kayıtlı.

Yumurtanın mı tavuktan, yoksa tavuğun mu yumurtadan çıktığı henüz bilinmiyor. Yani, kortizol düzeylerindeki yükselmenin mi bu etkilere yol açtığı, yoksa bu etkilerin mi kortizol düzeyini değiştirdiği henüz bir sır. Ancak bulgular, erkek terine özgü bir kimyasala, kadın bedeninin metabolik bir yanıt verdiğinin ilk somut kanıtıdır. Şimdi sıra, erkek terindeki androstadienon dışındaki başkaca bileşenlerin, başkaca hormonlar üzerindeki etkilerini sınamakta.

Kadınlar kokuya göre eş seçiyor

Koku, hem kadın hem de erkeğin eş seçiminde önem taşısa da, cinsel uyarı açısından kadınlardaki koku eşliğinin da-

ha düşük olduğu, üstelik kokunun dış görünüşten çok daha fazla önem taşıdığı, kokuya bağlı cinsel uyarının ay boyunca değışikliğe uğradığı ve gebe kalma olasılığının en yüksek olduğu dönemlerde tepe noktasına ulaştığını biliyoruz.

Bu alandaki çalışmalarıyla ünlü profesörler, Psikolog Steven Gangestad ve Biyolog Randy Thornhill'in on yıl kadar önce başlayıp, hâlâ sürdürdükleri araştırmalara göre, kadınlar yüz ve vücut simetrisine sahip erkekleri, kokularından ayırt edebiliyor ve doğurganlığın fazla olduğu dönemlerde simetrik olanları seçiyorlar. Doğum kontrol hapı alanlar veya erkeklerde bu ayırım gözlenmiyor.

Erkekler yüzlerini neden boyar?

Gangestad ve Thornhill bu bulgularını, kadınların, doğuracakları çocuk için "en iyi geni" arayışıyla açıklamaya çalışıyorlar. Evrim ve insan davranışı konusunda çalışan başka gruplar (örneğin Michigan Üniversitesi'nden Cardenas ve Harris ya da Finli Rantala'nın ekibi) "en iyi gen" teorisine karşı çıkıyor, simetrik olanların sadece ayın belirli dönemlerinde değil, her zaman tercih edildiğini, doğum kontrol hapı alanlarla almayanlar arasında, kokuya duyarlılık açısından, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığını öne sürüyorlar.

Bu sonuçlara bakarak, tarih boyunca erkeklerin yüzlerini simetrik biçimde boyamaları da, farkında olmadan, doğanın kusurlarını örtmek ve daha güçlü, daha sağlam ve birleşmeye en uygun erkek gibi algılanmak isteme gayretlerine bağlanabilir. Kadınların gözünü boyayamayacaklarını, onların en uygun partneri koklayarak belirlediklerini nereden bileceklerdi!

Yüz ve beden simetrisi olan erkeklerin kokusunu, olmayanlardan farklılaştıran kimyasal bulup, erkek kozmetiğine katacakları kesin. Zamanı gelince, kadın bedeninin bir bi-

çimde bu sahtekârlığın da üstesinden geleceğine ve kendine en uygun erkeği seçebileceğine inanıyorum.

Kadınlar stresi kokluyor

Kadınlar, erkeklerin başka hallerini dahi koklayabiliyorlar. Örneğin, Rus kadınlara, sınavdan çıkan erkeklerin terli fanilaları koklatıldığında, başarısız olanları ya da başarılı olduklarını sandıkları halde, sonuçlar ilan edildiğinde geçemedikleri ortaya çıkacak olanları fark edebilmişlerdi. Deneyleri yapan Moshkin ve arkadaşları, sınav çıkışında tüm erkeklerin tükürüklerini almış ve başarı gösteremeyenlerin kortizol düzeylerinin yükseldiğini saptamıştı. Anlaşılan kadınlar, erkeklerin hormon düzeylerindeki değişimleri koklayabiliyor.

Eşcinsellerin beyinleri

Erkek terinde bolca bulunan androstadien (AND) ile, kadın idrarındaki östrojen benzeri estratetraenol'ün (EST), hayvanlardakine benzer cinsel uyarılara yol açan feromonlar olduğu kesin söylenemese de, koklandıklarında beyni etkileyen birer kimyasal sinyal oldukları muhakkak. İsveç'in ünlü Karolinska Üniversitesi Tıp Fakültesi ile Beyin Enstitüsü araştırmacılarının bu konuda ilginç bulguları var.

2001'de, Ivanca Savic ve ekibi, kadın ve erkeklere AND ve EST koklattılar ve beyinlerinde meydana gelen değişiklikleri özel bir tomografi gereciyle izlediler. Her iki maddenin, gerek kadın gerekse erkek beyninde aktivasyona neden olduğunu gördüler. Ancak aktivasyonun yeri, koklanan maddeye ve koklayanın kadın ya da erkek oluşuna göre değişmekteydi.

2006 yılında aynı ekip, bu kez eşcinsel erkek ve eşcinsel kadınlara AND ve EST koklattı. Eşcinsel erkek beyinlerindeki değişiklikler, kadınların beyinlerindeki, eşcinsel kadın beyinlerindeki ise erkeklerin beyinlerindeki değişikliklere uydu.

Bu bulgular, feromon sinyallerinin cinsiyete bağılı değil, cinsel yönelime bağılı algılandığını gösterir ve eşcinselliğin, kişisel bir tercih olmadığını bir kez daha kanıtlar.

Tabiat ana kadınlardan yana

Hiç kuşkusuz, kadınlarla erkekler, pek çok açıdan birbirine benzer ve “Erkekler Mars’tan”, “Kadınlar Venüs’ten” yaklaşımı, her zaman doğru değildir. Tıpkı kız olsun, erkek olsun, üç dört günlük bebeklerin, evvelce anne sütünü hiç koklamamış olsalar bile, yaşamın ilk kokusuyla daha ana karındayken karşılaştığından, anne kokan sütü, ister yapay, ister doğal başka süt kokularına her zaman tercih ettikleri ya da alıştıkları bir kokunun onları sakinleştirmesi ve acıya daha dayanıklı bir hale getirmesi gibi.

Ancak kuş ve balıkların dişilerinde gözlenen, çok yakın bir geçmişte dişi farelerde de olduğu saptanan bir yetenek var ki, üzerinde durulmaya değer. Rockefeller Üniversitesi Nörobiyoloji ve Davranış Laboratuvarı’nın Başkanı Donald Pfaff ve ekibi, 2006 ortalarında, dişi farelere iki tip erkek kokusu koklattı ve dişilerin, kafeslerinde tek başına yaşayan erkek farelerin kokusunu değil, bir dişiyle birlikte olanın kokusunu tercih ettiğini gösterdi. Bu erkeklerin kokusuna, enfeksiyon yapan parazitlerin kokusu eklense bile, dişilerin tercihi değişmedi ve hastalık koksa da, bir dişisi olan erkeği seçti. Bir diğer deyişle, farenin dişisi, kuşlar ve balıklar gibi “Başka bir kadın onu beğenmişse, elbette iyidir, bugün nezleyse yarın düzelir” diyorlar.

Fareler, “oksitosin geni” sayesinde bu beceriye sahip. Henüz, insanın dişisinin böyle bir yeteneği olup olmadığı bilmiyoruz. Ama genetik açıdan pek çok ortaklığımız bulunan bir memelide rastlanması umut uyandırıyor. Karşımızdaki erkeğin, evli mi, bekâr mı olduğunu, koklayarak anlayabileceği-

mizi öğreneceğimiz gün pek uzak olmayabilir.

Bu nedenle sevgili kadınlar, sadece 8 Mart Dünya Kadınlar Günlerinde değil, her fırsatta, itilmiş, kakılmış, satılmış, kaçırılmış, dövülmüş, kovulmuş, öldürülmüş hemcinslerimiz için mücadeleyi bütün gücünüzle sürdürün ve burun deliklerinizi açık tutun, tabiat bizden yana.

Himalayalar'daki son cennet

2007 yılı şubat sonlarında, Bhutan'ı da kapsayan bir iş gezisindeydim. Benim “iş gezi”min, doğa güzelliklerini, etnik yemekleri, tapınakları kapsamayacağı ortada. Bu yönlü bir beklentiniz varsa, önceden uyarayım, anlatacaklarım size göre değil.

25 şubat 2007 sabahı, 2235 metre yükseklikteki, Bhutan'ı dünyaya bağlayan tek havaalanı Paro'dayım. Bhutan Dışişleri Bakanlığı'ndan beni karşılamaya gelenler pasaport işlemlerimi tamamlarken, güvenlikten sorumlu yetkililerle sohbet ediyorum. Altı yüz yetmiş bin nüfuslu Bhutan'ın, “Himalayalar'daki son Shangri-La” yani “son cennet” olarak tanımlanamayacağını ilk ipuçlarını veriyorlar. Bir hafta kadar sonra aynı alandan Katmandu'ya doğru uçarken, artık iyice biliyorum.

Kuzeyden Çin'in, güneyden Hindistan'ın kısılcasında kalan, yüzölçümü Konya ili kadar olan Bhutan'ın, romanlara, filmlere konu olmuş eski günlerine dönmesi artık olanaksız. Trafik ışıklarının bulunmaması ve erkek devlet memurlarının diz boyu etek giymesi gibi bazı ufak tefek istisnalar dışında, İstanbul'da, New York'ta, Tokyo'da, Nairobi'de ne varsa, burada da var. Üstelik boyutları, hiç de küçümsenir gibi değil.

Havaalanı ile başkent Thimphu arasındaki, bir yanı uçurum, diğer yanı kayalık, yer yer sadece tek aracın geçebileceği genişlikteki toprak yolun her virajında “klakson çal” işareti var. İki yönlü çok yoğun kamyon, iş makinesi, dört çe-

ker araç trafiğı ve Hindistan sınırından ana artere katılanların polisçe durdurulması yüzünden, elli beş kilometrelik yol, iki saatten fazla sürüyor. Klakson sesleri arasında konuşuyoruz. Mirasın kız çocuklarına kaldığını öğreniyor, seviniyorum. Dünya genelinin aksine, erkeklerin kadınlardan daha uzun yaşadığına şaşıyorum. Her on kadından sadece üçünün okuma yazma bildiğini, her on çocuktan birinin yaşını doldurmadan öldüğünü öğreniyor, üzüliyorum.

Başkentteki ilk gece, köpek havlamalarından uyumak mümkün olmuyor. Sabah, etrafta dolanan onlarca başıboş köpeğin nedenini soruyorum. Kutsal kabul edildiklerinden, kimsenin rahatsız olmadığı söyleniyor. “Kuduz yok mu?” diye soruyorum. “Var” deniyor.

Bhutan’da olay yeri incelemesi

Bhutan’a gelişimin resmi nedeni, uyuşturucu arzı ve talebiyle mücadele konusunda uluslararası anlaşmalara ne ölçüde uyabildiklerini belirlemek olsa da, kişisel meraklarım bunun çok ötesinde. Örneğin, suçların aydınlatılmasında kullandıkları yöntemler, olay yeri incelemesi, delil toplanması ve DNA analizleri gibi.

21 temmuz 2006’da, başkentin hemen dışındaki Sha Ngawang kasabasındaki evinde ölü bulunan yetmiş dört yaşındaki kadınla ilgili soruşturma, ülkenin her yanındaki hizmet kalitesini yansıtmamakla birlikte, Bhutan Kraliyet Polisi’nin yeni ceza yasasına uyma gayretlerini gösteren bir uygulama. Yapılan sorgusunda evin gelini, kayınvalidesiyle sürekli tartıştıklarını, o gün dayanamayıp boğazına sarıldığını ikrar etmiş olsa da, olay yeri inceleme ekibini yöneten Binbaşı Dorji Wangchuk, yaşlı kadının başındaki darp izlerinden kuşkuluyor ve cinayetin genç gelinin üzerine atılmış olabileceğini düşünüyor. Bhutan’ın henüz DNA analizi yapabilecek olanakları yok. Bu

nedenle binbaşı, evde bulduğu üzeri kan lekeli giysileri Hindistan'ın Kalküta polis kriminal laboratuvarına gönderdiğini söylüyor. Gelecek sonuca göre hareket edecek.

Bhutan Bankası'nı soymaya kalkışırken, bekçiyi bıçaklayarak öldürmekle suçlanan Om Raj Rai ve Nar Bahadur Rai'nin parmak izlerine rastlanmayışı, buna karşılık evlerinde yapılan aramada ele geçen giysilerdeki kan lekelerinin, bekçinin DNA'sını tutması sayesinde ömür boyu hapse mahkûm edilmeleri, polisin gururla anlattığı bir diğer olay.

2004 yılındaki yasal reformlardan sonra, DNA analizlerine ilgi giderek artmış. 2005 eylülünde gelen Interpol üyeliğinin de buna katkısı büyük. Yargıçlar, artık sadece cinayetlerde değil, biyolojik babanın belirlenmesinde de DNA delillerini arıyor. Bu nedenle Hindistan, Avustralya ya da Sri Lanka'nın kriminal laboratuvarları Bhutan'ın babalık tayinlerinde de bilirkişilik yapıyor.

Bir erkeğin, çocuğunun babası olduğunu ileri sürerek mahkemeye başvuran bir kadın, yurtdışından gelen DNA raporuna göre haksız çıkarsa, sadece DNA analizinin ücretini (250-350 YTL) ödemekle kalmıyor, bir yıl hapse ve bir milyon ngultrum'a (yaklaşık 32 000 YTL) varan tazminatı ödemeye mahkûm edilebiliyor. Suçlanan erkek biyolojik babaysa, DNA analiz ücretinin yanı sıra, çocuk on sekiz yaşına gelinceye dek, aylık gelirinin yüzde yirmi kadarını anneye ödemesi gerekiyor. Ücretlerin yüksekliğinden, bilirkişi raporlarının gecikmesinden herkes şikâyetçi. Ülkenin DNA analizleri yapabilecek tek uzmanı, Adli Biyolog Teğmen Lobzang Phuntsho, polis kriminal laboratuvarına gerekli teçhizatı aldırmak üzere.

Bir yanda kutsal kabul edildiği için dokunulmayan köpekler, üzerinde dualar yazılı uçuşan rengârenk bayraklar, öte yanda çağın en ileri soruşturma tekniği DNA analizleri. "Kükreyen Ejderha'nın Ülkesi", refah düzeyini hâlâ "Gayri

Safi Milli Mutluluk” ile ölçse de, genç kralının liderliğinde demokrasiye geçiyor, büyük bir hızla gelişiyor, dönüşüyor ve pek çok toplumun ancak birkaç yüzyılda ulaştığı sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri, birkaç yılda yakalamaya çalışıyor.

Herkes doma çiğniyor

Bhutan’da birkaç yıldır sigara satışı yasak. Buna rağmen sokakta, lokantalarda sigara içenlere rastlanıyor. Sigara kaçakçılığı almış yürümüş. Altı yüz kilometrelik Hindistan sınırı, sadece yirmi noktada denetleniyor. Havaalanında da valizler, ihbar olmadıkça aranmıyor. Bhutan’da cannabis, yani esrarın elde edildiği bitki, tıpkı Nepal ya da Kazakistan’daki gibi, kendi kendine yetişiyor. “Biraz uyutsa da, iyi bir besin” diyerek domuzlara yediriyorlar. Birkaç yıldır, bahar aylarında okul çocuklarının ve ebeveynlerin dahil edildiği “kök sökme” kampanyaları düzenlense de, esrar kullanımı pek yaygın olmadığından, önemsenmiyor.

Başkent Thimphu’nun otuz beş yıllık hastanesinin koridorlarında birkaç metrede bir “Yere tükürmediğiniz için teşekkür ederiz” yazılı tabelalar dikkatimi çekiyor. “Neden ceza vermiyorlar da, teşekkür ediyorlar?” diye düşünüyorum. Az sonra başhekim, “Sokaklardaki kırmızı lekeler dikkatiniizi çekmedi mi?” diye soruyor. Ertesi günlerde dikkat ediyorum. Sıradan vatandaşın devlet memuruna, kadın, erkek orta yaşın üzerindeki pek çok kişinin yanakları şiş, dudaklarının kenarından kırmızı bir sıvı sızıyor, “doma” çiğniyor, kalıntısını ya yutuyor, ya da yere tükürüyorlar. Areka palmyesinin fındık benzeri meyvelerinin üzerine kireç ekledikten sonra etrafına yaprak sarılarak hazırlanan “doma”, başkent sokaklarında bolca satılıyor, içerdiği nikotin benzeri arekain ve türevleri nedeniyle, uyarıcı etkisi var, açlığı bas-

tırıyor ve tütün, khat ya da koka yaprağı çiğnemek gibi bağımlılık yapıyor.

Bhutan'ın ilk ve tek adli tıp uzmanı

Thimphu'daki hastaneye, Hindistan'ın yardımlarıyla yanında üç yüz elli yataklı yeni bir pavyon eklenecek. Dünya Sağlık Örgütü'nün desteğiyle, kırsal bölgelerdeki sağlık hizmetinin kalitesini yükseltmek amacıyla teletıp uygulamasına geçilmeye çalışılıyor. Bhutan'daki ilk telefonun 1963'te, internetin 1999'da devreye girdiği düşünülecek olursa, bir hayli yol gidildiğini söylemek gerek. Şimdilik sadece birkaç bölge hastanesinde çekilen elektro, ultrason ve röntgenler merkezde değerlendiriliyor, birkaç yıl içinde tüm ülke hastaneleriyle bağlantı hedefleniyor.

Hastaneye girip de, adli tıbbın nerede olduğunu sormak ne mümkün. Personel yeri tarif etmekte biraz zorlanıyor. Sonunda, asma kattaki küçük ofisinde, Dr. Pakila Drukpa'yı buluyorum.

Dr. Drukpa, Bhutan'ın ilk ve tek adli tıp uzmanı. Birimi, 2005 şubatında kurmuş. İki yıldır, en azından başkentteki adli tıp hizmetleri, gerçek bir profesyonel tarafından veriliyor. Ülkenin diğer yanlarında ise başka dalların uzmanı hekimler, sağlık teknisyenleri ya da hemşireler bilirkişilik yapıyor. Dr. Drukpa, cenazelerin hemen yakılması yüzünden otopsilerin azlığından ve henüz bir toksikoloji laboratuvarının bulunmamasından şikâyetçi. Fare zehriyle intiharların, zehirli mantarlarla kazaların, alkol ve uyuşturucuya bağlı ölümlerin giderek arttığını anlatıyor. "Türkiye'de otopsi yapılıyor mu?" diye soruyor. Bazı sayılar veriyorum. Hayret ediyor.

Doktora, aile içi şiddetin boyutlarını soruyorum. Kadınların yasal haklarını bilmediklerini, polise başvurmaya çekindiklerini, 2006 yılı boyunca yüz on iki aile içi şiddet olayıyla

karşılaştığını, yarıdan fazlasında eşlerini döven erkeklerin, iş hayatlarında uysal ve sevecen olarak tanınan devlet memurları ve gelir düzeyi yüksek iyi eğitilmiş kişiler olduğunu anlatıyor. Anlaşılan Bhutan'da da, erkeklerin "adam" olmasına eğitim yetmiyor.

Budizm, alkol tüketimini artırıyor

Alkolizm, Bhutanlıların başta gelen ölüm nedenini oluşturuyor. Konuyu, Sağlık Bakanı Müsteşarı Dr. Sangay Thinley ile tartışıyorum. Alkolün, ülkenin resmi dini Vajrayana Budizmi'nin tören ve kutlamalarının ayrılmaz bir parçası olduğunu, doğumlarda, düğünlerde, cenazelerde alkol içildiğini, hemen her evde geleneksel olarak pirinç rakısı imal edildiğini, bu nedenle alkolün zararlarını anlatmakta güçlük çektiklerini anlatıyor. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, Bhutan, Güney Asya ülkeleri arasında alkol tüketiminde birinci.

Ülkede, alkolizm tedavisi yapılan tek sağlık kuruluşu, başkent hastanesi. Birkaç yıl önce psikiyatri kliniğini kuran şef Dr. Chencho Dorji de, Bhutan'ın ilk ve tek psikiyatri uzmanı. Dr. Dorji, alkoliklerin, akıl hastası olarak damgalanma korkusuyla psikiyatra başvurmaktan çekindiğini, ailenin zoruyla tedaviye geldiklerini ve başarı oranlarının çok düşük olduğunu anlatıyor. Hastaneye yatan her üç hastadan birinin, alkole bağlı bir komplikasyon nedeniyle kaybedildiğini, 2006'da alkolizm tedavisi gören yüz kırk altı kişiden kırk beşinin kurtarılamadığını söylüyor ve alkolizmin gençler arasında yaygınlaştığını ekliyor. Zaten kliniğin, alkolizm tedavisine ayrılan bölümündeki hastaların yarıya yakını, küçük yaşta.

Nüfusu elli bin dolayındaki başkent Thimphu'nun çok canlı bir gece hayatı var. Sadece barların sayısı, bin iki yüzü buluyor ve Bhutan yasaları, on sekiz yaşından küçükler için alkol satışını yasakladığı, ayrıca bar, gece kulübü, diskotek gi-

bi mekânlara girmelerine izin vermediği halde, kimlik denetiminin sadece dış görünüşe bakılarak yapıldığına tanık oluyorum.

Bir umut merkezi: Rewa

Nüfusun yarısının on beş yaşından küçük olduğu Bhutan'da, bakanından polisine, öğretmeninden kamyon sürücüsüne kadar herkesin paylaştığı bir görüş var. Gençler arasında alkol tüketimi artıyor ama, daha kaygı verici olan, şiddet artıyor, uyuşturucu bağımlılarının sayısı yükseliyor. Kimileri bunu, 1999'da ülkeye giren televizyona, elliye yakın kanalın yarattığı kirliliğe ve internete bağlıyor, kimileri yurtdışına okumaya giden gençlerin oralarda edindiği kötü alışkanlıklara. Nedeni ne olursa olsun, uyuşturucu içeren ilaçları, sınırın hemen ötesindeki Hint eczanelerinin reçete istemeksizin satması, madde kullanımını körüklüyor.

Öte yandan kırsal bölgelerde, eczane ve hastane eksikliği nedeniyle çarşıda, pazarda ilaç satıldığını öğreniyorum. 28 şubat akşamı, Bhutan Ulusal Televizyonu ana haber bülteninde benimle yapılan bir röportaj yayınlanıyor. Gelişmekte olan ülke piyasalarında, yüzde elliye varan oranda sahte ilaç bulunduğu altını çiziyorum.

Bir diğer sorun, Hindistan ile Bhutan arasındaki özel anlaşmalar gereği, neredeyse hiç denetim yapılmayan sınırdan geçip, otellerde müşteri kabul eden bazı uyuşturucu bağımlısı ve HIV/AIDS virüsü taşıyan Hintli kadınlar. Bilinen yüz beş AIDS olgusundan çoğunun, hastalığı bu kadınlardan aldığı ve bulaşma nedeninin sadece korunmasız cinsel ilişki değil, iğne ve enjektörü paylaşarak damar yoluyla uyuşturucu kullanımı olduğu sanılıyor.

Bhutan'da, uyuşturucu bağımlıların tedavi için başvuracakları tek bir yer var: Rewa. Bhutan'ın resmi dili Dzongk-

ha'da "umut" anlamına gelen Rewa, iki eski bağımlı genç tarafından kurulmuş bir sivil toplum örgütü. Hindistan'da gördükleri tedavinin aynısını uygulayarak bağımlıları kurtarmaya çalıştıklarını anlatıyorlar. Temizlik, çamaşır, yemek pişirme gibi gündelik işleri, hastalar üstlenmiş.

Doktorun haftada bir gün geldiğini, kirayı ödeyecek parayı zor bulduklarını öğreniyorum. Dört metrekairelik, yarı karanlık, sıcak ve havasız bir odaya giriyoruz. Üç taraftaki duvar boyunca dolanan tahta sedirde, zayıf, halsiz, on on iki genç adam diz dize oturuyor. Onları yüreklendirme gayretiyle birkaç sözcük ediyorum. Teşekkür ediyorlar. Donuk göz-bebeklerinde, biraz zorlanarak da olsa, yaşama dönebilme umudunun kıvılcımlarını yakalıyorum.

Saçtan tanıklar

4 ocak 2001 günü, çekiçle başına vurulan, boğazı kesilen, defalarca bıçaklanan, henüz on iki yaşındaki Hande Çinkitaş'ın avucunda saç telleri bulunduğunda ne kadar umutlanmış, bu ipucuyla polisin katile ulaşacağını sanmıştık. Daha sonra, DNA analiziyle saçların saldırgana değil, küçük kıza ait olduğunun anlaşıldığını öğrendik. Saç telleri ve tırnakların altından alınan doku örnekleri, hâlâ korunuyor mu bilmiyorum. Bu örnekler yeniden çalışılsa, belki bir sonuca varılabilir diye düşünüyorum.

Kendilerini savunmaya çalışmış mağdurların avuçlarında ya da tırnak altlarında, saldırgana ait saç tellerine, kıllara rastlanması istisna değildir. Elbette bu saç ve kıllar, ölenin kendisine de ait olabilir. Bu nedenle, İstanbul'da işlenen bir çifte cinayette, annenin avucundaki saçları inceleyen ilk laboratuvarın DNA analizinden sonuç alamaması, bizi bu çok önemli delilden vazgeçirmemeli ya da Malatya'nın bir köyünde, iple boğulan ve bıçaklanan kişiyi öldürenin kim olduğu, ikrara rağmen, ipteki ter ve mağdurun avuçlarında bulunan saç telleri DNA verileriyle desteklenmeli. Söz saç telinden açılmışken, daha DNA analizinin hayal bile edilemediği yıllarda, yaratıcı, sabırlı ve ısrarcı olanların, saç tellerinden yola çıkıp, gerçeğe nasıl ulaştığını gösteren bazı örnekler vermek istiyorum. Bu arada, Hande Çinkitaş cinayeti ya da İstanbul ve Malatya saldırılarıyla ilgisi bulunmayan, ancak beni ciddi olarak kaygılandıran bir başka konuyu da sizinle paylaşacağım.

Yiğitlerin yoğurt yiyişi başkadır

Bir dava dosyasında, “Tarafımızca kullanılan yöntemlerin dışında dünyada başka gelişmiş bir yöntem bulunmuyor” cümlesine ilk kez rastladığımda hayret etmiş, bilirkişi raporunu kaleme alanın genç bir uzman olduğunu, cümlenin, raporu imzalayan yetkilinin dikkatinden kaçtığını düşünmüştüm. Geçenlerde aynı cümle, bir başka adli dosyada yine karşıma çıktı. Yine genç bir uzman tarafından kaleme alındığını ve yine imzalayan yetkilinin dikkatinden kaçtığını ummak istiyorum. Çünkü, delillerin incelenmesinde kullanılan teknolojiler öylesine hızlı bir biçimde gelişiyor ki, konusunu bilen hiçbir bilirkişi, böyle bir genellemede bulunmaz.

Ayrıca, “her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır” deyişi, özellikle kriminal laboratuvar çalışanları için geçerlidir. Ellerindeki teknik olanaklar eşit olsa da, birinin düşünemediğini diğeri düşünür, başaramadığını başarır. Adli bilimler tarihi, tekrarlanan otopsiler, yeniden açılan mezarlar, uzun yıllar sonra yeniden incelenen deliller ve her ne pahasına olursa olsun çözüm üretmeye çalışanlar sayesinde ulaşılan gerçekler, yakalanan katillerle doludur.

Sınırdaki aşkın acı sonu

Gençtiler. Biri sınırın bir yanında, diğeri öte tarafındaki kasabada otururdu. Kız, on altıındaydı ve öğrenci. Gündüzleri bir matbaada çalışan, kimi geceler kasabanın kulüplerinden birinde saksofon çalan ve açık yeşil renkte bir otomobil kullanan erkek ise, yirmilerinin başındaydı. Birkaç ay önce tanışmışlardı. Ara sıra buluşurlardı. Gözlerden uzak pek fazla yer olmadığından, onlar da tıpkı diğer gençler gibi, nehrin iki yanı boyunca uzanan hafif meyilli çakıllı araziye park eder, sohbet eder, müzik dinler, öpüşüp koklaşırdı.

Genç kız, 1958 yılının mayıs ayında bir öğleden sonra “alışverişe” diyerek evinden çıktı, saat 16:00 sularında bir pastaneye girip üzeri çikolata kaplı bir bar satın aldı, on on beş dakika sonra, yanına yaklaşan açık yeşil bir otomobilin sürücüsüyle konuştu, saat 17:00 ile 18:00 arasında açık yeşil otomobilin içinde, nehrin kıyısındaydı. Görgü tanıkları böyle söylüyor. “Görgü tanıkları” diyorum, çünkü genç kız o gece eve dönmedi. Babası elde fener, polislerle birlikte kıyı boyunca kızını aradı. Önce ayakkabısını buldu, daha sonra göğsünde ve sırtında çok sayıda bıçak yarası bulunan cesedini.

Gecenin karanlığında, el fenerlerinin ışığı altında, kan birikintisi üzerindeki lastik izlerinin kalıbını çıkartmaya çalışan bir polis memuru, çakıl taşları arasında parıldayan açık yeşil renkte iki küçük parça buldu. Biri, topluiğne başından az büyüktü. Diğeri ondan biraz daha irice, kalp şeklini andıran bir parçaydı. Bunların, hızla dönen otomobil lastiğinin fırlattığı çakıl taşlarının, otonun boyasından koparttığı parçacıklar olduğunu düşündüler. “Delil olur” diyerek, özenle bir zarfa koydular.

Midedeki çikolata ve başka deliller

Genç kızın otopsisini yapan adli tıp uzmanına göre, ölüm nedeni göğsündeki bıçak yaralarıydı, cinsel saldırı belirtisi yoktu. Ölüm zamanını, midesindeki çikolatanın sindirim derecesinden yola çıkarak saptadı. “Saat 19:00’dan önce” dedi. Bu bilgilerle, görgü tanıklarının anlattıklarını birleştiren polis, doğal olarak karşı ülkenin komşu kasabasındaki matbaa işçisinden kuşkulandı.

Genç adam, aracının torpido gözündeki yarısı ısırılmış çikolatalı barın üzerindeki ruj renginin, genç kızın dudağındaki ruju tutmasına, çakıllar arasındaki kalp şeklindeki açık yeşil parçanın, sağ çamurluktaki boyası kopmuş yere tam

olarak uymasına rağmen, o akşam genç kızla birlikte olduğunu inkâr etti, savcılık da eldeki delilleri yargılamaya yeterli bulmadı. (Cinayet elli yıl önce değil de günümüzde işlenmiş olsaydı, katilin yalan söylediğini kanıtlamak hiç de zor olmayacaktı. Çikolatanın ısırıldığı yerdeki tükürüğün kıza ait olduğu DNA analiziyle belirlenecek, ruj izinin sadece rengine bakılmayıp, kızın dudağındaki rujun fiziksel ve kimyasal özelliklerini aynen tuttuğu gösterilecek, benzer biçimde boya parçasının da, matbaa işçisinin 1952 model yeşil Pontiac'ından koptuğu saptanacaktı.)

İkinci otopside bulunan saç teli

Kimi zaman, polisin, savcının, avukatın, ailelerin, hatta sivil toplum örgütlerinin ısrarı üzerine, ikinci kez otopsi yapılır. Çikolata parçası üzerindeki rujla, otomobilin boyasından kopan yeşil parçanın suçlamaya yetmediği bu cinayette de polis, genç kıza yeniden otopsi yapılmasını istedi. Nitekim, Amerikalı matbaa işçisi John Vollman'ı, Kanadalı öğrenci Gaetane Bouchard'ı öldürmek suçuyla idama mahkûm ettirecek (cezası, daha sonra, ömür boyu hapse çevrildi) delile de, bu sayede ulaşıldı. Bu delil, genç kızın tırnağı altındaki beş santim uzunluğundaki bir tek saç teliydi ve bu telin kime ait olduğunun saptanmasında o güne değin hiç akla gelmemiş bir yöntem kullanıldı.

Tırnağın altında bulunan saç telinin yanı sıra, ölen kızın ve şüphelenilen adamın saçlarında, nötron aktivasyon analizi adı verilen bir yöntemle, arsenik, sodyum, bakır, çinko ve brom düzeyleri ölçüldü ve bunların birbirine oranı hesaplandı. Tırnağın altındaki tel ile adamın saçında, bu oranlar birbirinin aynı, kızın saçında ise farklıydı. "Tırnağın altındaki telin verdiği oranlarla şüphelinin saçındakilerin birbirini tutması bir rastlantı olabilir" diye düşündüler ve sınırın her

iki tarafındaki kasabalarda oturan yüzlerce kişiden saç teli toplayarak, hepsini incelediler. Hepsinin saçındaki arsenik, sodyum, bakır, çinko ve brom düzeylerinin oranı birbirinden farklıydı. Böylelikle element oranlarının kişiye özgü olduğu kanıtlandı, yeşil otomobilli adamın genç kızı öldürdüğü kesinleşti. Nötron aktivasyon analizinin, bir cinayeti aydınlatmakta kullanıldığı tarihteki ilk dava, budur.

Karısını zehirleyen teğmen

Daha sonra, nötron aktivasyon analiziyle saçların incelenmesi, başka cinayetlerin aydınlatılmasına da ışık tuttu. Örneğin, yine 1958'de, Teğmen Marcus Marymount'un, kendisini bir başka kadınla yakalayan karısı Mary'yi arsenikle zehirlediği, bu şekilde ortaya çıktı. Kadının uzun saçlarında, dipten uca doğru belli aralıklarla arsenik vardı. Yani vücuduna birçok kez arsenik girmiş, yavaş yavaş zehirlenmişti. Kadın saçının ne hızla uzadığı ve yutulan arseniğin saça ne kadar sonra geçtiği biliniyordu. Bu verilere dayanarak, Mary'nin hangi zaman dilimlerinde arsenik yuttuğu hesaplandı. Aksilik bu ya, hepsi, teğmenin izinli olduğu günlere denk geldi.

Kuzey Kutbu'nda cinayet

1968 ağustosunda, ABD'de Dartmouth Üniversitesi'nden Profesör Chauncey Loomis ve Patolog Dr. Franklin Paddock, Kuzey Kutbu'na sekiz yüz kilometre uzaklıktaki bir mezarı açtı. Bayrağa sarılı ve soğuk nedeniyle hemen hemen hiç bozulmamış cesetten, kemik, tırnak ve saç örnekleri alarak geri döndüler. Kuzey Kutbu'nu bulmak üzere Polaris gemisiyle yola çıkan, içtiği bir kahveden sonra rahatsızlanan, üç ay kadar sonra, 7 kasım 1871'de, hedefine ulaşamadan ölen Amerikalı Charles Hall'un mezarıydı bu. Seyir defterine, gemi

doktorunun kendisini zehirlemekte olduğunu yazmıştı. Yapılan resmi soruşturma sonucunda, ölümü bir beyin kanamasına bağlanmış, konu da bu şekilde kapanmıştı.

Yüz yıl sonra Hall'un iki vatandaşı, gerçeği bulmak üzere yollara düşmüştü. Toronto Adli Bilimler Merkezi'nde yapılan nötron aktivasyon analiziyle, saçının dipten üç santim kadar uzaklığında, yoğun biçimde arsenik bulundu. Tırnağının dip kısmındaki arsenik miktarı, milyonda 24.6 kısım, ucunda 76.7 kısımdı. (Milyonda kısım, ya da ppm, toksikolojide yaygın kullanılan bir birimdir.) Saçın ayda yaklaşık bir santim uzadığı, yutulan arseniğin tırnağın uç kısmına yüz üç günde ulaştığı biliniyordu. Kaptanın, iddia ettiği gibi, ölümünden üç ay önce arsenikle zehirlendiği böylece kanıtlandı. Onu zehirleyen doktorun yargılanması ise mümkün olamadı. Öleli seksen yıl olmuştu.

Yutulan arseniğin, tırnağın ucuna yüz üç günde ulaştığı nasıl biliniyormuş diye merak edersiniz belki. Bilim uğruna, kendi üzerinde deneyler yapan çok olmuştur. İngilizlerin Aldermaston Adli Bilimler Laboratuvarı'nın yıllarca başkanlığını yürütmüş Dr. Alan Curry de bunlardan biriydi. Saça, sakala, tırnağa arseniğin ne zaman ulaştığını, 1960'lı yılların başında ufak dozlarda arsenik yutarak bulmuştu. Toksikoloji alanına katkılarından ötürü, 2002'de Lucas Madalyası'na layık görülürken, göğsüne kadar uzanan ak sakallarını o günlerin anısına bir daha kesmediğini anlatıyordu.

Saç teliyle idam kararı

Aynı saç telinin her bir milimetresinde, aynı anda birden fazla elementin analizine imkân vermek gibi çok üstün bir yeteneğe sahip nötron aktivasyon analizinin adli amaçlı kullanımı, nötron kaynağı için bir reaktör gerektirdiği ileri sürülerek, zaman zaman engellenmeye çalışılmıştır.

Hatta dört beş yıl önce ölen, 1917 Los Angeles doğumlu kimyacı Profesör Vincent Perrie Guinn, bu analiz tekniğinin suçların aydınlatılmasında ne denli vazgeçilmez olduğunu anlatabilmek amacıyla, ABD Atom Enerjisi Komisyonu için, iki kısa film hazırladı. 1990'lı yıllarda, Profesör Guinn ile birlikte Maryland Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü B108 Reaktörü'nde çalışan Dr. Rabia Demiralp, inceledikleri suçlarla bir seri katili ortaya çıkarttılar.

Blanche Kiser Moore adlı kadının ellili yaşlarındayken arsenikle sevgilisini öldürdüğü, ilk kocası ve babasını öldürmüş olabileceği, ikinci kocasını da öldürmeye kalkıştığı, ikisinin gerçekleştirdiği nötron aktivasyon analiziyle anlaşıldı. Blanche Kiser Moore, bu bilirkişi raporu üzerine idama mahkûm edildi. Üst mahkemelere yaptığı itirazlar sonuçsuz kaldı. 11 Mayıs 2004 günü iğneyle infaz kararı kesinleşen ve 17 Şubat 2007'de yetmiş dördüncü doğum gününü Kuzey Karolina'nın bir cezaevinde kutlayan Blanche Kiser Moore, halen idamı bekleyen kırk dokuz Amerikalı kadından biri.

Ah bir dedektif medyum bulsam!

İskoç yazar Sir Arthur Conan Doyle'un, ünlü dedektif Sherlock Holmes karakterinin yaratıcısı olduğu herkesçe bilinir de, spiritüalizmi (ruhçuluk) hararetle savunduğu; telepat, durugörür (klervoyan) ve medyumlara inandığı, hatta peri fotoğraflarının çekildiğini savunduğu pek bilinmez. On iki öyküden oluşan *Sherlock Holmes'in Maceraları*, yazarın spiritüalizm yanlısı tutumu nedeniyle, bir ara Sovyetler Birliği'nde yasaklanmıştı. Aslında Conan Doyle, ölümler dünyasıyla iletişime girildiğine inandığı halde, dedektifi Sherlock Holmes, hiçbir cinayeti gaip-ten haber verenlerin yardımıyla çözmemiş, hep gözlem, deney ve mantığının yolunda gitmiştir.

Sihirbazı ruhçular mı öldürdü

Dr. Conan Doyle, yakından tanıdığı, zamanın ünlü Amerikalı sihirbazı Harry Houdini'nin de bir medyum olduğunu iddia etmiş, sihirbaz ise ömrü boyunca, her fırsatta spiritüalizme açıkça karşı çıkmış ve bu ithamı şiddetle reddetmiştir.

Asıl adı Erich Weiss olan sihirbaz, 1926'da, elli iki yaşındayken ve gayet sağlıklı görüldüğü bir dönemde, şiddetli karın ağrısının ardından öldü. Doktoru Daniel Cohn, ölüm nedenini, patlayan apandisitini yol açtığı iltihap, yani peritonit olarak kaydetti. Birçok hayranı, onun ölmediği, spiritüalistler tarafından öldürüldüğü kuşkusunu içlerinde taşıdılar.

Birkaç yıl önce ortaya çıkan ve Canon Doyle'un, üstü kapalı biçimde sihirbazı ölümle tehdit ettiği biçiminde yorum-

lanan bir mektup, bu kuşkuları yeniden alevlendirdi ve iş, Avukat Joseph Tacopina'nın, 26 mart 2007 günü New York'un Machpelah Musevi Mezarlığı'na verdiği bir dilekçe-ye kadar vardı.

Gerekli izin alınabilirse (Musevi cemaatin dini kaygıları nedeniyle biraz zor gözüküyor), sihirbazın seksen yıllık mezarı, aralarında ünlü Hukuk Profesörü James Starrs ile en az onun kadar ünlü Patolog Dr. Michael Baden'in de yer aldığı, antropolog, toksikolog ve radyologlardan oluşan bir ekip tarafından açılacak ve çıkartılan saç, tırnak ve kemiklerde başta arsenik olmak üzere zehir aranacak. Ve eğer bir şey bulunursa, olası katiller listesinin ilk sırasında, o tarihlerde spiritüalistlerin başını çeken, İngiliz Psişik Araştırmalar Derneği'nin üyeleri arasında yer alan, Hollanda'dan Avusturalya'ya pek çok ülkede spiritüalizmi savunan konferanslar veren Conan Doyle'un yer alacağı muhakkak. Hem doktor olduğundan, hem de hayal âleminde bile olsa, öldürmenin bin bir çeşidini bildiğinden.

Anneniz sarı masa örtüsü almanızı istiyor

Mor bir şapka satın almak üzere evden çıkıp, Londra'nın Harrods ya da Selfridges mağazasına girdikten sonra, "Psychic Sisters" adlı şirket çalışanlarından birinin yönlendirmesi sonucunda, mor şapkadan vazgeçip, sarı masa örtüsü alarak dükkândan çıkmanızı hoş görebilirim.

Hatta medyum olduğunu ileri sürerek, ölmüş annenizin ruhuyla iletişime geçtiğini ve mor şapka yerine sarı masa örtüsü almanızı onun önerdiğini söylemesi üzerine kararınızı değiştirmeniz bile, beni pek etkilemez.

Ancak iş, suçun aydınlatılması noktasına gelince dikkat kesiliyorum. Son yirmi yıldır, iyi bir olay yeri incelemesini ve bilimsel delillerin vazgeçilmezliğini savunan bir vatandaş

olarak, kendini psişik ya da medyum dedektif diye tanımlayan kişileri araştırıyor ve onların “Katilleri, kayıpları bulmada polise defalarca yardımcı oldum” şeklindeki iddialarını inceleyerek, hangi olayda, hangi ipucuyla bunu başardıklarını öğrenmeye çalışıyorum.

Elbette, hırsızları, katilleri, kaçırılanları, kaybolanları aramaktan vazgeçip, medyumlara, telepatlara başvuran polisler de ilgimi çekiyor.

Ölümlü bir trafik kazasında direksiyonda kimin oturduğunu bulmak için medyuma başvurulmasını öneren okur meşajları üzerinde fazla durmuyorum ama, hırsızları bulmak için medyumlardan ders alan polislere, otuz yıllık polis İngiliz Keith Charles gibi telepati yeteneği sayesinde suçluları istediği yerde, istediği delili bırakmaya zorladığını iddia edenlere dikkat kesiliyorum.

Bu konularla ilgilenmemin nedeni basit. Medyumların işe yaradığının kanıtına bir ulaşabilsem, yirmi yıldır savunduklarımı terk edecek, olay yeri inceleme birimlerinde, kriminal laboratuvarlarda çalışanların en azından yarısını işten çıkarıp, yerlerine birer medyum tayin edilmesini önereceğim.

Uyanık medyumları bulmak kolay

Dedektifliğe soyunan medyumlar televizyon programlarına çıkıyor, dizilere konu ediliyor, internette site açıyorlar. Üzerinden kırk elli yıl geçen faili meçhul cinayetleri ele alıyor, öte taraftan aldıkları mesajları sıralayan kitaplar yazıyorlar. Türkiye’de de yıldız, kahve, el, su falı bakan, tarot açan, büyü bozan, kurşun döken, ruh çağıran bazı hanımefendi ve beyefendiler, internet sayfalarında bu yönlü hizmetler verdiklerini de belirtiyorlar. Hatta birkaç yıl önce çok satan bir gazetemizde, yurtdışındaki medyumların polise yol göstericiliğini göklere çıkartan ve en iyilerine nasıl ulaşılabil-

leceğini anlatan bir köşe yazısına bile rastlamıştım. Kısacası, onları bulmak kolay.

Medyumlardan medet uman polisler

Yirmi altı yıllık meslek yaşamını, çaresiz insanların önce güvenini kazanan, ardından fal bakma, büyü yapma, ruh çağırma gibi yöntemlerle istismar edenlerle mücadeleye adanmış Dedektif Bruce Walstad'ın, 1993'te ABD'de yaptığı bir anket çalışması var.

On dört farklı ABD eyaletinde, her biri farklı polis birimlerinden toplam iki yüz altmış üç polisin verdiği yanıtlara göre, yüzde otuz beşi medyumlardan yardım alınmasına taraftarmış, yüzde yirmiüçünün çalıştığı birim daha önce bir-beş kez onlardan yararlanmış, yüzde altısının birimi, halen onlardan yararlanıyormuş.

Sadece dokuz polis, medyumun verdiği bilginin yararlı olduğunu belirtmiş, ancak bu bilgi olmasaydı da olayın çözüleceğini beyan etmiş. Benzeri anketler, 1990'ların sonunda Pennsylvania eyaletinde yinelenmiş ve her beş polis biriminden birinin en az bir kez medyumla görüştüğü ortaya çıkmış.

Polislerin falcı, büyücü, medyumlara danışması artık bir suç. Bu nedenle sürekli inkâr ediliyor ve FBI dahil, birçok polis teşkilatı "Medyumla işbirliği yapmadık, yapmayacağız" şeklinde açıklamalarda bulunuyor. Ancak bazen medyumlar, dayanamayıp konuşuyor. Örneğin İskoç medyum Elizabeth Walker, Avustralya Başbakanı John Howard'ı ölümle tehdit edenlerin kim olduğunu soruşturmakla görevli bir polisin kendisine başvurduğunu, 2006 yılında bir TV programında anlatmıştı. Avustralya'yı ayağa kaldıran bu bilgi, polisin ve bağlı bulunduğu birimin soruşturmalar geçirmesine, sonunda ilgili memurun görevine son verilmesine yol açtı. Başbakanı kimin tehdit ettiği hâlâ bulunamadı.

Ders kitabına giren medyum

New York polisi, Bronx Cinayet Masası Amirliği'nden emekli Vernon Geberth'in 1988'de yayınlanan ve dokuz yüz sayfayı bulan *Cinayet Soruşturmasının Pratiği*, bir dönemin başucu kitapları arasında sayılır. İncil'den alıntılar ve "Unutma, Tanrı için çalışıyoruz" cümlesiyle başlayan kitabın, 1996'daki üçüncü ve son baskısında, polislerle medyumların işbirliğine beş sayfanın ayrılması, bu ilişkinin en azından 1996 öncesindeki varlığını kanıtlıyor.

Emekli polis bu bölümde, ülkesinde pek popüler olmuş Noreen Reiner'in becerilerini aktarır ve onun değişik polis teşkilatları, hatta FBI ile cinayetlerin aydınlatılmasında çalıştığından bahseder ama, bir tek örnek vermez. Ayrıca "Medyumlar, diğer insanların denetleyemedikleri beyinlerinin bir bölümünü kullanmayı öğrenmişlerdir" şeklinde, bilimsel temeli bulunmayan bir genelleme yapar.

Vernon Geberth'in kitabında adı geçen medyum hanım, kendi iddiasına göre, 1981'den bu yana "görev" başında, dedektiflik yapıyor ve otuz sekiz eyalet ile altı yabancı ülkede beş yüzün üzerinde suçu aydınlattığını ileri sürüyor. Ayrıntılarını verdiği olay sayısı iki elin parmaklarını geçmediğinden, araştırması kolay. Bunlardan biri, medyum propagandası yapan televizyon programlarında (örneğin CNN'in "Larry King Live"ı gibi) döne döne gösterilen, 1994 yılında Florida'nın iki bin kişilik kasabası Williston'da, cüzdanını ve astımı nedeniyle yaşamsal değeri bulunan ağız spreyini geride bırakarak, kırmızı steysını ile birlikte kaybolan yetmiş altı yaşındaki Norman Lewis'in öyküsü.

Bir ihmal, on yıl propaganda

Norman Lewis soruşturmasından sorumlu Dedektif Brian Hewitt, iki yıl boyunca ne aracı, ne de yaşlı adamı bula-

bilir. Sonunda, kayıp kişinin ayakkabılarını, cüzdanını, bölgenin haritasını, adamın kardeşinden temin ettiği medyumluk ücretini, bir konferansta tanıştığı Noreen Reiner'e teslim eder.

Polisin, soruşturmayla ilgili bilgilerin ne kadarını medyuma verdiğini bilmiyoruz. Çünkü, ikisi arasındaki görüşmelerin bant kaydını mahkeme kararıyla talep eden avukatlar, verilenin orijinal değil, bazı bölümleri çıkartılmış bir kopya olduğunu saptadılar. Danışmanlık ücreti polis kasasından çıkmadığından, bantların orijinali ailenin mülkiyetinde ve ulaşamıyor.

Acaba memur Hewitt, yaşlı adamın, bir arkadaşına ölmek istediğini ve “Bir ırmak ya da taşocağı çukuruna atlayıp kurtulacağım” dediğini söyledi mi? Ya da aradan geçen iki yılda, hangi ırmak diplerini ve kasaba civarındaki çok sayıda taşocağından hangilerini araştırdıklarını anlattı mı? Eğer bu iki sorunun yanıtı “evet” ise, medyumun, yaşlı adamın intihar ettiğini düşünmüş ve haritaya bakıp, bütün ırmaklar tarandığı halde, her taşocağının incelenmediğini fark etmiş olması gerekir. Ayrıca, adamın 45 No’lu karayolu üzerinde oturduğu, bunun da yüz yirmi bire bağlandığını görmüş olmalı. Bu yüzden, “Kayalar görüyorum, çukur görüyorum, tren yolu görüyorum, köprü görüyorum, kırk beş ve yirmi bir sayılarını görüyorum”dan ibaret bir kehanette bulunmak için, medyum olmaya gerek yok.

Ne yazık ki Williston polisi, eksik bıraktığı Whitehurst taşocağına bakmayı, medyumla görüştüktan sonra akıl etmiş ve kırmızı steysinla kemikleri kalmış cesedi, ancak o zaman bulabilmiştir. Ve ne yazık ki bu ihmal, on yıl sonra hâlâ medyumlara propaganda malzemesi olmayı sürdürüyor ve ayrıntıları bilmeyenlerde hayranlık uyandırıyor.

Türkiye'deki yabancı medyumlar

1961'de ortadan kaybolan ve bir daha bulunamayan küçük Ayla Özakar'ın eşyalarını, "faili meçhulleri aydınlatan medyumdur" diyerek, binlerce kilometre ötedeki İngiliz Harry Edwards'a götüren, birtakım adresler alarak geri dönen kişi bir gazetecidir. Harry Edwards'a mal ettiği adreslerden bir şey çıkmadığı gibi, Edwards'ın faili meçhulleri aydınlattığı da doğru değildi. Anılan kişi, pek azı belgelenmiş, binlerce kanser, verem, romatizma ve sara hastasını tedavi ettiğini ileri süren bir spiritüalistti.

1999'da İzmir'de ırzına geçirilip, başına taşla vurularak öldürülen Norveçli turist Eileen Gullaksen cinayetini aydınlatabilmek amacıyla binlerce kişi sorgulanıp, yüzlerce kişiden DNA analizi için örnek alınıp, katil aradan üç yıl geçtiği halde (bana göre bir DNA bankamız olmadığından) bulunmadığında, ailesinin ısrarları üzerine İsveçli medyum Lena Ranehag ile Norveçli medyum Deborah Borgen'i ülkemize getiren, "DNA çözemedi, umut medyumda" şeklinde başlıkların atılmasına neden olan ve jandarmamızı meşgul eden, Norveç televizyonundaki bir programın yapımcılarıydı.

Medyumlar, vakit ve para kaybettiriyor

1966'da, Avustralya'nın sahil kenti Adelaide'da su kenarında oynarken ortadan kaybolan ikisi kız, biri erkek Beaumont kardeşlerin soruşturması bir türlü sonuç vermediğinde, işe falcılar, büyücüler, ruhlarla iletişime geçtiğini söyleyenler karışmaya başladı. Hatta Hollandalı medyum Gerard Croiset'nin müritleri, helikopter kiralayarak kıyı şeridinin fotoğraflarını çekti.

Bir yıl boyunca Avustralyalılar, buldozerlerle bugün kumsalı, yarın bir okul bahçesini, öbür gün yine kumsalı kazdı-

lar. Sonunda, medyum Hollanda'dan kalkıp geldi ve kazılara bizzat yön verdi. Belediyenin yeni yaptırdığı soğuk hava deposunun tabanını kazdırmaya kalkınca, halk, tabanın tamiri için gerekli on bin YTL'yi topladı.

Yıllar geçti, medyum öldü. Aradan on altı yıl geçti. 1996'da müritleri, "Mutlaka bir bildiği vardı" deyip soğuk hava deposunun duvarlarını yıktılar, tabanını tekrar kırdılar. Yine masraflar edildi, yine çocuklar bulunamadı. Şimdilerde bir başka medyum, Scott Russell Hill, çocukların nerede olduğuna ilişkin öbür taraftan aldığı ipuçlarını sıralıyor. Neyse ki, söylediklerine kulak asıp otoparkları ve ahırları kazmaya kalkan yok.

Giuliani'sini bekleyen istanbul

31 mart 2007 günü, sevgili Ertuğrul Özkök *Hürriyet* gazetesindeki köşesinde, “Özellikle İstanbul’da herkes bir ‘Giuliani mucizesi’ bekliyor. New York’un efsanevi belediye başkanı, Harlem’i bile güvenli bir bölge haline getirmeyi başarmıştı. Onun ‘sıfır tolerans’ politikası çok etkili olmuş ve sırf bu başarısı Giuliani’yi Amerikan siyasetinin en güvenilir simalarından biri haline getirmişti” diye yazdı. Belki, Rudolph Giuliani’nin sırrını merak edersiniz diye düşündüm.

Suç patlamadı, azaldı

On beş yılda, suçun her türlü ikiye katlanmıştı. “Böyle giderse, 1990’ların ortasına varmadan suç patlaması yaşanır” deniyordu. Beklenen olmadı. 1990’ların başında Amerika Birleşik Devletleri’nin her köşesinde, suçun her türlü azalmaya başladı ve 2001’e gelindiğinde, ülke genelinde adam öldürme, yaralama, gasp ve hırsızlıkta yarıya yakın bir düşüşe ulaşıldı.

Kent sıralamasında, New York birinciydi. Cinayet sayısında yüzde 73.6’lık bir azalma sağlanmıştı. “Dünya suç başkenti”, artık “dünya suçla mücadele başkenti”ydi ve bu başarı, 1994’ten 2001’e, üst üste iki dönem belediye başkanlığı yapan, İtalyan asıllı, New York doğumlu, hukukçu Rudolph (Rudy) Giuliani’nin politikalarına mal edildi.

Halbuki aynı dönem içinde San Diego, cinayetleri yüzde 72.8, Austin, San Jose, Seattle yüzde altmış dokuz oranında azaltmayı başarmıştı. Medya, bu kentlerin başarısıyla il-

gilenmeyince, kimse ilgilenmedi. New York'un nüfusu az eksik, San Diego'nunki az fazla ya da New York'ta on yılda öldürülenlerin sayısı yirmi yirmi beş kişi daha fazla olsaydı, listenin başına San Diego yerleşecek, herkes kuzeydoğunun değil, güneybatının mucizesinden söz edecekti. İlginç olan, Giuliani, New York'ta görev yaparken, San Diego belediye başkanı bir kadındı ve Susan Golding'in suçla mücadele stratejisi, "sıfır toleransın" s'sini bile içermiyordu, kısacası New York'taki ne taban tabana zıttı.

Kırık camlardan, sıfır toleransa

1982 yılıydı. *The Atlantic Monthly* dergisinde iki sosyolog, James Wilson ve George Kelling, "Kırık Camlar" adlı bir makale yayınladılar.

"Birkaç kırık camı olan bir bina düşünün" diyorlardı. "Camları yenilemezseniz, birileri gelir birkaçını daha kırar, bir süre sonra birileri binaya girmeyi dener, eğer oturan yoksa, bir güzel yerleşirler."

Ya da "Bir kaldırım düşünün" diyorlardı. "Az buçuk çöp atılmış, çöpleri kaldırmazsanız giderek artar. Başka sokaklardan gelip oraya çöp boşaltırlar. Sonunda, o sokakta park edilen araç çalınır."

Wilson ve Kelling'e göre, kırık camlar, boyası dökük evler, çöp içinde sokaklar, yanmayan lambalar, üzeri yazılı duvarlar, terk edilmiş otolar, ilgisizliğin, düzensizliğin, otorite boşluğunun işaretiydi. Bu tür mekânlar suç işlenmesine fırsat yaratıyordu ve mutlaka ortadan kaldırılmalıydı.

1984'te, New York Metro İdaresi Kelling'i çağırdı ve kırık camlar teorisini denemesini istedi. Birkaç yıl içinde, New York metrosunun tüm duvarları boyanmış, tüm istasyonları yenilenmiş, ışıklandırılmış, kameralarla donatılmıştı. Ancak, suçun önlenmesine bunlar yetmiyordu.

Kelling, “kırık camlar” tezini “sıfır tolerans”a genişletti. “İlgisizliğin, otorite boşluğunun esas işareti, dilenciler, fahişeler, sarhoşlar, duvarlara yazı yazanlar, oto camlarını zorla silmeye kalkışanlar, parklarda uyuyanlar, biletsiz metroya binenler, otoları çizen, sokakta idrar yapanlar” diyordu. “Bu kişiler yüzünden, yasalara saygılı vatandaş evine çekiliyor, dış dünya suçlulara kalıyor. Düzene karşı gelenlere kesinlikle tolerans gösterilmemeli, sokaklar ve meydanlar bunların ve suçluların elinden teker teker geri alınmalı.”

Teorinin tek eksiği, uygulayacak bir polis müdürüydü. Sıfır toleransın suça etkisi, ancak o zaman kanıtlanacaktı.

Amerika’nın bir numaralı polisi benim

1990’da, William Bratton, New York metrosunun güvenliğinden sorumlu polis müdürlüğüne atandı. Hayranı olduğu Kelling’in önerilerini harfiyen uygulamaya başladı. Biletsiz geçenler, vagonları kirletenler, metroda geceleleyenler, dilenenler, kumar oynayanlar, içki içenler, laf atan ve sarkıntılık edenlerin üstü aranıyor, tutuklanıyor, geçmişleri, yakınları araştırılıyordu.

Bratton, toplam uzunluğu bin elli altı kilometre olan raylar üzerinde, yılda bir milyar yolcunun taşındığı, yerin altındaki bu ikinci New York’un tek sahibiydi. Kurduğu bilgisayar ağı sayesinde, olan biteni önündeki dijital haritadan izliyor, analizliyor, güvenlik stratejileri üretiyor, uyguluyordu. “Sıfır tolerans” sayesinde New York’un altında, cinayet, yaralama, hırsızlık, gasp, tecavüz, uyuşturucu satışı, fuhuş gibi bir zamanların olağan işlerinden hiçbiri, artık yaşanmıyordu.

Giuliani, 1994’te belediye başkanı seçildiğinde, Bratton’u New York polis müdürlüğüne atadı. Bratton, metro güvenliği için idari ve operasyonel olarak ne yaptıysa, aynısını toprağın üzerinde tekrarladı. İki yıl sonra suç azalmaya yüz tut-

tuğunda ve Giuliani bunun tadını çıkartmaya çalıştığında, “Eğer New York başardıysa, her yer başarır. ABD’nin bir numaralı polisiyim. Suç salgınını tersine çeviren esas kişi benim” demeye başladı. Ve tabii, koltuğundan oldu.

Bratton, yıllar sonra 2002’de, Los Angeles polis müdürlüğüne getirildi. İlk işi Kelling’i yanına çağırmak oldu (Hâlâ oradalar, birlikteler ve kitap yazıyorlar.). Giuliani ise, onun yerine itfaiye müdürü Howard Safir’i atadı, kurduğu “Sokak Suçları Birimi”nin üniformasız ve genç polislerine “sıfır tolerans” politikasını sıkı sıkı ve acımasızca uygulatarak, yoluna devam etti.

Şimdi, Giuliani zamanı

Polis memuru Justin Volpe, sanat hırsızlarının korkulu rüyası, dünyaca ünlü ressam polis Robert Volpe’nin oğluydu. O sabah elindeki copu başının hizasına kadar kaldırmış “Bununla onu dize getirdim” dercesine, New York 70. bölge karakolunda bir boydan diğerine gururla yürüyordu.

Copa kan ve dışkı bulaşmıştı ve kanla dışkının sahibi, bu yürüyüşten birkaç saat sonra, Coney Island Hastanesi acil servisindeydi. Zavallı adamı hastaneye bırakan polisler, “Anormal eşcinsel ilişki nedeniyle yaralanmış” deyip, gittiler. Neyse ki, Magalie Laurent deneyimli bir hemşireydi. Önce yaralının ailesini, hemen ardından emniyetin içişler bürosunu aradı ve 70. bölge karakolunda Abner Louima adlı bir kişiye zorla tecavüz edildiğinden kuşkulandığını bildirdi.

Abner Louima iki ay hastanede kaldı, parçalanmış idrar torbası ve bağırsaklarının düzelebilmesi için defalarca ameliyat edildi. Kendisini tutuklayan, “Pis zenci, şimdi Giuliani zamanı” diyerek döven ve karakol tuvaletinde copla ırzına geçen memur Justin Volpe, 1999 aralığında otuz yıl hapse mahkûm edildi. Halen Minnesota’nın düşük güvenli bir

cezaevinde tutuluyor. 2025'te serbest kalacak. Louima, New York kenti aleyhine açtığı tazminat davasından 8.75 milyon dolar aldı.

Otuz yaşında, evli, iki çocuk babası güvenlik elemanı Abner Louima'yı bu hale düşüren, 9 ağustos 1997 gecesini iki kadın arasında başlayan, daha sonra yirmi otuz kişinin katıldığı bir bar kavgasıydı. Olay yerine sevk edilen 70. bölge karakolu polislerinden birine, Justin Volpe'ye, yumruk attığı iddiasıyla tutuklanmıştı.

Polis otosunda başlayan, gözüktüyken süren ve tuvaletteki olayla noktalanmış olay, sadece New York'ta değil, ülkenin pek çok yerinde göçmen ve azınlık gruplarının protestolarına yol açtı. Binlerce kişi yürüdü, karakolları çevirdi. Onlara göre, polisin bu davranışının tek bir sorumlusu vardı: New York Belediye Başkanı Rudy Giuliani'nin, azınlıkları, zencileri, fakirleri, evsizleri hedefleyen "sıfır toleransı".

Amadou Diallo cinayeti

Amadou Bailo Diallo, yirmi üç yaşındaydı. Afrika'nın Gine'sinden New York'a, bilgisayar mühendisi olmak için gelmişti. 4 şubat 1999 sabahı kahvaltısı etmiş, Wheeler Caddesi'ndeki evinden çıkmıştı ki, sivil plakalı bir Ford Taurus yaklaştı, önünde durdu, içinden sivil giyimli, beyaz tenli dört kişi fırladı. Birkaç dakika sonra Amadou Diallo, bedenine isabet eden on dokuz kurşunla yerde yatıyordu. Gelenler polisti. Sokak Suçları Birimi'nde görevliydi. Mahkemede, Diallo'yu aranan bir seri katile benzettiklerini anlattılar (katil daha sonra yakalandı). Polis olduklarını yeterince yüksek sesle söylediklerini, ellerini yukarıya kaldırmasını istediklerini, bu sırada elini cebine attığını, silah çıkartacağını düşünerek ateş ettiklerini bildirdiler. Kırk bir el ateş etmişlerdi. Genç adamın üzerinde, cüzdanından başka hiçbir şey bulunamadı.

Afrikalı Diallo'nun öldürölüşü büyük yankı uyandırdı ve Rudy Giuliani, New York polisini, aşırı güce başvurmayaya, ırkçı davranmayaya, süratle silaha davranmayaya teşvikle suçlandı.

Polislerin 25 şubat 2000'de beraatleri üzerine, ayaklanmalar çıktı. Bin yedi yüz kişi tutuklandı. Tutuklananlar arasında, 2001 ve 2005 belediye başkanlığı seçimlerine adaylığını koyacak Porto Riko asıllı Fernando Ferrer de vardı.

New York kenti, Diallo'nun annesine üç milyon dolar tazminat ödedi. Bu arada, 11 Eylül faciası gerçekleşmiş, belediye başkanlık seçimleri yinelenmişti. Yeni başkan Michael Bloomberg'in ilk icraatlarından biri, Giuliani'nin Sokak Suçları Birimi'ni lağvetmek ve "sıfır tolerans" politikasını terk etmek oldu. Suç, azalmaya devam etti.

Genç Afrikalının ölümü, Bruce Springsteen'den Ziggy Marley'e elliye yakın müzisyenin şarkılarına, romanlara, TV dizilerine, sinema filmlerine de konu olmakla kalmadı, 2005 belediye başkanlığı seçimlerinin de kaderini etkiledi. Cumhuriyetçi Bloomberg'in göreve devam etmesini isteyen *New York Times* ve başka büyük gazeteler, beş yıl önce Diallo'nun ölümünü protesto ettiğinden tutuklanan Demokrat rakibi Fernando Ferrer'in, polis müdürlerinin basına kapalı bir yemekli toplantısında, "Diallo'nun ölümü bir cinayet değil, bir trajediydi" dediğini yazdılar. Ferrer, siyahların desteğini bir gecede kaybetti. Bloomberg yeniden belediye başkanı oldu.

Suç azaltan kurşunsuz benzin

1990'lı yıllarda, dünyanın diğer ülkelerinde suç sürekli artarken, ABD'deki gidişin nasıl olup da aniden tersine döndüğünü açıklamaya çalışan pek çok görüş var. Toplum merkezli, problem merkezli ya da bilgisayar destekli polislik gibi yeni uygulamalar, polis memuru ve tutuklama sayısında artış,

hapis cezalarının paraya çevrilmemesi, “crack” kokain bağımlılarının azalması, nüfusun yaşlanması, silah yasalarının sertleşmesi, ekonominin güçlenmesi bunlardan bazılarıdır.

Kolayca akla gelmeyen, ancak suçu azalttığına kesin gözüyle bakılan ve dönemin belediye başkanı ya da polis müdürlerine mal edilemeyecek başka etkenler de var. Örneğin, kurşunsuz benzin ve boyalar bunlardan biri.

1970’lerin başında, Pittsburgh Tıp Fakültesi’nden çocuk psikiyatristi Dr. Needleman, kurşunun çocuklarda IQ değerinin düşmesine yol açtığını kanıtlamış, bu bulgular benzin, boya ve diğer pek çok ürünlerdeki kurşunun azaltılmasını sağlamıştı. 1990’ların sonlarına doğru, gelişmekte olan çocuk beyninin frontal lobunda, yani alın bölgesindeki kısmında biriken kurşun ve diğer ağır metallerin çocuklarda dikkat eksikliği, hiperaktivite, antisosyal davranış ve şiddete yol açtığını gösteren araştırmalar yayınlanmaya başladı. Böylelikle, kurşun ve suç arasında bir ilişki olduğu anlaşıldı. 1970’lerde doğan çocuklar, kurşunsuz ortamlarda büyüme şansını yakalamıştı ve istatistiklere göre tüm toplumlarda en çok suç işlenen on sekiz ila yirmi beş yaş dilimine geldiklerinde, takvimler 1990’ların ortasını gösteriyordu.

İstenmeyen çocuklar doğarsa

ABD’de suçun azalmasını sağlayan ve yine hiçbir belediye başkanıyla polisin başarı hanesine yazılamayacak etkenlerden bir diğerinin, 1970 yılında New York eyaletinde, kürta-
jın, yirmi dört haftalık gebeliğe kadar ve isteme bağlı olarak serbest bırakılması olduğu söylenir. Kürtaj, New York’tan önce sadece Colorado eyaletinde yasaldı, ama durdurulabilmesi için, gebeliğin ya anne yaşamını tehdit etmesi ya da ırza geçme veya ensest sonucu gelişmesi gerekirdi.

Zenci, yoksul, evli olmayanlar gibi risk gruplarındaki is-

tenmeyen çocukların aile içi şiddete, ihmal ve istismara uğrayabileceğini, bu yüzden evden kaçma, okulu terk, uyuşturucu bağımlılığı gibi risklere daha açık olduklarını ileri sürerek, kürtaj-suç ilişkisini ilk irdeleyen, 1999 yılında Chicago Üniversitesinden iktisatçı Steven Levitt'tir. Levitt, *Journal of Economic Perspectives* adlı derginin 2004 kış sayısında çıkan makalesinde, ayrıca 2005'te, Stanford'dan hukuk profesörü John Donahue ile birlikte yayınladığı çok tartışılan *Freakonomics* adlı kitabında, 1990'lı yıllarda New York'taki suç oranlarındaki azalmanın bir bölümünü, 1970'de kabul edilen kürtaj yasası sayesinde istenmeyen çocukların doğmayışına bağlar.

Orta malı deliller

Sıcak bir öğle vakti, kentin en kalabalık caddelerinden birinde, yaşlıca adam kaldırıma tükürdü ve yoluna devam etti. Hemen ardından, birkaç kişi tükürüğün etrafını çevirdi, eldivenli olanı, yere çömeldi, ucuna pamuk sarılı ince bir çubuğu ona değdirdi, ince, uzun bir kabın içerisine koydu. Olan biteni kimse fark etmedi. Birkaç ay sonra, yere tüküren adam, otuz üç yıl önce işlenmiş bir cinayetin zanlısı olarak tutuklandı. Anlattığımı, bir film senaryosu değil, gerçek ve giderek yaygınlaşan bir uygulama. Polis memurları, şüphelendikleri kişilerin DNA'sını normal yollardan elde edemeyince, onları izliyor, geride bıraktıkları sakız, sigara izmariti, kepek, saç ve benzerlerini alıp gidiyorlar. Sizce bu durum, kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirmek midir, yoksa terk edilen tükürük ya da dışkı, kapı önüne bırakılan çöp gibi “orta malı” kabul edilebilir mi?

1984 başlarıydı. Polis, Kaliforniya'nın ressamlarıyla ünlü sahil kasabası Laguna Beach'te tek başına oturan Billy Greenwood'un uyuşturucu sattığından şüphelendi, evini aramayı planladı, ancak şüphenin “makul” olmadığı gerekçesiyle, arama kararı çıkartamadı. Bunun üzerine, Bay Greenwood'un sokak kapısının önüne bıraktığı, siyah naylon poşetteki çöplerine, belediyenin temizlik işçileri tarafından toplandıktan sonra, el koydu. İçinde, uyuşturucu kullanımında işe yarayan bazı malzemeler buldu, arama kararını aldı ve evde, öngördüğü gibi, bir bölümü satışa sunulacak biçimde paketlen-

miş, çok miktarda kokain ve esrar ele geçirdi. Greenwood tutuklandı.

Kaliforniya Eyalet Mahkemesi, arama emri olmaksızın çöplerin incelenmesini, gerek eyalet, gerekse ABD anayasasına aykırı buldu. Konu, üst mahkemelerden sonra Federal Yüksek Mahkeme'ye götürüldü. Yüksek Mahkeme, zanlının, kapı önüne bırakmak üzere taşımakta olduğu çöp poşetine izinsiz el konamayacağına, ancak sokağa bırakılmış çöplerin, hayvanlar, çocuklar ve dilencilerin kolayca ulaşabileceği “terk edilmiş malzemeler” olduğuna, dolayısıyla arama emri bulunmaksızın incelenebileceğine ikiye karşı altı oyla karar verdi.

Hukukçular arasında hâlâ tartışılan bu karar, Amerikan polisinin çöpler bir yana, umuma açık mahallerdeki tükürük ve benzeri biyolojik örnekleri de “terk edilmiş, orta malı” şeklinde değerlendirmesine yasal dayanak oluşturuyor. Aslında, Amerikan polisinin bu uygulaması icat değil. İlk kez Avusturya polisi, şüphelendiği kişiyi izlemiş, berberde kesilen saçlarını toplamış, DNA analiziyle katil olduğunu kanıtlamıştı.

Otuz üç yıl sonra yere tükürdü ve yakalandı

Bundan otuz üç yıl önce, bir mart sabahı evine dönen Bay Lloyd, biri dokuz aylık, diğeri üç yaşında, iki çocuğunun annesi Barbara'yı, yatağında, bir kan gölünün ortasında yatarken buldu. Barbara'nın ırzına geçilmiş ve on altı yerinden bıçaklanmıştı. Buffalo polisi, kocadan şüphelendi, günlerce sorguladı, ancak katil olduğunu gösterir hiçbir kanıta ulaşamadı.

Yıllar geçti, Barbara Lloyd cinayeti çözülemedi. Olay yerinden ve mağdurun üzerinden toplanan ne varsa kocaman, beyaz bir karton kutu içerisine kondu, Buffalo adli emanetinin soğuk odasındaki rafların birine yerleştirildi. Beyaz kutu, çocuklar büyüyüp, katilin enişteleri olduğundan şüphe-

lenmelerine ve polisin cinayet dosyasını yeniden açmasını talep etmelerine dek, otuz üç yıl sessizce bekledi.

2006 yılı baharında, Buffalo Polis Kriminal Laboratuvarı, kutuyu açtı, öldürülen kadının iç çamaşırından katilin sperm lekelerini, buradan da DNA'sını elde edebildi. Karşılaştırma için, enişte Leon Chatt'ın DNA'sına ihtiyacı vardı, ama örnek alabilmek için yasal dayanağı yoktu.

Bunun üzerine polis, enişteyi haftalarca izledi. 2006 ağustosunda Leon Chatt, otobüse binmeden kaldırıma tükürdü. Böylelikle, tüm genetik bilgisini "terk etti". Polise göre, kaldırımdaki tükürük ve buradaki DNA, sokağa bırakılan çöpler gibi, artık orta malıydı ve incelenmesi için hiçbir yasal engel yoktu. Tükürüğün DNA'sı, çamaşır üzerindeki sperm lekesinin DNA'sını tuttu, Leon Chatt, 1 şubat 2007 günü tutuklandı, temmuza gelindiğinde yargılanması hâlâ sürmekteydi.

Buffalo polisi ve Savcı Frank Clark, kentin en eski faili meçhul cinayetinin aydınlatıldığından emin. Buna karşılık çok sayıda hukukçu, sokaktaki tükürüğün çöpe benzetilemeyeceğini, yere tüküren sıradan bir kişinin, en değerli bilgisi olan DNA'sını sokağa terk ettiğinin farkında olamayacağını ileri sürüyor ve uygulamayı hukuka aykırı buluyor. Bakalım, yargı ne diyecek.

Görgü tanıklığıyla haksız yere otuz beş yıl

1980'li yılların ilk yarısında altı kadın, Buffalo'nun Delaware Parkı'nda, birer ikişer yıl arayla, arkalarından yaklaşan birinin dayadığı silahla tehdit edildi ve tecavüze uğradı. Emekli polis memuru, belediyenin insan kaynakları müdürü William A. Buyers, tecavüzlerden birinin gerçekleştiği günün öncesinde, yani 8 temmuz 1984'te, park civarında garip davranışlı bir adam görmüş, bindiği otomobilin plakasını kaydetmişti. Araç, Anthony J. Capozzi'nin üzerine kayıtlıydı

ve müdür Buyers'in, park civarında gördüğü kişinin Capozzi olduğundan, hiç kuşkusu yoktu.

Polis, Capozzi'yi, yan yana dizdiği on erkeğin arasına yerleştirdi ve teşhis için kadınlara gösterdi. Altı mağdurdan üçü, erkekler arasında saldırganın olmadığını söyledi, kalan üçü, aynı kişiyi işaret ettiler. Bu, Anthony J. Capozzi'ydi.

Kadınların tamamı, ilk ifadelerinde, saldırganın altmış altmış beş kilogram ağırlığında olduğunu söylemişlerdi. Capozzi, tam doksan dokuz kiloydu. Kadınlara göre, saldırganın yüzünde herhangi bir yara izi yoktu. Halbuki, Capozzi'nin sol kaşı üzerinde sekiz santimlik derin bir iz vardı. Kadınlar, saldırganın şortlu olduğunu söylemişti. Bacaklarındaki kılların fazlalığından yakınan Capozzi'nin şort giymediğini bütün mahalleli bilirdi.

Mağdurlardan birinin üzerindeki sperm lekesinin kan grubu, Capozzi'ninkini tutunca (yirmi yıl önce, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi, ABD'de de sadece kan grubu karşılaştırılması yapılabiliyordu), 13 eylül 1985'te Anthony J. Capozzi, otuz beş yıl hapse mahkûm oldu. Capozzi'nin kan grubu 0 (sıfır) Rh pozitif. ABD'de her üç kişiden birinin kan grubu, 0 (sıfır) Rh pozitif. Masum olduğunu söylüyordu, yirmi dokuz yaşındaydı ve şizofreni tedavisi görmekteydi.

Yirmi iki yıl sonra, 3 nisan 2007 salı sabahı, yirmi sekiz yıllık polis Dennis Delano ile yirmi iki yıllık mahkûm Capozzi, Attica Cezaevi'nin bir görüşme odasında ilk kez karşılaştılar. İki adam sessizce bakıştı ve birbirine sarılmakla yetindi. Capozzi, birkaç saat sonra salıverilecek, iddianameyi hazırlayarak mahkûmiyetine neden olan zamanın savcısı, şimdinin yargıçsı Sheila A. DiTullio, yirmi iki yıl önce yaptığı hatadan dolayı ondan ve ailesinden özür dileycek ve zavallı adam, DNA delilleri sayesinde masumiyeti kanıtlanarak serbest bırakılan New York eyaletinden yirmi üçüncü kişi olarak tarihe geçecekti. Capozzi özgürlüğünü, polis Delano'nun,

bir lokantada yemek yiyip giden müşterinin ardından, masanın üzerinden aldığı su bardağına borçluydu.

Bisiklet yolundaki katil

Aralarında Dennis Delano'nun da bulunduğu on iki polis memurlu özel ekip, "bisiklet yolu cinayetleri"ni işleyen ya da işleyenlerin peşindeydiler. Bisiklet yolu, Delaware Parkı'nın ortasından geçiyordu ve 1986 ile 2006 arasında, bu yolda on bir kadına tecavüz edilmiş, 1990, 1992 ve 2006'da, tecavüze uğrayan üç kadın, telle boğularak öldürülmüştü. Sonuncusu, bir profesörün karısıydı, polisin üzerindeki baskı büyüktü.

Kadınların hepsine, sabahın erken saatlerinde arkalarından yaklaşılmıştı, öldürülenlerin boğazına tel hep iki kez dolanmıştı, hayatta kalanlar, saldırganın aynı sözcükleri kullandığını, aynı emirleri verdiğini anımsıyordu ve son bir yılını evinin duvarlarına astığı mağdur fotoğraflarını, olay yeri inceleme krokilerini, tanıkların çizdirdiği robot resimleri seyreterek geçiren polis dedektifi Delano, saldırganın tek kişi olduğundan adı gibi emindi. "Eğer aynı kişiye" diyordu deneyimli polis, "1986 öncesinde de saldırmış olabilir."

Bu nedenle Delano, Delaware Parkı'nda ve yakın çevresinde 1986 öncesinde ne kadar tecavüz olayı gerçekleşmişse, hepsinin dosyasını incelemeye kalktı ve garip bir şey fark etti. Aralarından üçünde saldırı biçimi, polis terimiyle MO'su (modus operandi), peşinde oldukları "bisiklet yolu cinayetleri"ni işleyen kişinin davranışlarıyla bire bir örtüşüyordu. Bu üç tecavüzün faili, yıllar önce yakalanmıştı, adı Anthony J. Capozzi'ydi ve 1985'ten bu yana cezaevindeydi "Yoksa Capozzi masum muydu?" diye aklından ilk kez geçirdi Delano.

2006 sonlarında, Buffalo Polis Kriminal Laboratuvarı, üç cinayet mağduru kadının otopsi sırasında alınmış vajinal yaymalarındaki sperm hücrelerinin DNA profilinin, aynı ki-

şeye ait olduğunu bildirdi. Delano haklıydı, bisiklet yolu cinayetlerini işleyen aynı kişiydi. Henüz kim olduğunu bilmedikleri bu kişi, park ve çevresinde ırzına geçilmiş ve hayatta kalmayı başarmış diğer kadınlara da saldırmış olabilirdi. Delano'nun ikna etmeyi başardığı savcı, geçmiş otuz yılda Delaware Parkı ve çevresinde ne kadar kadına saldırılmışsa, hepsinin ilk muayenelerinde alınan vajinal yaymalarında DNA analizi yapılmasını emretti.

2002 ve sonrasındaki olaylarda alınan örnekler, polis kriminal laboratuvarında korunmakla birlikte, önceki yıllara ait olanlar Erie Eyalet Tıp Merkezi'ndeydi ve merkez bir türlü yaymaları bulamıyordu. Bulunamayanlardan biri, yirmi iki yıl öncesine aitti ve kan grubu tuttuğundan Anthony J. Capozzi'yi otuz beş yıla mahkûm ettirendi. "Umarım bir yerlerden çıkar da, DNA analizi yapılabilir" diyordu Dedektif Delano. Capozzi'nin, başkasının suçlarının cezasını çekmekte olabileceği kuşkusunu, aklından çıkmıyordu.

Su bardağındaki tükürük

Bisiklet yolu cinayetleri soruşturmasında ortaya çıkan ve ayrıntılarını anlatmakla vaktinizi almak istemediğim ipuçları, 2007 yılının ocak ayında, Delano ile arkadaşlarını, kırk sekiz yaşındaki, evli, iki çocuk babası Altemio Sanchez'e götürdü. Son yirmi beş yılda, üç kez ırza geçmeye teşebbüsten tutuklanmış, delil yetersizliğinden serbest kalmış bu Porto Riko göçmenini, bisiklet yolu cinayet ve tecavüzlerinin zanlısı olarak sorguya çekecek "makul bir şüphe"leri yoktu. Bölge savcısından DNA profili için tükürük alma iznini ise, hiç kopartamazlardı. Bunun üzerine, Sanchez'i izlemeye, ortalık yere bırakacağı bir biyolojik örneği ele geçirmeye karar verdiler.

13 ocak 2007 cumartesi öğleden sonrasındaydı. Bay ve Bayan Sanchez bir alışveriş merkezindeki lokantaya girdi. Polisler

de peşlerinden. Saat 17:30'da, karıkoca hesap isteyip kalktı. Garsonlar aldıkları talimata uyarak masaya dokunmadı. Polisler, Bay Sanchez'in dudağına değmiş ne varsa götürdüler. Kriminal laboratuvar o hafta sonu durmadan çalıştı. Polisler hiç uyumadan sonuçları beklediler. Su bardağındaki DNA, vajinal yaymalardakine bire bir uydu. Altemio Sanchez, pazartesi sabahı evinden çıkarken tutuklandı.

1 mart günü beklenmedik bir şey oldu. Erie Tıp Merkezi başkanı ve eyalet adli tabibi Dr. James J. Woytash, 2002 öncesi tecavüze uğramış kadınlardan sekizinin ilk muayenesi sırasında alınan vajinal yaymaların, hastanenin patoloji arşivinde bulunduğunu bildirdi. Polis kriminal laboratuvarı gece boyunca çalıştı ve on iki polis memuru, o gece polis kriminalin kapısında bekledi. Sekiz yaymanın sekizindeki DNA profili aynıydı ve Altemio Sanchez'inkine eşitti. İncelenenlerden biri, kan grubu tuttuğundan, 1985'te Capozzi'yi otuz beş yıl hapse mahkûm ettirendi.

Gerçek suçlu Altemio Sanchez ile haksız yere 22 yılını demir parmaklıklar ardında geçiren Anthony Capozzi'nin yüzleri birbirine benziyordu, her ikisinin kan grubu 0 Rh pozitif, ama DNA'ları arasında en ufak bir benzerlik yoktu. Dedektif Delano adaleti ararken, adaletsizliği bulmuş, görgü tanıklığının ne denli hatalı olabileceğini, zamanında kan grubuyla yapılmış kimliklendirmelerin, yeniden DNA ile kontrol edilmesinin ne kadar önem taşıdığını bir kez daha kanıtlamıştı.

Sınırötesi örgütlü bir suç: doping

2007 yılı mart ayının ilk günlerinde, TBMM Milli Eğitim Komisyonu, Doping Mücadele Kanun Tasarısı'nı kabul etti. Türkiye Anti-Doping Ajansı'nın kurulmasını öngören tasarı yasalaşırsa, 1 şubat 2007'de yürürlüğe giren, henüz imzalamamış olduğumuz, Birleşmiş Milletler Sporda Doping Karşı Uluslararası Sözleşme'nin gereklerini yerine getirmeye bir adım daha yaklaşacağız. Şimdi sıra, dopingin bir halk sağlığı sorunu olduğunu kabul etmekte ve Halil Mutlu, Serpil Koçak, Aslı Çakır, Şule Şahbaz, Süreyya Ayhan, Binnaz Uslu gibi sporcuları ve daha nicelerini günah keçisi ilan etmektense, onlara bu maddeleri verenlerin ve arkalarındaki suç örgütlerinin peşine düşmekte.

Yetkililer, son üç yılda dopingle mücadelede ciddi adımlar attığımızı, 2003'te doping yapan sporcu oranı yüzde 1.5 iken, 2006'da 0.75'e düştüğünü söylüyor ve bu değer, Avrupa ülkelerinin altında olduğunu belirtiyorlar. Ancak, karşılaştırma yapılırken dikkatli olmak gerek. Bir kere, Avrupa ülkelerinde doping kontrolü yapılanların sayısı, bizimkinin çok üzerinde. (Örneğin; 2006 yılında örnek alınan Türk sporcuların sayısı 3715, Alman sporcuların 8196, İspanyolların 8361). İkincisi, yüzde 0.75 dopingli sporcu bile çok fazla.

2006'da, Almanya'daki doping oranı yüzde 0.7 bulunduğunda, federal hükümetin uyuşturucuyla mücadeleden sorumlu milletvekili Sabine Baetzing, durumu "korkunç bir sorun" olarak nitelendirmiş ve bu sayı, yürürlükteki dopingle mücadele yasasının sertleştirilerek, 2007 martında parla-

mentoya sunulmasına gerekçe oluşturmıştu.

Almanya, büyük bir olasılıkla yakında, Fransa, İtalya ve İspanya'nın ardından, doping yapanı, teşvik edeni, madde sağlayanı ve kaçakçılarını ceza mahkemelerinde yargılayan bir yasaya kavuşacak. Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya yasaları ise, doping maddelerine, neredeyse on yıldır, uyuşturuocu muamelesi yapıyor.

Doping, bir halk sağlığı sorunu

Aslında doping, sadece ulusal ve uluslararası yarışma ve karşılaşmalara katılan sporcuların meselesi değil. Doping, en azından II. Dünya Savaşı'ndan başlayarak bu özelliğini yitirmiş ve giderek halk sağlığını ciddi biçimde etkileyen küresel bir soruna dönüşmüş durumda. Performans ya da fizik görünümü etkileyen anabolik steroid, testosteron, büyüme hormonu gibi ilaçlar, pek çok ülkede, vücut geliştirme salonlarında, asker, polis, özel güvenlik ve itfaiye personeli arasında, film ve eğlence endüstrisinde, hatta okullarda hızla yayılıyor. Çok sayıda genç insan daha hızlı koşmak, pedal çevirmek ya da yükseğe atlamak için değil, sadece daha formda ve güzel gözükme için bunları kullanıyor.

Türkiye'deki genel durumla ilgili bilğimiz yok. Çünkü anabolik steroid kullanıldığına ilişkin çok ciddi duyumlar aldığımız vücut geliştirme ve fitness salonlarında bile, doping araştırması yapılmıyor. Aslında yapılsa bile, pratikte bir faydası yok. Çünkü bu maddeleri kullanmanın herhangi bir cezaı yaptırımını bulunmadığı gibi, nereden sağlandığını soruşturan da olmuyor.

Çünkü anabolik steroidler için reçete istenmediğini, yarışma ve karşılaşmalara gelen yabancı sporcular bile gayet iyi biliyor ve ne yazık ki, kutuların üzerinde, tedavi dışı kullanımlarının sakıncalarına ilişkin hiçbir uyarı yer almıyor.

Bilmeden dopinge dikkat

Dünyada kaç kişinin doping maddesi kullandığını bilmek mümkün değil. İtalyan Anti-Doping Ajansı'nın, bir yılda ele geçen anabolik steroid, testosteron, büyüme hormonu ve EPO (eritropoietin) miktarından yola çıkarak yaptığı hesaba göre, en az on beş milyon kişi, anılan ilaçları gerektiren bir hastalığı olmadığı halde, bunları kullanıyor ve yüzde altmış beş kadarının sporla hiçbir ilgisi bulunmuyor.

Konu, sadece müstahzarlarla sınırlı değil. 2004'te Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Amerikan menşeli altı yüz yirmi dört gıda destek ürününü (nutrition supplement) inceletmiş, yüzde kırk birinin, etiketi üzerinde belirtilmediği halde, vücuda alındığında anabolik steroidlere dönüşen androstendion ya da benzeri bir öncül maddeyi, hatta doping listelerinde adı geçen yasaklı kimyasalları içerdiği saptanmıştı. Bu durum, bilerek doping yapanlara ek olarak, bu ürünleri tüketen milyonlarcasının, farkında olmadan doping yaptığını gösterir ve Amerikan Anti-Doping Ajansı'nın Başkanı Terry Madden'in, 13 temmuz 2004 günü söylediği gibi, bazı sporcuların analizlerde dopingli çıkmasının nedeni olabilir.

Hatırlamakta fayda var. 1971'in 400 metre Avrupa şampiyonu, 1972 Münih Yaz Olimpiyatları'nın 4x400'de gümüş madalyalı, İskoç asıllı David Jenkins, 1980'lerde Meksika'da bir anabolik steroid fabrikası kurmuş, 1988'de yüz milyon dolarlık steroid kaçakçılığından tutuklanmış, yedi yıla mahkûm olmuştu. Jenkins halen, sporcu ve vücutçulara besin desteği üreten en büyük firmalardan birinin sahibi.

Türkiye dopingin neresinde?

2005 eylülünde Suudi Arabistan'a yaptığım bir ziyarette, İçişleri Bakanlığı yetkilileri, Balkanlar ve Türkiye üzerin-

den ülkelerine yasadışı yollarla sokulan Captagon'a ek olarak steroidleri de saymıştı. Aynı yıl, Birleşik Arap Emirliği polisince el konan iki TIR dolusu steroidin, Balkan menşeli olup, Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün yoluyla getirildiği ortaya çıktı.

İspanya'da, fitness salonları, güzellik merkezleri ve internet için sahte anabolik steroid üreten 6 fabrikanın kapatıldığı, on ton tablete el konduğu, aralarında İngiliz ve Kolombiyalıların yer aldığı yetmiş kişinin tutuklandığı "Mamut Operasyonu"nda, üzeri Türkçe yazılı ilaç kutuları bulunmuştu.

Geçen yıl, İsveç polisinin doping maddeleri kaçakçılığı brimi, Avrupa'daki kaçak doping maddelerinin Rusya, Polonya, Bulgaristan, Mısır, Tayland ve Türkiye kaynaklı olduğunu saptadı.

Avrupa polis teşkilatı Europol'ün örgütlü suçlara ilişkin raporlarında da, bazı uyuşturucu şebekelerinin aynı zamanda doping maddelerini dağıttığı kayıtlı. Kısacası, doping kaçakçılığında Türklerin yer alması büyük bir olasılık.

Pek çok ülkede, vücut geliştirmede kullanılan ilaçlara reçetesiz ulaşmak mümkün olmadığından, internet üzerinden yasadışı ticareti giderek artıyor. Yaptığım birkaç saatlik araştırma sonunda, yüzün üzerinde internet sitesine ulaştım. Firmaların faaliyette bulunduğu ülkeler arasında Rusya, Tayland, Meksika, Brezilya, Pakistan, Hindistan, Çin'in yanı sıra Türkiye'nin de adı geçiyor.

Sık rastlananlardan birinin adres ve telefonu İstanbul'da. Çin malı büyüme hormonu, Türk malı bir anabolik steroid pazarlıyor. Verilen numarayı aradım. Bir konut olduğunu, yetkili kişinin ticareti Avrupa ve Amerika'dan yürüttüğünü öğrendim.

Pek çok site, Türk malı bir testosteron türevini, kaslarını geliştirmek isteyenlere ayrıntılı ve özendirici biçimde tanıtıyor ve ampulünü, resmi fiyatın dahi altındaki bir değer-

den başlayıp, on kat fazlasına varan çok geniş bir aralıkta pazarlıyor.

Sitelere mektup yazan on beş on altı yaşındaki çocuklarımıza verilen akılları, kaslarını geliştirmek isteyen vatandaşlarımızın bu konudaki yazışmalarını okuyunca çok üzüldüm. Şurası muhakkak ki, Türkiye, sadece transit konumda değil. Uyuşturucu konusunda transit ve üretici olduktan sonra, nasıl bağımlılarımızın sayısı arttıysa, benzer tehlike doping konusunda da bizi bekliyor.

Schwarzenegger etkisi

1970'lerin başında, ABD'deki uyuşturucu piyasasını kontrol eden İtalyan aileler, doping konusuna el attılar ve talep yaratmak üzere, sinema endüstrisinden yararlandılar.

Şimdilerin Kaliforniya valisi, Avusturya asıllı Arnold Schwarzenegger'in, Joe Weider gibi ünlü vücutçularla birlikte rol aldığı *Pumping Iron* adlı film, bunun ilk örneğidir. Vücut geliştirme ve ağırlık çalışmasını tanıtan yarı belgesel, kaslarının hiçbir kıvrımını gözlerden esirgemeyenler sayesinde, gişe rekorları kırdı.

Defalarca dünya vücut şampiyonu olan Schwarzenegger, kaslarını anabolik steroidlere borçluydu ve onları kullandığını hiçbir zaman reddetmedi. Genç seyirciler vücut geliştirme salonlarına akın ettiler ve tabii anabolik steroid kullandılar. *Barbar Conan*, *Terminator* ve diğer filmleri, bu yönelimi körükleyip durdu.

Binlerce insana kötü örnek olan sadece Schwarzenegger değil. Bu yıl Avustralya'nın Sydney Havaalanı'nda yapılan denetimde, çantasında onlarca kutu steroid bulunan ve yargılanan yolcu, altmış yaşına ulaşmış ünlü Rambo, Sylvester Stallone'den başkası değildi.

Doping piyasasında Ruslar

1988 Seul Yaz Olimpiyatları'nda, Kanadalı Ben Johnson 100 metreyi 9.79 saniyede koştı. Altın madalyayı kazandı. Alınan idrar örneğinde steroid çıktığında "Yüzlerce atlet steroid kullanıyor. Rekabet edebilmek için başka çarem yoktu" dedi. Bu olay, ABD'de steroid satışlarını reçeteye bağlayan yasanın çıkmasına yol açtı. Ciba, Searle, Syntex gibi ilaç fabrikalarının üretimi durdurmasından yararlanan İtalyan mafyası, sahte reçeteler basarak, sahte steroidleri piyasaya sürerek daha fazla para kazandı, Avrupa eczanelerinden steroid topladı, Amerikan piyasasına sürdü. Ta ki, 1990'ların ortasında İtalyan savcılar, Amerikan polisiyle birlikte mafyaya savaş açıncaya kadar.

Birkaç yıl içinde, doping pazarı Rus mafyasının eline geçti. 2003'e gelindiğinde, Rusya Anti-Doping Ajansı'nın Başkanı Nikolai Durmanov, "Doping savaşını kaybettik" diyordu. "Binlerce işsiz kimyacı, denetlenemeyen ilaç piyasası ve fakirliğine sporla son vermeye çalışan sayısız yetenek. Sınırların kalkmasıyla birlikte, yeni doping çeşitleri hızla dış ülkelere yayılacak ve ABD'nin kokain sorunu için Kolombiya ne ise, doping konusunda Avrupa için Rusya, aynı şekilde tehlikeli olacak."

Porno filmlerle yapılan reklam

1970'lerin başında İtalyan Colombo Ailesi, porno yönetmeni Gerard Damiano'ya yirmi iki bin dolar ödeyerek ilk filmi yaptı. Kimilerine göre yüz milyon, kimilerine göre altı yüz milyon dolar para kazandıran *Deep Throat* (Derin Gırtlak), tüm zamanların en fazla kar getiren porno filmi olarak tarihe geçti.

Porno, güzel erkek ve kadınlar demektir. Rol alacakların bulunacağı yer, vücut geliştirme salonlarıydı. Böylelikle maf-

ya pornografiyi, pornografi vücutçuları, vücutçular steroid kullanımını, bu da yeniden mafyayı besledi. Oyuncuların kısırlaşmasına, testislerin ufalmasına, cinsel sorunlarına, duyguların bozulmalarına, böbrek, kalp ve karaciğerlerinin bozulmasına, hatta ölmelerine kim önem verirdi ki.

Colombo'lar, Rus mafyası vücut geliştirme ve fitness salonlarından devşirdiği kadın ve erkekleri oynattığı porno filmleri piyasaya sürünceye dek, yani yirmi yıl kadar, sektörün, özellikle gay pornografisinin, tek hâkimi olmayı sürdürdüler.

Üniformalı dopingçiler

Bir New York karakolunda copla ırzına geçilen Abner Louima soruşturmasında (bkz. Aynı kitap "Giuliani'sini bekleyen İstanbul"), çok sayıda polisin steroid kullandığı ortaya çıkmış, maddeleri polis memuru Ralph Dols'un temin ettiği anlaşılmıştı. Bir mafya ailesinin damadı, üç çocuk babası, yirmi sekiz yaşındaki memur, birkaç hafta sonra öldürüldü. Faillerin kim olduğu hâlâ bulunabilmiş değil.

2001 nisanında, eski vücutçu Wyatt Kepley, milyon dolar değerinde anabolik steroidle yakalandığında, müşterilerinin arasında bulunan çok sayıdaki polis memurunun steroid kullanmakla yetinmeyip, uyuşturucu kaçakçılığının içerisinde de olduğu belirlendi.

Doping yapan sadece polisler değil. İtalyan jandarmasının yaptığı bir operasyon, internetten steroid pazarlayan uluslararası bir örgütün müşterileri arasında, Irak ve Afganistan'daki Amerikan askerlerinin bulunduğunu göstermiş, Yunan polisinin, Rus malı anabolik steroidleri Irak'a postalamakla yetinmeyip, uyuşturucu kaçakçılığının içerisinde de olduğu belirlendi. Bir vatandaşı yakalaması, en azından Amerikan askerleri arasında dopingin yaygın olduğunu kanıtlamıştı.

Yatak odasındaki hikikomori

Bayan Kazumi'ye, Suvarnabhumi Otelinde rastlamıştım. "Rahatsız etmezsem, şuraya oturabilir miyim" demişti, yumuşacık bir sesle. Tayland'ın başkenti Bangkok'a geleli birkaç saat olmuştu, bir sonraki uçağıma on saat gibi bir süre vardı, kimseyle çene çalacak halim yoktu. "Bir sürü boş masa varken neden karşıma oturdu ki, inşallah çabuk kalkar" diye geçirdim içimden. Saatler geçti, Bayan Kazumi kalkmadı. Bir hikikomori'nin anesiydi ve ben gitmesini hiç istemiyordum.

Taro, Bayan Kazumi'nin en büyük oğluydu. On sekiz yaşındaydı, dört yıl önce dersleri iyi gitmemeye başlamış, birkaç kez okuldan kaçmış, bir öğleden sonra eve gelmiş, kendisini yatak odasına kapatmış ve bir daha çıkmamıştı. "İçeriye kimseyi sokmaz. Hemen odasının yanındaki tuvalete gider. Altı ayda bir yıkanır. Gündüzleri çizgi roman okur. Gecelerini bilgisayar başında geçirir. Benden başka kimseyle konuşmaz. Yemeğini tepsi içinde kapının önüne bırakıyorum. Ara sıra elini uzatır. Avuçlarımın arasına alıp öperim. Hiç çıkmassa da olur, ona ölünceye dek bakarım" diyordu, Bayan Kazumi. Gözyaşlarımı zor tutuyordum.

Taro'nun öyküsü

Başlangıçta başarılı bir öğrenciydi Taro. Hali vakti yerinde bütün Japon ailelerin çocukları, hele ilk erkek çocukları gibi, onun da iyi bir eğitim alabilmesi için hiçbir şey esirgen-

memişti. Anaokuluna bile sınavla giriliyordu. Rekabet yüksekti. Özel dersler ve kurslarla geçmişti ocukluğu. “Yatak odasına kapandığı gün, ağlayarak eve gelmişti” diye anlattı annesi. “Sınıftaki çocuklardan biri alay etmiş, arkadaşlarının yanında kk düşürmüş. Bir süredir çantasına hakaret dolu imzasız mektuplar koyuyor, bahçe duvarına onunla dalga geçen yazılar yazıyorlarmış. Çok iyi bir öğrenciyken, birden kırık notlar getirmeye başlamıştı. Okula gidiyor sanıyorduk. Meğer gitmezmiş.”

Bir milyon kayıp insan

Taro, bir “hikikomori.” Japonya’da, kendisini toplumdansoyutlayan çocuklara böyle deniyor. Evin banyosu, mutfadı ya da bir diğer odasına kapanan gençlerin sayısı belli değil. Sağlık Bakanlığı’nın bu konudaki ilk verisi 2001’e ait. lke genelindeki altı yüz doksanyedi sağlık merkezine kayıtlı, altı bin yüz elli bir hikikomori olgusu bulunduğu bildirilmişti. Bakanlığın 2006 yılı verilerine göreyse on dört bin. Bunların beşte biri, aile bireylerine karşı şiddete başvurduğundan tedavi görüyor. Akademik çevrelerin tahmini ise, bu sayıların çok üzerinde.

Japonya’da her yıl otuz bin kadar kişi intihar ediyor. Bunların bine yakını ğrenci. Gerçi, hikikomoriler arasında intihar oranı yüksek değil ama, çocukların intiharına ya da okula gitmek istemeyip, eve kapanmasına, eğitim sistemindeki sınav çokluğunun, ağır rekabetin ve ailelerin ders çalışmaları yönünde baskılarının yol açtığını ne süren çok kişi var.

“Hikikomori” terimini ilk kullanan Sofukai Sasaki Hastanesi başhekimisi, Psikiyatr Dr. Tamaki Saito ise, hikikomorinin temelinde Japon kültürü ve özellikle yalnızlığı ne çıkartan, teşvik eden geleneksel Japon müziği ve şiirinin olduğunu söylüyor. Büyük çoğunluğu on dört yirmi yaşlarında er-

kekler olan mağdurların sayısını beş yüz bin ila bir milyon iki yüz bin kişi olarak hesaplıyor. Bunu destekleyen pek çok araştırmacı var. Eğer öngörülen sayı doğruysa, bu kişilerin bir bölümü yeniden sosyal yaşama dönse de, ülkede çok ciddi bir işgücü kaybı gözlenecek ve devlet, en az otuz yıl boyunca, çalışmayan, vergi vermeyen, yüz binlerce kişiye bakmak zorunda kalacak.

Kabahat annelerde mi?

Bu durumdan, oğullarını şımartan anneleri sorumlu tutan pek çok uzman var. Savaş sonrası dönemde, erkeklerin sadece işle ilgilenmesi ve kadınların evde kalıp çocukların bakımından ve özellikle eğitiminden sorumlu tutulması yüzünden, anne ile çocuk, özellikle erkek çocuk arasında çok yakın bağların oluştuğu söyleniyor. Koşullar çok değiştiği halde, bu bağın hâlâ sürdürülmeye çalışıldığı ve annelerin, işe gitmeyen, bekâr, otuz kırk yaşına gelmiş erkek çocuklarının dahi bakımını üstlenmek istediği öne sürülüyor.

Batılı uzmanlar ise, hikikomori sorununu anlamakta güçlük çekiyor. Örneğin, konuyla ilgili geniş çalışmaları olan Maryland Üniversitesi psikologlarından Dr. Henry Grubb, dünyanın her yerinde okula gitmekten ya da sokağa çıkmaktan korkan çocuklara rastlandığını, ancak hikikomorinin sadece Japonya’da görülen çok özel bir durum olduğunu söylüyor. “Çocuğum bir odaya kendisini kapatacak ve ben buna izin vereceğim, öyle mi? Kapıyı kırar, içeri girerim” diyor. Kendisini odaya kapatmış bir gencin durumunu, tıpkı benim konuşma fırsatını bulduğum Bayan Kazumi gibi, “Zamanla geçer, sabretmek gerekir” diyerek yıllarca geçiştirenleri affetmiyor ve esas hastaların, ebeveynler olduğunu söylüyor.

Son yıllardaki bazı vahşi cinayetleri işleyenlerin, aslında birer hikikomori olduğunun ortaya çıkması üzerine, görsel ve

yazılı basın, toplum için büyük tehdit oluşturan bu kişilerin akıl hastası olduğuna, yüksek güvenlikli hastanelerde tutulmaları gerektiğine yönelik yayınlar yapmıştı. Sağlık Bakanlığı ısrarla, hikikomoriliğin bir ruh hastalığı değil, sosyal bir sorun olduğunu, sosyal kapanma ile şiddet arasında mutlak bir ilişki bulunmadığını ve çocuklarla birlikte aile bireylerinin psikolojik destek alması gerektiğini bildirse de, toplumda oluşan önyargı ve korkuyu silmek mümkün olmuyor. Çocuklarının ellerinden alınacağından çekinen aileler, bu yüzden, evde bir hikikomori olduğunu gizliyorlar.

Annesine kızıp otobüs kaçırdı

3 Mayıs 2000 günü, Fukuoka otobüsünde yirmi yolcuydular. Saat tam 12:56'da binen, temiz giyimli, masum yüz-lü genç adamın yanında bir ekmek bıçağı olduğunu kim bile-bilirdi ki. O gün, Fukuoka otobüsünün yetmiş dakikalık yol-culuğu, tam on beş saat sürdü. Gazeteler, Hiroşima yakınla-rında, iki yüz kadar polisin katıldığı operasyonla ancak dur-durulabilen otobüste, altı yaşındaki bir kız çocuğunu rehin alan, bir kadını öldüren, dördünü ağır yaralayan gencin, bir hikikomori olduğunu yazdılar. Üç yıldır odasından çıkmadı-ğını, günlerini çizgi film seyrederek ve internette sohbet ede-rek geçirdiğini, iki ay önce tedavi için hastaneye yatırıldığını, kendisini terk eden annesinden intikam almak için kadınları öldürmeye kalkıştığını söylemişti.

Japonların içine hikikomori kokusunu salan olayların ilki değildi bu. 13 Kasım 1990'da, dokuz yaşındaki kız çocuğu Sa-no Fusako'yu kaçıran ve yaşlı annesinin bilgisi dahilinde, on yıla yakın bir süre odasında hapis tutan Nobuyuki Sato'ya ne demeli. Ana oğulun paylaştığı iki katlı evin, polis karakolu-na sadece iki yüz metre uzaklıkta olması bir yana, yaşlı kadı-nın, köşebaşındaki marketten yıllar boyu genç kız iççamaşır-

ları ve hijyenik ped satın almasıyla da kimse ilgilenmemiştir.

Polis Müdürü Koji Kobayashi'nin istifasına, pek çok polis görevden el çektirilmesine yol açan soruşturma sırasında, kızı kaçıranın bir hikikomori olduğu ortaya çıkmıştı. Sano Fusako'nun kaçırılışını ve uzun yıllar bir odada tutulmasını, 1998'de on yaşındayken ortadan kaybolan, 2006 ağustosunda kaçarak kurtulan Avusturyalı kız Natascha Kampusch'a benzetmek doğru olmaz. Natascha'yı kaçıran Wolfgang Priklopil, eve kapanmış bir hikikomori değildi, bir telefon teknisyeni ve düzenli biçimde işe gidip gelirdi.

Ancak, Japonların gönlüne dehşet salan, ne otobüsün kaçırmaması, ne de esir tutulan kızın olayıdır.

Drakula cinayetleri

23 temmuz 1989 günü, evlerinin hemen karşısındaki parkta oynayan iki kız çocuğunun yanına, elinde fotoğraf makinesiyle genç bir adam yaklaştı. Daha küçüğünü kolundan çekip götürdü. Adam, ablanın eve koşup haber verdiği baba tarafından yakalandığında, küçük kızı çıplak soymuş, bacaklarının arasının fotoğrafını çekmekteydi. İşte Tsutomu Miyazaki, diğer adıyla Drakula böyle yakalandı. Götürüldüğü karakolda, küçük kızların fotoğrafını çekmekle yetinen sıradan bir pedofil sanıldı. Halbuki iş çok başkaydı.

El ve ayaklarında doğuştan şekil bozuklukları olan Miyazaki, önceleri çok başarılı bir öğrenciydi. Lise sonlarına doğru notları düşmeye başladı. Yıllardır hayalini kurduğu Meiji Üniversitesi İngilizce Bölümü'ne giremeyince, fotoğrafçı teknisyeni oldu, çalışmaya başladı, sessiz, sakın, itaatkâr bir elemandı.

Birkaç yıl içinde Miyazaki değişecek, işi bırakacak, küçük kız çocuklarının yer aldığı cinsel içerikli çizgi roman ve video kasetleri ile birlikte korku filmleri koleksiyonculuğu-

na başlayacak, günler ve geceler boyu bunları seyredecekti. 1988 yılı içinde ortadan kaybolan, yaşları dört ila yedi arasında değişen dört kız çocuğunu onun kaçırdığından kimse şüphelenmemişti. Parktaki fotoğraf işi sırasında yakalandığında anlatmasaydı eğer, çocukları sadece kaçırmadığı, öldürdüğü, ırzına geçtiği, küçük bedenler çürüdükten sonra el ve ayaklarını yediği, bütün bunları videoya kaydettiği, cesetlerden artakalanları mutfak fırınında yaktığı ve ailelere gönderilen imzasız mektupları onun yazdığı, kim bilir ne zaman ortaya çıkardı.

Uzmanların aksini söylemelerine karşın, işini terk edip eve kapandığı için, Japon basınının hikikomori yaftasını yapıştırdığı Miyazaki, yüzyılın başında, çocukları öldürdükten sonra pişirip yiyen, tüm ayrıntıları da ailelere gönderdiği mektuplarda sıralayan Amerikalı seri katil Albert Fish'ten esinlendi mi bilinmez. Fish, 16 ocak 1936'da, Sing Sing Cezaevi'nde elektrikli sandalyeyi boylamıştı. Miyazaki, 17 ocak 2006'dan bu yana asılmayı bekliyor.

Miyazaki, Amerikalı seri katilden etkilenmemiş olsa da, onun mağdur ailelerine mektup yazma merakının, cinsel içerikli çizgi roman ve film koleksiyonculuğunun başka Japonları, üstelik pek küçüklerini etkilediği muhakkak.

Baş kesen çocuk

Jun Hase, on bir yaşında bir ilkokul öğrencisiydi. 27 mart 1997 sabahı, okulun bahçesinde kafası bulundu. Kulağı kesilmiş, gözleri oyulmuş, ağzına bir kâğıt tıktırılmıştı. "Bu daha oyunun başı" diye yazıyordu kırmızı mürekkeple. "Polis becerirse, yakalasın beni". İmza: Sakakibara. Katil, gazetelere gönderdiği, yine kırmızı mürekkeple yazdığı mektuplar sayesinde, aynı yılın haziranında yakalandı. On dört yaşında bir çocuktuk, Jun Hase'yi öldürmekle kalmadığını, bir sü-

redir kayıp olan on yaşındaki küçük kız, Ayaka Yamashita'yı da öldürdüğünü itiraf etti.

Kendisine, Sakakibara denmesini isteyen çocuk, altı yaşından beri sınavlara giriyordu. Annesi durmadan daha çok çalışması için baskı yapıyor, iyi bir üniversiteye girebilmesi için, iyi bir anaokulu, iyi bir ilkokul, iyi bir liseyi bitirmesi gerektiğini yineleyip duruyordu. Sakakibara on iki yaşına geldiğinde, artık okula gitmek istemedi. Bir hikikomori olmaya karar verdi. Çizgi romanlara ve filmlere tutuldu. Yakalandıktan sonra odasında yapılan aramada, büyük bölümünü internetten sağladığı binlerce cinsel içerikli kaset ele geçti. Onun yüzünden, Japonya'daki ceza ehliyeti yaşı on altıdan on dörde indirildi ve Sakakibara, sekiz yıl cezaevinde tutulduktan sonra 1 ocak 2005'te serbest bırakıldı. Küçük katilin asıl adı Sakakibara değil. Japon yasaları, on sekiz yaşından küçüklerin adlarının açıklanmasına izin vermiyor.

Sevdim seni bir kere

Milyonları ekrana kilitleyen bir televizyon dizisiydi sanki. Yirmi ay boyunca, kahvelerde, kabul günlerinde “Şimdi ne olacak?” diye sorulmuş, tahminler yürütülmüştü. Başroldeki genç kadın çok sevmiş, sevdiği adamla evlenmeden birlikte olmuş, bir sabah hamile kaldığını öğrenmişti. Buraya kadar olağandı da, iş, kadının çocuğu doğurmasına ve sevdiği adamı mahkemeye vermesine dayanınca, Mısırlılar ikiye bölündü.

İlk kez, “Baba Eve Dönerken” adlı bir televizyon dizisinin pilot çekimleri sırasında karşı karşıya gelmişlerdi. Erkeğin adı Ahmet El Fişavi’ydi. Annesi ve babası gibi, o da ünlü bir oyuncuydu. Henüz yirmi dört yaşındaydı, bekârdı, yakışıklıydı ve o sıralar, genç seyircileri hedefleyen, yasalara ve geleneklere uygun bir yaşam biçiminin öne çıkartıldığı bir programın sunucusuydu. Kadının adı Hind el Hinnavi’ydi. Bir iktisatçıyla bir psikoloji profesörünün kızıydı. Yirmi sekiz yaşındaydı, bekârdı, güzeldi ve dizi oyuncularının giysilerinden sorumluydu.

Bir sabah gazeteler, genç kadının fotoğrafını bastı. Ahmet El Fişavi’nin çocuğunu taşıdığından söz ediyordu. Bir sözleşme imzaladıklarını, bir suretini Ahmet’in, diğerini kendisinin aldığını, birlikte yaşamaya başladıklarını, hamile olduğunu öğrendiğinde evlenmek istediğini anlatıyordu. Ahmet, resmi evlilik işlemleri için kendisindeki sözleşme örneğini alıp gitmiş ve bir daha dönmemişti.

Genç oyuncu, bu ithamı kesinlikle reddetti. Hind ile sade-

ce bir kere televizyon setinde karşılaştığını, bu nedenle çocuğun kendisinden olmadığını iddia etti. İkisi arasındaki sözlü düello, günlerce tabloid basının sayfalarında, televole örneği programlarda yer aldı.

Bir başka sabah gazeteler, Hind el Hinnavi'nin, Ahmet'i mahkemeye verdiğini yazdı. Bizler için pek şaşılacak bir yanı olmasa da, Mısır'ın ilk babalık davasıydı bu ve yirmi ay boyunca toplumun her kesimini hop oturtup, hop kaldıracaktı.

Tanıksız ve geçersiz evlilikler

Hind ile Ahmet arasındakiler, Mısırlılara ve Arap dünyasına yabancı değil. Son yıllarda, özellikle gençler arasında, resmi nikâh yerine, iki tanıklı, hatta hiç tanıksız sözleşmeleri tercih edenlerin sayısı kaygı verici boyutlara ulaştı. Muhafazakâr çevreler bunu, serbestçe cinsel ilişkiye girebilmenin bir yolu olarak yorumluyor ve ahlaksızlık olarak nitelendiriyor.

Öte yandan, Kahire'deki Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin Başkanı Hoda Rashad ya da Yemen'deki Sana'a Üniversitesinden Sosyoloji Profesörü ve Eğitim Bilimci Dr. Muhammed Naif gibi Arap akademisyenler, nişan-düğün masraflarının altından kalkamayan, bir ev geçindirme sorumluluğunu taşıyamayacak erkeklerin, ekonomik nedenlerden ötürü bu yolu seçtiğini ileri sürüyor.

Mısır yasalarına göre, bu tip sözleşmelerin hiçbir geçerliliği yok. Bu nedenle, erkek, baba olduğunu kabul etmediği takdirde, annelerin çocuğunu tek başına büyütme gibi, çok ağır bir sosyal baskı ve dışlanmayla karşılaşması bir yana, nüfus kâğıdı verilmeyen çocukların da, devletin eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamaması, yurtdışına çıkamaması gibi sonuçları bulunuyor.

Hind el Hinnavi'nin, kürtaşı seçip konuyu sessizce geçiştirmek varken, yargıya başvurması, bir skandal olarak nite-

lendirilse de, bir yandan resmi nikâh yerini almaya başlayan sözleşmeleri, diğer yandan yasadışı kürtaajları tabu olmaktan çıkarttı ve geniş kitlelerin bu konuda fikirlerini dile getirebileceği bir platform oluşturdu.

Selma Bakr gibi, kadın sorunlarını ele alan bazı yazarlar, Hind'in cesaretinden övgüyle söz ettiler ve davanın, toplumu giderek etkisi altına alan Vahhabi değerlerinin üstesinden gelmeyi sağlayacağını, kadınları bir cinsel obje olmaktan çıkartıp vatandaş kimliğine kavuşturacağını ileri sürdüler.

Aslında dava, kapalı kapılar ardında konuşulabilen sosyal sorunları masaya yatırmaktan çok daha fazlasını gerçekleştirdi ve bir Mısır mahkemesinin, tarihte ilk kez, bir erkeğin biyolojik baba olup olmadığına karar vermek için DNA analizi istemesini sağladı.

Kaybetti, karşı çıktı, kazandı

Kapı zilinin üzerine, kendi adının yanı sıra eşinin de adını yazdıran bir adamdı, Hind el Hinnavi'nin babası. Sadece bu bile, onun kadınlara bakış açısının, alışlagelmiş Mısırlı erkeklerden ne denli farklı olduğunu göstermeye yeterdi. Kızının açtığı babalık davasının ilk duruşmasında, adliye binası önünde toplanıp "Utanmaz adam, kızına sahip çıksaydın" diye bağırان kızgın ve çoğu kadın kalabalığa dönüp "Esas siz utanmalısınız. Bana söveceğinize, haklarınız için mücadele edin" diyebilmişti.

Binanın dışında hakaret etmekle yetinmeyip, duruşma salonunun kapısını zorlayınca, yargıç tarafından kovulan kalabalık, her fırsatta medya karşısına çıkan ve çocuğun babası olmadığını bildiği tüm yeminlerle süsleyen Ahmet El Fişavi'ye gönülden inanmıştı. Kucağında dört aylık kızı Lina'yla duruşmaya gelen kadın, ahlaksızın tekiydi. Para sızdırmak için, hem kendini hem de sevgili Ahmet'lerini rezil ediyordu.

Yargıç, iki sevgili arasındaki sözleşmeyi görmek istedi. Hind, elindeki sözleşmeyi evlilik işlemlerini tamamlaması için Ahmet'e verdiğini anlattı. Yargıç, birlikte olduklarını tanıklarla kanıtlamasını istedi. Hind, ilişkilerini herkesten gizli yürüttüklerini anlattı.

Aylar süren gerginlik, 2005 yılı şubat sonlarında, aile mahkemesinin DNA analizi yaptırmak istemesiyle doruk noktasına ulaştı. Önce DNA analizini şiddetle reddeden Ahmet Fişavi, sonunda razı geldi. Çocuğun biyolojik babası olduğunun kanıtlanmasına rağmen, ortada bir sözleşme bulunmadığı gerekçesiyle, 28 ocak 2006 günü, aile mahkemesi babalığını kabul etmedi. Karar, yapılan itiraz üzerine bozuldu. Dava yeniden görüldü ve 24 Mayıs 2006'da, Ahmet el Fişavi'nin Lina'nın babası olduğuna karar verildi.

İlk aile mahkemesi, ilk kadın yargıç

Mısır'da, kadın hakları açısından çok önemli adımlar atılıyor. Bir tecavüz davasında, saldırganın mağdurla evlenmeyi kabul etmesinin, onu cezadan kurtarması üzerine protestolar artmıştı. Artık evlenmeyi kabul etse de, etmese de, bu suçu işleyenler cezalandırılıyor. Artık kadınlar, eşlerinin izni olmadan ülke dışına çıkabiliyor ve eşlerinin rızası olmadığı halde, tüm nafaka haklarından feragat etmek koşuluyla, mahkemeye başvurup boşanma talebinde bulunabiliyor. 2004'te kurulan iki yüz yirmi dört aile mahkemesi ve görevlendirilen bin iki yüz yargıç sayesinde, hem yargıya başvuru kolaylaştı, hem de eşler arasındaki anlaşmazlıklar çok daha hızlı biçimde çözüme kavuşturulur oldu. Bu yıl doksan binin üzerinde boşanma davasının karara bağlanması, bu gelişmenin bir kanıtı.

2003 yılında, Mısır tarihinin ilk kadın yargıç Tahani El-Gebali'nin, ilk aile mahkemesinin başkanlığına getirilme-

si büyük bir sevinçle karşılanmıştı. Kadın yargıçların erkeklerle birlikte çalışmasına olanak vereceği iddiasıyla, özellikle eski kuşak yargıçlar şiddetle karşı çıkıyordu, ama 22 mart 2007 günü otuz bir kadın yargıcın atanmasıyla birlikte sayıları otuz ikiyi buldu. Henüz kadın yargıçlar, sadece Anayasa ve Aile mahkemeleri gibi bazı yargı organlarında görev yapıyor ama, bu durumun çok yakında değişeceğine kesin gözüyle bakılıyor.

Bütün bunlara rağmen, kadınlara karşı ayrımcılık, aile içi şiddet, miras paylaşımı, kadının kendi bedeni üzerindeki hakları (örneğin, sağlık bakanlığı verilerine göre, on sekiz ila elli dört yaşındaki Mısırlı kadınların yüzde doksan üçünün sünnet edilmiş olması) gibi pek çok sorun çözüm bekliyor. Bir diğer konu, sayılarının çok yüksek olduğu sanılan, nüfusa kaydettirilmemiş kız çocukları. Doğum tarihlerini bile bilemeden yaşayan bu kişiler, her alandaki devlet desteğinden yoksun.

Mısır yasaları, sadece annenin sağlığını tehdit eden ve üç ayı aşmayan gebeliklerin sonlandırılmasına izin veriyor. Bu koşullara uymayan gebeliklerde, gizli kürtaj yaptırabilmek ancak ekonomik gücü olanlar için mümkün. Bu arada pek çok Mısırlı kadının, bu coğrafyadaki pek çok kadının kaderini paylaştığı ve özellikle evlilik dışı gebelik durumunda, en temel hakkı olan yaşam hakkını, töre ya da namus uğruna yitirdiğini belirtmek gerek.

Faşlı kadınlar haklarına kavuşuyor

1980'lerin ortasından bu yana büyük gayret gösteren Mahrakeş'teki Kadın Dayanışma Merkezi gibi sivil toplum örgütleri sayesinde, Faşlı kadınlar 2004'te çok önemli haklara kavuştu. Yeni yasalar, artık erkeğin "Boş ol" demesiyle evlilik aktinin sonlanmasına izin vermiyor ve dini nikâhı yeter-

li bulmayarak, resmi nikâhı zorunlu kılıyor. Kadınlar, artık ailelerinin izni olmadan evlenebiliyor, boşanma ve babalık davası açabiliyorlar. Kadınların babalık davası açabilmele-ri olağanüstü önem taşıyor. Çünkü her ne kadar son on yıldır uygulanmasa da, Fas yasalarına göre, evlilik dışı çocuk doğurmak hapisle cezalandırılan bir suç. Ayrıca, bekâr an-nelere fahişe gözüyle bakılması, hem kendisinin, hem de ço-çuğun toplum dışına itilmesi, bu davaların önemini daha da artırıyor.

Baba olduğunu reddeden erkekler, 2006 yazından bu yana DNA analizlerine de zorlanabiliyor. 400 YTL'yi bulan analiz masrafını şikâyetçi taraf üstlendiğinden, bu yolu talep eden kadın sayısı henüz çok az. Çözüm, yine sivil toplum kuru-luşlarından geliyor. Erkeklerle görüşüyor ve özel DNA analizi-ne ikna etmeye, böylelikle konuyu duruşma salonlarına ta-şınmadan çözmeye çalışıyorlar. Kadın Dayanışma Merke-zi'nin Başkanı Ayça Eç Çenna, 2006'da altmış erkeğe, bu yol-la, babalığı kabul ettirebildiklerini söylüyor. Babasız çocuk-ların sayısının binlerle ifade edildiği Fas'ta, henüz gidilecek çok yol var.

Bakire ölen Ürdünlü kızlar

Annelerin, evlilik dışı hamile kalan kızlarını öldürmesi sadece Mısır'a özgü bir davranış değil. Ürdün'de de rastlanı-yor. Üstelik Ürdün'de, bir namus cinayetinin işlenmesi için, bırakın genç kızın biriyle ilişkisini, âşık olduğunu söyleme-si bile yetiyor.

Amman Ulusal Adli Tıp Enstitüsü, çok sayıda kurbanın otopsi raporunda, bekâretin bozulmadığını belirtse de, bu gerçek ne aileleri, ne de katilleri ceza indiriminden yarar-landıran mahkemeleri ilgilendiriyor. Kasten adam öldürme-nin cezası idam olduğu halde, cinayetin töre ya da namus sa-

ikiyle işlendiği kanıtlandığında, kısa süreli hapis cezalarıyla kurtarılabilir.

Son örneklerden biri, 2007 yılı başlarında, birkaç kez evden kaçan on yedi yaşındaki kızını, muayeneye götürüp, bakire olduğunu öğrenen, buna rağmen, başına dört kurşun sıkarak öldüren baba. Otopside kızın bakire olduğu anlaşılmış, namusunu kurtardığını öne süren baba, çok hafif bir hapis cezası ile kurtulmuştu. (Aynı durum, yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1 haziran 2005'e kadar, Türkiye'de de geçerliydi. Artık 82. madde uyarınca, gebe olduğu bilinen kadına karşı ya da töre saikiyle işlenen cinayetlerin cezası, ağırlaştırılmış müebbet hapis.)

Ürdün Kraliçesi Rania'nın girişimleriyle kurulan Kraliyet İnsan Hakları Komisyonu'nun hazırladığı ve namus cinayeti işleyenlere daha ağır cezalar getiren yasa taslağını parlamentodan geçirmeye çalışan hükümet, milletvekillerinin büyük direnciyle karşılaşılıyor. Gerekçeleri ise tüyler ürpertici. "Ağır cezalar, namus cinayetleri için caydırıcı olabilir ama, bu durum, öldürülmekten korkmayan kızları evlilik dışı ilişkilere cesaretlendirir" diyorlar.

Ne kadar para, o kadar çocuk

Meyve salatası gibi bir durumdayız. Viyana’da, bir Meksika lokantasındaki yuvarlak masanın etrafında bir Ganalı, bir Nijeryalı, bir İngiliz ve bir Türk oturmuş, hayretle bir Çinliyi dinliyoruz. Benim dışındakiler erkek ama, konu kadınlar ve çocuklar. Çinlinin on iki yaşında bir kızı var. “İkinci bir çocuğumuz olamaz” diyor Li Yun, “Eğer olursa, üniversitedeki görevime son verirler. Devlet memurlarına ikinci çocuk yasak. Aslında, büyük kentlerde oturan herkese ikinci çocuk yasak ama, zenginlerle ünlülerin durumu farklı.” “Nasıl yani, başkalarının çocuklarını evlat mı ediniyorlar?” diye soruyoruz. “Yok canım” diye gülüyor Li Yun, “Elli bin ila altı yüz bin yuan ödeyip, kendi çocuklarını satın alıyorlar”. Hesaplıyorum, elli bin yuan, sekiz bin YTL ediyor. “Bu paraya ne yapılır?” diye soruyoruz. “Birçok kasabada ev alınır” diyor.

Çin’in nüfusu bir milyar üç yüz milyon. Yani, yeryüzündeki her beş kişiden biri Çinli. 1970’li yıllarda bir hesap yapmışlar, aynı hızla çoğalmayı sürdürürlerse, kırk elli yıla varmadan, aklıktan kırılacaklarına karar vermişler. Nüfus artış hızını yavaşlatmak üzere bazı önlemler almışlar, başarılı da olmuşlar. Hatta artışı 2025’te durdurmayı, daha sonra düşüş geçmeyi bile umuyorlar.

Dostumuz Li Yun, bu gidişin ülke ekonomisine zarar vereceğinden emin. “Zaten uzun ömürlü bir milletiz. Yaşı seksenin üzerinde on beş milyon kişi var. On yıla varmaz, beş ki-

şiden biri, altmışını geçecek. Çin, bir ihtiyarlar ülkesi olmayaya doğru hızla gidiyor. Onlara kim bakacak, kim çalışacak?” diyor. Benzer kaygıları paylaşan çok kişi olsa da, Çin, doğum kontrolünde ısrarcı. Bu amaçla izlenen politikaların başında, erken evlilikleri caydırmak geliyor. Nitekim erkeklerin yirmi iki, kızların yirmi yaşından önce evlenmesi yasak.

İkinci önlem, çocuk sayısını kısıtlamak. 1979’dan bu yana, büyük kentlerdeki çiftlerin sadece tek çocuk yapmasına izin var. Zaman içinde yasa biraz gevşemiş. Örneğin, evlenenlerin her ikisinin de kardeşi yoksa, ikinci bir çocukları olmasına izin veriliyor. Ya da çiftlerden biri etnik bir azınlığa mensupsa, yine ikinci çocukları olabiliyor. İzin verilenden fazla çocuğu olanlar, yaşadıkları bölge ve gelir durumlarına göre değişen para cezaları ödüyor.

Kırsal kesimdeki yasalar biraz daha farklı. Aslında, tek çocuk politikası orada da geçerli. Ama, ilk doğan kız ise ya da kalıtımsal olmayan bir sakatlığı varsa, ikinci bir çocuğa izin veriliyor. Ayrıca, nüfus yoğunluğunun çok düşük kaldığı bölgelerde yaşayan ailelere ve Uygurlar ya da Tibetliler gibi etnik azınlıklara, ikinci çocuk hakkı veriliyor. Kentte olsun, köyde olsun art arda çocuk sahibi olmak da mümkün değil. İkisi arasında dört beş yıl beklemek gerekiyor. Kâğıt üzerinde her şey iyi, hoş da, bakın uygulamada neler olmuş ve neler oluyor.

Yılda on üç milyon kürtaj

Çin’de kürtaj serbest. Üstelik gebeliğin her aşamasında mümkün. Resmi bildirimlere göre, her yıl on üç kırk sekiz yaş aralığındaki yüz kadından üçü kürtaj oluyor. 2007’de gebeliği sonlandırılanların sayısı on üç milyon. Üçte biri bekar, çoğu birkaç kez kürtaj olmuş, yüzde yedi kadarı on sekiz yaşının altında. 8846 kadınla ilgili bir araştırma, yüzde otuz

altısının altı ay içerisinde iki kez, yüzde on sekizinin üç kez çocuk aldırıldığını gösteriyor.

Kadınların sağlığı açısından çok büyük risk taşıyan bu durumun birkaç nedeni var. En başta geleni, elbette çocuk yapma yasağı, ikincisi, cinselliğin serbestçe yaşanmasını olağan karşılayan bir toplumda, yasal evlilik yaşının yüksekliği. Belki de bunlardan daha önemlisi, gebelikten korunma yöntemlerinin öğretilmemesi. Evli olmayanlar arasında yapılan bir araştırma, yüzde sekseninin hiçbir şekilde korunmadığını gösteriyor. Bunların üçte biri, korunmanın ne olduğunu bile bilmiyor.

Suzu Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Profesör Huo Jinzhi'nin bir araştırmasına göre, ortaokul öğrencilerinin yüzde 4.6'sının cinsel deneyimi bulunuyor. Çin Evlilik ve Aile Araştırmaları Enstitüsü, lise son sınıftaki kızlarda bu oranın, yüzde on üçe ulaştığını bildiriyor. Aileler, gebeliğin nasıl önüneceğini konuşmaktan utanıyor. Cinsellik ve üreme eğitimi, 2004'te müfredata eklense de, yeterli olmuyor. Gençler, gazete ve dergilerden, radyo ve televizyondan ve elbette internetten, yarım yamalak bir şeyler öğrenmeye çalışıyor.

Zorla kürtaj ve kısırlaştırma

Başkent Pekin'in altı yüz elli kilometre güneydoğusunda ki Linyi'de oturanlar, başlarından geçenleri, 2005 ağustosunda Çen Guangçen'e anlattı. Çen, avukat değildi ama, bir avukat kadar hukuk bilgisine sahipti. Çen, bir köylüydü, ayrıca görme engelliydi, ama bu eksiklikleri, Linyi'de yaşananları dile getirmesini ve Çin Komünist Partisi'nin, nüfus artışını durdurabilmek amacıyla otuz yıldır uyguladığı sıkı aile planlaması politikasını tehdit etmesini engelleyemedi.

Köylülerin anlattığına göre, 2005 yılı mart ayından bu yana, yerel yetkililer, kalabalık gruplar halinde iki çocuklu ai-

lelerin evlerine gelmiş, eşlerden birinin kısırlaştırılacağını bildirmişti. Üçüncü çocuğunu bekleyen ve aralarında yedi sekiz aylık hamileler bulunan kadınlar kürtaja zorlanmış, kaçmaya çalışanların akrabaları hapsedilmiş, kaçan geri gelinceye dek, bu kişiler karakolda tutulmuş, aç bırakılmış, hat ta dövülmüştü.

Çen, ev ev dolaştı. Haftalar boyunca kendisine anlatılanları teybe aldı ve köylülerin, bölge savcılığına suç duyurusunda bulunmasını sağladı. Ona göre, bu uygulamalar, insan haklarına ve 2002 yılında çıkartılan bir yasaya aykırıydı.

Yasa, açıkça dile getirilmemiş olmakla birlikte, uygulandığı bilinen zorunlu kürtaj ve kısırlaştırılmalara son vermek amacıyla çıkartılmıştı. Yasa, bunları yasaklıyor, tek çocuklulara para yardımı yapılmasını, çok çocuklulara para cezası verilmesini öngörüyordu. Ancak, partinin koyduğu nüfus artış oranını tutturamayan yerel yöneticilerin görevden alındığı da bir gerçektir. Bu nedenle, yasağa rağmen yer yer, zorla kürtaj ve kısırlaştırmanın sürdüğüne ilişkin söylentiler vardı.

Linyi olayı, bunun gerçek olduğunu ortaya çıkarttı. Ulusal Nüfus ve Aile Planlaması Komisyonu halen iddiaları soruşturuyor, yerel yönetimden birçok kişi tutuklu. On milyon kişinin yaşadığı Linyi ve çevresinde, yüz otuz bin dolayında kadın ve erkeğin mağdur olduğu ileri sürülüyor.

Çen Guangçen'e gelince. O, sadece köylülerin şikâyetçi olmasını sağlamakla yetinmedi, *Time* dergisinin bir muhabiriyle de konuştu. Söyledikleri, birkaç saat içinde internete dolaşmaya başladı. 2005 eylülü ile 2006 martı arasında mala zarar vermek ve yanına topladığı vatandaşlarla birlikte trafiği engellemek gerekçesiyle ev hapsinde tutuldu, daha sonra aynı nedenle tutuklandı. 24 ağustos 2006'da, bu suçları yüzünden dört yıl üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Aynı yıl *Time* dergisi onu, dünyayı değiştiren yüz kişi arasına yerleştirdi. "Linyi'de olanları biliyor musun?" diye sorduk Çinli

dostumuza. “Gazeteler yazmadı. Ama hepimiz sohu.com’dan öğrendik” diyor. sohu.com’un, yüz elli milyona varan Çinli internet kullanıcısının en çok rağbet ettiği site olduğunu söylüyor.

Bakkaldan çok ultrasoncu

Guiyang, Çin ölçeğine göre küçük bir kent. Ancak kadın hakları açısından önemi çok büyük. Bu şehrin beyaza boyanmış duvarlarında, kocaman kırmızı harflerle “Kız bebekleri öldüren en ağır şekilde cezalandırılacaktır” yazıyor ve Guiyang, 1 ocak 2007’den başlamak üzere, on dört haftalıktan ileri gebeliklerde ultrason çekilmesini yasaklamış ilk kent olmanın gururunu yaşıyor.

Aslında ulusal yasalar, ultrasonun sadece anne ve bebeğin sağlığının izlenmesi için kullanılmasını öngörüyor ama, dinleyen yok ve böyle giderse on on beş yıl sonra, Çin’in özellikle kırsal kesimlerinde yaşayan, evlilik çağına gelmiş kırk milyon kadar erkek, yaşamını birleştirecek kadın bulamayacak.

Dünyanın hiçbir ülkesinde, doğan kız ve erkek çocukların sayısı birbirine eşit değildir ve genellikle her yüz kıza karşılık yüz iki ila yüz yedi arasında erkek çocuk doğar (Örneğin, Türkiye’de yüz yedi). Hindistan, Pakistan ve Güney Kore’de bu oran, erkek çocuk lehine bozuluyor. Çin’de ise durum daha kötü. Hele Guiyang’da kaygı verici. İlk çocuklar arasında yüz kıza, yüz yirmi dokuz erkek, ikincilerde ise, yüz kıza yüz kırk yedi erkek çocuk düşüyor. Ülke genelinde rastlanan bu dengesizliğin nedeni, özellikle kırsal kesimde ailelerin erkek çocukları tercih etmesi.

Çin’in sıkı aile planlamasının, çocuk sayısına getirdiği kısıtlamalar, kız çocuk hamileliklerinin sonlandırılmasına, doğan kız bebeklerin ölüme terk edilmesine yol açıyor. İşin kötü yanı, bebeğin cinsiyetinin saptanması için ultrasondan

başka olanağı bulunmayan yörelerde, hamileliğin ileri aşamalarına dek bekleniyor olması.

“Ultrason çeken kliniklerin sayısını bilemem” diyor Çinli dostumuz Li Yun, “Ama bakkalların sayısından fazla oldukları muhakkak.”

Özel babalık laboratuvarları

Çin, uzunca bir süredir cinayetlerin, ırza geçmelerin aydınlatılmasında DNA analizlerini kullanıyor. Bir DNA bankası var (Dünyanın ilk ve tek insan kokusu bankası Nanjing’de, olay yerinden topladıkları kokuları, zanlıların kokusuyla karşılaştırıyorlar) ve sadece başkentteki Bilim Akademisi’ne bağlı Genetik Enstitüsü, günde dört bin beş yüz DNA analizi yapabilecek olanağa ve beş yüz uzmana sahip. Çin, elli beş etnik grubunun, bitkilerinin, hayvanlarının genetik özelliklerini biliyor, DNA analizlerine gereken tüm araç, gereç ve ayırıcı kendisi üretiyor (Örneğin Türkiye, bu analizlere gerekli her türlü aracı gereci dışarıdan alıyor). Ve tabii, her türlü akrabalığın belirlenmesinde de DNA analizlerini kullanıyor.

Evlilik dışı ilişkiler arttıkça, “Bu çocuk senin” diyerek erkeklerin kapısına dayanan kadınların sayısı da artmış. Sadece onlar mı? Eskisine oranla çok daha serbestleşen kadınlar yüzünden, “Bu çocuk benden olmayabilir” diyerek içine kurt düşen kocaların sayısı da artmış. 2002’de devlet, özel DNA laboratuvarlarının açılmasına izin vermiş. Böylelikle sorunlar, mahkemeleri işgal etmeden çözülmeye çalışılıyor. Ayrıca resmi makamlar, evlilik dışı doğan çocuklara nüfus kâğıdı vermek için, biyolojik babaların DNA analiziyle kanıtlanmasını istiyor.

Özel DNA laboratuvarları konusunda öncü kent, Hong Kong sınırının hemen yanındaki on iki milyonluk Şenzen. İlk

laboratuvar, Şenguang Adli Kimlikleme Enstitüsü. Onu, Guangdong Taitai DNA Kliniği ve Şenzen Halk Hastanesi'nin DNA laboratuvarı izlemiş. Kentin her yanında ilanları var. Başvuruların her yıl, bir öncekinin en az iki katı olduğu söyleniyor. Bir babalık testinin ücreti 3 900 yuan (700 YTL). İşe yeni girmiş bir üniversite mezununun maaşı kadar. Müşterilerin dörtte birini Hong Konglu baba adayları oluşturuyor.

“İlk özel babalık laboratuvarları neden başkentte değil de, Şenzen’de açılmış” diye sorduk Çinli dostumuza. “Çok basit” diye yanıtladı. “Hong Kong’daki zengin işadamlarının metresleri orada oturur da ondan.”

Çenesi düşük bir vampir

Soğuk bir kasım gecesiydi. İki köprüyle anakaraya bağlı küçük adanın üzerini bir sis tabakası kaplamıştı. Bakımsız bahçelerin ortasındaki boyası dökük tek katlı evlerden sızan sarı ışık dışında, etrafı aydınlatan pek bir şey yoktu. Bir adam, bir bahçeye girdi, arkaya doğru yürüdü, bir taş aldı, bir cam kırdı. Adamın ayak seslerini duyan olmadı. Camın şangırtısını da. Televizyonun sesi sonuna dek açıktı.

Olayın geçtiği yerin adı, kısaca Llanfair. “Kısaca” diyorum, çünkü aslı Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwlllantysiliogogoch.

Türkçesi, “Kırmızı mağaradaki Aziz Tysilio Kilisesi ile girdabın yakınındaki beyaz fındık ağacına komşu mağaradaki Azize Meryem Kilisesi”.

Galler Prenslığı’nin Anglesey Adası’ndaki, üç bin kişilik bu küçük kasabayı, adli bilimciler iyi bilir. Dünyanın en uzun adına sahip yerlerinden biri olduğu için değil, en soğukkanlı polisin bile tüylerini diken diken edebilecek bir olay yerinden toplanan deliller yüzünden.

“Şu gördüğünüz lise öğrencisi, o gece evde yalnızdı” diye başladı Yargıç Richards. “Eldivenlerini, lastik ayakkabılarını giydi, mutfaktan bir bıçak alıp paltosunun cebine koydu ve iki yüz metre kadar ötedeki, her sabah gazete bıraktığı, doksan yaşındaki dul bayan Mabel Leyshon’un evine gitti” diye sürdürdü.

Duruşma boyunca gösterilen iç kapayıcı fotoğraflardan ve polis video kayıtlarından, zaten bir hayli etkilenmiş sekiz erkek ve beş kadın, deneyimli yargıcın son konuşmasını dinlerken adeta taş kesmişti.

“Yaşlı kadın, sokak kapısına sırtı dönük şekilde oturmuş, sesini sonuna dek açtığı televizyonun karşısına geçmişti” diye anlattı yargıç, görmüşçesine. “Camın kırıldığını duyamadı, komşusunun oğlunun kendisine doğru yürüdüğünü göremedi. Yirmi iki kez bıçaklanarak can vereceğini düşünemezdi. Her iki yanına mumlar dikileceği, şöminedeki odunları düzeltmekte kullandığı iki demir çubuğun çapraz biçimde ayak ucuna konacağını da öngöremezdi elbette” dedi ve en vurucu cümlesini sona sakladı. “Zavallı Mabel, ölümsüzlüğe erişmek isteyen bir vampirin kalbini sökeceğini, gazeteye sarıp bir tencereye koyacağını, yarıya kadar kanıyla doldurduğu tencereyi bir gümüş tepsiye yerleştirileceğini hayal bile edemezdi. Şimdi karar sizin, 24 kasım 2001 gecesini, sevgili Mabel’i hunharca katleden vampir, Mathew Hardman mı, değil mi?”

Jüri, bir yandan sessizce ağlayan, bir yandan “Anneciğim ben öldürmedim. Ben vampir değilim” diye fısıldayan, kasabanın on yedi yaşındaki, temiz yüzlü, uysal, çalışkan ve disleksili gencini suçlu buldu (disleksi, zekâ düzeyi ile ilgili olmayan bir öğrenme bozukluğudur). 2 ağustos 2002 günü ömür boyu hapisle cezalandırılan, üst mahkemelere yaptığı başvurular reddedilen Mathew Hardman, suçlamaları hiçbir zaman kabullenmedi.

Gümüş tepsideki kalp

25 kasım 2001 günü saat 12:40’ta, bakıma muhtaç yaşlılara yemek dağıtan bir gönüllü, Bayan Mabel’in evindeki kırık camı fark ederek polisi aradı. Olay yeri incelemesi, ertesi

gün geç vakitlere dek sürdü. Ön kapı kilitliydi. Anlaşılan katil, arka bahçeye bakan pencere camlarından birini kırarak girdiği evden, aynı yolu kullanarak çıkmıştı. Eşyaların yeri değiştirilmemiş, etraf dağıtılmamıştı. Zavallı kadının mücevherine ve parasına dokunulmamıştı. Ölünün iki yanındaki mumlar çoktan tükenmişti.

Oturma odasındaki kan gölüne rağmen, ne içerde ne de dışarıda ayakkabı izi bulunabilmiş, cam kırıkları ve pence-re pervazından parmak izi elde edilememiş, saldırıda kullanılan kesici cisme rastlanmamıştı. O gece olanları gören de, duyan da yoktu.

Soruşturmayı yürüten Dedektif John Clayton'un, gümüş tepsideki malum tencere dışında başkaca delil toplayamayan ada polisiyle bir yere varamayacağını anlaması pek uzun sürmedi. Londra'daki Adli Bilim Hizmetleri'nden olay yeri inceleme personeli ve İçişleri Bakanlığı'ndan, saldırganın nasıl biri olabileceği konusunda fikir verebilecek bir kriminal profillemeye uzmanı talep etmeye karar verdi.

Her kafadan bir ses çıkıyor

Llanfair'e ilk gelen, Hampshire Ulusal Polis Koleji'nden bir psikolog oldu. Saldırganın kırk elli yaşlarında, büyük bir olasılıkla bu kasabada ve tek başına oturan, evvelce psikiyatrik tedavi görmüş bir erkek olduğunda karar kıldı. Katil bulunduğunda (ve bu özelliklerin biri ya da birkaçını taşıyanların boşuna rahatsız edildiği bir yana, polisin ne kadar vakit kaybettiği anlaşıldığında), psikoloğun sadece bir tek özelliği tutturabildiği ortaya çıktı. Erkek olması dışında, diğerlerinin hepsi yanlıştı.

Polisin dikkate aldığı başka görüşler de vardı. Örneğin patolog Dr. David Powell, uygun gereçler ve yeterli deneyim olmadığında, bir insanın kalbinin çıkartılmasının çok zor ola-

cağını, ayrıca çok uzun süreceğini ve üstüne başına kan sıçrayacağını belirtince, bölgede ne kadar doktor, kasap ve mez-baha çalışanı varsa hepsi sorguya çekildi. Her yerde kanlı giysiler arandı. Hiçbir sonuca varılamadı.

Adli Psikolog Gerard Bailes, saldırganın bir seri katil olduğundan neredeyse emindi. İzleyen haftalarda, işlenen yaş-lı erkek ve kadın cinayetlerinin soruşturulmasında, hep bu olasılık göz önünde tutuldu. Hiçbir bağlantı bulunamadı.

Sadece ada halkı değil, birkaç yüz kilometre uzaklıkta oturanlar bile eve kapanmıştı. 2001'in Noel gecesi kiliseleri dolduranların dualarında polisler vardı. Vampir bir can daha almadan yakalayabilsinler diye.

Cam kırığı ve kan lekesi

Ada sakinleri, cinayetten dört gün sonra, Adli Bilim Hizmetleri'nden gelen astronot kılıklı uzmanları görünce pek hayret ettiler. Tepeden tırnağa beyaz giysiler içindeki, kadın mı, erkek mi olduğu anlaşılmayan bu insanlar, günlerce bir şeyler yazıp çizip, fotoğraf ve film çektikten sonra, evin arka pencereden sokağa kadar olan kısımdaki bahçe taşlarını, cam kırıklarını ve mum artıklarını dahi ayrı ayrı poşetlediler. Ekibi yöneten uzman Ian Williams, failin eve girip çıkmakta kullandığı pencerenin pervazı üzerindeki (ada polisinin "Nasılsa mağdura aittir" deyip ilgilenmediği) küçük kan lekesini, büyük bir dikkatle kazıdı. Kendilerinden önce delil toplamış ekipten gümüş tepsiyi, içindekilerle birlikte teslim aldılar ve on iki gün sonra, geldikleri gibi beyaz minibüslerine binip gittiler. Lise öğrencisinin hayatını karartacak delillerden biri, bir cam parçasının üzerinde, diğeri pervazdaki kan lekesinde saklıydı.

Aralık sonlarına doğru, Bayan Mabel cinayetini soruşturan ekibin başına, Dedektif Alan Jones getirildi. Alan Jones,

o güne kadar yapılanların hepsini bir kenara bıraktı. Londra'daki laboratuvardan gelecek sonuçları beklemeye ve konuyu BBC televizyonuyla görüşmeye karar verdi.

Ayakkabının markası, DNA'nın bir kısmı

Adli Bilim Hizmetleri'nden gelen sonuçlar pek umut verici olmasa da, hiç yoktan iyiydi. Bahçedeki cam kırıkları üzerinden elde edilen kısmi ayakkabı izleri, Levi marka bir spor ayakkabısına aitti. Şüphelinin ayakkabısı bulunursa, karşılaştırma yapmaya yetecek imalat düzensizlikleri ve aşınmalar içeriyordu. Pencere pervazındaki kan, öldürülen kadına aitti. Ancak, bir erkeğin DNA'sıyla bulaşıktı. Katil, dışarıya atlarken dengesini kaybetmiş, kanlanmış lastik eldivenli eliyle pervaza dokunmuş olmalıydı. Ancak daha önce, eldivenli eliyle kendi yüzüne ya da vücuduna dokunduğu kesin di. Bu izden, katilin kısmi bir DNA profili elde edilebilmişti. Ülke genelini kapsayan DNA bankasında bu özellikleri tutan hiçbir kayıt yoktu. Eğer bir şüpheli ele geçerse, ondan alınacak tükürük örneğiyle karşılaştırılabilirdi.

Gazete kâğıdına sarılı kalbin konduğu, yarıya dek kan dolu tencerenin kenarında bir dudak izi bulunmuştu. Bu izin DNA profiliyle mumların ve ayak ucuna çapraz biçimde yerleştirilmiş demirlerin üzerindeki parmak izleri ölen kadına aitti. Şimdi sıra, Dedektif Alan Jones'un birisinden şüphelenmesine kalmıştı. Çaresiz kalırsa, kasabanın tüm erkeklerinden DNA örneği aldirmaya niyetliydi. Eli bıçak tutabilecek yaştakilerin sayısı, bini aşmazdı. Savcı Roger Thomas'la görüşmeden önce, BBC'deki programı beklemeye karar verdi.

Bir Alman kızın anlattıkları

Dedektif Alan Jones'un umut bağladığı program, 1984'ten bu yana, BBC televizyonunda yayınlanan "Crimewatch" adlı

programdı. Olay yerinde çekilmiş ve mağdura benzeyen kişinin rol aldığı çözülememiş cinayetler canlandırılıyor, soruşturmayı yürüten polislerle röportajlar yayınlanıyor ve bilgi sahibi seyircilerin belli bir numaraya telefon etmesi isteniyordu.

Llanfair'deki yaşlı kadının öldürülmesiyle ilgili bölümün gösterilmesi üzerine, dedektifi iki yüzden fazla kişi aradı. Dedektif, aralarından sadece birini önemsendi. Liseler arası değişim programı çerçevesinde Llanfair Lisesi'ne gelen on altı yaşında bir Alman kız, Mathew Hardman adlı birini tanıdığından söz etmişti

Cinayetten iki ay kadar önce Mathew, diğer yabancı öğrencilerle birlikte kaldığı eve gelmişti. Bir süre ruhlar ve vampirler üzerine sohbet etmişlerdi. Genç adam kızı aniden yatağa itmiş, boynunu ağzına bastırmış "Biliyorum sen bir vampirsin. Ne olur beni ısır, ben de vampir olayım!" diye yalvarmıştı.

Dedektif Alan Jones, göreve getirildiğinin üçüncü haftasında, cinayetin işlendiği yerin iki yüz metre kadar ötesinde ki, Hardman'ların evinin zilini çaldı. Üç güne varmadan da evin oğlunu tutukladı.

Bir dergi, iki tablo ve diğer deliller

Mathew Hardman'ın suçlanmasında kullanılan delillerden biri, odasında ele geçen *Bizarre* adlı dergilerdi. Birinde, ölü kalbinin nasıl çıkartılacağını anlatan bir röportaj vardı. İnternette ziyaret ettiği sitelerden bazıları vampirlerle, bazıları eli li yıl önce ölen Meksikalı ünlü sürrealist ressam Frida Kahlo ile ilgiliydi. Hele ressamın iki tablosu vardı ki, savcıya göre zanlının vampirliğinin apaçık kanıtıydı. Birinde, yan yana oturmuş, el ele tutuşmuş, şık giyimli iki kadın resmedilmişti. Kadınların kalbi ve damarları gözüküyordu. Diğerinde, yatağa uzanmış çıırılçıplak bir kadının başucunda, elinde bıçak-

la bir erkek durmaktaydı. Adamın beyaz gömleğine kan sıçramıştı, kadının her yanı, çarşaflar, hep kan içindeydi.

Başka deliller de vardı elbette. Bir kere, spor ayakkabısının markası Levi'ydi ve tabanı, bahçede bulunan kırık cam parçası üzerindeki izlere uyuyordu. Tükürük örneğinin DNA profili, pervazdaki kısmi profille eşleşmişti. Paltosunun cebinden çıkan bıçakta ise, hem kendisinin, hem de ölen kadının DNA'sı bulundu. Uyumlu, sakın, çalışkan ve öğretmenleriyle arkadaşlarının örnek öğrenci diye tanımladığı on yedi yaşındaki Matthew Hardman, Alman kızla vampir muhabbetine girmeseydi eğer, belki de hiçbir zaman yakalanmayacaktı.

Bingazi altılısı ve AIDS'li çocuklar

General Muammer Kaddafi, Filistinli stajyer doktorla beş Bulgar hemşirenin, CIA ya da Mossad'ın emirleri doğrultusunda dört yüz çocuğa AIDS bulaştırmış olabileceğini söylemişti. İsraili güzel aktris Orly Weirnerman ile ilişkisi olduğu dedikoduları yayılan mimar ve ressam oğlu Seyfülislam ise, ölüm cezasına çarptırılan Bingazi Altılısı'nın suçsuz olabileceğini düşünüyordu. Görüş farkı, sadece baba ve oğluyla sınırlı değildi. 1998'den bu yana dünya, bir hastane içinde başlayan, tarihin en geniş AIDS salgınının çıkış nedeninde uzlaşamıyordu.

Bingazi'deki Fatih Hastanesi'nde çalışan bazı doktorlar, 14 aralık 1998 sabahı, Trablusgarp'taki Bulgar büyükelçisine bir faks göndererek, hastanenin pedyatri bölümünde çalışan yabancı uyruklu sağlık personelinin polis tarafından her gün sorgulandığını ve iki Bulgar hemşirenin tutuklandığını bildirdiler. Aslında Libya polisi, bir ay kadar önce, *La* adlı dergide yayınlanan (daha sonra derginin kapatılmasına neden olan), Fatih Hastanesi'ndeki AIDS olgularındaki artışa dikkat çeken haberi ihbar kabul etmişti ve doktorlarla hemşireleri bu çerçevede sorgulamaktaydı. 1999 yılına girilirken, henüz ne Sofya'nın, ne de diğer dünya başkentlerinin Libya'da çıkacak AIDS skandalının boyutlarından haberi vardı.

Aralık ayı sonlarına doğru Libya, Dünya Sağlık Örgütü'ne resmen başvurarak, çeşitli rahatsızlıklarla Fatih Hastanesi'nde yatan ve HIV virüsü taşıdığı belirlenen dört yüz kadar çocukla ilgili bir inceleme yapılmasını talep etti. Dr. P.N. Shrestha, Dr. A. Eleftherious ve Dr. V. Giacometti'den oluşan

ekip, 28 aralık 1998'ten 11 ocak 1999'a kadar Libya'da kaldı ve Trablusgarp, Sirte ve Bingazi'de araştırmalarda bulundu. Çocuk hastanesindeki HIV enfeksiyonuna, kullanılmış enjektör ve iğnelerin atılacağı çöp kutularının, hastane atıklarının yakılmasında kullanılacak düzeneğin, sterilizatör ve koruyucu eldiven gibi temel tıbbi malzeme eksikliğinin yol açmış olabileceğini, benzeri durumla 1988'de Sovyetler Birliği'nde ve 1990'da Romanya'da karşılaşıldığını bildirdiler (2006 yazında da, Kazakistan'ın güneyindeki Şimkent'te bir hastanede yüz kadar çocuğa HIV bulaştığı ortaya çıktı.).

Aynı hastanede AIDS bulaşan dört yüz yirmi altı çocuk

10 şubat 1999 günü, Fatih Hastanesi'nde görevli yabancı uyruklu yirmi üç hekim ve hemşire, silahlı ve maskeli kişiler tarafından evlerinden alınarak bilinmeyen bir yere götürüldü. Aralarından on beşi, birkaç gün sonra serbest bırakıldı. 14 ağustosta Başsavcı Said Hafyana, olayın Libya'daki rejimi tehdit eden siyasi bir boyutunun bulunduğunu, sağlık personelinin yabancı bir istihbarat örgütü için çalışmış olabileceğini, hastalığı Libya'ya zarar vermek ya da bir araştırmada kullanmak amacıyla kasten bulaştırdıkları kanıtlandığı takdirde, ölüm cezasıyla yargılanacaklarını açıkladı.

Tam bir yıl sonra 7 şubat 2000'de, bir Filistinli stajyer doktor (Eşref Ahmet Cuma) ve beş Bulgar hemşire (Kristiyana Valtçeva, Nasya Nenova, Valentina Siropulo, Valya Çervenyaşka ve Snezhana Dimitrova) 44/1999 sayılı dava dosyası kapsamında, devletin güvenliğine karşı işlenen suçlara bakan Libya Halk Mahkemesi'ne çıkartıldılar. Fatih Hastanesi'ndeki dört yüz yirmi altı çocuğa kasten AIDS virüsü bulaştırmak, yirmi üçünün ölümüne neden olmak (bu arada ölenlerin sayısı elliyi buldu), ayrıca yasadışı cinsel ilişkiye gir-

mek, içki imal etmek, kamusal alanda içki içmek, yasadışı döviz bozdurmakla suçlandılar.

Sanıkların işkence gördüğünü ileri süren savunma avukatları, sağlık personelinin kasten HIV'li kan enjekte etmediklerini, hastalığın, uzmanların raporlarında yer aldığı biçimde, hastane hijyen koşullarının yetersizliği yüzünden yayıldığını ileri sürdüler ve HIV konusunda uluslararası üne sahip Profesör Luc Montagnier ile Profesör Vittorio Colizzi'nin bilirkişiliğini talep ettiler. Yargıç İbrahim Abu Şinaf, Halk Mahkemesi'nin yetkisizliğine karar verdi, dava bir ceza mahkemesinde görülmeye başlandı ve savunmanın talebi doğrultusunda, Profesör Luc Montagnier ile Vittorio Colizzi Libya makamlarınca bilirkişi olarak görevlendirildi.

Virüsler aynı kökenden geliyor

HIV virüsünün iki kâşifinden biri ve Dünya AIDS Araştırma ve Önleme Vakfı Başkanı Fransız Montagnier ve Avrupa'nın HIV/AIDS alanındaki en ünlü virologlarından İtalyan Colizzi, gerek Bingazi'deki hastanede yatan, gerekse salgın ortaya çıktıktan sonra tedavi için Milano, Roma, Paris, Cenevre ve Lozan'a sevk edilen toplam dört yüz iki Libyalı çocuk ve on dokuz annenin kan örneklerini bağımsız laboratuvarlara gönderip HIV virüslerinin DNA'larını incelediler. Filogenetik analiz, yani virüsün DNA'sını inceleyerek soy gelişimi ve evrim geçmişini belirleme sayesinde oluşturulan soyağaçları, virüslerin ortak bir kökene sahip olduğunu gösteriyordu. Salgının kaynağı, büyük bir olasılıkla, 1994 ile 1997 arasında yirmi sekiz kez hastaneye yatırılan üç yüz elli altı protokol sayılı çocuktur. Bulgular, on altı yazarı arasında Libyalıların da yer aldığı bir makalede sunuldu.*

* U. Visco-Comandini et al., Monophyletic HIV Type 1 CRF02-AG in a Nosocomial Outbreak in Benghazi, Libya, *AIDS Research and Human Retroviruses*, Vol. 18, No. 10: 727-732, 2002.

Ayrıca, birçok çocuğun kanında sadece HIV değil, Hepatit B ve C virüslerine de rastlandığı yayınlandı.*

Bu verilere dayanan Montagnier ve Colizzi, 7 nisan 2003 tarihli bilirkişi raporlarında, yirmi bir çocuğun vücuduna HIV virüsünün 1997'den önce, yani Bulgar hemşireler henüz hastanede çalışmaya başlamadan girdiğini, tutuklanmalarından sonra yeni bulaşmaların gerçekleştiğini, hastanedeki hijyen koşullarının kötülüğünün virüsün yayılmasına yol açtığını, kasti bir bulaştırmanın söz konusu olmadığını belirttiler.

Montagnier'nin mahkemedeki tanıklığıyla birlikte bilim dünyası, Libya'da olan bitenle yakından ilgilenmeye başladı. Önceki yıllarda, HIV virüsü enjekte ederek adam öldürmeye kalkışanların suçluluğunu kanıtlayan filogenetik analiz, yani virüsün DNA'sını inceleyerek soy gelişimi ve evrim geçmişini belirleme, bu kez Bingazi Altılısı'nı savunmakta delil olarak kullanılıyordu.

Bilimsel deliller dikkate alınmıyor

Montagnier ve Colizzi'nin bilirkişi raporuna karşılık, Libya Ulusal AIDS Komitesi Başkanı Awad Abudjadja ile Trablusgarp El Cemahiriye Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları Bölüm Başkanı Busha Allo, enfekte çocukların kanındaki HIV virüsü miktarının çok yüksek olduğunu, bu durumun kasti bir bulaşmayı gösterdiğinde ısrar ettiler.

6 Mayıs 2004 günü, Bingazi Altılısı, mahkeme binası dışında bir yandan ellerindeki taşları camlara fırlatan, diğer yandan "Çocuk katillerine ölüm" diye bağırarak yüzlerce hasta ve ölü çocuk yakınının sesleri arasında idam cezasına çarptırıldı.

İtiraz üzerine, dava bir üst mahkemede yeniden görüldü. *Lancet* ve *Nature* gibi ünlü bilimsel dergilerde, genetik veri-

* S. Yerly et al., Nosocomial Outbreak of Multiple Bloodborne Viral Infections, *The Journal of Infectious Diseases*, 184, 369372, 2001.

lere dayanarak Filistinli doktorla Bulgar hemşirelerin suçsuz olduğunu kanıtlayan yayınlar, fizik, kimya, fizyoloji ve tıp dalında Nobel ödüllü yüz on dört bilim insanının Muammer Kaddafi'ye gönderdiği açık mektup, Libya'da çalışan yirmi beş bin vatandaşını düşünerek başlangıçta duruma fazla müdahale etmekten kaçınan Bulgaristan'ın, hemşirelerini kurtarmak amacıyla başlattığı on binlerce kişiyi kapsayan imza kampanyaları, konserler, yürüyüşler, internet üzerinden gönderilen destek mektupları, Sınır Tanımayan Doktorlar, Sınır Tanımayan Avukatlar, Uluslararası Af Örgütü, Dünya Hemşireler Birliği ve daha nice sivil toplum örgütünün girişimi, Putin, Bush ve Avrupa'nın pek çok devlet başkanının, bilimsel delillere rağbet edilmesi gerektiğine ilişkin beyanatları, Bingazi Altılısı'nın 16 aralık 2006 günü ikinci kez idam cezasına mahkûm edilmesini engelleyemedi.

Kaddafi'nin şartları

Son idam kararına bir kez daha itiraz edildi. Ancak bu arada Kaddafi, sanıkların bırakılması yönündeki çağrılarını "anlamsız saçmalıklar" diyerek reddetti ve hemşirelerin serbest bırakılması için bazı şartlar ileri sürdü. Bunlardan ilki, halen bir İskoç cezaevinde yatan Libyalı istihbarat subayı Megrahi'nin serbest bırakılması.* Megrahi, 21 aralık 1988'de Londra-New York arasında 103 sayılı seferini yaparken İskoçya semalarında patlayan Pan American Havayolu'na ait Boeing 747'deki iki yüz yetmiş kişinin ölümünden sorumlu tutulmuştu.

Kaddafi'nin bir diğer talebi, HIV bulaştırılan hastaların ailelerine tazminat ödenmesiydi. Bu rakam, dört milyar Euro'yu buluyordu. Hemşirelerin suçsuz olduğunu ve tazminatın ödenmeyeceğini bildiren Bulgaristan, Avrupa Birliği fonlarını kullanarak Bingazi'de genç AIDS'lilerin bakılacağı bir

* Bkz. "Pan Am 103 patlaması on sekiz yıl sonra yeniden" başlıklı yazı.

hastane yapımı ve sağlık personelinin eğitimiyle yetinmek yanlısıydı. Avrupalılar, 2005 ve 2006'da yaklaşık üç buçuk milyon euro'nun bağışlandığını, Bulgaristan da yaklaşık üç yüz bin euro'luk tıbbi ekipman gönderdiğini ileri sürse de, Kaddafi, Bingazi'deki HIV hastası çocuklara yardım etmek amacıyla kurulan uluslararası yardım fonunun bir yalan olduğunu ve ona bağışlanan para bulunmadığında ısrar etti.

Görüldüğü gibi, Libya'daki HIV davası, bir pazarlığa dönüştü. 1 ocak 2007'den bu yana Avrupa Birliği üyesi Bulgaristan, arkasına diğer üyelerin ve özellikle dönem başkanlığını üstlenen Angela Merkel'in desteğini alarak Kaddafi'nin tazminat taleplerine karşı çıktı. İdam kararının hemen ardından, Libya değişik AB organları tarafından kınandı.

1 temmuz 2007'de Portekiz, AB dönem başkanlığını devraldığında, Bulgar hemşireler hâlâ hapisteydi ve idamı beklemekteydi. Geçen aylar içerisinde Kaddafi, taleplerinden birinde iyice yol kat etmiş, Pan Am uçağının düşürülmesinden sorumlu tutulan istihbarat subayı Megrahi'yi, İskoçya'daki hapisten çıkartamasa da, yeniden yargılanmasını sağlamıştı. Hemşirelerin HIV virüsünü çocuklara kasten bulaştırdığı iddiasından vazgeçmemişti. Bingazi'de tedavilerinin sürebileceği bir hastanenin yapımı için, AB ile pazarlığını sürdürüyordu.

Ah para sen nelere kadirsin!

Yıllardır seyredediğimiz film, nihayet bitti. Çariçe Katerina, Baltacı Mehmet Paşa'nın çadırına bir kez daha girdi, böylelikle esas oğlan ve esas kızlar sevdiklerine kavuştular ve biz bir kez daha "Ah para sen nelere kadirsin" dedik.

Sekiz yıllık kâbus, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin eşi Cecilia'nın, Libya lideri Muammer Kaddafi ile iki kez baş başa görüşmesi sonunda tatlıya bağlandı.

Dünyanın en büyük dokuzuncu petrol rezervine sahip ülke olan Libya, yüklüce bir tazminat, bir nükleer reaktörün yapımı, çölde uranyum aramaya destek gibi birkaç uluslararası anlaşma karşılığında, doktorla beş hemşirenin, ömür boyu hapse çevrilen cezalarını çekmek üzere Bulgaristan'a gönderilmesine izin verdi.

24 temmuz 2007 sabahı, kendilerini taşıyan bir Fransız resmi uçağından iner inmez, Cumhurbaşkanı Georgi Parvanov tarafından affedildiler. Affedilenler arasında, birkaç hafta önce Bulgar vatandaşlığına kabul edilen, Libya'da gördüğü işkence yüzünden bir gözünü kaybettiğı, bir kolunun felç olduğu raporlanan Filistinli doktor da bulunuyordu.

Yıllar boyu, altı can üzerinden, pek çok ülkeyle yürütölen pazarlıkların arkasında büyük ekonomik çıkarlar var ve işin içine para girdiğinde, adaletmiş, insan haklarıymış, bilimmiş, delilmiş kimin umurunda!

Filogenetik analizle geçmişe yolculuk

DNA ya da RNA'da kayıtlı genetik bilgi, kimi canlı türlerinde saatler gibi kısa sürede, kiminde binlerce yıllık bir süreçte küçük değişikliklere uğrar. Bu değişikliklerin yeri ve hızından yola çıkarak, incelenen canlı türünün geçmişine ait çok değerli bilgilere ulaşılır. Zaman içerisinde genetik bilgide meydana gelen değişiklikleri araştıran filogenetik analiz, sadece insanların göç yollarını değil, HIV virüsünün yolculuğunu da izlemede işe yarar.

Bulgar hemşirelerle Filistinli doktorun, Libyalı çocuklara kasten HIV virüsü bulaştırmadığını, enfeksiyonun, onlar görevde başlamadan önce yayılmaya başladığını, üstelik virüsün kaynağının bir tek çocuk olduğunu kanıtlayan adli amaçlı filogenetik analiz, ilk kez 1990'da, Floridalı bir dişhekiminin altı hastasına HIV bulaştırması olayında kullanıldı.

Hastalara HIV virüsünün nasıl bulaştığına ilişkin filogenetik incelemeler sürerken, hem doktor, hem de hastalar öldüğünden, tazminat davasından bir sonuç çıkmadı.

Bir yıl sonra, aynı kentte bir başka dişhekiminin AIDS'li olduğu anlaşıldığında, konu yeniden alevlendi, HIV virüsü taşıyan yirmi sekiz hastasından hiçbirinin, hastalığı doktordan almadığı filogenetik analizle gösterilince, doktor aklandı.

Filogenetik analizin delil olduğu ilk dava

4 ağustos 1994 gecesı, Dr. Richard J. Schmidt, bir hemşire olan eski kız arkadaşının evine giderek ona bir vitamin iğnesi yaptı. Altı ay sonraki kan tahlilinde, HIV virüsü taşıdığı ortaya çıkan hemşire, kendisine hastalık bulaştırdığı iddiasıyla doktordan şikâyetçi oldu ve bir erkek hastasından aldığı kanı kendisine vitamin diye enjekte ettiğini iddia etti.

HIV virüsünün DNA'sı, insanlarınkinden farklı olarak, hızla evrime uğrar ve saatler içerisinde değişir. Bu nedenle, kızın ve hastanın kanındaki HIV DNA'sının birebir örtüşmesi beklenemez. Bilirkişi olarak görevlendirilen Baylor Tıp Fakültesi'nden Michael Metzker ve arkadaşları, her iki virüsün aynı ortak kökenden geldiğini kanıtlamak için yıllarca uğraştılar. Bulguları, Teksas ve Michigan üniversitelerinde görevli uzmanlar tarafından desteklenince, doktor, kasten adam öldürmeye teşebbüsten elli yıl hapis cezasına çarptırıldı. Savunmanın bilirkişisi Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'ndan Bette Korber'in verilerine dayanarak yapılan itirazlar üst mahkemelerce incelendi, kabul görmedi ve verilen ceza, 2002'de onaylandı. Bu olay, virüslerin filogenetik analizlerinin, bir başka deyişle soy gelişimi ve evrim geçmişlerinin delil kabul edildiği ilk davadır.

Cinayet silahı AIDS

Geri zekâlı bir erkeğe tecavüz eden HIV pozitif Avustralyalı, on iki yaşındaki erkek çocuğu taciz eden HIV'li Danimarkalı, hastalığı taşıdığını bildiği halde altı kadının ırzına geçen Belçikalı, hep filogenetik analiz sayesinde, mağdurlara HIV virüsü geçirdiği kanıtlanan ve bu nedenle daha ağır cezalara çarptırılan suçlular.

Kanada Adalet Bakanlığı'nda çalışan Uganda asıllı Johnson Aziga'nın, HIV virüsü taşıdığını gizleyerek beraber olduğu ve ikisi bu yüzden ölen on iki kadınla ilgili davası, mayıstan bu yana sürüyor.

Kasten adam öldürmekten yargılanan Johnson Aziga'nın aleyhindeki tek delil, yine filogenetik analiz.

AIDS, istikrar ve güvenliği tehdit ediyor

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2006 aralık verilerine göre, dünyada kırk milyon kişi HIV virüsü taşıyor. Bunların yarısı kadın, üç milyonu on beş yaşın altında. Geçen yıl AIDS'ten üç milyon kişi öldü, bir o kadar kişiye de hastalık yeni bulaşmış. 2006'da annelerinden AIDS'le doğan yarım milyon bebek, tedavi edilmediği takdirde, iki yaşına varmadan ölecek.

Asya, Doğu Avrupa ve Latin Amerika'daki yayılmanın başlıca nedeni, damar içi yolla uyuşturucu madde kullanan enjektör paylaşmak. Yaklaşık bir buçuk milyon uyuşturucu madde bağımlısı bulunan İran'da, on üç bin kırk kişi HIV virüsü taşıyor. Hastalık bunların yüzde altmış üçüne enjektörle bulaşmış.

Türkiye, HIV enfeksiyonunun en az rastlandığı ülkelerden biri. 2005'te Dünya Sağlık Örgütü'ne bildirilen yeni enfeksiyon sayısı üç yüz otuz iki. Başlıca bulaşma nedeninin korunmasız cinsel ilişki olduğu sanılıyor.

Irza geçme, Ruanda, Sierra Leone ve Liberya'da artık bir savaş silahı olarak pek kullanılmıyor. Ancak insanlık dışı bu uygulama, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Uganda ve Sudan'da alabildiğine sürüyor ve AIDS'in hızla yayılmasına yol açıyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2000 yılndaki 1308 sayılı kararnamesine göre AIDS, bir halk sağlığı meselesinin ötesinde, istikrar ve güvenliği tehdit eden bir terör unsuru. Buna rağmen, Barış Gücü personelinin görev yaptığı ülkelere HIV götürdüğü ya da bu hastalığa oralarda tutulduğu bilindiği halde, kaynak eksikliği yüzünden, 2007 temmuz ayı itibariyle, henüz tamamının HIV taramasından ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda koruyucu eğitimden geçmediğini belirtmek isterim.

